

Forord

Håndboken foreligger nå i 7. reviderte utgave (versjon 1.6.). Utgaven bygger på versjon 1.5. En del feil i denne versjonen er rettet. Samtidig er det foretatt nødvendig ajourføring som følge av regel-/praksisendring og reorganiseringen av skatteetaten. Avgjørende endringer og vesentlige tilføyelser i forhold til utgave 1.5. er markert med loddrett strek i margin.

Håndboken er i sin form skrevet for internt bruk i etaten og er derfor ikke beregnet for offentliggjøring/publisering. Den er imidlertid ikke unntatt offentlighet slik at enhver som måtte kreve det, kan få innsyn på den måte som er foreskrevet i offentlighetslovens § 8.

De enkelte punkter i håndboken kan ikke brukes som hjemmel i vedtak som treffes.

Håndboken er hva gjelder regelverk à jour pr. 1. januar 2008.

Vi vil være takknemlig for at feil eller forslag til endringer blir meldt Skattedirektoratet skriftlig.

Skattedirektoratet
Rettsavdelingen
Oslo i januar 2008

Innhold

Forord	i
Innhold	iii
Forkortelser	xiii
1 Forvaltningsloven.....	1
1.1 Virkeområder og definisjoner.....	1
1.1.1 Vedtak.....	1
1.1.2 Enkeltvedtak	2
1.1.3 Forskrift	2
1.1.4 Offentlig tjenestemann.....	3
1.1.5 Part.....	3
1.2 Inhabilitet	3
1.2.1 Den rettslige betydningen	3
1.2.2 Inhabilitetsgrunnene	4
1.2.3 De spesielle inhabilitetsgrunnene	4
1.2.4 Den generelle inhabilitetsregel	4
1.2.5 Avledet inhabilitet for underordnede.....	5
1.2.6 Kurante avgjørelser.....	5
1.2.7 Foreløpig avgjørelse	5
1.2.8 Avgjørelse av habilitetsspørsmålet	5
1.2.9 Oppnevning av stedfortreder	6
1.2.10 Hvem habilitetsreglene gjelder for	6
1.2.11 Virkningene av inhabilitet	6
1.3 Almennelige regler om saksbehandlingen	7
1.3.1 Veiledningsplikt.....	7
1.3.2 Saksbehandlingstid, nedtegning av opplysninger	8
1.3.3 Konferanser og nedtegning av opplysninger	8
1.3.4 Advokat eller annen fullmektig	8
1.3.5 Taushetspliktreglene.....	9
1.4 Saksforberedelse ved enkeltvedtak.....	9
1.4.1 Forhåndsvarsling	10
1.4.2 Utrednings - og informasjonsplikt	11
1.4.3 Partenes adgang til sakens dokumenter	12
1.4.4 Innskrenket adgang.....	12
1.4.5 Gjennomsyn og utlån av saksdokumentene.....	12
1.4.6 Klage over avslag om adgang til et dokument.....	13
1.5 Om vedtak	13
1.5.1 Begrunnelse og underretning	13
1.5.2 Begrunnelsens innhold.....	15
1.5.3 Underretning om vedtaket	15
1.5.4 Underretning om begrunnelsen.....	15
1.5.5 Underretning om klageadgang og søksmål.....	16
1.6 Klage og omgjøring.....	16
1.6.1 Klage.....	16
1.6.2 Klageinstanser	17
1.6.3 Hvem har klagerett	17
1.6.4 Klagefrist	17
1.6.5 Når klagen må være fremsatt.....	18

1.6.6	Oppreisning for oversittelse av klagefristen	18
1.6.7	Klagens adressat, form og innhold	19
1.6.8	Klagebehandlingen i underinstansen	19
1.6.9	Omgjøring.....	22
1.7	Feil saksbehandling.....	23
1.8	Forvaltningslovens anvendelsesområde.....	24
1.8.1	Personen melder flytting til en kommune.....	24
1.8.2	Melder ikke flytting	26
1.8.3	Forhåndsvarsel.....	27
1.8.4	Krav til vedtaket	29
2	Bosted - hvem skal regnes som bosatt	31
2.1.	Innflytting fra utlandet.....	31
2.1.1.	Skiftevis opphold - Norge/kontinentalsokkelen	32
2.1.2	Nordisk land	33
2.1.3	Oppholdstillatelse	33
2.2	Sjøfolk (norske)	33
2.3	Svalbard, de norske biland og kontinentalsokkelen	34
2.4	Diplomater (norske).....	35
2.5	Diplomater (utenlandske).....	36
2.6	Militære beordret utenlands	37
2.7	Utenlandsk personell tilknyttet NATO	37
2.8	Utvandring.....	38
2.8.1	Ikke-nordisk land	38
2.8.2	Nordisk land	41
3	Bosted - hvor en skal være bosatt	43
3.1	Døgnvileregelen.....	43
3.1.1	Opphold under 6 måneder	43
3.2	Skiftevis døgnhvile	43
3.3	Pendling	44
3.3.1	Generelt - innledning	44
3.3.2	Arbeid	45
3.3.3	Foreldrehjem.....	46
3.3.4	Selvstendig/uselvstendig bolig	46
3.3.5	Sammenligningsregelen.....	50
3.3.6	Enslige pendlere	51
3.3.7	Familiependlere	53
3.3.8	Pendlerreiser	55
3.3.9	Saksbehandling.....	55
3.4	Felles hjem	58
3.4.1	Ektefeller/registrerte partnere	58
3.4.2	Personer som har barn	59
3.4.4	Dispensasjon.....	60
3.5	Døgnhvile på ubestemt sted.....	61
3.5.1	Generelt	61
3.5.2	Sjøfolk	61
3.6	Studenter og skoleelever	62
3.6.1	Valg av bosted	63
3.6.2	Tilknytning til tidligere bosted	64
3.7	Vernepliktige og sivilarbeidere	64
3.7.1	Bostedsforholdene har endret seg	65
3.7.2	Ikke tilknytning til annet bosted	66
3.8	Fengselsinnsatte.....	67
3.9	Personer på institusjoner	67

3.9.1	Sykehus.....	67
3.9.2	Alkoholist- og narkomaniinstitusjoner	68
3.9.3	Andre institusjoner.....	68
3.10	Stortingsrepresentanter og statsråder	69
3.11	Svalbard, kontinentalsokkelen.....	69
3.12	Diplomater	70
3.13	Militære.....	70
3.14	Uten fast bosted	70
3.15	Forsvunne	71
3.15.1	Vilkår	71
3.15.2	Registrering	71
3.16	Uten påviselig bosted - sentral registrering	72
3.16.1	Vilkår	72
3.16.2	Innregistrering	72
3.16.3	Utregistrering	72
4	Flytting	75
4.1	Meldeplikten.....	75
4.2	Hvem kan melde flytting	75
4.2.1	Generelt	75
4.2.2	Under 18 år	76
4.2.4	Mangelfullt utfylt flyttemelding	78
4.3	Utleiers meldeplikt	78
4.4	Registrerings- og flyttedato	78
4.4.1	Registreringsdato	79
4.4.2	Flyttedato	79
4.5	Meldepliktige opplysninger	80
4.5.1	Hva skal meldes	80
4.5.2	Politiets bistand.....	80
4.5.3	Straffebestemmelser	81
4.5.4	Påtalen	81
4.6	Flytting innen Norge	82
4.6.1	Registrering i innflyttingskommunen	82
4.6.2	Flytting uten at rekvisisjon er mottatt	84
4.6.3	Melder ikke flytting	84
4.6.4	Ukjent oppholdssted	85
4.7	Innvandring - ikke-nordisk land	85
4.7.1	Meldeplikt.....	85
4.7.2	Registrering	86
4.7.3	Melder ikke flytting	91
4.7.4	Annullering av innvandring	91
4.7.5	Oppholdstillatelse - endring.....	92
4.7.6	Oppholdstillatelsers gyldighet	93
4.8	Innvandring - nordisk land	93
4.8.1	Meldeplikten.....	93
4.8.2	Registrering	94
4.8.3	Melder ikke flytting	94
4.9	Utvandring - ikke-nordisk land	95
4.9.1	Meldeplikten	95
4.9.2	Fravær i utlandet	95
4.9.3	Registrering	95
4.9.4	Melder ikke flytting	96
4.9.5	Utgåtte oppholdstillatelser	96
4.10	Utvandring - nordisk land.....	99
4.10.1	Meldeplikten.....	99

4.10.2	Innflyttingslandet unnlater å registrere	99
4.10.3	Registrering	99
4.10.4	Melder ikke flytting	100
4.11	Postadresse.....	100
5	Navn	101
5.1	Navnelovens rettskilder og systematikk.....	101
5.1.1	Navnelovens rettskilder	101
5.1.2	Navnelovens systematikk	101
5.2	Organisering, saksbehandling m.m.....	102
5.2.1	Første instans	102
5.2.2	Fylkesmannen som klageorgan	102
5.2.3	Saksbehandling m.m.....	103
5.3	Etternavn og mellomnavn	112
5.3.1	Innledning.....	112
5.3.2	Frie etternavn	112
5.3.3	Beskyttede etternavn	113
5.3.4	Nye etternavn.....	113
5.3.5	Avlede etternavn, § 4	115
5.3.6	Etternavn ved adopsjon, § 5 og § 4 tredje ledd.....	121
5.3.7	Doble etternavn, § 7.....	122
5.3.8	Endringer i samme etternavn, § 6	123
5.3.9	Nærmere om forholdet mellom etternavn og mellomnavn.....	124
5.4	Fornavn.....	125
5.5.	Særlig om forholdet til urfolk, nasjonale minoriteter og innvandrere.....	125
5.5.1	Like regler for forskjellige grupper	125
5.5.2	Etternavn.....	126
5.5.3	Mellomnavn.....	128
5.5.4	Fornavn.....	128
5.6	Samiske navn - skrivemåten	128
5.7	Prefikser - registrering	129
5.8	Diakritiske tegn	129
5.9	Behandling av navnemeldingen	129
5.9.1	Registrering	129
5.9.2	Kvittering.....	130
5.9.3	Underretning til den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret	130
6	Fødsel	131
6.1	Meldeplikt.....	131
6.2	Registreringskommune.....	131
6.2.1	Født i Norge - moren er registrert bosatt	131
6.2.2	Født i Norge - bare faren er registrert bosatt	132
6.2.3	Født i Norge - hverken moren eller faren er registrert bosatt	132
6.2.4	Født på Svalbard m.fl. - moren og/eller faren er reg. bosatt.....	132
6.2.5	Født i utlandet.....	132
6.3	Fødte som ikke skal registreres som bosatt	132
6.4	Fødte som dør like etter fødselen.....	133
6.5	Registrering	133
6.6	Hjemmefødsel.....	135
6.7	Tildeling av fødselsnummer	136
6.8	Forespørsel om navnevalg.....	137
6.9	Navnemelding - behandling	137
7	Farskap	139
7.1	Barnets foreldre er gift	139
7.2	Barn født i separasjonstiden	139

7.3	Barnets foreldre er ikke gift	139
7.3.1	Farskapserkjennelse	139
7.3.2	Melding fra bidragsfogden	141
7.4	Anerkjennelse av farskap fastsatt i utlandet,	141
8	Dødfødte	143
8.1	Behandling av meldingen	143
9	Foreldreansvar	145
9.1	Hvem har foreldreansvaret	145
9.1.1	Foreldrene er gift	145
9.1.2	Foreldrene er samboere.....	145
9.1.3	Foreldrene er ikke gift og ikke samboere	145
9.1.3	Foreldreansvar ved dødsfall.....	146
9.1.4	Umyndige foreldre.....	146
9.2	Registrering	146
9.3	Arkivering	147
10	Vigsel	149
10.1	Innledning	149
10.2	Prøving av vilkår for inngåelse av ekteskap og partnerskap	149
10.2.1	Prøvingskompetanse	150
10.2.2	Ekteskapsvilkår.....	150
10.2.3	Lovlig opphold	152
10.2.4	Saksbehandling	155
10.3	Vigslere i utlandet for personer bosatt i Norge	157
10.3.1	Ekteskapsattest.....	157
10.3.2	Registrering	158
10.4	Vigslere for norske statsborgere bosatt i utlandet og utvandrede utenlandske statsborgere	159
10.5	Vigsel uten virkning	160
11	Endring av sivilstand for innvandrere fra ikke-nordiske land	161
12	Bigami	163
13	Separasjon	165
13.1	Innledning	165
13.2	Separasjonsmeldingen - ekspedisjon	165
13.3	Registrering	165
14	Opphør av separasjon	167
14.1	Innledning	167
14.2	Vilkår 167	
14.3	Registrering	167
15	Skilsmisse	169
15.1	Innledning	169
15.2	Skilsmissemeldingen - ekspedisjon	169
15.3	Registrering	169
15.4	I utlandet	169
16	Oppløsning av ekteskap	171
17	Valgloven	173
17.1	Innledning	173
17.2	Manntall og stemmerett	173
17.2.1	Manntallet.....	173

17.2.2	Stemmerett.....	174
17.2.3	Norske statsborgere som har mer enn 10 års registrert utenlandsopphold 175	
17.2.4	Melding om tap av stemmerett	176
17.3	Endring i valgkretsinnndelingen	176
17.4	Ajourhold av folkeregisteret som grunnlag for valgmanntallet	176
17.5	Ajourhold av manntallet etter 31. mai	177
17.6	Valgmanntallet - avskrifter m.v.....	178
17.8	Samemanntallet.....	178
18	Statsborgerskap.....	181
18.1	Hjemmel.....	181
18.2	Betydning.....	181
18.3	Prinsipper	181
18.4	Statsløse – dobbelt statsborgerskap.....	182
18.5	Endringer i lovgivningen.....	182
18.6	Erverv ved fødsel og adopsjon	182
18.6.1	Fødsel.....	182
18.6.2	Adopsjon.....	183
18.6.3	Grunnlaget for statsborgerskapet endres.....	183
18.7	Erverv etter søknad	183
18.7.1	Opphold i riket - hovedregel.....	183
18.7.3	Opphold i riket - unntak.....	184
18.8	Erverv ved melding.....	185
18.8.1	Statsborger av annet nordisk land.....	185
18.8.2	Gjenerverv	185
18.8.2	Barn	185
18.9	Tap 186	
18.9.1	Tap ved fravær fra riket	186
18.9.2	Løsning	186
18.9.3	Erverv av fremmed statsborgerskap	186
18.9.4	Tilbakekall	187
18.10	Registrering	187
18.10.1	Melding om erverv	187
18.10.2	Personer med flere statsborgerskap	188
18.10.3	Tvil om riktig statsborgerskap.....	188
18.10.4	Barn født av ikke-nordiske foreldre med ulike statsborgerskap	188
18.10.5	Statsløse personer	188
19	Ordningen av registeret.....	189
19.1	EDB-registeret.....	189
19.2	Manuelle registre	189
19.2.1	Navneregisteret.....	189
19.2.2	Hovedregisteret.....	189
19.2.3	Opplysninger på hovedregisterkortet.....	189
19.2.4	Ordningen av hovedregisteret.....	190
19.2.5	Avgangsregisteret	190
19.3	Avlevering til arkivverket	191
19.4	Det sentrale folkeregister	191
19.5	Distribusjonsregisteret	191
20	Utlevering av opplysninger	193
20.1	Taushetsplikt og taushetsrett.....	193
20.1.1	Opplysninger undergitt taushetsrett	193
20.1.2	Opplysninger undergitt taushetsplikt.....	193
20.2	Offentlige myndigheter.....	194

20.2.1	Generelt	194
20.2.2	Vilkår	194
20.2.3	Opplysninger som kan utleveres	194
20.2.4	Avslag	195
20.2.5	Masseopplysninger	195
20.2.6	Telefoniske forespørsler	196
20.2.7	Forespørsler fra politiet	196
20.2.8	Adgang til registeret for offentlig tjenestemann	196
20.3	Private personer og institusjoner	196
20.3.1	Vilkår	196
20.3.2	Hvilke opplysninger kan utleveres	198
20.3.3	Avslag	199
21	Standardoppdrag	201
21.1	Generelt	201
21.2	Uttakskriterier	201
21.3	Taushetsbelagte opplysninger	202
21.4	Forskere	203
21.5	Anonymiserte individualdata	203
21.6	Statistiske tabeller	203
21.7	Saksbehandlingen	203
21.8	Faste oppdrag	204
21.9	Utlån av opplysninger	205
21.10	Lokal lagring	205
21.11	Terminaltilknytning (online)	206
22	Innsynsretten	207
22.1	Hvilke opplysninger kan utleveres	207
22.2	Saksbehandling	207
23	Sperring av adresse	209
23.1	Vilkår 209	
23.2	Varighet	209
23.3	Saksbehandling	209
23.4	Beskyttelsesgrad	209
23.5	Gradering strengt fortrolig ved flytting	210
23.6	Forespørsel om utlevering	211
24	Spesifisert registreringstype	213
24.1	Generelt	213
24.2	Sperret adresse	213
24.2.1	Generelt	213
24.2.2	Registrering av sperret adresse = 6 og 7	214
24.3	Klientadresse	214
24.3.1	Vilkår	214
24.3.2	Registrering	214
25	Attester og utskrifter	215
25.1	Fødselsattester	215
25.1.1	Hvem attest utstedes på	215
25.1.2	Utstedelsesmyndighet	215
25.1.3	Utfylling	215
25.1.4	Hvem kan få fødselsattest	216
25.1.5	Avslag	217
25.1.6	Form og innhold	217
25.1.7	Attest uten foreldrenes navn (kort attest)	217

25.1.8	Attest med foreldrenes navn (lang attest)	218
25.1.9	Merknadsfeltet	219
25.1.10	Attest med foreldrenes navn (lang attest) - flerspråklig.....	219
25.1.11	Formelle krav til utfylling.....	220
25.1.13	Legalisering	221
25.2	Bostedsattest	221
25.2.1	Innhold.....	221
25.2.2	Form.....	221
25.2.3	Hvem kan få bostedsattest	221
25.3	Utskrifter	222
25.3.1	Underretning om registrert flytting.....	222
25.3.2	Bekreftelse på navneendring.....	222
25.3.3	Fødselsnummerbekreftelse	222
25.3.4	Adresseopplysning.....	222
25.3.5	Registrerte opplysninger.....	223
25.3.6	Forespørsel om navnevalg	223
25.3.7	Bekreftelse på foreldreansvar	223
25.4	Riksvåpenstempelen - bruk.....	223
26	Adopsjon	225
26.1	Innledning.....	225
26.2	Melding om adopsjon - skjema 7.....	225
26.3	Melding om adopsjon - skjema 6.....	226
26.4	Hovedregister- og navnekort.....	227
26.5	Adopsjoner av utenlandske barn.....	228
26.6	Oppheving av adoptivforholdet.....	229
27	Dødsfall	231
27.1	I Norge	231
27.2	I utlandet.....	231
27.3	Personer som er forsvunnet	231
27.4	Dødsformodningsdom.....	232
27.5	Registrering	232
27.6	Dødfødte.....	233
28	Vergemål og umyndiggjørelse.....	235
28.1	Generelt.....	235
28.2	Registrering	235
28.3	Nordiske borgere.....	236
28.4	Hjelpeverge.....	236
29	Fastsettelse av fødselsdato	237
29.1	Fødes i Norge.....	237
29.2	Innvandring.....	237
29.3	Saksbehandlingsrutiner.....	238
30	Fødselsdatoendringer.....	239
30.1	Generelt om saksgangen.....	239
30.2	Hovedregel.....	239
30.2.1	Personer født i Norge.....	239
30.3	Skrivefeil	240
30.4	Dispensasjon	240
30.4.1	Vurdering av bevisverdi	241
30.4.2	Endring av fødselsdato på medisinske kriterier	242
30.4.3	Spesielt om fødselsdato 1. januar	242
30.5	Verifikasjon av utenlandske fødselsattester	243

30.6	Saksbehandling	243
30.7	Identitetsendring	244
31	Fødselsnummer	247
31.1	Tildeling av fødselsnummer	247
	31.1.1 Fødselsmelding eller innvandringsmelding	247
	31.1.2 Norske statsborgere som oppholder seg i utlandet	247
31.2	Fødselsnummerets oppbygging.....	248
31.3	Fødselsnummerendring	248
32	Familienummer	249
32.1	Innledning	249
32.2	Familieenheten/familiekjernen	249
32.3	Referanseperson	249
32.4	Familienummerendringer ved ulike hendelser	250
	32.4.1 Fødsel.....	251
	32.4.2 Fosterhjems plassering.....	251
	32.4.3 Adopsjon.....	251
	32.4.4 Flytting.....	251
	32.4.5 Vigselse.....	251
	32.4.6 Separasjon.....	252
	32.4.7 Opphør av separasjon	252
	32.4.8 Skilsmisse	252
	32.4.9 Oppløsning av ekteskap.....	252
	32.4.10 Registrert partnerskap.....	253
	32.4.11 Ugyldig ekteskap	253
	32.4.12 Dødsfall	253
33	Arkivering av meldinger	255
34	Stikkord	257

Forkortelser

Brnl. =	Lov om foreldre og barn av 8. april 1981 (barneloven)
DSF =	Det sentrale folkeregister
DUF =	Datasystemet for utlendings- og flyktningsaker
Ekt. =	Lov om ekteskap av 4. juli 1991 (ekteskapsloven)
Fvl. =	Lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)
Fregl. =	Lov om folkeregistrering av 16. januar 1970 med senere endringer (folkeregisterloven)
Fregforskr. =	Forskrift om folkeregistrering, fastsatt av Skattedirektoratet
Grl. =	Grunnloven av 17. mai 1814
Navl. =	Lov om personnavn av 7. juni 2002 (navneloven)
Overenskomsten =	Overenskomst av 1. november 2004 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om folkeregistrering
Statsbrl. =	Lov om norsk statsborgerskap av 10. juni 2005 (statsborgerloven)
Valgl. =	Lov av 28. juni 2002 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven)

1 Forvaltningsloven

1.1 Virkeområder og definisjoner

Fvl. § 1

Etter § 1 første ledd gjelder loven **enhver virksomhet** som drives av et **forvaltningsorgan**. Men denne regelen har sine unntak. Etter § 3 første punktum gjelder kap. IV, V og VI bare saker om enkeltvedtak og kap. VII fastsettelse av forskrifter. Dermed vil det bare være kap. II og III som gjelder all forvaltningsvirksomhet.

Hva som skal regnes som forvaltningsorgan, er det bestemmelser om i paragrafens annet og tredje punktum. Ifølge annet punktum regnes "et hvert organ for stat eller kommune" som forvaltningsorgan. Bestemmelsen må leses i sammenheng med § 4. Det fremgår av denne paragrafen at loven ikke får anvendelse på alle offentlige organer (se § 4).

Av dette må vi kunne slå fast at forvaltningsloven gjelder for folkeregisterforvaltningen, men ikke ligningsforvaltningen da det er egne saksbehandlingsregler for disse i ligningsloven, sml. ordlyden i § 1 første pkt. ".. når ikke annet er bestemt; eller i medhold av lov".

1.1.1 Vedtak

Fvl. § 2 a

Definisjonen av vedtak i § 2 a har først og fremst til formål å forenkle definisjonen av begrepene enkeltvedtak og forskrifter idet den har fått med seg en del kriterier og presiseringer som er felles for disse to begrepene. Begrepet vedtak har derfor ingen selvstendig betydning, men er utelukkende en fellesbetegnelse for enkeltvedtak og forskrifter.

Følgende vilkår må være oppfylt for at det skal være et vedtak:

Etter § 2 a er det bare et vedtak når det treffes under **utøving av offentlig myndighet**. Det vil si at man handler i kraft av den myndighet man er tillagt i lov eller forskrift. Dette vil føre til at det ikke er vedtak og heller ikke forskrift når det offentlige gir generelle regler som utelukkende dreier seg om tjenesteytelser eller privatrettslige spørsmål.

Etter § 2 a foreligger et vedtak i lovens forstand bare dersom avgjørelser er bestemmende for rettsstillingen til private - dvs. enkeltpersoner eller andre rettssubjekter. Denne begrensningen er tatt med for å holde utenfor interne instruksjoner og avgjørelser som gjelder den indre offentlige tjeneste. Etter dette

vil for eksempel meldinger spesielt innrettet på registermyndighetens behandling av ulike typer blanketter ikke være et vedtak. Idet et vedtak er en avgjørelse som er bestemmende for rettsstillingen til private ligger også at loven ikke gjelder uttalelser fra myndighetene som formelt er formet som meningsytringer, forslag, uttalelser osv.

Etter § 2 a er en avgjørelse et vedtak når den er bestemmende for noens rettigheter og plikter. Avgjørelser som bare er ledd i behandlingen av slik sak, vil falle utenfor.

I § 2 tredje ledd utledes begrepet vedtak til også å omfatte avgjørelser om bruk av tvangsmidler for å få gjennomført et vedtak, og saksbehandlingsavgjørelser som avviser en sak, for eksempel vedtak etter § 31.

Vilkårene i § 2 a er kumulative, dvs. at alle må være oppfylt for at det skal være et vedtak.

1.1.2 Enkeltvedtak

Fvl. § 2 b

§ 2 b definerer begrepet enkeltvedtak og knytter seg til definisjon av vedtak i § 2 a. Dette begrepet er av avgjørende betydning for avgrensningen av loven, idet kap. IV - VI bare gjelder for enkeltvedtak, jfr. § 3.

Et enkeltvedtak er et vedtak (se definisjon i pkt. 1.1.1) som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer, og ikke en ubestemt gruppe av personer.

I saker som behandles etter lov om folkeregistrering vil en avgjørelse om hvor folk skal registreres som bosatt være et enkeltvedtak idet det er en avgjørelse som gjelder en eller flere bestemte personer (enkeltpersoner eller familier). På samme måte vil registermyndighetens avgjørelse av å godta eller nekte å godta et navn være et enkeltvedtak. Avgjørelser om hvorvidt det skal utleveres folkeregisteropplysninger vil også være enkeltvedtak idet dette er avgjørelser av betydning for en eller flere bestemte personers rettsstilling.

1.1.3 Forskrift

Fvl. § 2 c

§ 2 c definerer begrepet forskrift som er avgjørende for om kap. VII kommer til anvendelse, jfr. § 3. I motsetning til enkeltvedtak, er en forskrift et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til **et ubestemt antall** eller en ubestemt krets av personer. Hvorvidt man entydig kan utpeke de personene et vedtak gjelder for, blir dermed avgjørende for om det er enkeltvedtak eller forskrift. For registermyndigheten ved skattekontorene vil det slik regelverket i dag er, ikke være aktuelt å gi forskrifter.

1.1.4 Offentlig tjenestemann

Fvl. § 2 d

Definisjonen av offentlig tjenestemann er inntatt i lovens § 2 d og får betydning for § 10. Formålet med definisjonen var å ha et utgangsbegrep som med visse tillegninger kan brukes i de enkelte tilfelle hvor tjenesteforholdet m. m. skal ha rettslig betydning, se §§ 6, 22 og 30. Etter § 2 d er en offentlig tjenestemann en embetsmann eller annen som er ansatt i statens eller kommunens tjeneste.

1.1.5 Part

Fvl. § 2 e

Definisjon av part i § 2 e er viktig idet status som part har betydning for en persons rettsstilling. Begrepet part får betydning for inhabilitetsregelen etter § 6 første ledd og for hvem som skal ha partsrettigheter, slik at vedkommende bl. a. har krav på varsel etter § 16, aktinnsikt etter § 18 og krav på melding om vedtaket og begrunnelse etter § 27. Når det gjelder klagerett, likestiller § 28 imidlertid parten med andre med rettslig klageinteresse. Etter § 2 e er den part som vedtaket **retter seg mot** eller som saken **ellers direkte gjelder**. Part blir for det første den vedtaket formelt er rettet til. Også andre som saken direkte gjelder, vil være part dersom tilknytningsforholdet er tilstrekkelig klart og direkte, for eksempel hustruen i en registreringssak på mannen.

1.2 Inhabilitet

1.2.1 Den rettslige betydningen

At en person er inhabil vil si at det foreligger omstendigheter som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet. En habil person vil derfor være en person som ikke er i en slik situasjon.

Reglene har et tosidig formål. For det første skal de motvirke myndighetsmisbruk, det vil si at ikke noen blir uriktig begunstiget eller berøvet fordeler som de skulle hatt. For det andre skal habilitetsreglene tjene til å beskytte tjenestemannen idet de gir vedkommende rett til å trekke seg fra saker hvor han har egne interesser som kan gjøre det vanskelig for ham å tenke og handle nøytralt.

Kapitlet gjelder alle forvaltningssaker, dermed også avgjørelser som ikke innebærer offentlig myndighetsutøvelse. Det er her viktig å merke seg at inhabilitet ikke gjelder bare det å treffe selve avgjørelsen, men også enhver annen befatning med behandlingen av saken.

1.2.2 Inhabilitetsgrunnene

Fvl. § 6

Etter § 6 skal den som har en slik særlig tilknytning til en sak at det er grunn til å regne med at han ikke vil kunne bedømme saken objektivt og nøytralt, i visse tilfelle fratre som inhabil.

§ 6 regner først opp en del tilfelle hvor vedkommende alltid blir å anse som inhabil, se første ledd. Dessuten har den en mer generelt utformet bestemmelse i annet ledd, som sier at en tjenestemann er inhabil hvor det er andre særegne omstendigheter som gir grunn til å frykte for at han ikke vil opptre upartisk.

1.2.3 De spesielle inhabilitetsgrunnene

Fvl. § 6 første ledd

Det fastsettes i første ledd bokstav a at den tjenestemann som selv er part i saken, er inhabil til å avgjøre eller forberede den. I § 2 punkt e er det gjort nærmere rede for hvem som er **part** i lovens forstand. Etter bokstav b er man også inhabil når man "er i slektskap eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nær som søsken".

Bokstav c omhandler en del andre nærstående personer. For det første fastslår den inhabilitet når en nåværende eller forhenværende ektefelle er part. For det andre er den man er forlovet med nevnt. Det tredje forholdet som nevnes, er forholdet mellom fosterforeldre og fosterbarn.

Bokstav d gjør partens verge eller fullmektig inhabil. Vergen blir inhabil selv om vedkommende ikke representerer parten i den spesielle saken det gjelder.

Bokstav e gjelder tilfelle hvor et selskap eller forening, sparebank eller stiftelse er part. Som hovedregel er da "den som leder eller har ledende stilling" eller er "medlem i styret eller bedriftsforsamlingen" i vedkommende selskap mv. inhabil.

1.2.4 Den generelle inhabilitetsregel

Fvl. § 6 annet ledd

En tjenestemann vil være inhabil dersom han har en slik tilknytning til en sak at det kan være fare for at han ikke vil opptre helt upartisk. Som eksempel kan nevnes fiendskap, vennskap eller avhengighet på grunn av gjeld.

Også etter annet ledd skal forholdet bedømmes helt objektivt i den forstand at det avgjørende blir om det er et slikt tilknytningsforhold at det i alminnelighet er egnet til å svekke tilliten til tjenestemannens partiskhet.

1.2.5 Avledet inhabilitet for underordnede

Fvl. § 6 tredje ledd

§ 6 tredje ledd fastsetter at dersom den overordnede er inhabil, kan avgjørelse i saken heller ikke treffes av en direkte underordnet tjenestemann i samme forvaltningsorgan. Det vil si at er gruppelederen inhabil, vil resten av gruppen også være det, men at en underordnet tjenestemann er inhabil, har derimot ingen betydning for gruppelederens habilitet.

Regelen er begrunnet med at den underordnede i disse tilfellene ikke kan antas å stå så fritt og nøytralt som ellers. Inhabiliteten gjelder imidlertid bare for tjenestemenn ved samme organ, ikke ved de underordnede organer. Den spesielle faren for inhabilitet som følger av tredje ledd gjelder bare for adgangen til å avgjøre saken, ikke å forberede den.

1.2.6 Kurante avgjørelser

Fvl. § 6 fjerde ledd

Selv om tjenestemannen er i en slik situasjon som nevnt i § 6 første, annet eller tredje ledd, kan han likevel behandle saken dersom det er åpenbart at hans tilknytning til saken/parten ikke vil påvirke hans standpunkt, f. eks. vedtak hvor ingenting er overlatt til tjenestemannens skjønn og hvor verken faktum eller rettsanvendelse byr på tvil. Loven setter dessuten som betingelse at verken offentlige eller private interesser tilsier at han viker sete.

1.2.7 Foreløpig avgjørelse

Fvl. § 7

Etter § 7 har en inhabil tjenestemann adgang til å forberede eller selv å treffe et foreløpig vedtak i saken. Forutsetningen er at saken haster slik at det vil volde vesentlig ulempe eller skadevirkning dersom den skulle utsettes i påvente av at man kan få oppnevnt en settetjenestemann i stedet for den inhabile. Denne bestemmelsen antas å ikke ha noen betydning for folkeregistermyndigheten da man neppe vil komme opp i slike situasjoner.

1.2.8 Avgjørelse av habilitetsspørsmålet

Fvl. § 8

Utgangspunktet i § 8 første ledd er at vedkommende tjenestemann selv tar standpunkt til om han er inhabil eller ikke. Dersom en part krever det, og det kan gjøres uten vesentlig tidsspille eller tjenestemannen selv finner grunn til det, skal han forelegge spørsmålet for sin nærmeste overordnede. Er gruppelederen inhabil, må saken forelegges seksjonssjef/avdelingsdirektør i

fastsettingsavdelingen/regiondirektør avhengig av på hvilket nivå innhabiliteten inntreer.

§ 8 første ledd fastsetter at i kollegiale organer er det organet, og ikke medlemmet som avgjør om et medlem er inhabil.

Etter § 8 tredje ledd bør varamann eller annen stedfortreder tilkalles ved behandlingen av inhabilitetsspørsmålet hvor dette kan skje uten vesentlig forsinkelse eller utgift.

1.2.9 Oppnevning av stedfortreder

Fvl. § 9

Lovens hovedregel er som nevnt at saken skal behandles av samme organ som tidligere, slik at den inhabile fratrer og om nødvendig erstattes med en særlig oppnevnt settetjenestemann, jfr. § 9 første ledd.

Regelen i § 6 tredje ledd medfører at en underordnet ikke kan oppnevnes som settetjenestemann for sin overordnede.

Dersom det er forbundet med særlig ulempe å få oppnevnt stedfortreder, kan Skattedirektoratet i henhold til delegasjon fra Finansdepartementet beslutte at saken skal overføres til sideordnet eller overordnet organ, jfr. § 9 annet ledd.

Er regiondirektøren inhabil, er det Skattedirektoratet som oppnevner stedfortreder.

1.2.10 Hvem habilitetsreglene gjelder for

Fvl. § 10

§ 10 fastsetter at inhabilitetsreglene gjelder for alle som utøver offentlig myndighet (ikke bare de som kan defineres som offentlig tjenestemann etter § 2 d).

1.2.11 Virkningene av inhabilitet

Den inhabile skal normalt avstå fra enhver befattning med saken. En inhabil tjenestemann har plikt til å unnlate å behandle saken, og det er derfor et pliktbrudd om han likevel behandler den. Brudd på inhabilitetsreglene kan føre til at et vedtak blir ugyldig, jfr. § 41.

1.3 Alminnelige regler om saksbehandlingen

1.3.1 Veiledningsplikt

Fvl. § 11

For at saksbehandlingen skal virke etter sitt formål, er det en forutsetning at borgerne kjenner de rettigheter som loven gir dem. Loven har særskilte regler om informasjon, bl. a. skal den som ber om det, få visse opplysninger, eventuelt kopi av et dokument, jfr. §§ 18 og 27 tredje ledd. Den har regler om at myndighetene har plikt til å gi visse opplysninger av eget tiltak, jfr. §§ 16, 17 annet ledd, 24 og 27 første og annet ledd.

I tillegg til dette har forvaltningsorganet en alminnelig veiledningsplikt. Nærmere regler om omfanget av veiledningsplikten er gitt i § 11.

Partene i saker om enkeltvedtak skal veiledes, men også andre som spør etter konkrete opplysninger som har aktuell interesse for dem, har krav på å bli veiledet. Dessuten har forvaltningsorganet selv plikt til av eget tiltak å vurdere partenes behov for veiledning. Saksrettet veiledning må ikke forveksles med generell informasjon.

Som eksempel på veiledningsplikten i forbindelse med flytting, vises det til rundskriv nr. 8, 1997 hvor det er sagt følgende:

«I henhold til forvaltningslovens § 11 annet ledd er plikten knyttet til veiledning om gjeldende lover og forskrifter, vanlig praksis på vedkommende saksområde, regler for saksbehandlingen og parterets rettigheter og plikter etter forvaltningsloven.

Etter det vi har erfart, har praksis overfor personer som ber om veiledning om bostedsreglene og hvorvidt de skal melde flytting eller ikke, vært at folkeregisteret har gitt en orientering om hovedinnholdet i den aktuelle regel, og så latt det være opp til personen selv om det på grunnlag av denne skal leveres flyttemelding eller ikke. Med andre ord har vedkommende ikke blitt anmodet om å melde flytting når folkeregisteret har antatt at vedkommende ikke skal registreres på den nye adressen. Som eksempel på dette kan nevnes en gift person som flytter alene og må formodes fortsatt å ha felles hjem med ektefellen i den andre boligen. Et annet eksempel kan være studenter som flytter fra foreldrehjemmet til hybel på studiestedet. Denne praksis kan imidlertid føre til at vedkommende i ettertid hevder at flyttingen skulle vært registrert og at han ble urettmessig avvist av folkeregisteret.

I henhold til folkeregistreringslovens §§ 7-9 foreligger det plikt til å melde flytting når man skifter bosted. Det følger da av veiledningsplikten at folkeregistrene heretter uavhengig av veiledningen om de aktuelle bostedsregler og sannsynlig saksutfall, må underrette vedkommende om meldeplikten. Folkeregisteret må derfor i et hvert veiledningstilfelle hvor

registreringsspørsmålet vil bero på en vurdering, anmode vedkommende om å levere en flyttemelding slik at et eventuelt avslag kan bli formalisert i form av et skriftlig enkeltvedtak.

Avslutningsvis vil vi presisere at ovennevnte ikke innebærer noen endring med hensyn til flyttinger som folkeregistrene selv avdekker gjennom verdiorientert arbeid. Her skal folkeregistrene som tidligere la saken bero dersom man har opplysninger som tilsier at flyttingen ikke skal registreres, f.eks. fordi vedkommende har felles hjem med ektefelle/barn et annet sted.»

1.3.2 Saksbehandlingstid, nedtegning av opplysninger

Fvl. § 11 a

§ 11 a bestemmer at avgjørelse i saker skal treffes uten ugrunnet opphold.

Etter annet ledd skal partene varsles når det må ventes at saken vil ta uforholdsmessig lang tid. Til dette kan man benytte blankett GA-0060 "Foreløpig melding i forvaltningssak".

I tredje ledd er det ved lovendring av 12. januar 1995 kommet til en ny bestemmelse om at foreløpig svar skal gis i saker som gjelder enkeltvedtak når henvendelsen ikke kan besvares i løpet av en måned etter at den er mottatt.

§ 11 a er et direktiv til forvaltningsmyndighetene om at vedtakene må treffes uten unødig opphold. Det må antas at i prinsippet vil en person som lider tap pga. ugrunnet forsinkelse, kunne kreve erstatning av det offentlige.

1.3.3 Konferanser og nedtegning av opplysninger

Dersom det ved muntlige henvendelser eller telefonsamtaler med en part i sak kommer frem opplysninger som har betydning for avgjørelsen, skal de nedtegnes eller protokolleres. Det skriftlige notatet som gjøres må altså signeres og dateres av vedkommende tjenestemann.

1.3.4 Advokat eller annen fullmektig

Fvl. § 12

Hovedregelen er at en part i en forvaltningssak overfor myndighetene har rett til å la seg bistå av en fullmektig i den forstand at fullmektigen kan opptre for ham og skal ha alle meddelelser fra forvaltningsorganet.

Av annet ledd første punktum følger også at en part kan la seg representere ved en organisasjon, f. eks. fag- eller yrkesorganisasjon.

Regelen i § 12 gir ikke en part rett til å kreve utsettelse for å engasjere advokat eller annen fullmektig.

§ 12 annet ledd annet punktum gir forvaltningsorganet en skjønnsmessig adgang til å avvise en fullmektig som søker å gjøre det til erverv å opptre for andre i forvaltningssaker uten å være advokat eller å ha rett til å drive rettshjelpsvirksomhet etter lov av 1. februar 1936.

I tillegg til at alle henvendelser vedrørende saken skal skje til fullmektigen, kan parten kreve å få alle henvendelser også til seg.

Etter fjerde ledd skal en fullmektig som ikke er advokat, alltid legge frem skriftlig fullmakt. Forvaltningsorganet kan imidlertid kreve skriftlig fullmakt også fra advokater hvor det er grunn til det.

1.3.5 Taushetspliktreglene

Fvl. §§ 13-13 f

Innehavere av offentlige stillinger og verv har plikt til å sørge for at visse opplysninger ikke kommer ut verken ved at det fortelles om dem eller ved at dokumenter eller notater overlates til uvedkommende. Som betegnelse på dette brukes ordet taushetsplikt.

Det offentlige trenger ikke hjemmel i lov for å pålegge de som arbeider for det offentlige å bevare taushet om det de har skaffet seg kjennskap til i tjenesten. Men lovhjemmel er nødvendig for å kunne straffe brudd på taushetsplikt.

Rimelighetshensyn tilsier at de som ved lov er pålagt å gi opplysninger til det offentlige beskyttes mot at opplysninger kommer ut. Regler om taushetsplikt kan dessuten tjene til å beskytte forvaltningen mot utilbørlig pågang fra folk som ønsker opplysninger. Ut fra slike hensyn har det vært vanlig at man i de lover som gir forvaltningen hjemmel til å kreve opplysninger av private, også har inntatt bestemmelser om taushetsplikt for tjenestemennene.

Fvl. taushetspliktregler gjelder ikke i folkeregistersammenheng, jfr. § 13 f første ledd, idet registermyndighetens taushetsplikt er hjemlet i fregl. § 13.

1.4 Saksforberedelse ved enkeltvedtak

Fvl. kap. IV kommer til anvendelse for alle enkeltvedtak slik dette begrepet er definert i § 2 b. Reglene vil i stor utstrekning også gjelde ved klagebehandlingen, jfr. § 33 som viser til reglene i kap. IV.

1.4.1 Forhåndsvarsling

Fvl. § 16

1.4.1.1 Hovedregel om forhåndsvarsel

§ 16 slår fast det viktige prinsipp at part som ikke allerede har fått uttale seg i en forvaltningssak, har krav på å få gjort det før vedtak treffes. Ellers slår § 16 fast at partene har krav på å bli varslet. Det siste er nødvendig for at retten til å uttale seg skal bli effektiv. Regelen springer ut av det kontradiktoriske prinsipp i prosesslovgivningen som går ut på at en part skal få anledning til å ta til motmæle mot den andre partens anførsler.

Dersom en mindreårige over 15 år er part i saken og blir representert av verge, skal ikke bare vergen, men også den mindreårige selv varsles og gis særskilt anledning til å uttale seg.

Formålet med forhåndsvarsling er at det kan bidra til sakens fulle opplysning og at partene gjøres kjent med at sak er reist og derved gis anledning til å uttale seg.

Dessuten har det en verdi i seg selv at folk gis anledning til å uttale seg og å opptre aktivt for selv å ivareta sine interesser. Etter § 16 skal partene i saken varsles. § 2 e fastsetter hvem som er parter. Loven gir ingen bestemmelser om hvordan partene skal varsles. Etter loven har myndighetene anledning til å gi varsel muntlig eller over telefon, men god forvaltningsskikk tilsier at vedkommende får et skriftlig varsel.

Etter annet ledd skal varselet gjøre rede for hva saken gjelder og inneholde det som er nødvendig for at parten skal kunne ivareta sitt tarv. Det vanlige her er å gi en kort fremstilling av de fakta registermyndigheten sitter inne med i saken og reglene. Dessuten bør varselet gis i så god tid før vedtaket treffes slik at parten får anledning til å uttale seg. I varselet må fastsettes en frist for å gi uttalelse. Fristens lengde vil avhenge av hvor vanskelig og viktig en sak er, og hvor mye det haster med å få den avgjort. Det normale er å gi en frist på 2 til 3 uker. I varselet bør det også opplyses om at saken kan bli avgjort på grunnlag av de opplysningene som nå foreligger, dersom parten ikke svarer. På denne måten blir han også gjort kjent med den følgen det vil få å ikke svare.

1.4.1.2 Unntak fra varslingsplikten

Fvl. § 16 tredje ledd

Myndighetene kan etter § 16 tredje ledd unnlate å varsle en part hvor varsling ikke er praktisk mulig eller hvor det kan medføre fare for at vedtaket ikke kan gjennomføres.

Unntak må videre kunne gjøres hvor parten ikke har kjent adresse.

Dessuten kan varsel unnlates hvor parten allerede på annen måte har fått kjennskap til at vedtak skal treffes og har hatt anledning og tid til å uttale seg. For eksempel hvor det alt er levert flyttemelding. Loven gjør i tredje ledd unntak for de tilfelle hvor varsel av andre grunner må anses åpenbart unødvendig, f. eks. hvor parten ikke har noen reell interesse av å komme med anførsler fordi vedtaket likevel vil gi ham medhold.

1.4.2 Utrednings - og informasjonsplikt

Fvl. § 17

Bakgrunnen for § 17 er at forvaltningsmyndighetene på egen hånd skal påse at de saker som behandles, blir forsvarlig opplyst. Et forvaltningsorgan bør sørge for at det har alle opplysninger som er nødvendige for å sikre en riktig avgjørelse, og da både det som taler til partens gunst så vel som til hans ugunst.

1.4.2.1 Regelens innhold og rekkevidde

§ 17 sier at saken må være så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Realiteten i § 17 blir at myndighetene er nødt til å undersøke saken så langt den finner det hensiktsmessig, nødvendig og mulig. Omfanget av undersøkelsesplikten må avveies mot den arbeidskraft og de ressurser som står til rådighet, hensynet til andre oppgaver, sakens viktighet for den enkelte og for samfunnet, omkostningene ved nærmere undersøkelser, i hvilken grad partene kan pålegges å klarlegge saksforholdet på en pålitelig måte og i hvilken grad de på eget initiativ gjør det. Unnlater en person å uttale seg på grunnlag av et forhåndsvarsel, må det være adgang til å legge til grunn de fakta skattekontoret alt har i saken.

Det skal påses at mindreårige parter har fått mulighet til å uttrykke sitt syn, i den grad de er i stand til å danne seg egne synspunkter på saken. Mindreåriges syn skal vektlegges i samsvar med alder og modenhet.

I og med at omfanget av undersøkelsesplikten i § 17 er såpass skjønnsmessig og ubestemt, er det bare åpenbare brudd på opplysningsplikten som kan medføre ugyldighet etter § 41.

Etter § 17 annet ledd skal opplysninger som kommer inn om en part eller den virksomhet som han driver, forelegges parten til uttalelse. Særlig viktig er dette dersom undersøkelsene avdekker nye opplysninger som ikke er kjent av parten fra før og som det vil bli lagt vekt på ved avgjørelsen av saken. Etter § 17 annet ledd a-c er det åpnet mulighet for å gjøre unntak i visse situasjoner. Ved denne avveiningen bør det tas hensyn til hvor meget saken haster og om hensynet til parten er ivaretatt på annen måte.

1.4.3 Partenes adgang til sakens dokumenter

Fvl. § 18

§ 18 regulerer partenes adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, og bidrar derved til å gjennomføre det kontradiktoriske prinsipp (partenes adgang til å se og imøtegå motpartens innlegg) i forvaltningen.

Retten til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter gjelder også mindreårige parter over 15 år som er representert av verge. Her er imidlertid opplysninger som er undergitt lovbestemt taushetsplikt unntatt.

§ 18 gjelder både ved førsteinstansbehandling og i klagesaker, jfr. § 33.

Prinsippet i § 18 bidrar til å effektivisere partens rett til å uttale seg etter § 16.

§ 18 har som et hovedprinsipp at partene i saken har krav på å se og imøtegå alle innlegg fra andre parter i saken og dessuten de faktiske opplysningene myndighetene ellers måtte ha fått eller innhentet og som de akter å legge til grunn. Parten selv må ta initiativet og begjære adgang til å gjennomgå dokumenter.

Bestemmelsen gjør unntak for forvaltningens interne dokumenter og uttalelser fra andre enn parten (underordnede organ, sakkyndige, o.l.).

Reglene i § 18 betegnes gjerne som reglene om partsoffentlighet eller reglene om partenes krav på aktinnsikt.

1.4.4 Innskrenket adgang

Fvl. § 19

§ 19 gjør unntak fra det parten har krav på å få se etter § 18 første og annet ledd. Opplysninger som faller inn under § 19 har parten således ikke krav på å gjøre seg kjent med. Det gjelder uansett om opplysningene stammer fra motparten eller er innhentet av forvaltningsorganet selv.

1.4.5 Gjennomsyn og utlån av saksdokumentene

Fvl. § 20

Etter § 20 er det forvaltningsorganet som bestemmer hvordan dokumentene skal gjøres tilgjengelige for partene. § 20 gir regler for hvordan § 18 skal gjennomføres i praksis.

Etter annet ledd skal en part på begjæring få utskrift av sakens dokumenter, og retten til utskrift gjelder alt han etter §§ 18 og 19 har krav på å få gjennomgå.

Etter annet ledd annet punktum skal advokater som opptrer som fullmektig for en part i alminnelighet få utlånt sakens dokumenter.

Etter samme bestemmelse skal det fastsettes en frist for tilbakelevering av utlånte dokumenter.

1.4.6 Klage over avslag om adgang til et dokument

Fvl. § 21

En part som er nektet dokumentinnsyn skal underrettes om den bestemmelsen som ligger til grunn for nektelsen og klageadgangen. Noen nærmere begrunnelse kreves ikke. For klagen gjelder reglene i kap. VI.

1.5 Om vedtak

Fvl. § 23

§ 23 fastsetter som hovedregel at et enkeltvedtak skal være skriftlig. Hvis det er særlig byrdefullt, kan man fravike kravet til skriftlighet, men denne situasjon vil neppe være aktuell i folkeregistersaker.

Kravet om skriftlighet skal sikre at vedtakets innhold er klart og entydig.

Loven stiller ingen krav om at vedtakene skal kopieres og arkiveres, men det bør gjøres av hensyn til bevissikring.

1.5.1 Begrunnelse og underretning

1.5.1.1 Begrunnelsesplikten

Fvl. § 24

§ 24 fastslår at vedtak skal begrunnes. Begrunnelsesplikten har sine klare fordeler, bl.a. vil den føre til større grundighet og nøyaktighet ved sakens behandling og avgjørelse hos forvaltningsorganet. En part som får en begrunnelse vil som regel lettere forsone seg med utfallet av saken idet begrunnelsen kan tjene til å overbevise parten om at avgjørelsen er riktig og rettferdig.

Begrunnelsen vil kunne være til hjelp for vedkommende part når han overveier å klage over avgjørelsen eller få den prøvd ved domstolen. Den gir holdepunkter for hva han bør argumentere med, og hvilke nye opplysninger han bør skaffe til veie.

På den annen side vil en plikt til å begrunne forvaltningsvedtak føre til merarbeid for forvaltningsorganene idet den øker arbeidsbyrden. Av og til vil det kunne være umulig å gi en begrunnelse uten å komme i strid med reglene om taushetsplikt.

Lovens ordning er et kompromiss mellom de motstridende hensyn idet den valgte tre forskjellige regler:

1. Samtidig og automatisk begrunnelse
2. Etterfølgende begrunnelse etter anmodning fra parten
3. Saker hvor man helt kan la være å begrunne

1.5.1.2 Hovedregel om begrunnelse - Samtidig og automatisk begrunnelse

Fvl. § 24 første ledd

§ 24 første ledd fastsetter at et forvaltningsorgan på eget initiativ skal gi begrunnelsen samtidig med at vedtaket blir truffet. Loven forutsetter at begrunnelsen blir utformet i tilknytning til vedtakets konklusjon og at parten får utskrift av begrunnelsen samtidig med at konklusjonen blir meddelt ham, jfr. § 27 annet ledd.

Etter § 24 annet ledd skal alle enkeltvedtak i klagesaker begrunnes. Bakgrunnen for det er at begrunnelsen i disse tilfellene kan informere underinstansen om hva som har vært av betydning for avgjørelsen. Ellers skal enkeltvedtak der en part ikke får medhold alltid begrunnes, f. eks. der skattekontorene som første instans treffer vedtak.

1.5.1.3 Etterfølgende begrunnelse på anmodning

Begrunnelsen kan unnlates i de tilfelle hvor vedtaket går ut på å innvilge søknader og det dessuten ikke er grunn til å tro at noen part vil være misfornøyd med vedtaket, f. eks. skattekontoret godtar en flyttemelding. I disse tilfellene er lovens hovedregel at myndighetene er pliktig til å gi en etterfølgende begrunnelse når parten krever det.

Begjæring om begrunnelse kan først fremsettes etter at vedtak er truffet, og innen klagefristen eller - hvor det ingen klagefrist løper - innen 3 uker. Dersom parten i tide begjærer begrunnelse etter § 24 annet ledd, løper det ny klagefrist fra det tidspunkt han har fått begrunnelsen - jfr. § 29 tredje ledd.

1.5.1.4 Tilfeller hvor man unnlater å gi begrunnelse

Begrunnelse kan etter § 24 tredje ledd helt unnlates i de tilfellene hvor den ikke kan gis uten å røpe opplysninger som parten etter § 19 ikke har krav på å bli kjent med. Og som nevnt kan forvaltningsorganet helt unnlate å begrunne der vedtaket fullt ut er i samsvar med de formulerte krav og ønsker.

1.5.2 Begrunnelsens innhold

Fvl. § 25

§ 25 fastsetter minimumskravene til en begrunnelse, men forvaltningsorganet står fritt i å gi en mer utførlig begrunnelse enn det etter § 25 er pliktig til.

Begrunnelsen skal vise til de reglene - uskrevne så vel som skrevne - som vedtaket bygger på med mindre man vet at parten kjenner reglene.

Dersom parten ikke selv har mulighet for å finne frem til reglene, og han heller ikke tidligere under saksbehandlingen har fått kjennskap til reglernes innhold, må man gjøre parten kjent med lovreglernes innhold eller angi den problemstilling som vedtaket bygger på.

Begrunnelsen skal i tillegg nevne de faktiske forhold som vedtaket bygger på uten at man trenger å si noe om hvordan man har funnet frem til det eller hvordan bevisene er vurdert. Bevisvurderingen er man nemlig ikke pliktig til å begrunne. Det viktigste er at man av faktum skal kunne se hvorfor vedkommende regel er brukt som grunnlag for vedtaket.

Etter § 25 tredje ledd bør også de hovedhensyn som har vært avgjørende for utøvelsen av det frie skjønn nevnes. Dersom det er gitt retningslinjer for skjønnsutøvelsen, vil i alminnelighet en henvisning til disse være tilstrekkelig, for eksempel det skjønnnet man må bruke i fregforskr. § 2 nr. 2 bokstav a.

1.5.3 Underretning om vedtaket

Fvl. § 27 første ledd

§ 27 fastsetter at underretning om vedtaket skal gis til partene i saken. Hvem som er part følger av § 2 e. Mindreårige parter over 15 år som er representert av verge skal også selv underrettes.

Etter § 27 skal underretningen som regel gis skriftlig og så snart som mulig. Det vil si at man sender et brev, helst rekommandert til partene.

Underretning om vedtaket kan unnlates i den grad den må anses åpenbar unødvendig. Betingelsen er at det ikke vil medføre skade eller ulempe for parten, se fregforskr. § 22 annet ledd.

1.5.4 Underretning om begrunnelsen

Fvl. § 27 annet ledd

§ 27 annet ledd omhandler underretning om begrunnelsen. Underretning om begrunnelsen skal som hovedregel gis samtidig med at parten underrettes om vedtaket.

1.5.5 Underretning om klageadgang og søksmål

Fvl. § 27 tredje ledd

1.5.5.5 Klageadgang

I § 27 tredje ledd er det bestemt at parten skal underrettes om sin klagerett og om andre forhold som det kan være nyttig for ham å vite hvis han akter å angripe vedtaket ved klage eller rettssak. Parten skal opplyses om retten etter § 18, jfr. § 19 til å se sakens dokumenter. I stedet for å regne opp disse i underretningen, kan blankett "Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak" sendes med underretningen.

Dersom parten ikke har fått underretning om klageadgangen, kan det etter forholdene gi grunnlag for oppreisning etter § 31 for oversittelse av klagefristen i § 29.

1.5.5.2 Søksmål mot registermyndighetens vedtak

Da det formelt sett er adgang til å gå til søksmål mot et folkeregistervedtak før klageadgangen er utnyttet, jfr. tvistemålslovens § 435 første ledd nr. 1, skal det tas forbehold om at klageretten må være utnyttet før det kan reises søksmål mot vedtaket etter tvistemålslovens kap. 30, jfr. samme lovs § 437 første ledd første periode. Se for øvrig rundskriv nr. 6, 2000.

1.6 Klage og omgjøring

1.6.1 Klage

Fvl. § 28

1.6.1.1 Vedtak som kan påklages

En alminnelig, generell klagerett er av stor betydning for den enkeltes rettsstilling og en garanti for at en uriktig forvaltningsavgjørelse kan bli rettet opp.

I lovens angivelse av at vedtak kan påklages ligger at parten og andre med rettslig klageinteresse har en ubetinget rett til å kreve saken behandlet på nytt av klageorganet. I tillegg bestemmer § 28 at klageorganet har en ubetinget plikt til å vurdere saken på nytt.

1.6.1.2 Hovedregel om klagerett

§ 28 gir bare klagerett over enkeltvedtak, jfr. § 2 første ledd b. Det vil si at klageretten bare gjelder realitetsavgjørelser som avslutter saken og som er rettet til bestemte personer. Det følger av § 3 at § 28 også gjelder vedtak som går ut på å avvise en sak eller avgjørelser om bruk av tvangsmidler.

1.6.2 Klageinstanser

Etter § 28 første ledd skal vedtaket påklages til det forvaltningsorganet som er nærmest overordnet det forvaltningsorganet som har truffet vedtaket.

Etter tredje ledd gjelder klageretten bare i én instans, det vil si at § 28 bare gir partene adgang til å påklage et vedtak en gang. Dette gjelder både der klageinstansen har endret førsteinstansens vedtak og når den har opprettholdt det. Klageinstansens avvisningsvedtak etter § 34 første ledd kan imidlertid påklages, med mindre underinstansen også har truffet avvisningsvedtak eller underinstansen har vurdert avvisningsspørsmålet og kommet til at vilkårene for realitetsbehandling er til stede, jfr. § 28 tredje ledd bokstav a og b.

Etter § 35 vil overordnede organer i en viss grad kunne omgjøre vedtak truffet av underordnede organer selv om vedtaket ikke er påklaget. Et slikt omgjøringsvedtak må kunne påklages etter § 28, siden det etter loven bare er realitetsvedtak i klagesak som ikke kan påklages.

1.6.3 Hvem har klagerett

Etter § 28 har partene klagerett. Klagerett har således de som vedtaket retter seg mot og andre saken ellers direkte gjelder.

I tillegg har også andre enn partene klagerett når de har rettslig klageinteresse, dvs. der saken har betydning for vedkommendes rettslige stilling.

1.6.4 Klagefrist

Fvl. § 29

1.6.4.1 Hovedregel

Etter § 29 første ledd er klagefristen tre uker.

§ 29 fjerde ledd sier at både klageinstansen og vedkommende underinstans kan forlange treukersfristen. Utvidelse av klagefristen etter fjerde ledd kan bare foretas før fristen er utløpt. En part som har oversett fristen, kan søke om oppreisning etter § 31.

1.6.4.2 Fristberegningen

Fristen begynner å løpe fra det tidspunktet som vedkommende har fått underretning om førsteinstansvedtaket.

Etter § 29 er det avgjørende når underretningen er kommet frem til vedkommende. Underretning bør anses kommet frem når den er levert i vedkommendes postkasse eller han har fått beskjed om at den kan hentes på postkontoret.

Etter § 24 annet ledd har partene i visse tilfelle krav på en etterfølgende begrunnelse for det vedtak underinstansen har truffet. Etter § 29 tredje ledd avbrytes klagefristen dersom en part krever en slik begrunnelse. Ny frist på tre uker løper da fra det tidspunktet vedkommende har fått slik underretning.

1.6.5 Når klagen må være fremsatt

Fvl. § 30

§ 30 fastsetter at det er tilstrekkelig at klagen er postlagt, avlevert til telegrafstasjon eller innlevert til offentlig tjenestemann som har fullmakt til å ta imot erklæringen før utløpet av klagefristen.

1.6.6 Oppreisning for oversittelse av klagefristen

Fvl. § 31

Etter § 31 kan et forvaltningsorgan gi oppreisning for oversittelse av klagefristen. Det vil si at myndighetene kan beslutte at en klage skal behandles som om den var kommet inn i tide til tross for oversittelsen.

Etter første ledd kan oppreisning gis når verken parten eller hans fullmektig kan lastes for ikke å ha sendt inn klagen tidligere. Videre kan oppreisning gis når det av særlige grunner er rimelig at klagen blir prøvd. Den særlige grunn kan være at det er en velferdssak for parten at saken blir prøvet på nytt. Det samme vil være tilfelle når klagen gjelder et rettsspørsmål det er viktig å få prøvet.

Ved å bruke ordet ”kan” sier loven at det er opp til forvaltningens frie skjønn å avgjøre om oppreisning skal gis eller ikke. Ved avgjørelsen av om oppreisning skal gis, må forvaltningen i tillegg til de vilkårene som er nevnt ovenfor også vurdere om endringen av vedtaket kan medføre skade eller ulempe for andre.

Begjæring om oppreisning sendes sammen med klagen til underinstansen til behandling og det er dette organet som i første omgang må ta stilling til om oppreisning kan gis. Dersom oppreisning ikke gis, er dette et enkeltvedtak som kan påklages etter reglene i kap. VI i loven.

Etter siste ledd kan oppreisning ikke gis dersom det er gått mer enn 1 år siden vedtaket ble fattet. Mottas klage etter at ettårsfristen er utgått, må klagen avvises i skriftlig vedtak. Avvisningsvedtaket kan påklages.

1.6.7 Klagens adressat, form og innhold

Fvl. § 32

1.6.7.1 Adressat

Første ledd bokstav a fastsetter at klagen skal sendes til underinstansen og ikke til klageinstansen direkte. Bakgrunnen er at det gjerne er dette organet som har sakens dokumenter, det er dessuten dette organet som forbereder en eventuell klagesak.

1.6.7.2 Form

Klagen skal helst fremsettes skriftlig, men i de tilfelle hvor den fremsettes muntlig, skal den settes opp skriftlig av vedkommende forvaltningsorgan.

1.6.7.3 Innhold

Klagen skal nevne det vedtak det klages over og den endringen som ønskes. Det vil si at det må gå frem av klagen at det er meningen å påklage vedtaket. Klagen skal dessuten være undertegnet av klageren eller hans fullmektig.

Om påkrevd skal det videre gis opplysninger til bedømmelse av klagerett og av om klagefrist er overholdt. Det er ikke noen feil om disse opplysningene ikke følger med.

Av § 32 annet ledd går det frem at klageren bør nevne de grunnene klagen støtter seg til. Parten bør her redegjøre for de faktiske forhold som han påberoper seg og rettsregler av betydning for klagebehandlingen. Dette er ikke noe krav, men det sier seg selv at klageren for sin egen del bør begrunne klagen. Hvis han ikke har noe å fare med, vil det jo normalt føre til at han ikke vil få medhold under klagebehandlingen.

Dersom klagen ikke er tilfredsstillende med hensyn til form og innhold, plikter forvaltningsorganet i henhold til § 32 tredje ledd å gi parten en ny kort frist til å avhjelpe mangelen. Hvis manglene ikke rettes opp, skal klagen avvises, jfr. § 33 annet ledd siste punktum.

1.6.8 Klagebehandlingen i underinstansen

Fvl. § 33

Det følger av § 33 første ledd at saksforberedelsen i og avgjørelsen av klagesaker skal følge reglene i kap. IV og V, med mindre noe annet følger av reglene i kap. VI.

1.6.8.1 Saksforberedelsen i underinstansen

Klagens adressat er det organ som traff det første vedtak og det er dette organet som tilrettelegger og behandler saken. Men det følger av § 33 siste ledd at det er klageinstansen som har hovedansvaret for at saken blir tilstrekkelig opplyst.

I det at underinstansen skal tilrettelegge saken ligger at den skal foreta en formell kontroll av klagen, bl. a. om klagen tilfredsstillende kravene i § 32. Dessuten skal den undersøke om klagen er kommet inn i tide og ta stilling til et eventuelt oppreisningsspørsmål.

Videre følger det av tredje ledd at underinstansen må varsle eventuelle motparter. God forvaltningsskikk tilsier at motparten varsles om klagen så snart underinstansen har brakt på det rene om klagen formelt er i orden. Og som et utslag av prinsippet i § 16 bør det settes en frist for disse til å uttale seg.

1.6.8.2 Underinstansens kompetanse

§ 33 gir nærmere regler for hva underinstansen skal gjøre når det er kommet inn en klage.

Ifølge § 33 annet ledd siste punktum har underinstansen kompetanse og plikt til å avvise saken hvis betingelsene for å klage ikke foreligger. Grunnen kan være at den angrepne avgjørelse ikke er et enkeltvedtak som kan påklages, eller at klageren ikke har klagerett, eller at klagefristen er utløpt. Når klagefristen er utløpt, må det først overveies om oppreisning skal gis. Dersom underinstansen kommer til at oppreisning skal gis, treffer den ikke noe formelt vedtak om dette. Men dersom underinstansen kommer til at saken må avvises, er dette et enkeltvedtak, jfr. § 2 tredje ledd. Dette vedtaket er også gjenstand for særskilt klage etter § 28.

Det følger av § 33 annet ledd at underinstansen kan endre eller oppheve vedtaket dersom den finner klagen begrunnet. Men uansett om underinstansen velger selv å prøve sakens realiteter eller ikke, skal den foreta de undersøkelser klagen gir grunn til. Hvis klageren har kommet med nye anførsler, må underinstansen kontrollere riktigheten av disse opplysningene.

En forutsetning for at underinstansen kan endre et vedtak er at betingelsene for klage foreligger. Hvis ikke, må saken avvises.

Hvis underinstansen treffer nytt vedtak, skal dette begrunnes. Også det nye vedtaket kan påklages, for det er bare klageorganets vedtak i klagesaker som § 28 unntar fra klageadgang.

Dersom underinstansen verken avviser saken eller treffer nytt realitetsvedtak, skal den sende sakens dokumenter til klageinstansen så snart den er ferdig med sin forberedende behandling (§ 33 fjerde ledd). Fjerde ledd setter ikke her noen frist, men god forvaltningsskikk tilsier at det normalt ikke bør ta mer enn et par uker før klagen oversendes. Tidsrommet vil selvfølgelig avhenge av hvor omfattende undersøkelser underinstansen må foreta. Alle dokumenter skal sendes, både de som skriver seg fra førsteinstansbehandlingen og de som er kommet til under den forberedende klagebehandlingen.

Dersom underinstansen ønsker det, eller klageinstansen ber om det, sender den med en uttalelse om sitt syn på de spørsmål som klagen reiser. Denne uttalelsen skal partene få tilsendt en kopi av.

Ifølge siste ledd har klageinstansen ansvaret for sakens fulle opplysning og kan bl. a. pålegge underinstansen å foreta nærmere undersøkelser. For ikke å tape tid i forbindelse med klagebehandlingen, bør underinstansen sørge for at saken er så godt opplyst som mulig før den oversendes klageinstansen.

1.6.8.3 Klageinstansens kompetanse

Det fremgår av § 34 første ledd at klageinstansen både har plikt og kompetanse til å avvise klagen dersom den finner at betingelsene for å klage ikke er til stede. Og klageorganet kan selv om underinstansen har gitt oppreisning for fristoversittelse, avvise klagen. Klageinstansens avvisningsvedtak kan påklages, med mindre unntakene i § 28 tredje ledd bokstav a og b gjør seg gjeldende

Klageorganet har kompetanse til å realitetsprøve alle sider av saken.

§ 34 annet ledd sier at klageinstansen ikke er bundet av de grunner som klageren har anført. Klageinstansen kan også ta hensyn til fakta som er kommet til etter at det første vedtaket er truffet. Men klageinstansen må vurdere den begrunnelsen som klageren har gitt, selv om avgjørelsen bygger på et annet grunnlag.

Klageinstansen er ikke bundet av partenes påstander. Men når det gjelder endringer i klagerens disfavør er det visse begrensninger i § 34 annet ledd fjerde punktum. For det første kan det bare endres til skade for klageren når "dennes interesser finner å måtte vike for omsynet til andre privatpersoner eller offentlige interesser". For det andre må melding om endringer i klagerens disfavør være sendt vedkommende innen 3 måneder etter at underinstansen mottok klagen.

I § 34 tredje ledd er det bestemt at klageinstansen selv kan treffe nytt vedtak i saken eller oppheve underinstansens vedtak og sende saken til ny behandling der. Klageinstansen bør selv treffe nytt vedtak dersom den har grunnlag for det istedenfor å sende saken tilbake til underinstansen.

1.6.8.4 Oppsettende virkning av klage

Klagen har ingen automatisk oppsettende virkning - dvs. at man venter med å iverksette vedtaket til klagesaken er avgjort. Derimot kan underinstansen, klageinstansen eller annet overordnet organ etter fritt skjønn beslutte at vedtaket ikke skal iverksettes før klagefristen er ute eller klagesaken er avgjort, jfr. § 42. Det følger av § 27 at klageren skal orienteres om dette når han underrettes om vedtaket.

I folkeregistreringsaker er det vanlig praksis at klagen automatisk gis oppsettende virkning når en person er pålagt å melde flytting, og ikke oppsettende virkning når en flyttemelding er avslått.

1.6.9 Omgjøring

Fvl. § 35

1.6.9.1 På eget initiativ

En som er misfornøyd med et enkeltvedtak har ved siden av klageretten den muligheten at han kan henvende seg til det organ som har truffet vedtaket med anmodning om at det tar spørsmålet opp til ny overveielse. I motsetning til klage, står myndighetene fritt med hensyn til om de vil ta avgjørelsen opp til ny overveielse.

Men spørsmålet om å omgjøre kan også komme opp uten at noen part ber om det, f.eks. ved at myndighetene på eget initiativ tar saken opp til ny overveielse.

Også klageinstansen og andre overordnede organ har adgang til å omgjøre underordnede organers vedtak. Et underordnet organ kan imidlertid ikke omgjøre et overordnet organs avgjørelse.

Den begrensning i adgangen til å omgjøre et vedtak som følger av § 35 gjelder bare enkeltvedtak. Andre avgjørelser som et organ treffer, står det fritt med hensyn til omgjøringsadgangen.

Et forvaltningsorgan har fri adgang til å omgjøre et enkeltvedtak så lenge den som vedtaket angår ikke har fått underretning om det. For at forvaltningsorganet skal være bundet, må det være snakk om en virkelig underretning, at parten på annen måte har fått kjennskap til vedtaket, er ikke nok. Det avgjørende tidspunktet er når underretning er kommet frem til vedkommende og dette må forstås slik at vedkommende må ha gjort seg kjent med underretningen.

Selv om underretning eller kunngjøring har funnet sted, kan et vedtak omgjøres når det er ugyldig, jfr. § 35 første ledd c. Omgjøring av ugyldige vedtak kan skje ubundet av frister og med tilbakevirkende kraft. Et vedtak er

ugyldig når det er fattet på grunnlag av feil lovbestemmelse, eller parten har gitt direkte gale opplysninger da det opprinnelige vedtaket ble fattet.

Selv om et vedtak er gyldig, og underretning om det er kommet frem, kan det også omgjøres hvis endringen ikke er til skade for noen som vedtaket retter seg mot eller direkte tilgodeser (§ 35 første ledd bokstav a). Omgjøring som er til gunst for én, og ikke er til skade for andre, vil alltid kunne foretas i medhold av denne bestemmelsen. Relevant tilfelle for skattekontorene er når man vil omgjøre et tidligere vedtak om ikke å godta en flyttemelding eller omgjøre en tvangsflytting inn i kommunen.

1.6.9.2 Uskrevne regler for omgjøring på eget initiativ

Det går frem av § 35 siste ledd at reglene i § 35 om omgjøring suppleres bl. a. av alminnelige forvaltningsrettslige regler. Det siktes her til de reglene som har utviklet seg gjennom praksis.

De uskrevne reglene om omgjøring gir en viss adgang til omgjøring av gyldige vedtak som det er gitt underretning om, selv om dette er til skade for den som vedtaket angår. Avgjørelsen om hvorvidt man kan omgjøre, vil først og fremst bero på en interesseavveining. Når tungtveiende allmenne hensyn taler for omgjøring, vil det normalt være adgang til å omgjøre, dog normalt ikke med tilbakevirkende kraft.

1.6.9.3 Saksbehandlingsregler

Når et enkeltvedtak omgjøres, blir omgjøringen et nytt enkeltvedtak, og det medfører at kap. IV, V og VI i loven kommer til anvendelse. Det må sendes ut nytt forhåndsvarsel og gis nye underretninger etter § 16 etc. Det bør normalt gis samtidig og automatisk begrunnelse for omgjøringsvedtaket (reglene om klagesak bør anvendes analogisk). Omgjøringsvedtaket kan påklages etter reglene i kap. VI selv om det er truffet av et overordnet organ - forutsatt at det fins et høyere organ som det kan klages til.

Kommer forvaltningsorganet til at det ikke vil omgjøre, er ikke dette et enkeltvedtak og det kan da heller ikke påklages.

1.7 Feil saksbehandling

Fvl. § 41

Regelen i § 41 er tatt med for å sikre riktige avgjørelser. Dette oppnås ved å åpne mulighetene for å kjenne enkelte avgjørelser ugyldige hvis det er gjort feil av betydning i saksbehandlingen. Feil som vanskelig kan tenkes å ha hatt innflytelse på resultatet, kan det derfor være grunn til å se bort fra.

For enkeltvedtak har vi regler i § 41. Denne regelen gjelder bare brudd på fvl. eller regler gitt i medhold av loven. Men i forarbeidene til loven er forutsatt at § 41 i en viss utstrekning kan anvendes også tilsvarende ved brudd på saksbehandlingsregler utenfor fvl. Blant annet vil brudd på reglene i fregl. og fregforskr. kunne medføre ugyldighet.

§ 41 gir anvisning på en sannsynlighetsbedømmelse jfr. uttrykket "grunn til å regne med at feilen ikke kan ha". For at et enkeltvedtak skal kunne kjennes ugyldig, er det tilstrekkelig at det er en viss mulighet for at feilen har virket inn på resultatet. Hvor stor sannsynlighet som kreves, vil kunne variere. Men jo grovere feilen er og jo mer inngripende vedtak det dreier seg om, desto større grunn er det til å statuere ugyldighet selv om det er lite sannsynlig at feilen har hatt betydning for resultatet.

Muligheten for innvirkning vil også bero på hva slags saksbehandlingsfeil det dreier seg om. Og på enkelte områder er det mer viktig at saksbehandlingsreglene overholdes. Inhabilitet hos den som har truffet vedtaket er en feil som lett kan tenkes å ha virket inn, og i disse tilfellene skal det derfor mindre til for å statuere ugyldighet.

Dersom forvaltningen ikke har utredet saken på en forsvarlig måte, jfr. § 17 er det en saksbehandlingsfeil som lett får betydning idet det kan medføre at faktum blir feilvurdert.

Dersom et forvaltningsorgan har unnlatt å varsle en part (jfr. § 16) og ikke gitt ham anledning til å uttale seg, vil det ofte gjøre et vedtak ugyldig, med mindre feilen må antas å ha vært helt uten betydning for vedtakets innhold. At begrunnelsen er utelatt eller mangelfull, er normalt ikke tilstrekkelig for å statuere ugyldighet. Indikerer begrunnelsen at vedtaket lider av andre feil som f. eks. at det er tatt utenforliggende hensyn, vil det lettere kunne statures ugyldighet.

Når en sak har vært behandlet i to instanser, kan en saksbehandlingsfeil i underinstansen av og til anses avhjulpet gjennom klagebehandlingen, men en forutsetning er da at klageorganet har vært klar over saksbehandlingsfeilen.

1.8 Forvaltningslovens anvendelsesområde

1.8.1 Personen melder flytting til en kommune

Når skattekontoret mottar en flyttemelding, må det ta stilling til om flyttemeldingen skal godtas eller ikke. Flyttemeldingen kan ikke legges til side eller kastes. Før denne avgjørelsen blir truffet, må man påse at saken er så godt opplyst som mulig, jfr. § 17.

1.8.1.1 Flyttemeldingen godtas

Fregforskr. § 7-4

Kommer registermyndigheten, etter å ha vurdert saken, til at flyttemeldingen skal godtas, må det fatte skriftlig vedtak, jfr. § 23. I og med at det er grunn til å anta at vedkommende innflytter ikke vil være misfornøyd med dette vedtaket, er det ikke nødvendig å begrunne vedtaket, jfr. § 24 annet ledd første punktum. Det er derfor her kun nødvendig å sende en skriftlig underretning om at vedkommende er blitt registrert som bosatt i kommunen. Dette gjør man ved å sende blanketten ”Underretning om registrert flytting” (maskinell utskrift fra DSF) når skattekontoret har registrert flyttingen. Med dette skulle fvl. krav til vedtakets former være tilfredsstillt.

1.8.1.2 Flyttemeldingen godtas ikke

Fregforskr. § 7-5

Foruten kravet i § 17 første ledd om at saken skal være så godt opplyst som mulig før vedtak treffes, må personen videre få adgang til å uttale seg om opplysninger som har vesentlig betydning for avgjørelsen av saken, og som vedkommende ikke tidligere har fått kjennskap til (§ 17 annet og tredje ledd). Forhåndsvarsel etter § 16 er det derimot ikke nødvendig å sende da personen allerede ved å levere flyttemeldingen har uttalt seg i saken.

Når skattekontoret mener det har fått tilstrekkelig med opplysninger i saken uavhengig av om personen har avgitt uttalelse eller ei, må man ta stilling til hvilke fakta som skal legges til grunn. Dersom vedkommende ikke har avgitt uttalelse om de opplysningene som er sendt ham, må man kunne slutte at disse er korrekte og ta dem med i vurderingen.

Etter at en har foretatt denne bevisvurderingen, og kommet til hvilke fakta som skal legges til grunn, må man på grunnlag av reglene i fregforskr. kapittel 4 og 5 fatte vedtak.

Dette vedtaket skal selvfølgelig være skriftlig og det skal begrunnes, jfr. § 24 første ledd. Noe unntak fra begrunnelsesplikten gjelder ikke her. Om innholdet i begrunnelsen viser vi til § 25, *se pkt. 1.8.4.3*. Personen skal videre opplyses om klageadgang (§ 27 tredje ledd) og underrettes om vedtaket (§ 27 første ledd). Underretningen bør skje i rekommandert brev.

1.8.1.3 Personen klager over vedtaket

Dersom vedtaket ikke blir påklaget, er skattekontoret ferdig med saken og man trenger ikke gjøre noe mer. Klager vedkommende derimot, må man gå frem etter kap. VI i fvl.

Fristen for å klage er 3 uker, men om denne er oversittet med et par uker, bør man likevel behandle klagen.

I de tilfellene klagefristen er oversittet i et lengre tidsrom, må man vurdere om klagen skal tas under behandling eller ikke, jfr. § 31. Til spørsmålet om klagen skal behandles (oppreisning for oversitting av klagefristen) eller ikke, må dette vurderes i forhold til de to momentene som er nevnt i § 31 første ledd bokstav a og b.

Kommer man til at klagen ikke skal behandles, er det et vedtak som må begrunnes og som kan påklages. Her gjelder altså de samme kravene som fvl. kap. V stiller til vedtaket.

Er konklusjonen at klagen på tross av oversittingen av klagefristen skal behandles, må man gå frem etter reglene i §§ 32 og 33.

Man må først se om klagen tilfredsstillende de kravene § 32 stiller til en klage. Gjør den ikke det, og manglene heller ikke blir rettet opp av klageren, er det ingen klage. Saken er da ferdig og man er i akkurat samme situasjon som om vedtaket ikke var påklaget og det må da betraktes som endelig.

Tilfredsstillende klagen kravene i § 32, må klagen behandles etter § 33.

Etter § 33 annet ledd skal registermyndigheten foreta de undersøkelserne klagen gir grunn til. Eventuell motpart eller tredjepart saken vedrører, må gis anledning til å uttale seg til klagen. Dersom man kommer til at klagen er begrunnet, det vil si at man nå er enig i at man ikke skulle ha avslått flyttemeldingen, kan man endre dette vedtaket slik at personen blir regnet som bosatt i kommunen. Dette er også et vedtak som må begrunnes. Etter at personen er underrettet og selve registreringen er foretatt, er skattekontoret ferdig med saken.

Kommer en til at klagen ikke er begrunnet, må skattekontoret tilrettelegge saken og sende den til klageinstansen, jfr. § 33 fjerde ledd. Skattekontoret må begrunne hvorfor det ikke finner å kunne ta klagen til følge. En kopi av dokumentet må sendes til vedkommende person.

For ikke å forsinke klagebehandlingen, må skattekontoret legge ved alle de opplysninger som foreligger i saken. Er det mangelfulle opplysninger i saken, må en i den grad det er mulig, sørge for at dette blir rettet opp. Dersom det ikke skjer, kan det risikere å få saken i retur med beskjed om å foreta nærmere undersøkelser, jfr. § 33 siste ledd.

Den videre behandling av klagesaken ledes av klageinstansen og dette organs vedtak er endelig.

1.8.2 Melder ikke flytting

Fregforskr. § 7-6

Dersom skattekontoret har grunn til å tro at en person har flyttet, men ikke har meldt flytting, er det i første omgang tilstrekkelig å sende et kort brev sammen med en flyttemelding til personen (flyttevarsel).

Det er imidlertid ikke noe i veien for at flyttevarsel og forhåndsvarsel (se nedenfor) kan gå i ett og samme brev. Av hensyn til effektiviteten er denne måten å anbefale.

Det er tilstrekkelig å nevne i brevet at personen antas å ha bosatt seg på nytt sted og be ham å returnere flyttemeldingen i utfylt stand innen 8 dager. Resultatet av en slik henvendelse kan bli at flyttemelding kommer og saken vil da være i orden og flyttingen kan registreres på vanlig måte.

Dersom personen henvender seg til skattekontoret uten å melde flytting må registermyndigheten likevel følge opp saken. Avhengig av henvendelsens innhold, må nedennevnte punkter følges så langt de passer.

Dersom det ikke kommer svar fra personen, må skattekontoret må følge opp saken.

1.8.2.1 Undersøkelser i saken

Fregforskr. § 7-6

Omfanget av den undersøkelsen som må gjøres, er avhengig av hvilke opplysninger man sitter inne med i saken. Undersøkelsens formål er å få klarlagt de faktiske forholdene slik at registermyndigheten kan gjøre seg opp en mening om det er grunn til å anta at personen i henhold til fregforskr. kapittel 5 skal ha endret bostedsregistrering. Det vil her føre for langt å nevne alle de omstendigheter som kan ha betydning i relasjon til kapittel 5. Skattekontoret bør imidlertid sørge for å få kjennskap til følgende opplysninger: bosted (eget hus, leilighet, hybel etc.), arbeidssted, arbeidets art (om det f.eks. er anleggsarbeid), sivilstand og om vedkommende bor sammen med sine barn. Omfanget av undersøkelsen må selvfølgelig avhenge av de stedlige forhold, (muligheten til å fremskaffe opplysningene og kontorets kapasitet).

Når skattekontoret mener det har tilstrekkelig kjennskap til saken, og det er grunn til å anta at personen skal registreres som bosatt i kommunen, skal man gå frem som nevnt i pkt. 1.8.2 og 1.8.3.

1.8.3 Forhåndsvarsel

Fvl. § 16

Forhåndsvarslet skal som hovedregel gis skriftlig. Man må her gi personen anledning til å uttale seg innen en nærmere angitt frist, som bør være på minst

8 dager og høyst 3 uker. Dersom personen nå er registrert bosatt i en kommune som sorterer under et annet skattekontor, sendes kopi dit.

NB! Forhåndsvarsel kan sløyfes dersom personen på et tidligere stadium i saken har uttalt seg eller har hatt rimelig anledning og tid til det.

1.8.3.1 Forhåndsvarslets innhold

Skattekontoret må i dette brevet gjøre greie for hva saken gjelder. Fvl. § 11 stiller krav til de opplysninger skattekontoret skal gi personen i forhåndsvarslet. Det skal redegjøres for de faktiske forhold man har kjennskap til, og opplyse om innholdet i den eller de bostedsregler som kan komme til å bli brukt.

Til slutt i forhåndsvarslet bør man underrette personen om at vedtak uten videre kan bli fattet på grunnlag av de foreliggende opplysninger, dersom personen ikke har avgitt uttalelse innen fristens utløp.

Forhåndsvarslet kan føre til at personen melder flytting og saken er da normalt i orden og flyttingen kan registreres på vanlig måte.

1.8.3.2 Saksforberedelse

Dersom man ikke mottar svar fra personen eller han/hun avgir uttalelse uten å melde flytting, skal skattekontoret påse at saken er så godt opplyst som mulig før det fattes vedtak om personen skal registreres som bosatt på det nye stedet eller ikke, jfr. fvl. § 17.

Undersøkelsens formål er denne gang å bringe sådan klarhet i de faktiske opplysningene i saken at det **gir registermyndigheten grunnlag for å avgjøre** om personen skal registreres som bosatt på nytt sted eller ikke. Dette innebærer at saken må undersøkes grundig. De undersøkelser som er foretatt tidligere, trenger man normalt ikke gjøre på nytt, med mindre det er grunn til å tvile på at opplysningene er riktige. Særlig viktig er det å undersøke opplysninger som fremkommer eller bestrides i de uttalelsene som innkommer i saken.

Avdekker undersøkelsen eller fremkommer det i uttalelser fra andre, opplysninger som ikke er kjent for personen fra før og som det vil bli lagt vekt på i avgjørelsen av saken, må skattekontoret gjøre personen kjent med disse, jfr. fvl. § 17 annet og tredje ledd. Dette fordi personen skal få anledning til å kommentere alle opplysninger av betydning i saken.

Når en så har ferdig forberedt saken, skal registermyndigheten uten ugrunnet opphold fatte vedtak om personen skal registreres som bosatt på nytt sted eller ikke, jfr. fvl. § 11 a.

1.8.4 Krav til vedtaket

1.8.4.1 Skriftlig

Fvl. § 23

Kravet til skriftlighet er oppfylt ved at det f.eks. skrives i et brev til parten hva vedtaket går ut på. Forvaltningsvedtak må være klare og utvetydige. Spesielt kan det være grunn til å fremheve at meningen med vedtaket ikke bør tilsløres ved at det brukes en "rund" eller "hensynsfull" form. Hvis f.eks. meningen er å pålegge noen en plikt, bør dette sies rett ut istedenfor å bruke ord som "henstille", "anmode" eller lignende.

1.8.4.2 Begrunnelse

Fvl. § 24

Loven krever at begrunnelsen skal vise til de **regler** vedtaket bygger på. Det siktes her til alle slags regler, ikke bare lover, men f.eks. også forskrifter og uskrevne regler.

Dersom skattekontoret under saksbehandlingen kommer til at personen likevel ikke blir å registrere som bosatt i kommunen, er det ikke nødvendig å begrunne vedtaket, se nærmere om det i fvl. § 24 annet ledd.

1.8.4.3 Begrunnelsens innhold

Fvl. § 25

Som nevnt skal vedtaket vise til den eller de regler vedtaket bygger på, jfr. fvl. § 25 første ledd. Man må her merke seg at dersom personen ikke på et tidligere stadium i saken har fått kjennskap til regelens innhold, må også det gjengis.

Vedtaket skal også nevne de faktiske forhold vedtaket bygger på, jfr. fvl. § 25 annet ledd. De faktiske forholdene skal være fremstilt på en slik måte at man skal kunne se hvorfor vedkommende regel er brukt som grunnlag for registreringen. I fall de faktiske forholdene er gjort kjent for personen tidligere, er det nok å vise til disse.

De hovedhensyn som har vært avgjørende ved utøving av forvaltningsmessig skjønn, skal også nevnes jfr. fvl. 25 tredje ledd

F.eks. må det i en bostedssak klart fremgå **hvorfor** registermyndigheten, ut fra retningslinjene for skjønnet, har kommet til sitt standpunkt om vedkommendes bosted. Det forutsettes at det gis en konkret begrunnelse. Når det gjelder begrunnelsens innhold, viser vi for øvrig til eksempler på bostedssaker behandlet av Skattedirektoratet tatt inn i flere utgaver av Notater.

1.8.4.4 Underretning om vedtaket

Fvl. § 27

Rent praktisk vil det si at man sender selve vedtaket i rekommandert brev til parten(e). I brevet må man opplyse om klageadgangen, klagefrist og at klagen skal sendes skattekontoret. I stedet for å skrive av alle de rettigheter personen har etter § 27 tredje ledd, er det tilstrekkelig å legge ved fellesblankett X-073 "Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak" i utfylt stand.

Man må videre gjøre parten(e) kjent med at dersom han verken melder flytting eller klager innen utløpet av klagefristen på 3 uker, vil en i medhold av fregforskr. § 7-7 iverksette vedtaket uten ytterligere underretning om dette.

I vedtaket skal det ikke anmodes om at parten melder flytting. Bakgrunnen for dette er at vedtaket i seg selv er tilstrekkelig grunnlag for å registrere vedkommende som bosatt og at registreringsdato i henhold til folkeregisterforskriften § 7-7 annet ledd skal settes lik vedtaksdato. Dessuten er parten allerede i forhåndsvarslet blitt kjent med plikten til å melde flytting.

Dersom vedkommende var bosatt i en kommune som sorterer under annet skattekontor, sendes kopi av vedtak i bostedssak også dit.

1.8.4.5 Oppfølging av vedtaket

Når registermyndigheten har fattet vedtak og sendt det til personen, vil det videre arbeid med saken avhenge av personens reaksjon på vedtaket. Reaksjonen vil normalt bli:

- personen melder flytting
- personen klager over vedtaket, *se pkt. 1.8.1.3*
- intet svar fra personen

Dersom personen melder flytting som følge av vedtaket, må skattekontoret se bort fra flyttemeldingen da vedtaket i seg selv er tilstrekkelig grunnlag for å registrere vedkommende som bosatt.

Dersom klage ikke innkommer innen utløpet av klagefristen, er vedtaket endelig og man skal da registrere flyttingen med reg.dato lik vedtaksdato, jfr. fregforskr. § 7-7.

2 Bosted - hvem skal regnes som bosatt

Fregforskr. § 4-1 til 4-7

§ 4-1 fastslår som en hovedregel at personer som oppholder seg i en eller flere norske kommuner i minst seks måneder, skal regnes som bosatt i Norge. Påfølgende opphold i flere norske kommuner skal således regnes sammen.

Det gjelder særlige regler for hvorvidt/når norske sjøfolk, personer på Svalbard m.v., norske diplomater og militære samt utenlandske diplomater og NATO-personell skal regnes som bosatt i Norge.

2.1. Innflytting fra utlandet

Fregforskr. § 4-2

Dette er regulert i første ledd. I skattelovgivningen har man bestemmelse om innvandring i skatteloven § 2-1 annet ledd, men denne har et annet materielt innhold.

I fregl. § 8 annet ledd er det ikke et krav om noen bostedsforrykning når en person kommer fra utlandet. Det har således ingen betydning at familien (ektefelle og barn) fortsatt bor i hjemlandet eller om flytteren er student. Første punktum omfatter de tilfeller hvor opphold i Norge finner sted på ubestemt tid, men hvor det ikke er sammenhengende. Hvorvidt dette har karakter av bosetting slik bestemmelsen krever, må avgjøres ut fra en objektivisert vurdering av innflytters hensikt.

I uttrykket «tatt opphold her og har til hensikt å bli her ikke bare midlertidig» ligger at de disposisjoner vedkommende har foretatt må være av en slik karakter at de tilkjenner at hensikten virkelig har vært å ta varig opphold (bosetting) i Norge, og ikke har konkrete planer om å forlate landet. Kort sagt blir problemstillingen om hensikten er realisert i faktisk handling. Det foreligger lite teori og praksis på dette område. Visse forhold må imidlertid stå sentralt ved vurderingen av om bosetting foreligger: Disposisjonsrett over bolig, lengden av oppholdene i Norge, familietilknytning, sted for næringsinteresser, statsborgerskap m.v.

For ikke-nordiske borgere er det i tillegg et krav om at det foreligger arbeids-/oppholdstillatelse eller politisk asyl.

Annet punktum legger ikke vekt på om oppholdet er midlertidig eller ikke, men oppholdets faktiske varighet. Oppholdet må vare sammenhengende i seks måneder, likevel slik at kortere avbrudd kan finne sted i ferier e.l.

NB! Man må merke seg at selv om vedkommende svarer at oppholdet ikke er midlertidig og det viser seg senere at oppholdet blir svært kortvarig, har ikke skattekontoret gjort noen feil om det har foretatt en bostedsregistrering.

I vurderingen av om vedkommende har til hensikt å bli i Norge i 6 måneder eller mer, må man se på om vedkommende har innrettet seg på en slik måte at det mer viser at det dreier seg om opphold og ikke bare ferie. Objektive kriterier for å vurdere dette er bolig og arbeid.

Når det gjelder bolig, kan det ikke kreves at boligen er selvstendig. Dette har sammenheng med at det kreves ett års disposisjonsrett for at en bolig skal være selvstendig, mens opphold på seks måneder er tilstrekkelig for å bli regnet som bosetting. I utgangspunktet må det kreves at vedkommende disponerer boligen i minst seks måneder idet kortere disposisjonstid vil indikere at det er tale om et midlertidig opphold. Boligen kan foruten hus/leilighet være en hybel eller en anleggsbrakke som er fast montert, men tar vedkommende døgnhvilen på en byggeplass i selve bygget som er under oppføring eller rehabilitering, i bil, telt eller campingvogn, kan vedkommende ikke anses å disponere bolig i Norge. Vedkommende kan i utgangspunktet heller ikke anses å disponere bolig på arbeidsgivers forretningssted, kontor, lager og lignende, med mindre det er tale om personalbolig på arbeidsstedet.

Er det hele etter denne vurdering mer usikkert, bør man avvente registrering til forholdene er mer avklart, eventuelt til det er gått 6 måneder. Som kontroll på at opplysningene fra flytteren stemmer, kan man bruke bekreftelsen på oppholdstillatelse fra utlendingsmyndighetene hvor oppholdstillatelsens varighet skal være påført eller pass med innsatt oppholdstillatelse (det er et vilkår for registrering at enhver ikke-nordisk borger har oppholdstillatelse). Alternativt kan man gjøre oppslag i DUF. For øvrig må man merke seg reglene i fregforskr. § 7-11 annet ledd at varigheten av oppholdet skal regnes fra det tidspunktet vedkommende først tok lovlig opphold i Norge.

Kommer man frem til at personen skal regnes som bosatt i Norge, må man ut fra reglene i fregforskr. kap. 5 ta stilling til i hvilken kommune vedkommende skal regnes som bosatt.

Når det gjelder registrering av selve flyttingen, se pkt. 4.8.2 "Innvandring - ikke-nordisk land, registrering" og pkt. 4.9.2 "Innvandring - nordisk land, registrering".

2.1.1. Skiftevis opphold - Norge/kontinentalsokkelen

Annet ledd gjelder personer som kommer fra utlandet, og skiftevis oppholder seg på den norske kontinentalsokkelen og i Norge. Har vedkommende til sammen (inkludert opphold på kontinentalsokkelen) et opphold i Norge på minst 6 måneder, skal det foretas registrering. Opphold på norsk kontinentalsokkel avbryter med andre ord ikke fristen for å bli regnet som bosatt i Norge. Nærmere regler for hvor i Norge personen skal regnes som bosatt, finnes i fregforskr. § 5-9 annet ledd.

En konsekvens av denne regelen er at en person som arbeider på den norske kontinentalsokkelen og som ikke oppholder seg i Norge mens vedkommende er i land, ikke skal regnes som bosatt i Norge.

2.1.2 Nordisk land

Første ledd omhandler også innflytting til Norge fra annet nordisk land. Norden regnes som ett registreringsområde og etter art. 3 i overenskomsten om internordisk flytting avgjøres spørsmålet om vedkommende skal regnes bosatt i Norge etter norsk lovgivning. Dette betyr at innflytting fra et annet nordisk land, må behandles på samme måte som en innflytting fra ikke-nordiske land, *se derfor pkt. 4.1.1 "Innflytting fra utlandet"*.

2.1.3 Oppholdstillatelse

Tredje ledd stiller som overordnet krav for ikke-nordiske borgere at det må foreligge oppholdstillatelse for å bli registrert som bosatt. For asylsøkere kreves det innvilget asylsøknad eller oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. Oppholdstillatelsen må i alle tilfeller ha en varighet på minimum seks måneder. Man må merke seg at det ikke er et krav at det skal være minst seks måneder igjen av oppholdstillatelsen på tidspunktet for melding om innvandring. Det er tilstrekkelig at tillatelsen fortsatt gjelder og at den samlede gyldighetstid, tilbake i tid og fremover i tid, er på seks måneder eller mer.

Imidlertid må også det faktiske opphold strekke seg ut over seks måneder for at vedkommende skal kunne bostedsregistreres. Eksempelvis vil en person som har oppholdstillatelse i perioden 1. juni til 31. desember samme år oppfylle kravet om oppholdstillatelse gjeldende i minimum seks måneder, selv om skattekontoret mottar innvandringsmelding først den 1. august. Men dersom vedkommende kom til landet etter den 1. juli, må det legges til grunn at oppholdet vil bli av under seks måneders varighet og derfor ikke kan registreres.

Videre må man merke seg at foreløpige eller midlertidige arbeids-/oppholdstillatelser i utgangspunktet ikke danner grunnlag for bostedsregistrering. Eksempler her er tillatelser etter utlendingsforskriftens § 14 og utlendingslovens § 17 femte ledd.

2.2 Sjøfolk (norske)

Fregforskr § 4-3

Skipsførere og andre sjøfolk som har norsk statsborgerskap skal regnes som bosatt i Norge, med mindre de skal regnes som utvandret etter fregforskr. § 4-7 første ledd, *se pkt. 2.2.1 "Utvandring- Ikke nordisk land"*. Bestemmelsen slår

fast at opphold på norske eller utenlandske skip i seg selv ikke er tilstrekkelig for å bli ansett som utvandret.

Hvor i Norge sjøfolk skal regnes som bosatt, må avgjøres etter fregforskr. § 5-4 eller § 5-3 dersom de er gift og/eller har barn.

2.3 Svalbard, de norske biland og kontinentalsokkelen

Fregforskr § 4-4

Denne bestemmelsen fastsetter at personer som oppholder seg på Svalbard (inkludert Bjørnøya) Jan Mayen og de norske bilandene Bouvetøya, Peter Is øy samt Dronning Maud land og som ved utreisen var registrert i Det sentrale folkeregister, fortsatt skal regnes som bosatt i Norge, med mindre de skal regnes som utvandret etter fregforskr. § 4-7 første ledd, *se pkt. 2.2.1 "Utvandring-Ikke nordisk land" og spesielt "Særlig om personer med arbeid på Svalbard, de norske biland eller kontinentalsokkelen" under pkt. 2.2.1.1.* Det samme gjelder personer som oppholder seg på den norske kontinentalsokkelen.

I denne forbindelse skal man merke seg at arbeid og opphold på Svalbard, bilandene eller kontinentalsokkelen alene ikke kan danne grunnlag for utvandring.

Skattekontorene må merke seg at regelen kun gjelder personer som ved utreisen var registrert som bosatt i Norge. En utlending som for eksempel bare er registrert i skattemanntallet, vil ikke komme inn under denne regelen om vedkommende tar arbeid på Svalbard. Det samme vil også gjelde en person som er bosatt i Sverige eller England, og som reiser til Svalbard. Dersom personen skiftevis oppholder seg på Svalbard og i en norsk kommune, er det antatt at fregforskr. § 4-2 annet ledd må komme til anvendelse. Det vil si at samlet opphold av mer enn 6 måneders varighet i Norge og på Svalbard, må regnes som bosetting.

Hvor i Norge personer som oppholder seg på Svalbard skal regnes som bosatt, avgjøres etter fregforskr. § 5-9 første ledd.

Bestemmelsen om at ingen kan registreres som bosatt på Svalbard, har sin direkte årsak i at Svalbard ikke hører til noen norsk kommune. Etter lovens § 1 skal Det sentrale folkeregister bare omfatte Norge.

Befolkningen på Svalbard er for øvrig samlet i et eget register som føres av skattekontoret på Svalbard.

2.4 Diplomater (norske)

Fregforskr. § 4-5 nr. 1

På samme måte som med personer som oppholder seg på Svalbard, skal norsk personale ved norske diplomatiske og konsulære stasjoner i utlandet (også Norden) regnes som bosatt i Norge. Det har ingen betydning hvor langt tidsrom utenlandsoppholdet vil strekke seg over. Bestemmelsen har sammenheng med Wien-konvensjonen om diplomatisk samkvem som fritar personer med diplomatstatus for registrering i mottakerlandet (det landet de tjenestegjør i). Det samme gjelder for husstandsmedlemmer og private tjenere.

Følgende vilkår må være oppfylt for at en person skal komme inn under denne regelen:

- **Norsk personale**

Det er her ikke noe ubetinget vilkår at vedkommende er norsk statsborger. Med norsk personale må man forstå personer som er i norsk tjeneste. Betegnelsen personale omfatter alt fra ambassadør til sjåfør.

- **Diplomatiske og konsulære stasjoner**

Tjenestegjøringen må skje ved en slik stasjon. Man må merke seg at for konsulære stasjoner, gjelder det i utgangspunktet de som er lønnede. Det kan imidlertid ikke utelukkes at norsk personell også kan bli utsendt for å tjenestegjøre ved ulønnede konsulater. I så fall er disse omfattet.

- **Utsendt til stillingen av norske utenriksmyndigheter i henhold til beordring eller tidsbegrenset tjenesteavtale**

I dette ligger om vedkommende er utsendt fra Norge og ikke ansatt på stedet (stedlig ansatt). Det vil si at bestemmelsen bare omfatter norsk personell som er utsendt fra Norge. Skulle det oppstå tvil, kan man kontakte Utenriksdepartementet.

Man må merke seg at personer som tjenestegjør i norsk utviklingshjelp eller andre hjelpeorganisasjoner normalt ikke er utsendt av norske utenriksmyndigheter. Det samme må også gjelde personer som tjenestegjør i FN og ikke har diplomatstatus. De skal følgelig behandles på samme måte som enhver annen person som reiser til utlandet. I visse tilfelle kan dog en person i utviklingshjelpen eller i FN formelt sett ha diplomatstatus og vedkommende må da selvfølgelig fortsatt være registrert som bosatt i Norge.

Dersom en person fyller vilkårene for diplomatregistrering, skal heller ikke husstandsmedlemmer og private tjenere registreres som utvandret. Dette gjelder uavhengig av om en eventuell oppholdstillatelse er gått ut. Med husstandsmedlemmer må forstås ektefelle/partner, barn, pleiebarn, andre

slektninger og samboende som bor sammen med diplomaten på utenriksstasjonen.

Dette gjelder også de som opptas i husstanden under utenlandsoppholdet, f.eks. ektefelle/barn. Barn som oppholder seg annet sted for å få undervisning regnes også som husstandsmedlem så lenge de ikke skal regnes som bosatt på studiestedet i henhold til fregforskr. § 5-5. Som private tjenere regnes hushjelper og barnepiker som familien har med seg fra Norge til utlandet. Tjenere som fra før er bosatt i vedkommende land, skal ikke registreres som bosatt i Norge, selv om han/hun er norsk statsborger.

Når det gjelder husstandsmedlemmer og private tjenere, er det et vilkår for fortsatt registrering i Norge at de ikke er statsborgere i mottakerlandet. En britisk statsborger som er gift med en norsk diplomat som tjenestegjør i London, vil måtte registreres som utvandret dersom vedkommende blir med dit. Men dette vil ikke være tilfelle dersom tjenestegjøringen hadde foregått i et annet land.

Et problem man kan møte med registrering av diplomater, er de som slutter i tjenesten mens de er i utlandet eller de som går over til å bli stedlig ansatt. Disse skal fra den dagen dette skjer, registreres som utvandret til det landet de skal bosette seg i. Rutinen her er at vedkommende må gi skattekontoret beskjed om dette.

Når det gjelder personer som er registrert utvandret, men som i utvandringsperioden blir utsendt til tjeneste ved norske diplomatiske og konsulære stasjoner, regnes de og deres husstandsmedlemmer som bosatt i Norge fra utsendelsesdatoen.

Det samme gjelder de som opptas i husstanden under utenlandsoppholdet f.eks. ektefelle/barn for så vidt de ikke er borgere av mottakerlandet.

I fregforskr. § 5-10 finner man reglene for hvor i Norge diplomater skal regnes som bosatt.

2.5 Diplomater (utenlandske)

Fregforskr. § 4-6 nr. 1

Dette er den tilsvarende bestemmelsen for registrering av utenlandske diplomater i Norge. Da det er svært få land som har lønnede konsulære stasjoner utenfor Oslo, vil denne bestemmelsen ha mest aktualitet for Oslo og omegnskommunene.

Bestemmelsen slår fast at utenlandske diplomater ved fremmede staters diplomatiske og konsulære stasjoner i Norge, ikke skal regnes som bosatt i Norge. Det samme gjelder også for husstandsmedlemmer og private tjenere forutsatt at de ikke er norske statsborgere.

Vilkåret for å komme inn under denne bestemmelsen er at det er **utenlandsk personale** som er **utsendt** til stilling av sitt hjemland. Betegnelsen personale gjelder enhver, fra ambassadør til sjåfør. Bestemmelsen gjelder ikke stedlige ansatte (motsatt til utsendt). En person, uavhengig av om personen er norsk eller f.eks. engelsk borger, som tjenestegjør ved den engelske ambassaden i Oslo, vil fortsatt måtte bli registrert som bosatt i Norge dersom vedkommende ikke er utsendt til stillingen fra vedkommende lands utenriksmyndighet. Er man i tvil, kan protokollavdelingen i Utenriksdepartementet kontaktes. Når det gjelder konsulære stasjoner må man i tillegg kreve at de er lønnete. En utlending og enhver nordmann for øvrig som blir utnevnt til ulønnet konsul, skal registreres som bosatt i Norge.

Dersom en person kommer inn under reglene i § 4-6 nr. 1 skal heller ikke husstandsmedlemmer (ektefeller/partner, barn, pleiebarn, andre slektninger og samboende) registreres som bosatt i Norge, dersom de da ikke er norske statsborgere. Er for eksempel ektefellen til en engelsk diplomat i Norge norsk statsborger, vil vedkommende måtte registreres som bosatt i Norge. Det samme må gjelde barn som er norske borgere. Er ektefellen derimot svensk borger, blir det ingen registrering i Norge.

Samme regel gjelder også for utenlandske private tjenere, dersom de ikke fra før er registrert som bosatt i Norge. Dette vil si at en engelsk borger som er registrert som bosatt i Norge, fortsatt må bli registrert her i landet selv om det inngås et privat tjenesteforhold med den engelske ambassadøren.

2.6 Militære beordret utenlands

Fregforskr. § 4-5 nr. 2

Norsk militært personell som er beordret til tjeneste i utlandet, skal fortsatt regnes som bosatt i Norge. Med beordring til tjeneste i utlandet forstås enhver tjenestegjøring, derunder skolegang. På samme måte som for diplomater, skal også husstandsmedlemmer fortsatt regnes som bosatt i Norge forutsatt at de ikke er statsborger i vedkommende fremmede land. Om forståelsen av begrepet husstandsmedlemmer, vises det til fregforskr. § 4-5 nr. 1.

I fregforskr. § 5-10 nr. 2 finner vi reglene for hvor i Norge vedkommende skal regnes som bosatt.

2.7 Utenlandsk personell tilknyttet NATO

Fregforskr. § 4-6 nr. 2

Utlendinger som tjenestegjør i NATO (både militære og sivile) her i landet, skal ikke regnes som bosatt i Norge. Med utlendinger må man forstå en person som ikke er norsk statsborger.

Dersom husstandsmedlemmene ikke er norske statsborgere, skal disse heller ikke regnes som bosatt i Norge. Når det gjelder forståelsen av begrepet husstandsmedlem, viser vi til § 4-5 nr. 1.

2.8 Utvandring

Fregforskr. § 4-7

2.8.1 Ikke-nordisk land

2.8.1.1 Kjent oppholdssted

Fregforskr. § 4-7 nr. 1 første ledd

Det avgjørende i vurderingen av om det har foregått en utflytting, er at det har skjedd en bostedsforrykning, dvs. tidligere bolig er fraflyttet samtidig som ny bolig i utlandet er ervervet.

I § 4-7 nr. 1 første ledd er det listet opp en del kriterier som inngår i den vurdering som må foretas:

- har egen selvstendig bolig i vedkommende innflyttingsland
- ikke lenger disponerer fast bolig i Norge
- ikke lenger har arbeidsmessig tilknytning til Norge
- ikke har ektefelle og/eller barn i Norge
- ikke har annet enn sporadiske opphold i Norge i løpet av året.

Disse kriterier er ikke ment å være uttømmende. De vil inngå som momenter i den helhetsvurdering som må foretas med hensyn til om utflyttingen har karakter av bosetting.

Til de enkelte kriterier skal følgende bemerkes:

- har egen selvstendig bolig i vedkommende innflyttingsland.

Som definisjon av selvstendig bolig, anvendes den som følger av folkeregisterforskriften § 6-4 første ledd. I og med at flytteren normalt har bevisbyrden for utvandringen, må man kunne forlange dette dokumentert med leiekontrakt, skjøte eller lignende.

- ikke lenger disponerer fast bolig i Norge

Dersom bolig i Norge ikke er solgt, må det kreves at den er utleid fast over hele den tid vedkommende har til hensikt å være i utlandet. Dette innebærer at man ikke kan stille noe krav om at boligen er solgt, men dette må likevel inngå i den helhetlige vurdering i de tilfelle det er grunn til å tro at utleieforholdet er proforma, f.eks. til barn.

- ikke lenger har arbeidsmessig tilknytning til Norge.

Næringsvirksomhet må her likestilles med arbeidsmessig tilknytning. Dersom vedkommende verken kan dokumentere arbeide eller næringsvirksomhet i tilflyttingslandet, kan det være en indikasjon på at utflyttingen ikke er permanent.

Har vedkommende norsk arbeidsgiver, men fast arbeidssted i utlandet, regnes det da i utgangspunktet ikke som arbeidsmessig tilknytning til Norge. Det avgjørende er hvor arbeidet faktisk utføres.

- ikke har ektefelle/barn i Norge.

Det som er av betydning er hvorvidt ektefelle/barn bor i Norge eller ikke. Dersom man har såpass nær familie bosatt i Norge, indikerer det at man fortsatt har tilknytning hit. Med barn menes her mindreårige barn.

Betydningen av om man har mindreårige barn som er bosatt i Norge, vil variere ettersom man tar del i omsorgen for barna eller ikke.

- ikke har annet enn sporadiske opphold i Norge.

I dette ligger at man skal se bort fra tilfeldige og kortvarige opphold som ikke indikerer bostedsmessig tilknytning til Norge, f.eks. feriebesøk av normal lengde for arbeidstagere eller kortvarige opphold i forbindelse med sykdom eller dødsfall til personer som bor i Norge.

Det er ikke et absolutt krav at vedkommende har oppholdstillatelse i innflyttingslandet. Er det grunn til å tvile på om påstanden om døgnhvile i utlandet er korrekt, kan det likevel kreves at vedkommende fremlegger oppholdstillatelse i innflyttingslandet.

Særlig om studenter:

For at norske studenter i utlandet skal regnes som utflyttet, må det i den totale vurdering også ses hen til om vedkommende i studiestaten har selvstendig bolig med helårs leiekontrakt. Det kan også være et moment om vedkommende har til hensikt å være i studiestaten etter fullførte studier.

Skal personen ikke regnes som utvandret, bør skattekontoret registrere adressen på oppholdsstedet i postadressefeltet. Om den registreringstekniske siden, se pkt. 4.10.3 "Utvandring - ikke-nordisk land, registrering".

Særlig om personer med verv eller stilling i internasjonalt forum med kontrolloppgaver i Norge:

Personer som innehar verv eller stilling i internasjonalt forum med kontrolloppgaver overfor Norge, kan regnes som utflyttet fra Norge, selv om de fortsatt har familiemessig eller annen faktisk tilknytning til Norge. Utenlandsoppholdets varighet har ikke betydning.

Med kontrolloppgaver overfor Norge menes at forumet har ansvar for å sikre at Norge oppfyller sine forpliktelser etter internasjonal avtale eller konvensjon.

Med internasjonalt menes at forumet har kontrolloppgaver overfor flere stater. Eksempelvis vil dette omfatte personer med verv eller stillinger i EFTAs overvåkningsorgan ESA (EFTA Surveillance Authority).

Særlig om personer med arbeid på Svalbard, de norske biland eller kontinentalsokkelen:

Dersom en person som oppholder seg på Svalbard, de norske biland eller kontinentalsokkelen melder utvandring til land utenfor Norden, skal ikke opphold i disse områder vurderes som tilknytning til Norge. Dette innebærer at dersom man etter de momenter som er listet opp i § 4-7 første ledd er bosatt i et annet land, skal man regnes som utflyttet.

Fast arbeid på Svalbard vil vanskelig være forenlig med bosetting i land utenfor Norden da reiseavstand og feriedager vil sette sine naturlige begrensninger for hvor mye man kan oppholde seg i vedkommende land. Av samme grunn vil fast arbeid i Dronning Maud land (Antarktis) ikke være forenlig med bosetting utenlands.

Saken vil stille seg annerledes for personer med arbeid på kontinentalsokkelen da disse alltid vil arbeide turnus og har kortere reiseavstand til land utenfor Norden. Sokkelarbeidere vil således kunne regnes som utflyttet dersom de ikke oppholder seg i Norge i friperiodene (utenom vanlig ferie) og for øvrig etter en samlet vurdering av de øvrige momenter i § 4-7 første ledd må regnes som utflyttet.

2.8.1.2 Ukjent oppholdssted/oppholdstillatelse utgått

Fregforskr. § 4-7 annet ledd

Utenlandske statsborgere som ikke lenger har adgang til å oppholde seg i Norge, regnes som utflyttet.

Dette vil i første rekke dreie seg om utlendinger med utgått oppholdstillatelse og som ikke har oppholdsrett etter utlendingslovens § 11 tredje ledd i påvente av at søknad om fornyelse av oppholdstillatelsen eller søknad om bosettingstillatelse avgjøres. For saksbehandling, *se pkt 4.10.5 "Flytting - Utgåtte oppholdstillatelser"* og *pkt. 4.10.4 "Flytting - Melder ikke flytting"*.

Videre omfattes utlendinger som er utvist og utlendinger med bortfalt bosettingstillatelse på grunn av bopel eller faktisk opphold utenfor riket sammenhengende i minst to år.

Utlendinger som de siste to år ikke har hatt kjent oppholdssted i Norge, regnes også som utflyttet. Dette gjelder uavhengig av om de har adgang til å oppholde seg i Norge. For norske statsborgere må det imidlertid ha gått fem år siden

vedkommende hadde kjent oppholdssted i Norge. "Ukjent oppholdssted" går på det faktiske oppholdssted og ikke at vedkommende er ukjent på den folkeregistrerte bostedsadresse.

2.8.2 Nordisk land

Fregforskr. § 4-7 nr. 2

Det følger av denne bestemmelsen at slike flyttinger skal avgjøres av registermyndigheten i vedkommende innflyttingsland, jfr. art. 3 i overenskomsten om internordisk flytting.

Norsk registermyndighet må uten videre akseptere innflyttingslandets avgjørelse. Dersom innflyttingslandet kommer til at personen ikke skal registreres som bosatt der, må norske registermyndighet la personen fortsatt bli stående registrert i Norge med for eksempel uten fast bosted og adressen i utlandet ført i postadressefeltet.

Om den registreringstekniske siden av dette, se pkt. 4.11.4 "Utvandring - nordisk land, registrering".

3 Bosted - hvor en skal være bosatt

3.1 Døgnvileregelen

Fregforskr. § 5-1

Dette er den såkalte "Døgnvileregelen" og er selve kjernen i bostedsbegrepet og gjelder dersom personen ikke kommer inn under noen av de andre reglene i fregforskr. kapittel 5 eller 6. "Regelmessig" må forstås der vedkommende jevnlig tar døgnvilen på samme sted over et visst tidsrom og ikke i betydningen én gang pr. uke.

Det andre hovedkriteriet "døgnvile" vil si det sted en person tar nattesøvnen eller tilsvarende, altså der hvor personen oppholder seg utenom arbeidstiden. Om vedkommende hele dagen oppholder seg i kommune A, men hver natt sover i kommune B, er det sistnevnte kommune (sovekommunen) som vil bli registreringskommunen.

3.1.1 Opphold under 6 måneder

Annet ledd innebærer at kortvarige opphold under 6 måneder ikke regnes som bosetting på oppholdsstedet. Bestemmelsen er også anvendbar der de faktiske forhold (f.eks. arbeidsløs/uten egen bolig) indikerer at oppholdet har karakter av å være tidsbegrenset. Unntak må gjøres der vedkommende ikke har noen annen bostedsmessig tilknytning. Men slike personer kan det også være aktuelt å registrere etter regelen i § 5-4 eller § 5-11 nr. 3.

Blir oppholdet lenger enn 6 måneder, må personen regnes som bosatt på oppholdsstedet. Det innebærer at enhver person som har oppholdt seg i kommunen i minst 6 måneder, skal regnes som bosatt der.

3.2 Skiftevis døgnvile

Fregforskr. § 5-2

Dersom en person bor på flere steder, må det treffes en avgjørelse angående hvilket sted vedkommende skal være registrert bosatt på.

Etter § 5-2 er det døgnvilen som er avgjørende for hvor vedkommende skal være registrert bosatt. Har en person 182 døgn i kommune A mot 183 døgn i kommune B, skal vedkommende være registrert i kommune B.

Det kreves således ikke at det skal være en klar overvekt. For å få et godt nok vurderingsgrunnlag og av hensyn til harmonisering med skattelovens regler, er

det nødvendig at man ser året under ett der dette er mulig. Ferier som ikke tilbringes i noen av de to boliger, holdes utenfor vurderingen.

Dersom det unntaksvis skulle oppstå en helt jevn fordeling av døgnhvilen, legges det vekt på hvor arbeidskommunen ligger.

Bevismessig kan regelen medføre problemer i det man av kontrollmessige årsaker ofte må akseptere flytterens påstand. Imidlertid vil normalt en person som påstår å bo mer i hjemkommunen enn arbeidskommunen ha bevisbyrden for at det er tilfelle. Dokumentasjonskravet må ikke gjøre det urimelig vanskelig eller tungvint for personen å underbygge sin påstand, men man må heller ikke være så slappe at regelverket kan misbrukes. Det må her tas i betraktning at folkeregisterreglene og skattereglene for pendlere henger sammen og at det for en pendler kan ligge klare økonomiske interesser i å få godkjent hjemkommunen som registreringskommune istedenfor arbeidskommunen i strid med regelverket. Generelt må det kunne sies at jo mer usannsynlig påstanden fra vedkommende er, jo større krav må det stilles til dokumentasjon. Aktuelt er å sannsynliggjøre reisingen med billetter, bompenger, kjørebok eller lignende. For å vurdere holdbarheten i omfanget av pendlingen, kan det også kreves fremlagt dokumenter som viser fremmøte på arbeid. I saker hvor personer på grunn av avstand må ta natten i bruk for å komme frem i tide på arbeidet, kan døgnhvilen denne natt verken krediteres det ene eller andre sted.

Dersom det ikke er mulig å få en klar oversikt over døgnhvilefordelingen, har man ikke har annet valg enn å fastsette døgnhvilen på skjønn.

3.3 Pendling

3.3.1 Generelt - innledning

Fregforskr. kap. 6

Med pendling forstås det at personer på grunn av sitt arbeid må reise mellom bolig på arbeidssted og bolig på hjemstedet.

En fremstilling av pendlerbestemmelsene kan derfor tematisk deles inn i fire grupperinger:

- Arbeid – hva forstås med det
- Bolig – foreldrehjem, sontringen selvstendig/uselvstendig bolig og sammenligningsregelen
- Personer – sontringen mellom enslige og familiependlere
- Reiser – hvor ofte må en person reise mellom arbeidssted og hjemkommune

I den videre fremstilling vil det gis en nærmere forklaring på disse grupperinger.

3.3.2 Arbeid

Fregforskr. § 6-1

Det sentrale er at man må opprettholde to boliger på grunn av inntektsgivende virksomhet. Dette omfatter:

- 1) Arbeid der det foreligger et ansettelsesforhold, eventuelt at en er freelancer, og at en mottar lønn for oppdrag, tjenester eller lignende som utføres for arbeidsgiver.
- 2) Virksomhet av økonomisk karakter som omsetning og/eller produksjon av varer og tjenester.

- Sondringen studier - arbeid

For personer som både studerer og arbeider kan det være vanskelig å avgjøre hvorvidt de skal regnes som studenter eller arbeidstakere, jfr. punkt 3.7.

Noen klare eksempler:

- 1) Praksisår befalsskole = arbeid
- 2) Praksisår politihøyskole = studier
- 3) Doktorgradsstudenter driver lønnet forskning = arbeid
- 4) Studier + arbeid helg/kveld = studier
- 5) Studier + 100 % arbeid = arbeid

Tvilstilfelle:

Studier + 50-90 % arbeid = ?

I et tilfelle som dette må det tas stilling til hva som regnes som hovedbeskjeftigelsen til personen. For å finne ut av dette må det foretas en konkret helhetsvurdering av tilfellet. Vurderingstemaet blir om hovedbeskjeftigelsen er studier eller arbeid. For å kunne ta stilling til dette må en blant annet vektlegge følgende to momenter:

- Bruk av tid
- Dag/kveld

Det er verdt å merke seg at også andre momenter kan vektlegges i vurderingen. Uansett må det alltid foretas en konkret helhetsvurdering.

3.3.3 Foreldrehjem

Fregforskr. § 6-3 fjerde ledd første punktum

Med foreldrehjem forstås det folkeregistrerte bosted til foreldrene eller andre som en har vokst opp hos. Det vil si det folkeregistrerte bosted foreldrene nå har uavhengig av om man selv har vokst opp der. Kan to steder regnes som foreldrehjem, blir det av de to stedene hvor en tar mest døgnhvile regnet som foreldrehjem.

Dersom vedkommende har eksklusiv disposisjonsrett til en del av den bygning som foreldrene bor i og det med leiekontrakt og kvitteringer dokumenteres at det betales markedsleie, anses ikke denne boenheten som en del av foreldrehjemmet. Denne delen av bygningen betraktes i slike tilfeller som vedkommendes boenhet.

3.3.4 Selvstendig/uselvstendig bolig

Fregforskr. § 6-4

Med selvstendig bolig forstås hus/leilighet på minst 30 kvm boareal, med innlagt vann og avløp, som man skal disponere i minst ett år og som man har tilgang til alle ukens dager.

Med uselvstendig bolig forstås alle andre boliger, jfr. § 6-4 siste ledd.

NÅR ER EN BOLIG SELVSTENDIG?

Ordlyden: «hus eller leilighet»

Ingen selvstendig betydning i forhold til de fire strekpunktene.

3.3.4.1. Utgangspunkt: minst 30 kvm boareal

Hva som forstås med «boareal» er ikke definert i forarbeidene. I «Retningslinjer for arealmåling», publisert av Norsk Eiendomsmeglerforbund, gjeldende for takstmenn som er medlemmer av Norsk Takseringsforbund m. fl., er boligareal definert som: «Rom som er bygningsmessig innredet til sin bruk og overflatebehandlet.» Selv om uttrykkene boareal og boligareal er forskjellige, er det naturlig at denne definisjonen legges til grunn.

Fra «Retningslinjer for arealmåling» hentes ytterligere definisjoner:

Boligareal

Med boligareal forstås bruksareal av boligens hoveddel.

Bruksareal

Med bruksareal forstås det areal som ligger innenfor omsluttende vegger fratrukket piper, kanaler etc. som er over 0,5 kvm (omsluttende vegger er yttervegger, eventuelle vegger mot naboileilighet eller felles del.). Innvendige vegger måles med tykkelse inntil 0,5 meter.

Boligens hoveddel

Med boligens hoveddel forstås oppholdsrom, soverom, kjøkken, rom for personlig hygiene og for klesvask, badstue, trimrom, rom for svømmebasseng, vindfang, entré, solenergirom som brukes som oppholdsrom om vinteren, rom for kommunikasjon inklusive trapp mellom rom som er nevnt ovenfor.

Det er kun det areal som har fri høyde over gulv med minst 1,9 meter i en bredde på minst 0,6 meter som inngår i boarealet. Del med skråtak regnes med til 0,6 meter utenfor høyden 1,9 meter, eller til begrensende vegg eller annen fast bygning.

- Partens plikt til selv å dokumentere boarealet, jfr. § 6-4 annet ledd.

Det er parten selv som må dokumentere boarealet. Det følger av forskriftens ordlyd at oppmåling av taksmann er godkjent som dokumentasjon. Problemet er hvilken type øvrig dokumentasjon som skal godtas av skattekontorene.

Generelt sett må kravene til dokumentasjon skjerpes desto nærmere grensen for uselvstendig bolig en kommer. Dette innebærer at dokumentasjon som i enkelte tilfelle kan godtas ikke vil kunne være god nok i en annen forbindelse. Det er derfor ikke mulig å gi en uttømmende oppregning av dokumentasjon som kan godtas.

Arkitekttegninger sendt til plan- og bygningsetaten i forbindelse med oppføring av bolig vil i enkelte tilfelle kunne godtas. Her må det imidlertid ses hen til hvor gamle tegningene er.

Salgsoppgaver utarbeidet av megler i forbindelse med salg av boligen bør en i utgangspunktet ikke godta. Imidlertid bør slik dokumentasjon kunne godtas i sakene hvor det ikke er tvilsomt hvorvidt leiligheten er selvstendig eller uselvstendig.

3.3.4.1.1. Arealberegning når flere bor sammen

Når flere bor sammen, skal boarealet deles på antall beboere over 15 år. Bestemmelsen angir to forskjellige metoder for å beregne boareal pr. beboer.

Hovedregelen er § 6-4 første ledd annet punktum. Unntaket er bokstav d tredje ledd. Det er viktig å avgjøre i hvilke tilfelle unntaksregelen skal legges til grunn for arealberegningen.

- Hovedregelen i § 6-4 første ledd annet punktum:

§ 6-4 første ledd annet punktum: «I boenhet der det bor mer enn en person..»

Bestemmelsen omfatter alle tilfelle hvor flere bor i en boenhet sammen. Det avgjørende er her at parten bor i boenheten, ikke hvorvidt parten eier, leier eller på annen måte har adgang til å bo der. Boenhetens boareal skal deles på antall beboere over 15 år. Det er ingen maksimalgrense for hvor mange som skal tas med i utregningen, sml. tredje ledd i.f.

Den tidligere regel som sondret mellom den som leide og den som eide har således ingen betydning i forhold til denne bestemmelsen. Bestemmelsen er forutsatt å gjelde samboere, familier og andre bofelleskap med to eller flere personer i samme husstand.

- Unntaket i § 6-4 tredje ledd

Ordlyd: «leier bolig i boenhet der det også bor andre, kan han kreve»

"leier"

Bestemmelsen gjelder kun i de tilfelle hvor vedkommende leier en bolig i en boenhet. At bestemmelsen kun er ment å gjelde i leietilfellene, følger også klart av forarbeidene. Se også § 6-4 første ledd annet punktum hvor det står: «I boenhet der det bor mer enn en person» (vår utheving), der det ikke er tilsvarende avgrensning til leieforhold.

"bolig i boenhet"

Utgangspunktet er at regelen gjelder for boenheter med flere boliger, typisk studenthjem og andre hybelhus. Forarbeidene nevner i tillegg det tilfelle at det leies en hybel i leilighet hvor det fra før bor et par. Dette innebærer at de som alene eller sammen leier en boenhet som ikke består av flere boliger, ikke vil kunne påberope seg denne regelen.

"kreve"

I dette ligger det at hvis de nevnte vilkår er oppfylt, så kan han kreve at arealberegningen gjøres etter tredje ledd. Dette forutsetter imidlertid at parten er gjort kjent med denne bestemmelsen, jfr. forvaltningsloven §§ 11, 16 og 17. Hvis parten ikke krever dette, vil arealet beregnes etter første ledd.

- Forskjellen i arealberegning mellom første ledd annet punktum og tredje ledd

Første ledd: 30 kvm for første beboer, deretter 20 kvm for hver ytterligere beboer. Hele boenhetens boareal legges til grunn. Det er kun beboere over 15 år som medregnes.

Eks: 4 personer vil ha uselvstendig bolig hvis boarealet på 87 kvm ($30 + 19 + 19 + 19$). For å være selvstendig må boligen være på 90 kvm ($30 + 20 + 20 + 20$).

Tredje ledd: Etter denne bestemmelsen kan beboeren kreve at det legges til grunn et boareal på 30 kvm. Dette skal utregnes ved at det tas utgangspunkt i det arealet beboeren disponerer alene tillagt hans del av det arealet i boenheten som «etter sin art er felles». Hva som her måtte være avtalt i leiekontrakten er ikke avgjørende. Med uttrykket «etter sin art er felles» må forstås de deler av boarealet som alle beboerne disponerer sammen slik som kjøkken, bad, stue og entre. Dette innebærer at en deler fellesarealet på antall beboere. Det er kun beboere over 15 år som medregnes. Er det 7 eller flere beboere over 15 år, ses det bort fra hele fellesarealet.

Eks: 4 personer vil ha uselvstendig bolig på 119 kvm (Eks: Hver person disponerer et rom på 10 kvm alene, kan da disponere inntil 19,75 kvm hver av det areal som etter sin art er felles som her vil være 79 kvm. Utregningen blir da: $10 + (79/4) = 29,75$ pr. person. $29,75 \times 4 = 119$ kvm.)

Hvilken av de to bestemmelsene som legges til grunn for beregningen av boarealet, vil følgelig i visse tilfeller være av stor betydning for hvorvidt en leilighet skal anses som uselvstendig eller selvstendig.

3.3.4.2 Innlagt vann og avløp

Vilkåret er lite problematisk, men følgende bør bemerkes:

- Ikke krav om at leilighet har WC eller annen form for toalett for å være selvstendig.
- Brønn/borehull med pumpe i huset vil regnes som innlagt vann, forutsatt at den er isolert mot frost.

At boligen er tilkoblet det offentlige vannettet antas ikke å være et krav, så sant den alternative vann og avløpsfunksjon har samme funksjonalitet.

3.3.4.3 Disponere i minst ett år

Dette innebærer at boliger som skal disponeres i mindre enn ett år, alltid vil være uselvstendige uavhengig av størrelse og av om det er innlagt vann og avløp. Forlenges en leiekontrakt slik at det samlede leietidsrom blir lenger enn 12 måneder, vil parten ikke kunne påberope seg at leieperiodene ikke skal ses hver for seg, det vil si at de må ses i sammenheng.

Problemer i relasjon til dette kravet vil kunne oppstå hvis parten påberoper seg at han bytter leilighet en gang i året i arbeidskommunen eller at to eller flere pendlere har satt leilighetsbytte i system. Det avgjørende i så måte må være

hvorvidt parten kan dokumentere at det har funnet sted en reell flytting, og at han ikke har tenkt å bli boende på det nye stedet i over ett år.

3.3.4.4 Tilgang alle ukens dager

Ut fra ordlyden må det legges til grunn at dokumentasjon på at boligen ikke kan disponeres i helgene vil være tilstrekkelig.

Hvis det dokumenteres at boligen i en nærmere angitt periode ikke kan disponeres i helgene, antas det at det må tas utgangspunkt i normaltstanden, dvs. at den kan disponeres alle ukens dager.

3.3.5 Sammenligningsregelen

Fregforskr. § 6-3 femte ledd, jfr. § 6-2 siste ledd siste punktum.

Bestemmelsen omfatter personer som har vært registrert bosatt i en kommune i minst tre år sammenhengende på det tidspunkt herværende pendling tar til. De vil da kunne ha halvparten så stor bolig i arbeidskommunen som hjemkommunen og likevel bli registrert som pendlere.

Bestemmelsen gjelder bare dersom boligen på hjemstedet er en selvstendig bolig som vedkommende eier eller leier. Sidestilt er bolig pendleren benytter mot å dekke driftskostnadene, dersom pendleren er en nær slektning av eiendommens eier eller mottaker etter en fødesrådskontrakt. Foreldrehjem faller således utenfor, med mindre vedkommende i tre år før pendlingen tok til har disponert selvstendig bolig i foreldrehjemmet og med kvitteringer eller kontoutskrifter dokumenterer at driftskostnadene dekkes, alternativt at det med leiekontakt og kvitteringer dokumenteres at det betales markedsleie, *se også pkt. 3.3.3 "Foreldrehjem"*.

Personen kan selv velge å bruke sammenligningsregelen fremfor den vanlige konstellasjonen selvstendig/uselvstendig bolig. For at så skal skje, må borgeren fremsette krav om at sammenligningsregelen skal legges til grunn.

Bestemmelsen gjelder for enslige og under visse forutsetninger for ektefeller. Ektefeller som kan benytte sammenligningsreglen, behandles under punkt 3.3.7- gifte/registrerte partnere som pendler.

Det er borgeren selv som må dokumentere at boligen i arbeidskommunen holder seg innenfor den arealgrensen som er gitt i bestemmelsen, jfr. § 6-3 femte ledd, jfr. 6-4 annet ledd.

Vilkår:

- registrert bosatt i hjemkommunen i tre år
- dobbelt så stor boareal på boligen i hjemkommunen som boligen i arbeidskommunen

- eier eller leier boligen, alternativt disponerer boligen mot å dekke driftskostnadene, dersom at pendleren er nær slektning av boligens eier, eventuelt mottaker etter føderådskontrakt

Det første strekpunktet skaper få problemer. Det avgjørende er at en har vært registrert bosatt i samme kommune i tre år. At det er på samme bosted i kommunen er ikke noe krav. Vilkåret må være oppfylt også i de tilfelle hvor registreringen i hjemkommunen er opprettholdt for eksempel gjennom folkeregisterforskriften § 5-5.

I tilfelle av kommunesammenslåinger, vil borgeren dra med seg botiden fra den tidligere kommunen inn i den nye kommunen. Etter sammenslåingen, må borgeren kunne flytte innenfor den nye kommunens grenser.

I forhold til det andre strekpunktet, vil problemene knyttet til oppmåling av boareal bli de samme som beskrevet ovenfor om selvstendig bolig.

I det siste strekpunktet kan alternativet "utgifter til leie av boligen" skape problemer. Det må kreves at pendleren finansierer boligen fullt ut. Det må således betales en reell leie, enten i form av penger eller som naturalytelse. Leien må ikke være symbolsk.

3.3.6 Enslige pendlere

Fregforskr. § 6-3

Det må sondres mellom de vanlige pendlersituasjonene og de tilfellene hvor borgeren krever registrering etter sammenligningsregelen i femte ledd. I den følgende fremstilling ses det bort fra sammenligningsregelen, jfr. § 6-3 femte ledd.

Hvem som er enslig, defineres i første ledd. Her går det frem at en er enslig med mindre en er gift og/eller har felles hjem med barn.

Enslige personer deles etter forskriften inn i tre kategorier:

- 1) Enslige som i løpet av året ikke fyller 22 år og som pendler mellom foreldrehjem og annen bolig.
- 2) Enslige som i løpet av året fyller 22 år eller mer og som pendler mellom foreldrehjem og selvstendig bolig.
- 3) Andre enslige som pendler mellom to eller flere boliger.

3.3.6.1 Enslige som i løpet av året ikke er fylt 22 år og som pendler mellom foreldrehjem og annen bolig

Fregforskr. § 6-3 annet ledd første punktum

Vedkommende regnes alltid som bosatt i foreldrehjemmet under forutsetning av at de øvrige pendlervilkårene er oppfylt. Dette gjelder uavhengig av om boligen i arbeidskommunen er selvstendig eller uselvstendig.

3.3.6.2 Enslige som i løpet av året vil fylle 22 år eller mer og som pendler mellom foreldrehjem og selvstendig bolig.

Fregforskr. §6-3 annet ledd annet punktum

Er et unntak fra bestemmelsen i første punktum. Det er et krav om at boligen på arbeidsplassen er uselvstendig for at man skal kunne registreres etter pendlerbestemmelsene. Er boligen på arbeidsplassen selvstendig, skal han registreres som bosatt i denne.

3.3.6.3 Andre enslige som pendler mellom to eller flere boliger

Fregforskr. §6-3 siste ledd

«Andre enslige» gjelder personer (også de under 22 år) som pendler mellom to eller flere boliger, hvorav ingen av boligene er foreldrehjemmet. I slike tilfelle skal personen regnes som bosatt i den selvstendige boligen. Er begge boligene enten selvstendige eller uselvstendige, gjelder døgnhvilerregelen i § 5-2.

3.3.6.4 Skjematisk fremstilling av hvor personer skal være registrert bosatt

På grunnlag av det som er skrevet i punkt 3.3.6.1 til 3.3.6.3 skal pendlere regnes som bosatt i den boligen som kommer høyest opp på de to følgende oppstillinger:

21 år eller yngre	22 år eller mer
- foreldrehjem	- selvstendig bolig
- selvstendig bolig	- foreldrehjem
- uselvstendig bolig	- uselvstendig bolig

Når det pendles mellom to boliger som rangeres likt, må saken løses etter § 5-2.

3.3.6.5 Regelen i § 6-3 tredje ledd

Etter 1. punktum kan den enslige kreve å bli registrert på bosted hvor han har sin overveiende døgnhvile, selv om den andre boligen er foreldrehjemmet. Dette må forstås slik at parten ikke ønsker pendlerregistrering. For så vidt er dette ikke annet enn en gjentakelse av regelen i § 5-2 og således unødvendig å

ha med. Imidlertid er det en forskjell hvis parten har fått opplyst, eller på annen måte er klar over, at han kan registreres etter pendlerbestemmelsene, selv har tatt et aktivt standpunkt og ønsket å bli registrert bosatt i arbeidskommunen. For å bli registrert etter § 5-2 kan parten kun forholde seg passiv.

2. punktum presiserer at for de tilfelle parten har krevd å bli registrert etter § 6-3 tredje ledd, så kan ikke registreringen omgjøres med mindre det skjer vesentlige forandringer i boligsituasjonen mv. Dette må forstås dit hen at hvis parten først har takket nei til å bli registrert etter pendlerbestemmelsene, jfr. 1. punktum «krevd», så kan en ikke ombestemme seg etterpå.

3.3.7 Familiependlere

Fregforskr. § 6-2

Omfatter ektefeller/registrerte partnere som pendler. Videre omfattes ugifte pendlere som har felles hjem med barn etter § 5-3 samt pendlere som forsørger og bor sammen med søsken. De to sistnevnte skal regnes som bosatt i deres felles hjem.

For ektepar må det sondres mellom de tilfelle hvor en eller begge ektefellene pendler.

3.3.7.1 En ektefelle pendler

Fregforskr. § 6-2 første ledd første punktum

Da skal man være registrert bosatt der ektefelle eller barn er registrert bosatt under den forutsetning at boligen er felles, jfr. § 5-3 første og annet ledd, *se nærmere punkt 3.4.1 og 3.4.2*. Felles hjem med ektefelle går foran felles hjem med andre.

3.3.7.2 Begge ektefeller pendler

Det må sondres mellom de tilfellene hvor ektefellene pendler mellom flere felles boliger og de tilfellene hvor de pendler mellom forskjellige boliger.

- Ektefellene pendler mellom flere felles boliger:

Fregforskr. § 6-2 annet ledd

Bestemmelsen regulerer kun de tilfelle hvor det pendles mellom flere felles boliger. Vilkåret for felles bolig er omhandlet i punkt 3.5. Bestemmelsen setter opp følgende rangorden:

- felles hjem med barn

- selvstendig bolig
- den bolig hvor ektefellene har overvekten av sin samlede døgnhvile
- Ektefellene pendler til hver sin pendlerbolig:

Fregforskr. § 5-3 første ledd

Har ektefellene opprettet et felles hjem skal de registreres der, jfr. § 5-3 første ledd. Har ektefellene flere felles hjem skal de registreres i det hjem hvor de tar sin overveiende samlede døgnhvile, jfr. § 5-3 første ledd annet punktum.

3.3.7.3 Sammenligningsregelen for ektefeller

I situasjoner hvor begge ektefellene pendler mellom flere felles boliger kan de kreve å bli registret bosatt etter sammenligningsreglen, jfr. § 6-2 siste ledd siste punktum. (Sammenligningsregelen er nærmere beskrevet i punkt 3.3.5.)

Det er to vilkår som må være oppfylt for at ektefeller kan påberope seg sammenligningsregelen:

- Ektefellene må pendle mellom felles boliger
- Ektefellene må ikke ha felles hjem med barn

I de tilfellene ektefellene anses for å ha felles hjem med barn, se folkeregisterforskriften § 5-3. Det er verdt å merke seg at personer regnes som barn frem til det år de fyller 22 år.

Normalt skulle det være uproblematisk å ta stilling til hvorvidt ektefellene pendler mellom felles boliger eller om de har felles hjem med barn. Sammenligningsregelen får imidlertid en del konsekvenser som ikke er heldige:

- 1) Hvis barnet studerer og av denne grunn er registrert som bosatt i foreldrehjemmet, jfr. folkeregisterforskriften § 5-5, vil foreldrene formelt sett ha felles hjem med barnet. Reelle hensyn tilsier at en i en slik situasjon bør bygge på de faktiske forhold.
- 2) Foreldrene har p.t. ikke felles hjem med barnet og er registrert som pendlere etter sammenligningsregelen. Hvis barnet deretter flytter inn i en av boligene til foreldrene slik at det har oppstått felles hjem med barnet, vil pendlerregistreringen måtte opphøre.
- 3) Hvis en av ektefellene har et særkullsbarn som vedkommende har felles hjem med, vil vilkårene for å bli registrert etter sammenligningsreglen for denne ektefellen ikke være oppfylt. Dette innebærer at heller ikke den andre ektefellen vil kunne bli registrert som pendler etter sammenligningsreglen, siden det er et vilkår at begge ektefellene må oppfylle vilkårene. Dette

innebærer at sammenligningsregelen ikke kan benyttes av den ene ektefellen hvis den andre ektefellen ikke oppfyller vilkårene.

3.3.8 Pendlerreiser

Fregforskr. § 6-5

3.3.8.1 Enslige pendlere

For enslige er forutsetningen for å registreres som pendler at besøkene i den bolig som regnes som det folkeregistremessige bosted skjer med en regelmessighet og hyppighet som etter forholdene anses som rimelig. Reiseavstand, reisemulighet, og økonomi teller også med i vurderingen.

- Over 22 år

For enslige som i løpet av året fyller 22 år eller mer, er kravet til reisehyppighet vanligvis satt til et hjembesøk hver tredje uke. Med kort reiseavstand til foreldrehjemmet eller annet hjem, må det kreves hyppigere besøk. I visse tilfelle kan imidlertid registrering som pendler godtas også ved sjeldnere hjembesøk enn hver tredje uke. Dette gjelder enslige som ved siden av arbeid er under utdanning. Videre gjelder det når det foreligger helt spesielle forhold, f.eks. spesielle arbeidsforhold, svak økonomi og sykdom som gjør det rimelig å lempe på minstekravet. Lang reiseavstand kan i seg selv ikke begrunne noe unntak fra 3-ukerskravet.

- Under 22 år

For enslige som er ikke fyller 22 i løpet av året gjelder ikke kravet om en hjemreise hver tredje uke.

3.3.8.2 Familiependlere

For familiependlere gjelder de krav til besøkshyppighet som tilsier at ektefellenes bolig skal regnes som det felles hjem. I dette ligger det at ektefellene må ha minimum 4-5 opphold som medfører overnatting i hverandres bolig.

3.3.9 Saksbehandling

- Informasjon til mulige pendlere

Det anbefales at skattekontoret i de tilfellene det erfaringsmessig er grunn til å anta at parten vil påstå at han eller hun må regnes som pendler, sammen med forhåndsvarslet legger ved skjema for opplysninger om boforhold og pendling, samt innholdet i folkeregisterforskriftens § 5-2 og kap. 6. Dette for at saken

skal bli så godt opplyst som mulig før vedtak fattes og for å unngå at saken trekker unødig ut i tid.

Det må fremgå av forhåndsvarslet at ovennevnte informasjon er lagt ved. Videre bør det tas inn en oppfordring om å fylle ut nevnte skjema dersom man pendler, samt et varsel om at det ellers vil bli lagt til grunn at vedkommende regelmessig tar sin døgnhvile i innflyttingskommunen.

- Krav om flyttemelding?

Søknader om pendlerregistrering er i folkeregistreringssammenheng å betrakte som et spørsmål om hvorvidt vedkommende skal eller ikke skal registreres som bosatt i kommunen. Hvorvidt skattekontoret har plikt til å behandle søknader om pendlerregistrering uten at det foreligger flyttemelding, avhenger av om skattekontoret av eget initiativ har tatt opp saken ved å sende anmodning om å melde flytting, eller om det er parten selv som tar saken opp med registermyndigheten. I sistnevnte tilfelle har ikke parten krav på å få saken behandlet uten at det leveres inn en søknad om dette i form av en flyttemelding. Dette gjelder for enhver bostedssak, uavhengig av om vedkommende er pendler eller ikke.

- Hvilket skattekontor skal behandle saken?

Hvorvidt saken skal behandles av registermyndigheten for arbeidskommunen eller hjemkommunen er avhengig av hvor vedkommende fra før er registrert bosatt. Styrende vil være hvilken kommune det meldes flytting til i forbindelse med pendlersøknaden. Vi viser i den forbindelse til folkeregisterforskriftens § 7-3.

1. **Vedkommende er registrert bosatt i hjemkommunen**

- Saken skal da behandles av skattekontoret for **arbeidskommunen**.

2. **Vedkommende er fra tidligere registrert bosatt i arbeidskommunen**

- Det må da avklares mellom registermyndigheten for arbeids- og hjemkommunen om de faktiske forhold har endret seg i en slik grad at det har oppstått en ny sak siden vedkommende ble registrert i arbeidskommunen.
- Dersom det er oppstått en **ny sak**, så skal denne behandles av skattekontoret for **hjemkommunen**.
- Dersom det **ikke** har oppstått en **ny sak**, så må skattekontoret for **arbeidskommunen** behandle saken som en klagesak, jfr. forvaltningslovens § 33, se pkt. 1.6.8 ”Forvaltningsloven - klagebehandlingen i underinstansen”. Er det gått mer enn ett år siden vedtak om registrering i arbeidskommunen ble fattet, jfr samme lovs § 31 siste ledd, må registermyndigheten behandle

saken som en omgjørings sak i henhold til lovens § 35, *se pkt. 1.6.9. "Forvaltningsloven – omgjøring"*.

- Dokumentasjon

Det er personen selv som har bevisbyrden for at han er pendler. Det vil her være naturlig å kreve fremlagt leiekontrakt, eventuelt dokumentasjon for eierforhold, når det gjelder boligens beskaffenhet. For hyppighet av hjemreiser kan det kreves billetter når det gjelder offentlig kommunikasjon og kjøre bok/drivstoffkvitteringer når egen bil benyttes.

Pendling over en 3 måneders periode regnet fra det tidspunkt vedkommendes opphold i arbeidskommunen faktisk tok til, burde normalt kunne danne grunnlag for å avgjøre pendler spørsmålet. Dersom det likevel skulle by på problemer, får man i vedtaket heller anføre at det kan bli omgjort dersom det i ettertid skulle vise seg at kravet til hjemreiser i § 6-4 ikke er oppfylt.

- Underretning til ligningsmyndigheten

Når en person er blitt registrert etter pendlerregelen, underrettes ligningsmyndigheten for bostedskommunen.

3.3.9.1 Registrering - spesifisert registreringstype 8

Bostedskommunen skal utføre registreringen. Dersom skattekontoret for arbeidskommunen fatter vedtak om at personen ikke skal registreres bosatt der, dvs. at vedkommende fortsatt skal være registrert i hjemkommunen etter pendlerreglene, skal kopi av vedtaket på samme måte som i dag sendes til bostedskommunen, som registrerer pendlerstatusen. Spesifisert registreringstype 8 legges inn i rutinen DIVA, og som registreringsdato skal dato for vedtaket brukes. I tillegg legges det inn en merknad i hovedmerknadsfeltet om hvilket skattekontor som har «godkjent» pendlerforholdet.

Når en person som er registrert med pendlerstatus flytter, må pendlerforholdet tas opp til ny vurdering. I flytterutinene (FIK og INF) er det lagt inn en varselmelding for personer registrert med pendlerstatus: «Skal pendlerstatus fornyes?». Dersom ikke ny kode for spesifisert registreringstype oppgis, vil den registrerte pendlerstatusen bli slettet ved flyttingen. Ved registrering av utflytting (UTF), blir evt. pendlerstatus stående inntil innflytting blir registrert.

Pendlerforhold som opphører uten at personen flytter, f.eks. ved skifte av arbeidssted eller p.g.a. andre forhold, registreres i rutinen DIVA ved å oppgi registreringsdato og sette 0 i feltet for spesifisert registreringstype.

Som registreringsdato skal dato for den aktuelle hendelsen benyttes hvis den er kjent for skattekontoret. Hvis datoen ikke er kjent, skal skattekontoret bruke den datoen det ble kjent med forholdet.

For å få en kronologisk oversikt over pendlere, benyttes adresseoppslaget ADROP, *se Brukerhåndboka*.

3.4 Felles hjem

Fregforskr. § 5-3 første - fjerde ledd

Bestemmelsen regulerer registrering av ektefeller, registrerte partnere og foreldre med barn og sier at dersom ektefellene/partnerne har felles hjem, skal de være registrert som bosatt på samme sted (der hvor det felles hjem ligger).

For pendlende ektefeller, *se pkt. 3.3.7 "Familiependlere"*

3.4.1 Ektefeller/registrerte partnere

Fregforskr. § 5-3 første ledd

Første ledd i § 5-3 gjelder personer som er gift eller har inngått registrert partnerskap, og sier at når disse har felles hjem, skal de regnes som bosatt i dette hjemmet.

For å ha felles hjem er det en forutsetning at ektefellene har flyttet sammen, enten før, i forbindelse med eller etter ekteskapsinngåelsen, dvs. at de ikke hver for seg har blitt boende i separate boliger. Å fastslå når en etablering av felles hjem har funnet sted der hvor ektefellene fortsatt disponerer hver sine boliger må bero på en konkret vurdering.

Vi skal her peke på noen momenter som vil være avgjørende i vurderingen av om ektefeller eller registrerte partnere ikke har opprettet felles hjem.

For det første kreves det at de har hver sin bolig og at de samtidig ikke faktisk har flyttet sammen. Begge krav må være oppfylt. I det første kravet er boligenes beskaffenhet et viktig moment. Har den ene tatt med seg alle sine eiendeler til den nye boligen, har de noen gang i det hele tatt opprettet felles hjem og bodd sammen. I det siste kravet ligger at besøk forekommer svært sjelden, normalt ikke oftere enn hver tredje måned. Med "besøk" menes her opphold som innebærer at man tar sin døgnhvile hos hverandre. Dersom man kommer frem til at felles hjem er opprettet og ekteparet disponerer mer enn en bolig, er det den av boligene hvor ekteparet **samlet** sett tar mest døgnhvile som er det felles hjem. Eks.: Har mannen 30 % døgnhvile i kommune A og 70 % i kommune B, og hustruen har 90 % i kommune A og 10 % i B, vil det samlet si at ektefellene har mye mer døgnhvile i A enn B. Døgnhvilen tilsier da at det felles hjem må ligge i kommune A.

Kommer man derimot frem til at det ikke er opprettet felles hjem, må døgnhvilen og andre forhold ses isolert for hver enkelt ektefelle/partner. Ut fra eksempelet ovenfor ville det ha ført til at mannen hadde blitt registrert som bosatt i kommune B og hustruen i kommune A.

Der det foreligger en lovformelig separasjon, må bostedet avgjøres etter § 5-1, eventuelt § 5-2 uten noen vurdering av spørsmålet om felles hjem.

Samboende omfattes ikke av regelen om felles hjem og må registreringsmessig behandles på samme måte som ugifte personer.

3.4.2 Personer som har barn

Fregforskr. § 5-3 annet ledd

Har en person felles hjem med barnet, må han regnes som bosatt i dette hjemmet. Det er videre barnets bosted som er avgjørende for foreldrene sitt og ikke omvendt. Barns bosted avgjøres for øvrig etter døgnhileregelen i § 5-1, eventuelt § 5-2.

Hva menes med "sine barn"?

Uttrykket "sine barn" omfatter biologiske barn, adoptivbarn og pleiebarn. Med barn forstås en person som er yngre enn 22 år. Barn som har valgt fortsatt bostedsregistrering i foreldrehjemmet etter § 5-5, vil faktisk ta døgnhilen i en annen bolig og faller derfor utenfor begrepet.

Er det opprettet felles hjem med barna?

Følgende momenter gjør seg gjeldende:

- hva er oppgitt på fødselsmeldingen
 - betales barnebidrag
 - deltar personen aktivt i oppfostringen av barnet
 - hvor oppbevares personlige eiendeler
 - har vedkommende egen bolig et annet sted
 - hvor tar personen døgnhilen
- Regelkollisjoner: § 5-3 annet ledd går foran § 5-3 første ledd

Det kan tenkes tilfeller hvor en registreringssak både kan løses etter § 5-3 første ledd og § 5-3 annet ledd. Som oftest vil ikke dette medføre problemer siden det normale er at familier bor sammen på samme adresse.

I noen tilfeller vil imidlertid de to bestemmelsene gi forskjellige løsninger. Vi står da overfor en regelkollisjon. Spørsmålet er hvilken bestemmelse som er korrekt å bruke. Løsningen er at § 5-3 annet ledd går foran § 5-3 første ledd.

3.4.3.1 Oppløsning av det felles hjem

Fregforskr. § 5-3 tredje ledd

Der det er opprettet felles hjem i henhold til første og annet ledd, regnes det som oppløst når den ene har flyttet ut og besøk i det tidligere felles hjem bare skjer sporadisk. Dette er en aktuell situasjon der en av ektefellene flytter ut av det felles hjem og i de tilfeller en person som har hatt del i den daglige omsorgen for sitt barn, flytter ut av barnets hjem. Felles hjem med barn kan også oppløses ved at barnet flytter ut.

Det som er avgjørende for vurderingen av om det felles hjem er oppløst, er om det er skjedd en bostedsforrykning, dvs. at man har bosatt seg på et nytt sted. I bosetting ligger det at man har en forholdsvis varig/fast tilknytning til nytt bosted. Dessuten kreves det at besøk i det tidligere felles hjem bare forekommer sporadisk, dvs. ikke oftere enn hver tredje måned.

- Noen eksempler på mulige konstellasjoner:

1) Familien har ett felles hjem, en av ektefellene flytter ut.

Det må da vurderes etter § 5-3 tredje ledd om den utflyttede ektefelle fortsatt har felles hjem med familien.

2) Ektefelle A flytter med barna ut av det felles hjem. Ektefelle B blir boende igjen. Ektefellene er fortsatt gift.

Det tidligere felles hjem er da opphørt. Ektefelle A og barna registreres bosatt på den nye adressen. Spørsmålet er hvorvidt et nytt felles hjem er opprettet på den nye adressen for ektefelle Bs vedkommende.

Det må da vurderes etter § 5-3 annet ledd om det for ektefelle B er opprettet et nytt felles hjem på ektefelle A/barna sin adresse.

3) Ektefelle A og ektefelle B bor hver for seg med hvert sitt felles barn. De er fortsatt gift.

Her vil normalt løsningen bli at ektefellene og barna bostedsregistreres på de respektive adresser. Allikevel må det foretas en konkret vurdering i hver sak.

3.4.4 Dispensasjon

Fregforskr. § 5-3 fjerde ledd

Registermyndigheten gis her adgang til å dispensere fra bestemmelsene i første og annet ledd. Bestemmelsen har ikke noen betydning for skattekontorenes praktisering av § 5-3 første og annet ledd. Eventuelle dispensasjoner har heller ikke noen konsekvenser for skattemessig bosted og skattemanntall.

Dispensasjonsbestemmelsen er myntet på personer som tar sin overveiende døgnhvile borte fra ektefelle og/eller barn, men som allikevel kvalifiserer til registrering i felles hjem.

Dispensasjon kan bare gis når ”særlige grunner foreligger”, dvs. i de tilfeller hvor sterke sosiale eller reale hensyn gjør seg gjeldende.

Dispensasjonsbestemmelsen er med andre ord ment som en sikkerhetsventil for de tilfeller registrering i felles hjem gir et sterkt urimelig resultat.

Økonomiske hensyn kan i henhold til dispensasjonsbestemmelsens forarbeider alene ikke begrunne dispensasjon.

Kjerneområdet for anvendelse av dispensasjonsbestemmelsen er hvor vedkommende er innvalgt til kommunestyre eller fylkesting og familien flytter til en annen kommune/fylke, mens representanten blir boende i den kommune han er valgt og reiser til familiens nye bolig i helger og ferier. § 5-3 første eller annet ledd fører da til at han skal registreres på det nye bostedet sammen med familien. Ved registrering i ny kommune eller nytt fylke mister imidlertid vedkommende valgbarheten og må derfor tre ut av kommunestyret/fylkestinget, jfr. kommunelovens § 14 første ledd bokstav a og § 15 første ledd samt valglovens § 12 annet og tredje ledd. Dette betraktes som en urimelig og utilsiktet virkning av reglene om felles hjem.

3.5 Døgnhvile på ubestemt sted

Fregforskr. § 5-4

3.5.1 Generelt

Denne bestemmelsen gjelder personer som på grunn av sitt yrke ikke kan ta sin døgnhvile noe bestemt sted. Som oftest vil dette være sjøfolk, anleggsarbeidere, musikere osv. som reiser fra sted til sted på grunn av arbeid og derfor ikke kan ta døgnhvilen noe bestemt sted.

Er det andre årsaker enn yrket som er grunnen, kommer ikke denne bestemmelsen til anvendelse. Her må man anvende § 5-11 nr. 1, eventuelt nr. 2.

3.5.2 Sjøfolk

For sjøfolks vedkommende må regelen ses i sammenheng med fregforskr. § 4-3. Forskjellen på de to bestemmelsene er at § 5-4 avgjør hvor i Norge de skal regnes som bosatt, mens § 4-3 avgjør om vedkommende overhodet skal regnes som bosatt i Norge.

Bestemmelsen sier at registrering skal foretas der de har sin familie, ikke bare ektefelle, men også andre familiemedlemmer som de er bostedsmessig knyttet til, for eksempel foreldre eller fjernere slektninger som de bodde hos da de tok hyre, eller der de av **andre grunner** må anses å ha sin bostedsmessige tilknytning. Det kan for eksempel være en leilighet eller hybel som står til disposisjon mens de er ute til sjøs.

I de tilfeller hvor sjøfolk ikke lenger har tilknytning til noe fast bosted i kommunen og vedkommende ikke lenger har noe familie igjen og det er lenge siden vedkommende har vært der, skal vedkommende registreres uten fast bosted dersom det ikke er skaffet sikre opplysninger om bosetting i en annen kommune eller utlandet. Dette må betraktes som en siste utvei når det gjelder registreringen av sjøfolk. Registrering uten fast bosted bør derfor være unntaket.

3.6 Studenter og skoleelever

Fregforskr. § 5-5

Utgangspunktet i regelen er at studenter kan velge hvor de skal være bostedsregistrert. Regelen omfatter de som oppholder seg i en kommune for å få undervisning utover 10-årig grunnskole.

Det er en forutsetning for at § 5-5 skal kunne anvendes at vedkommende er i en skolesituasjon og at utdanningen er hovedbeskjeftigelsen. Stipendiater og lærlinger vil derfor normalt falle utenfor bestemmelsen. Hvilken type utdanning vedkommende tar og om den er lønnet har ingen betydning. Personer som har fast arbeid og studerer ved siden av faller utenfor denne bestemmelsen. Helgearbeid eller tilfeldig arbeid, for eksempel drosjesjåfør et par kvelder i uken, må man imidlertid se bort fra.

Elever ved forsvarrets skoler vil også komme inn under § 5-5. Befalsskoleelever faller inn under § 5-5 for så vidt gjelder **første** året av etatsutdanningen som er en ren skolesituasjon. Da det **andre** året er pliktjeneste som lønnet befal, kommer imidlertid hovedregelen i § 5-1 til anvendelse.

For elever ved Politihøgskolen stiller saken seg annerledes. Politihøgskolen har et treårig studium hvorav det første og siste året er ren undervisning ved skolen, mens studenten i annet studieår er utplassert ved et politikammer/lensmannskontor. Praksisåret består også av undervisning foruten ulønnet arbeid.

Praksis har tidligere vært å behandle studenter i praksisåret som vanlige lønnsinntakere. Annet studieår (praksisåret) har imidlertid mer karakter av undervisning enn arbeide. Folkeregisterforskriftens § 5-5 skal således også anvendes for annet studieår.

Studentregelen omfatter også gifte studenter og studenter med barn. Der bare den ene av ektefellene er student, vil ikke den andre ektefellen omfattes av bestemmelsen, dvs. at døgnhvilen vil være avgjørende for den andre. I utgangspunktet skal heller ikke barn av studenter omfattes av § 5-5, dvs. at døgnhvilen vil være avgjørende. I de tilfeller mor og far studerer og begge velger registrering på tidligere bosted, samtidig som den overveiende døgnhvile tas på studiestedet, vil dette få som konsekvens at barnet skal registreres alene på studiestedet etter § 5-1 eller § 5-2. Dette er en lite heldig løsning. Reale hensyn tilsier her at barnet registreres sammen med en av foreldrene. Er bare den ene av foreldrene student, registreres barnet sammen med den som ikke er student.

Studenter som har felles hjem med ektefelle og/eller barn, vil uansett kunne velge å være registrert i det felles hjem. Videre kan gifte studenter fritt velge blant de alternativer som er listet opp i § 5-5 første ledd. De er ikke bundet til å måtte velge samme bosted.

Registreringen av personer som oppholder seg ved undervisningsinstitusjoner i land utenfor Norden for å få undervisning, skal avgjøres etter reglene i § 4-7, *se pkt. 2.2.1 "Utvandring - Ikke nordisk land - kjent oppholdssted"*.

Dersom det gjelder opphold ved undervisningsinstitusjoner i Norden, er det derimot innflyttingslandets regler som gjelder, jfr. § 4-7 tredje ledd, *se pkt. 2.2.2 "Utvandring - Nordisk land"*.

3.6.1 Valg av bosted

Fregforskr. 5-5 første ledd

Studenten må velge et av de alternativer som er listet opp i bestemmelsens første ledd. Det er i utgangspunktet ingen begrensning for hvor ofte studenten kan velge ny bostedsregistrering, men det må være et vilkår at det er oppstått en ny flyttesak.

For å velge bostedsregistrering på det bosted studenten alt er registrert, er det tilstrekkelig for studenten å forholde seg passiv. I andre tilfeller må valget foretas ved at det meldes flytting til ny adresse. Dersom skattekontoret skulle motta flyttemelding fra en student til en adresse som ikke kommer inn under noen av alternativene, må flyttemeldingen avslås i skriftlig enkeltvedtak.

Er studenten fra før registrert på en adresse som ikke kommer inn under noen av de alternativer som kan velges, f.eks. et tidligere foreldrehjem (foreldrene har flyttet), må vedkommende bes om å foreta et valg. Dersom vedkommende ikke vil velge et nytt bosted, må det fattes vedtak om registrering på nytt bosted, dvs. at skattekontoret foretar valget. Normalt vil dette måtte være der studenten tar døgnhvilen, dvs. at saken tas opp med registermyndigheten for den kommunen vedkommende oppholder seg under studiene dersom denne sorterer under et annet skattekontor.

Det kan velges blant følgende alternativer:

- Nytt bosted ved studiestedet. Dette er å forstå som den bolig hvor studenten til daglig tar døgnhvilen under studiene.
- Opprettholde registreringen på samme bosted som før utdanningen ble påbegynt. Dette fordrer at studenten har boligmessig tilknytning til adressen i hjemkommunen. Hva slags tilknytning som er tilstrekkelig går frem av annet ledd, *se nedenfor under pkt. 3.6.2.*
- Registrering i foreldrehjem. Om forståelsen av foreldrehjem, *se pkt. 3.3.3.*
- Registrering i felles hjem med ektefelle eller barn. Om forståelsen av felles hjem, *se pkt. 3.4.1 og 3.4.2.*
- Registrering i en bolig som erstatter tidligere bosted. Dette er aktuelt når studenten bytter bolig på hjemstedet. Det er et krav at erstatningsboligen ligger i samme kommune. Gjør den ikke det, må studenten velge registrering et annet sted etter et av de øvrige alternativer.

3.6.2 Tilknytning til tidligere bosted

Fregforskr. § 5-5 annet ledd

Registrering på samme sted som før utdanningen tok til forutsetter at studenten har en viss minste tilknytning til dette bosted. I annet ledd er det listet opp flere eksempler på tilknytning. Som minste tilknytning godtas en leiet leilighet som er fremleiet. Det er således ikke nødvendig å ha disposisjonsrett til leiligheten for å kunne opprettholde registreringen på tidligere bosted. Dette innebærer at mer enn en husstand kan være registrert i samme bolig.

3.7 Vernepliktige og sivilarbeidere

Fregforskr. § 5-6

Regelen omfatter sivilarbeidere og vernepliktige mannskaper under førstegangstjeneste. Foruten vanlige menige soldater omfatter regelen også visekorporaler, korporaler, sersjantaspiranter og utskrevne dekksmenn. Skillet går mellom de som under førstegangstjenesten har dagpenger og de som har lønn etter statens lønnsregulativ. Således faller leger, tannleger, prester, veterinærer, psykologer og eventuelle andre som avtjener førstegangstjenesten som offiserer, utenfor denne regelen. Deres bosted må avgjøres etter reglene i § 5-1 eller § 5-2, jfr. kap. 6, eventuelt § 5-3 dersom de er gifte. Når det gjelder befalsskoleelever, *se pkt. 3.6 "Studenter og skoleelever"*.

Man må skille mellom gifte, de som har barn og ugifte som oppholder seg i en kommune for å avtjene verneplikten eller utføre sivilteneste. De som er gifte og/eller har barn skal registreres etter reglene i § 5-3. Enslige kommer inn under reglene i § 5-6. Denne bestemmelsen vil også bli anvendt for gifte/de som har barn når de ikke har felles hjem etter § 5-3.

Det er to unntak fra regelen om at den vernepliktige skal regnes som bosatt i den kommunen vedkommende var bosatt i da tjenesten ble påbegynt, *se pkt. 3.7.1 "Bostedsforholdene har endret seg" og 3.7.2 "Ikke tilknytning til annet bosted"*.

3.7.1 Bostedsforholdene har endret seg

Forutsetningen for at dette unntaket skal komme til anvendelse er at den vernepliktige har *to eller flere bostedsmessige tilknytninger*. Når dette er slått fast, må boligene *veies opp mot hverandre*. I denne vurdering må man se hen til hvilken bolig man har størst bostedsmessig tilknytning til.

Unntaket er særlig myntet på to typetilfeller:

1) Situasjonen i foreldrehjemmet endrer seg.

Det typiske her vil være at foreldrene skifter bosted i tjenestetiden. Her vil det være naturlig å registrere den vernepliktige på det nye stedet hvor foreldrene har bosatt seg, med mindre han har etablert seg et annet sted, *se pkt. 2)*. Har foreldrene flyttet til hvert sitt sted, vil man i vurderingen måtte legge vekt på hvem den vernepliktige har mest kontakt med bomessig.

2) Den vernepliktige etablerer eget hjem et annet sted.

I den vurdering som her må foretas, vil det avgjørende være om de disposisjoner vedkommende har foretatt, er av en slik art at de tilkjennegir at det reelt sett er opprettet et nytt hjem. I alminnelighet vil man i en slik vurdering legge vekt på følgende forhold:

- Eier den vernepliktige boligen eller har han eksklusiv leierett for minimum ett år.
- Er eiendelene flyttet ut av tidligere bolig og inn i ny bolig.
- Oppholder han seg i boligen ved tjenestefri.
- Er den bostedsmessige tilknytning til tidligere bolig opprettholdt.

I tillegg til disse to typetilfeller finnes det sikkert en rekke varianter. Her er eksempler på to av dem:

Den vernepliktige avtjener verneplikten i kommune A, men før tjenesten ble påbegynt arbeidet han i kommune B, mens foreldrene bor i kommune C. Dersom vedkommende her flytter fra kommune B, må man spørre seg om det nå vil være naturlig å regne vedkommende som bosatt i foreldrekommunen eller tjenestekommunen. Det avgjørende blir hvor vedkommende nå har mest

bostedsmessig tilknytning. Denne avgjørelsen vil nødvendigvis bli svært skjønnsmessig. En hjelp i vurderingen vil man finne i annet punktum i § 5-6, *se pkt. 3.7.2. "Ikke tilknytning til annet bosted"*.

Bestemmelsen kan også tenkes brukt der den vernepliktige før tjenesten ble påbegynt bodde og arbeidet i tjenestekommunen. Her kan registrering i foreldrekommunen være aktuelt dersom den vernepliktige oppgir sitt tidligere bosted, flytter på hybel/kaserne og begynner å reise hjem til foreldrene relativt ofte.

3.7.2 Ikke tilknytning til annet bosted

Forutsetningen for å anvende unntaket i § 5-6 annet punktum er at den vernepliktige kun har *én bostedsmessig tilknytning*. Dette kan man imidlertid ikke vite før man har foretatt den vurdering som beskrives nedenfor. Bestemmelsen er ment å fange opp de unntakstilfeller som ikke kommer inn under det første unntaket, *se pkt. 3.7.1 "Bostedsforholdene har endret seg"*.

Vurderingen av hvorvidt den vernepliktige har brutt den bostedsmessige tilknytning til det bosted han hadde før tjenesten tok til, må nødvendigvis bli skjønnsmessig. Nedenfor skal vi komme nærmere inn på de momenter man i alminnelighet vil legge vekt på.

En sammenligning mellom denne vurdering og vurderingen etter pkt. 3.7.1 viser en viktig forskjell. I sistnevnte vurdering var det sentrale å veie bostedene opp mot hverandre for på denne måte å finne ut hvilken bolig det var mest naturlig å registrere den vernepliktige som bosatt i. Den vurdering som skal foretas her har et annet utgangspunkt. Her skal det tas stilling til hvorvidt den vernepliktige har brutt den bostedsmessige tilknytning til det tidligere bosted slik at han nå bare har tilknytning til bostedet på tjenestestedet. Situasjonen er med andre *ikke* slik at man skal veie to boliger opp mot hverandre.

Unntaket vil særlig fange opp tre typetilfeller. Det ene vil være der den vernepliktige har brutt den bostedsmessige tilknytning til foreldrehjemmet. Det andre vil være der foreldrehjemmet er oppløst ved dødsfall. Det tredje vil være der foreldrehjemmet er oppløst ved samlivsbrudd og studenten ikke har bostedsmessig kontakt med noen av foreldrenes nye bosteder. Det sentrale er ikke å se på den bolig studenten har på tjenestestedet, men hvilken tilknytning han har til sitt tidligere bosted. Et annen sak er at faktaopplysninger om den bolig han har på tjenestestedet kommer inn som et moment i vurderingen.

I vurderingen legges det i alminnelighet vekt på følgende forhold:

- Den vernepliktige må ha anskaffet seg selvstendig bolig med helårs leiekontrakt, eventuelt for det tidsrom tjenesten skal vare dersom tjenestetiden er på under ett år. Leiekontrakt må kreves fremlagt som dokumentasjon.
- Den vernepliktige er kun hjemme på korte besøk.

- Den vernepliktige har nådd en viss alder over 20 år og/eller er samboende.

3.8 Fængselsinnsatte

Fregforskr. § 5-7

Denne bestemmelsen har tilsvarende innhold som fregforskr. § 5-6. *Vi viser derfor til pkt 3.7 "Vernepliktige og sivilarbeidere"*. Er vedkommende gift eller har barn, må registreringsspørsmålet avgjøres etter § 5-3.

I praksis er det antatt at registrering i fengsler bare skal forekomme der vedkommende ellers ville ha blitt registrert uten fast bosted eller etter reglene i § 5-11 nr. 3.

3.9 Personer på institusjoner

Fregforskr. § 5-8

Et av de sentrale spørsmål i paragrafen er hvilke institusjoner som faller inn under første ledd og hvilke som omfattes av bestemmelsen i tredje ledd. Imidlertid kan ikke enhver registreringssak løses ved hjelp av denne spørsmålsstillingen. En rekke institusjoner har flere forskjellige kategorier av pasienter. Man kan derfor i mange tilfelle ikke nøye seg med å finne ut hvor en person er plassert, i tillegg må man fastslå hva slags pasientkategori vedkommende er i.

3.9.1 Sykehus

Fregforskr. § 5-8 første ledd

Første ledd gjelder personer som er innlagt på sykehus. Denne bestemmelsen har også samme innhold som fregforskr. § 5-6. Er vedkommende gift eller har barn, må registreringsspørsmålet avgjøres etter § 5-3. I praksis er det antatt at registrering i sykehus bare skal forekomme der vedkommende ellers ville ha blitt registrert uten fast bosted eller etter regelen i § 5-11 nr. 3.

Inn under betegnelsen sykehus i første ledd, går selvsagt de somatiske sykehus, fødehem og antakelig sykehotell slik de er definert i sykehuslovens § 15. Personer som er plassert i slike institusjoner, skal som hovedregel, ikke regnes som bosatt på institusjonen selv om oppholdet viser seg å vare over 6 måneder. Til denne gruppen hører også pasienter på psykiatriske sykehus. Når det gjelder slike sykehus er det mange av pasientene som bor på sykehuset i årevis. Det er derfor særlig med tanke på de psykiatriske institusjoner som har langtidspasienter, man med regelen i første ledd annet punktum har åpnet muligheten til registrering på institusjonen. En pasient som ikke har tilknytning

til noe annet bosted, registreres som bosatt på institusjonen der han oppholder seg. Og her er det verdt å merke seg at selv om huset der pasienten bodde for 15 år siden fortsatt består, har pasienten ingen tilknytning til dette huset dersom andre mennesker har bosatt seg der. Det må, for at fortsatt registrering skal kunne skje der, være en forutsetning at det er pasientens pårørende som bebor huset, og det må dessuten kunne forventes at disse pårørende vil og kan ta seg av den post o. l. pasienten får til denne adressen. Selvsagt kan pasientens pårørende flytte, og i mange tilfeller er det også rimelig at pasienten fortsatt registreres sammen med dem på det nye bostedet, slik første punktum forutsetter. Er pasienten ikke tatt med på de pårørendes flyttemelding, kan skattekontoret ikke ta en slik registrering for gitt, men må ta saken opp med de pårørende. Får skattekontoret ingen løsning på registreringen, skal pasienten normalt ikke bli stående igjen på det tidligere bostedet og heller ikke registreres uten fast bosted i kommunen, men registreres som bosatt i institusjonen. Tilsvarende gjelder når de pårørende dør.

I en mellomstilling kommer **sykehjem og sykestuer**. De har ulike pasientkategorier. Institusjonen som sådan kan følgelig henføres både under bestemmelsen i første og tredje ledd. Det avgjørende er den enkelte pasients situasjon. Er pasienten innlagt på sykehjemmet i den hensikt å bli kurert, må saken gå etter første ledd. Er det derimot tale om pleie, må forholdet gå etter tredje ledd.

3.9.2 Alkoholist- og narkomaniinstitusjoner

Fregforskr. § 5-8 annet ledd

Annet ledd gjelder personer som er innlagt eller anbrakt i institusjoner innen alkoholist- og narkomaniomsorgen. De skal regnes som bosatt på institusjonen først når de har oppholdt seg der **sammenhengende i ett år** med mindre registreringsspørsmålet skal avgjøres etter § 5-3. Det er ikke tilstrekkelig at personen har vært på vedkommende institusjon i **til sammen** ett år dersom det har vært avbrudd i oppholdet.

3.9.3 Andre institusjoner

Fregforskr. § 5-8 tredje ledd

Tredje ledd omfatter personer som er innlagt på andre institusjoner enn de som er nevnt i første og annet ledd eller er i privat pleie der oppholdet er langvarig og ikke først og fremst betinget av behovet for medisinsk behandling. Som eksempler her kan vi nevne barnehjem, aldershjem, pleiehjem og institusjoner innen helsevern for psykisk utviklingshemmede (HVPU). I motsetning til regelen i første ledd skal pasienter på slike institusjoner regnes som bosatt på institusjonen når oppholdet er ment eller viser seg å vare i minst 6 måneder. Unntak gjelder for personer som er gift og/eller har barn. Her må saken avgjøres etter § 5-3.

I annet punktum har vi en bestemmelse som gjelder personer som ikke har annet bosted. De skal registreres på oppholdsstedet selv om oppholdet på institusjonen ikke er ment å vare i 6 måneder. Det samme gjelder institusjonsplassert som pga. pårørendes flytting eller dødsfall ikke lenger kan registreres sammen med ektefelle eller barn i en felles bolig etter § 5-3.

Tredje, fjerde og femte punktum gjelder personer som blir innlagt på alders- eller sykehjem i en annen kommune enn bostedskommunen som følge av interkommunalt samarbeid på dette området. Disse personer skal fortsatt regnes som bosatt i bostedskommunen på innleggelsestidspunktet, forutsatt at det er denne kommunen som skal ha det rettslige og økonomiske ansvar for å tilby vedkommende alders- eller sykehjemsplass. Har ikke den innlagte lenger bolig til disposisjon i bostedskommunen på innleggelsestidspunktet, skal vedkommende registreres uten fast bosted i denne kommunen i henhold til § 5-11 første ledd.

Som følge av at kommunene fra 1. januar 1991 overtok ansvaret for klienter innen HVPU-omsorgen, er svært mange klienter blitt flyttet ut av institusjonen og inn i egne boliger tilpasset pleiebehovet. I slike tilfeller vil § 5-1 komme til anvendelse.

3.10 Stortingsrepresentanter og statsråder

Fregl. § 18

Når det gjelder forståelsen av bestemmelsen, vises det til rundskriv nr. 6, 1997.

3.11 Svalbard, kontinentalsokkelen

Fregforskr. § 5-9

Regelen omfatter personer som oppholder seg på Svalbard, Bjørnøya, Jan Mayen, de norske bilandene eller på kontinentalsokkelen og som ved utreisen var registrert som bosatt i en norsk kommune. Disse skal fortsatt bli stående registrert i samme kommune, med mindre de skal registreres som utvandret etter § 4-7 første ledd, jfr. § 4-4, *se pkt 2.1.5 "Svalbard, kontinentalsokkelen"*.

Registrering i en annen norsk kommune kan være aktuell dersom bostedsforholdene i utreisekommunen forandrer seg. Det vil være tilfelle dersom ektefelle og barn flytter til en annen kommune. Man må altså passe på at den som er på Svalbard ikke blir "hengende" igjen i den gamle kommunen. Er vedkommende enslig og ikke lenger har noen tilknytning til et fast bosted i kommunen, er løsningen å registrere personen etter regelen i § 5-11 nr. 1.

For øvrig må man merke seg at personer som oppholder seg på Svalbard, også må registreres etter reglene om spesifisert registreringstype, *se pkt. 24 "Spesifisert registreringstype"*.

Tredje ledd gjelder personer som kommer fra utlandet. Dersom man etter § 4-2 annet ledd kommer til at de skal registreres som bosatt i Norge, er det bostedsbestemmelsene i kap. 5 som avgjør hvor i Norge de skal regnes som bosatt. Bestemmelsen er mest aktuell for de som arbeider på kontinentalsokkelen.

3.12 Diplomater

Fregforskr. § 5-10 nr. 1

Bestemmelsen har sammenheng med fregforskr. § 4-5 nr. 1. De som etter denne regelen ikke skal registreres som utvandret, skal fortsatt regnes som bosatt i den kommunen de hadde sitt bosted ved utreisen. Den nærmere tolkingen av bestemmelsen er det redegjort for i omtalen av § 4-5 nr. 1, *se pkt. 2.4 "Diplomater (norske)"*. For øvrig gjelder reglene om spesifisert registreringstype for de som kommer inn under denne bestemmelsen, *se pkt. 24 "Spesifisert registreringstype"*.

På samme måte som i § 5-9 første ledd har man her også en bestemmelse om at vedkommende må registreres som bosatt i en annen kommune dersom en forandring i bostedsforholdene gjør dette nødvendig.

3.13 Militære

Fregforskr. § 5-10 nr. 2

Bestemmelsen har sammenheng med fregforskr. § 4-5 nr. 2. De som etter denne bestemmelsen ikke skal registreres som utvandret, skal fortsatt regnes som bosatt i den kommunen de hadde sitt bosted ved utreisen. Den nærmere tolkingen av bestemmelsene er det redegjort for i omtalen av § 4-5 nr. 1, *se pkt. 2.6 "Militære beordret utenlands"*. For øvrig gjelder reglene om spesifisert registreringstype for de som kommer inn under denne bestemmelsen, *se pkt. 24 "Spesifisert registreringstype"*.

§ 5-10 nr. 2 har også tilsvarende bestemmelse som § 5-9 første ledd når bostedsforholdene i Norge forandrer seg under utenlandsoppholdet.

3.14 Uten fast bosted

Fregforskr. § 5-11 nr. 1

Denne bestemmelsen er myntet på uteliggere og andre som ikke er bostedsmessig tilknyttet noe bestemt bosted, men som likevel har mer bostedsmessig tilknytning til en kommune enn til en annen. Dette kan videre gjelde personer som i forbindelse med separasjon eller skilsmisse, ennå ikke

har skaffet seg nytt husvære. Ellers kan bestemmelsen anvendes på personer som bor i båter og husvogner.

For øvrig kan en person bli registrert «uten fast bosted» på grunnlag av melding fra huseier, *se pkt 4.3 "Utleiers meldeplikt"*.

Man må merke seg at personer som ikke kan ta døgnhvilen noe bestemt sted på grunn av **yrket**, skal registreres etter reglene i § 5-4.

Registrering "uten fast bosted" er lite ønskelig og må betraktes som en ren nødløsning. Før slik registrering skjer, bør man ha prøvet andre utveier.

For personer som kommer inn under denne regelen, gjelder regelen om spesifisert registreringstype, *se pkt. 24 "Spesifisert registreringstype"*.

3.15 Forsvunne

Fregforskr. § 5-11 nr. 2

3.15.1 Vilkår

Etter § 5-11 nr. 2 er vilkåret for registrering som forsvunnet at personen er blitt borte i samband med ulykker, naturkatastrofer, forbrytelser o. l. eller kommet bort på sjøen, i fjellet e.l. Det vil normalt gjelde personer som antas å være døde, men hvor skattekontoret ikke har mottatt kjennelse eller dødsformodningsdom, *se pkt. 27.4*. En person som bare er forsvunnet uten at man har noen som helst mistanke om hva som er skjedd med vedkommende, må registreres etter reglene i § 5-11 nr. 1 eller nr. 3, eventuelt som utvandret etter § 4-7 annet ledd. *Se pkt. 2.2.1.2 "Utvandring - Ikke nordisk land - Ukjent oppholdssted/oppholdstillatelse utgått"*

3.15.2 Registrering

Kommer skattekontoret frem til at en person skal registreres som forsvunnet, må dette registreres i DSF. Personen vil da få statuskode 4.

En konsekvens av denne registreringen er at personen ikke lenger vil komme med i skatte- og valgmanntallet.

Skulle det skje at skattekontoret senere får kjennskap til at personen er kommet tilbake til kommunen, flyttet til annen kommune, er utvandret eller er død, skal personen tilbakeføres som vanlig bosatt i kommunen igjen. Denne registreringen foretas av Skattedirektoratet. Videre registrering av meldinger skal ikke gjøres før personen igjen står som bosatt i DSF.

3.16 Uten påviselig bosted - sentral registrering

Fregforskr. § 5-11 nr. 3

3.16.1 Vilkår

Bestemmelsen omhandler registrering i registeret over personer som er hjemmeværende i Norge, men som er uten påviselig bosted i noen kommune. På samme måte som § 5-11 nr. 1 gjelder denne regelen personer som ikke har noe fast bosted. Forskjellen mellom nr. 1 og nr. 3 er at det etter nr. 3 kreves at personen ikke lenger oppholder seg i kommunen og heller ikke har tilknytning til noen bestemt annen norsk kommune. Sagt på en annen måte: Det er ikke noen kommune som peker seg ut som naturlig registreringskommune. Bestemmelsen blir mest anvendt på omstreifere og andre farende personer.

Det er Skattedirektoratet som med hjemmel i fregforskr. § 8-2 treffer avgjørelse om registrering i dette registeret. Registrering her regnes som absolutt siste utvei da denne registreringen på mange måter er uheldig da personen ikke lenger blir stående registrert i skattemanntallet og ikke automatisk kommer med i valgmanntallet.

3.16.2 Innregistrering

Det føres et register over personer som er hjemmehørende i Norge, men som er uten påviselig bosted i noen kommune. Mener skattekontoret at en person fyller vilkårene for registrering i det registeret, skal saken sammen med alle opplysninger man har om vedkommende sendes Skattedirektoratet.

Finner Skattedirektoratet ut at vedkommende er registrert som bosatt i en annen kommune, som utvandret eller som død, returneres saken til skattekontoret med nærmere beskjed om hva det skal foreta seg.

Dersom Skattedirektoratet kommer til at vedkommende skal registreres sentralt, registrerer direktoratet "flytting" til kommune 9999 i DSF.

Kommer direktoratet frem til at personen ikke skal registreres sentralt, returneres saken til skattekontoret med beskjed om hva det skal foreta seg.

3.16.3 Utregistrering

Fregforskr. § 8-3

Får skattekontoret kjennskap til at personen er kommet tilbake til kommunen, er utvandret eller død, må det underrette Skattedirektoratet. Tilbakeføringen til bosatt i kommunen vil bli registrert av direktoratet. Den aktuelle meldingen registreres så av skattekontoret.

I de tilfeller personen melder flytting til en annen kommune, er det registermyndigheten for denne kommunen som må underrette Skattedirektoratet.

4 Flytting

4.1 Meldeplikten

Etter fregl. § 7 er den som endrer bosted i Norge pliktig til å melde flytting innen 8 dager etter innflyttingen.

Den samme plikten gjelder også ved inn- og utvandring (§ 8). Den samme plikten har også den som avgir hus eller husrom til beboelse (§ 10).

Flyttemeldingen skal gis til et skattekontor innen 8 dager. Flytting kan også meldes gjennom felles flyttemelding med Posten. Det kontor som mottar meldingen må straks undersøke om meldingen skal behandles der, eller oversendes annet skattekontor til behandling, jfr. instruksen for fordeling av oppgaver mellom skattekontorene, *se vedlegg til rundskriv nr. 11, 2007*.

Når personer etter offentlig tiltak blir plassert i institusjon eller i privat pleie, har vedkommende offentlige myndighet plikt til å melde flyttingen, jfr. fregforskr. § 7-14.

Om hvor personer skal være bosatt, *se pkt. 3 "Bosted - hvor en skal være bosatt"*.

4.2 Hvem kan melde flytting

Fregforskr. §§ 7-2 og 7-14

4.2.1 Generelt

Meldingen skal være underskrevet av den som har meldeplikt etter loven eller den som den meldepliktige har gitt fullmakt. Man må her merke seg at når familien/husstanden flytter samlet, kan både ektemannens og hustruens/samboers underskrift godtas. Det stilles ellers ikke formelle krav til fullmaktens form. Et brev som inneholder et fullmaktsforhold, kan godtas. Det er tilstrekkelig at fullmakten forevises registermyndigheten, men det må bekreftes med funksjonærens signatur på meldingen at fullmakten er forevist.

Skjer meldingen ved personlig fremmøte, kan flyttemeldingen fylles ut av skattekontorets personale, men den meldepliktige (eller hans fullmektig) må undertegne meldingen. For personer som har fått oppnevnt verge, er det denne som skal undertegne. Når det gjelder hjelpeverger, *se pkt. 4.2.3 "Har hjelpeverge"*.

Dersom skattekontoret mottar et vanlig brev som inneholder de opplysningene som skal gis på fastsatt blankett, kan dette godtas som flyttemelding. Det er heller ikke til hinder at registermyndigheten godtar en telefonisk melding, men

vilkåret er da at den meldepliktige, innen den fristen kontoret setter, bekrefter meldingen skriftlig eller ved personlig fremmøte. Skattekontoret fyller da ut flyttemeldingsblanketten på grunnlag av de opplysningene som gis i telefonen. Meldingen er imidlertid ikke formelt i orden før den skriftlige bekreftelsen er innsendt, eventuelt at den meldepliktige har møtt opp på skattekontoret og undertegnet meldingen. Den skriftlige bekreftelsen kan gis formløst. Det er i dette tilfellet ikke nødvendig at bekreftelsen gis i form av en særskilt utfylt flyttemeldingsblankett.

Melding om flytting innen Norge kan også gjøres elektronisk og anses da underskrevet ved bruk av kvalifisert sertifikatløsning eller fødselsnummer og PIN-kode.

4.2.2 Under 18 år

Folkeregisterforskriftens § 7-2 annet ledd siste punktum bestemmer at det for personer under 18 år er den eller de som **har foreldreansvaret og som barnet bor fast sammen med** som skal underskrive flyttemeldingen. Begge vilkår må altså være oppfylt. Denne regel gjelder også ved innflytting fra annet nordisk land.

- Dersom **begge foreldre bor sammen med barn på flyttetidspunktet og har felles foreldreansvar**, må således begge underskrive flyttemeldingen. Hvis den ene nekter å underskrive, må meldingen avvises uten at det fattes vedtak. Imidlertid kan det forekomme at bare den som flytter ut av tidligere felles hjem med barn underskriver flyttemeldingen fordi vedkommende nå krever å få foreldreansvaret alene. Slikt krav kan fremmes for fylkesmannen hvis begge foreldrene samtykker i administrativ behandling. Er barnet over 15 år, kan spørsmålet avgjøres av fylkesmannen selv om bare en av foreldrene ber om det. Ellers må saken avgjøres av domstolen (jfr. brnl. § 34, 3. ledd). Skattekontoret kan i slike tilfelle vente med å behandle flyttemeldingen til avgjørelse fra disse myndigheter foreligger, og underrette vedkommende om dette uten å fatte vedtak. Dersom slik avgjørelse ikke foreligger innen 6-månedersfristen i folkeregisterforskriften § 5-1, må imidlertid vedtak om bostedsregistrering fattes på vanlig måte.
- Hvis **barnet bor sammen med begge foreldre men bare den ene har foreldreansvar**, er det tilstrekkelig med dennes underskrift på flyttemeldingen.
- **Bor barnet hos den ene av foreldrene med felles foreldreansvar**, er det tilstrekkelig at den som barnet bor hos (dvs. er registrert bosatt hos) på flyttetidspunktet underskriver flyttemeldingen (jfr. brnl. § 37).
- **Bor barnet hos den ene av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret og den som har foreldreansvaret melder flytting for barnet**, er det **foreldreansvaret** må være utslagsgivende, det vil si at en slik flyttemelding godtas.

- **Når det gjelder flytting utenlands**, er regelen i barneloven § 43 at den som har foreldreansvaret alene, fritt kan flytte med barnet til utlandet. Dersom foreldreansvaret er felles, er det imidlertid en forutsetning at den andre samtykker i utvandringen. Det er derfor viktig at skattekontoret kontrollerer foreldreansvaret når det mottar en utvandring for barn til land utenfor Norden.
- **Ved utvandring til Danmark, Sverige, Finland og Island** gjelder ikke dette siden det her er innflyttingslandets regler som avgjør registreringen.

Ugift mor på 17 år er umyndig og mangler derfor rettslig handleevne til å melde flytting også for barnet. Den som skal melde flytting for barnet er vergen (normalt den som har foreldreansvaret for barnemoren).

For samboere der den ene eller begge er under 18 år, vil det være den som har foreldreansvaret for vedkommende som skal melde flytting.

Ved flytting fra land utenfor Norden er det imidlertid tilstrekkelig at den av foreldrene som barnet flytter sammen med underskriver. Hvis en mindreårig innvandrer, skal den oppnevnte verge underskrive.

Ved plassering av barn i fosterhjem er det barnevernet som er den meldepliktige, jfr. fregforskr § 7-14.

4.2.3 Har hjelpeverge

For personer som har fått oppnevnt hjelpeverge, er det bestemt i § 7-2 annet ledd tredje punktum at hjelpevergen kan undertegne meldingen alene dersom dette faller inn under hjelpevergeoppdraget, *se pkt. 28.4 "Hjelpeverge"*.

Det er således tilstrekkelig at hjelpevergen underskriver flyttemeldingen når dette faller inn under hjelpevergeoppdraget. Det kreves derfor ikke at den meldepliktige skal undertegne i tillegg.

Man må imidlertid merke seg at folkeregisterforskriftens § 7-2 annet ledd tredje punktum er en "kan-regel". Hjelpevergen *kan* undertegne på vegne av den meldepliktige, men dette er ikke et ubetinget krav og er derfor ikke til hinder for at bare den meldepliktige undertegner. En flyttemelding vil således ikke uten videre være ugyldig om den er undertegnet av den meldepliktige selv og mangler hjelpevergens underskrift. Er folkeregisteret i tvil om den meldepliktiges egen underskrift skal godtas, for eksempel fordi man mistenker at vedkommende har undertegnet med påholden penn, bør det kreves at hjelpevergen undertegner flyttemeldingen.

I praksis vil nok de færreste som har fått oppnevnt hjelpeverge være i stand til å undertegne selv, av fysiske og/eller mentale grunner. Hovedregelen vil således være at hjelpevergen undertegner flyttemelding når dette faller inn under hjelpevergeoppdraget.

4.2.4 Mangelfullt utfylt flyttemelding

Dersom nødvendig underskrift mangler, må meldingen returneres til melderer med underretning om at skattekontoret først kan ta stilling til meldingen når den er fullstendig utfylt.

4.3 Utleiers meldeplikt

Fregl. § 10 og fregforskr. § 7-13

Personer som leier ut hus eller husrom til andre plikter også å gi melding om de personene som flytter til eller fra hans eiendom eller husvære. Den samme plikten gjelder også gårdens bestyrer eller forretningsfører.

Utleieren er etter dette ansvarlig for at leietakerne oppfyller sin meldeplikt etter fregl. §§ 7 og 8. Denne meldeplikten faller imidlertid bort dersom leietakeren viser bevitnelse fra skattekontoret om at han eller hun selv har gitt påbudt melding.

Leietakerens meldeplikt faller derimot ikke bort når huseieren har meldt fra til skattekontoret. Dette fordi meldingen fra huseieren ikke kan brukes som grunnlag for registreringen, jfr. fregforskr. § 7-13. Huseiers melding er å forstå som et varsel om at bostedsforholdet er endret.

Dersom den som flytter ikke selv har meldt flytting, må registermyndigheten undersøke forholdet og gå frem slik som anvist i fregforskr. § 7-6. Vær imidlertid oppmerksom på at man skal registrere en leietaker "uten fast bosted" på grunnlag av utleiers melding dersom det ikke har vært mulig å registrere ham på en annen adresse innen en måned, jfr. fregforskr. § 7-13 annet ledd.

4.4 Registrerings- og flyttedato

Fregforskr. § 7-1 tredje og fjerde ledd

Fregl. § 7 har en klar forutsetning at innflytteren ikke skal registreres i folkeregisteret før innflyttingen faktisk har funnet sted. Dette følger ellers av det som loven og forskriftene bygger på, nemlig registrering av de *faktiske forhold*. Det vil være uriktig å registrere en person som innflyttet i kommunen, når meldingen forteller at innflyttingen først skal skje f.eks. om 14 dager. I slike tilfeller må man vente med registreringen til innflyttingen faktisk har skjedd.

Generelt må man være ytterst varsom med å godta flyttemeldinger som meldes mer enn 14 dager på forhånd. I slike tilfelle må melderer underrettes om at flyttingen først skal meldes når den faktisk har skjedd. Man kan jo ikke se bort fra at det i mellomtiden inntreffer omstendigheter som medfører at vedkommende likevel ikke flytter.

Dernest bygger fregl. - av registreringstekniske grunner - på registreringsdato, som normalt ikke faller sammen med den faktiske innflyttingsdato.

Registreringsdatoen er den offisielle dato for flytting og vil, med mindre noe annet er bestemt i lov, være avgjørende for flytterens rettigheter og plikter.

4.4.1 Registreringsdato

Registreringsdatoen er vanligvis den datoen et skattekontor mottar flyttemeldingen, uavhengig av om vedkommende kontor skal behandle saken.

I de tilfeller en flyttemelding returneres fordi den er ugyldig, dvs. mangler gyldig underskrift eller vedkommende mangler gyldig oppholdstillatelse, skal registreringsdato være lik den dato flyttemeldingen mottas i gyldig stand. Dersom flyttemeldingen har vært returnert for påføring av manglende opplysninger, f.eks. yrke/arbeidsgiver, skal registreringsdato være lik den dato man første gang mottok flyttemeldingen. Bakgrunnen for dette er at slike flyttemeldinger er gyldige til tross for de manglende opplysninger.

Dersom skattekontoret mottar en flyttemelding *før* oppgitt flyttedato, blir registreringsdatoen lik den oppgitte flyttedatoen. Hvis flyttemeldingen kommer noen dager før oppholdstillatelsen foreligger, blir registreringsdato dato for oppholdstillatelsen.

I de tilfeller en person unnlater å melde flytting, settes registreringsdato til vedtaksdato, jfr. fregforskr. § 7-7 annet ledd, da vedtaket etter alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper er gyldig fra denne dato. Også i de tilfeller registermyndighetens vedtak stadfestes gjennom klagebehandling, vil det være skattekontorets vedtaksdato som blir registreringsdato.

I de tilfeller en person unnlater å melde utvandring, dvs. saker som er tatt opp etter fregforskr. § 7-9 annet ledd, skal registreringsdato være lik vedtaksdato dersom vedkommende er norsk statsborger, statsborger av et annet nordisk land eller annen utenlandsk statsborger med bosettingstillatelse, jfr. fregforskr. § 7-9 annet ledd nest siste punktum. For de som registreres utvandret på grunnlag av utgått oppholdstillatelse og har oppholdt seg i Norge etter at oppholdstillatelsen gikk ut, settes imidlertid registreringsdato til den dato oppholdstillatelsen gikk ut, jfr. fregforskr. § 7-9 annet ledd. Har utlendingen oppholdsrett som følge av at søknad om fornyelse, søknad på nytt faktisk eller rettslig grunnlag eller søknad om bosettingstillatelse er under behandling, jfr. utlendingslovens § 11 tredje ledd, § 12 tredje ledd og utlendingsforskriftens §§ 39 og 42, kan vedkommende ikke utvandre før søknaden er avslått med endelig virkning. Korrekt registreringsdato vil i slike tilfeller være dato for det endelige vedtak i Utlendingsdirektoratet (når det ikke er klaget) eller Utlendingsnemnda (klageinstans).

4.4.2 Flyttedato

Flyttedatoen skal også oppgis i meldingen om flytting.

Skattekontoret skal ikke kontrollere riktigheten av den flyttedatoen som oppgis i meldingen. Selv om det kan reises tvil om den er riktig, må likevel registermyndigheten uten opphold registrere innflyttingen og føre inn den oppgitte flyttedato. Benevnelsen "oppgitt flyttedato" sier jo nettopp at datoen ikke er kontrollert, og må derfor ikke forveksles med "faktisk flyttedato", som legges til grunn ved ligningen. Av rasjonelle grunner er det imidlertid den oppgitte flyttedato som legges til grunn ved opptak i Skattemanntallet. Dersom flytteren mener denne dato er gal, er dette en sak vedkommende må ta opp med ligningsmyndigheten.

Mangler det opplysninger om oppgitt flyttedato, skal flyttedato normalt settes lik registreringsdato. Dette vil også gjelde i de tilfeller det fattes vedtak i saker der personer unnlater å melde flytting.

4.5 Meldepliktige opplysninger

Fregl. § 11

4.5.1 Hva skal meldes

Fregl. § 11 første ledd

Foruten plikten til å melde fra om flytting i §§ 7-10, har også enhver person over 15 år som oppholder seg i en norsk kommune plikt til på forlangende å gi følgende opplysninger til skattekontoret:

- fullt navn	- yrke
- fødselsdato og fødselsår	- arbeidsgiver
- fødested	- bosted
- kjønn	- trossamfunn
- sivilstand	- statsborgerforhold
- utdanning	- foreldreansvar til barn

Etter § 6 tredje ledd har departementet hjemmel til å bestemme at også andre opplysninger som står i nær tilknytning til opplysningsplikten i § 6 første ledd skal gis til registermyndigheten.

4.5.2 Politiets bistand

Fregl. § 11 annet og tredje ledd

Dersom skattekontoret ikke er fornøyd med de opplysningene det har fått, har det hjemmel til å kalle inn vedkommende (annet ledd), eventuelt be om politiets bistand (tredje ledd) dersom det er nødvendig.

Skattekontorets begjæring om politiets bistand er ikke det samme som en påtalebegjæring og er således ikke avhengig av at det foreligger et straffbart

forhold. Hensikten med bestemmelsen er å gi kontoret et middel til å motvirke at registreringen i folkeregisteret blir unødig forsinket som følge av passiv holdning til registermyndighetens pålegg om opplysninger.

Når det gjelder denne bestemmelsen, må man merke seg at politiets bistand bare kan kreves når det er nødvendig, for eksempel når det ikke er mulig for kontoret selv å få de opplysningene som trengs.

4.5.3 Straffebestemmelser

Fregl. § 16

Forsettlig eller uaktsomme forsømmelser av meldeplikten til skattekontoret, dvs. vedkommende unnlater å gi lovbefalt melding etter fregl. §§ 7-10, eller gir uriktige, ufullstendige, unøyaktige eller innbyrdes motstridende opplysninger, medfører straffeansvar etter fregl. § 16 første ledd: "Dersom strengere straffebestemmelser ikke kommer til anvendelse, blir forsettlig eller uaktsomme overtredelser av denne lov eller bestemmelser gitt i medhold av loven (dvs. fregforskr.) å straffe med bøter".

Etter lovens § 16 annet ledd skjerpes straffen (fengsel inntil 3 måneder), dersom påbudt melding er unnlatt, eller uriktige opplysninger er gitt, i den hensikt å unndra seg eller en annen en offentlig forpliktelse.

4.5.4 Påtalen

Etter fregforskr. § 11-1 er det skattekontoret som avgjør i hvilke tilfeller overtredelser av meldeplikten i fregl. skal anmeldes til politiet.

Påtalebegjæringen må gis skriftlig og bør inneholde fylldigst mulige opplysninger om det faktiske forhold som påtalebegjæringen grunnes på, herunder hvilken eller hvilke bestemmelser i loven og forskriftene som skattekontoret mener er overtrådt. Påtalebegjæringen må undertegnes av den ved skattekontoret som er gitt særskilt myndighet til det.

Det problemet som melder seg i forbindelse med praktiseringen av denne bestemmelsen, er når skattekontoret skal gå til politianmeldelse av en person som ikke har overholdt meldeplikten. I prinsippet kan man anmelde en person dersom kontoret mener at vedkommende etter reglene i fregforskr. kap. 5 og 6 skal være registrert som bosatt i kommunen og den pålagte fristen for å melde flytting ikke er overholdt (kontoret har fattet vedtak om å registrere vedkommende som bosatt i kommunen og dette vedtaket ikke er påklaget).

Ved åpenbar forsømmelse av meldeplikten eller dersom vedkommende har unnlatt å melde flytting for å oppnå en fordel, vil Skattedirektoratet av allmennpreventive hensyn at man anmelder saken til politiet. Det samme må også gjelde dersom vedkommende feilaktig har meldt flytting for å oppnå en fordel. Er skattekontoret i tvil, bør spørsmålet forelegges for Skattedirektoratet

for å unngå at det blir sendt unødige anmeldelser. Man bør unngå at slike anmeldelser ender med frifinnelse eller blir henlagt av påtalemyndigheten etter bevisets stilling.

4.6 Flytting innen Norge

Fregforskr. §§ 7-3 til 7-7

4.6.1 Registrering i innflyttingskommunen

Flyttingen skal i utgangspunktet meldes på felles flyttemeldingsblankett med Posten (70.282.41). Flytteren sender meldingen til Postens scanningsentral i forhåndsfrankert konvolutt. Skulle skattekontoret motta en slik flyttemelding direkte, sendes den umiddelbart til scanningsentralen, med mindre det er krysset av for at den bare gjelder folkeregisteradressen. Umiddelbart etter scanning vil originalmeldingen bli sendt til skattekontoret for innflyttingskommunen.

Flytting kan også meldes på den ordinære flyttemeldingsblankett RF-1400, men denne skal som et utgangspunkt kun benyttes av personer som ønsker adressen sperret eller som flytter til en adresse som kan røpe et klientforhold.

Flyttemeldingen skal behandles på følgende måte:

1. Registreringsdato føres på flyttemeldingen når den mottas av et skattekontor.
2. Kontroll av meldingen:
 - Kontroll av feltene på meldingen. Alle relevante felter skal være korrekt utfylt.
 - Kontroll av yrke og arbeidsgiver for å avdekke fiktive flyttemeldinger. Siden opplysninger om yrke/arbeidsgiver ofte har avgjørende betydning for om meldingen skal godtas, må kontoret der det er nødvendig sørge for at disse opplysningene blir innhentet før man går videre med registreringsarbeidet.
 - Meldingens underskrift, *se pkt. 4.1 "Flytting - meldeplikten"*. Mangler gyldig underskrift, er meldingen ugyldig og må returneres melderens. Gjelder en flyttemelding flere personer og det foreligger gyldig underskrift for noen, men ikke for alle, må den realitetsbehandles for den/de som ikke omfattes av mangelen.
 - Kontroll av tilflyttingsadressen for å avdekke om det er rimelig at flere personer kan bo på den oppgitte tilflyttingsadressen.
 - Kontroll av fraflyttingsadressen for å avdekke om alle familiemedlemmer er tatt med på flyttemeldingen og at ingen blir stående igjen på fraflyttingsadressen. Blir en mindreårig boende på fraflyttingsadressen, må melderens kontaktes.

- Er det grunn til å anta at vedkommende har flyttet til flerbolighus uten at bolignummer er oppgitt, purres dette etter at flyttemeldingen er registrert, dvs. i forbindelse med underretning om at flytting er registrert, *se nr. 8 og 9 nedenfor*. Det samme gjelder dersom oppgitt bolignummer skulle vise seg å være ugyldig.
 - Meldes det flytting til en adresse om ikke finnes i adresseregisteret i DSF og heller ikke i GAB, må registermyndigheten som en del av saksforberedelsen gjøre de nødvendige undersøkelser med hensyn til om det er feil i DSF/GAB. Er tilflytningsadressen så ufullstendig at flyttingen ikke lar seg registrere, eksempelvis manglende gatenummer eller gårds-/bruksnummer, må registermyndigheten returnere meldingen til flytteren med anmodning om å rette mangelen. Kommer det ikke noe svar, kan saken avskrives fordi det ikke er mulig å realitetsbehandle den. Svarer vedkommende, men det fortsatt ikke er mulig å identifisere adressen/boligen, må flyttemeldingen avslås i skriftlig, begrunnet enkeltvedtak som kan påklages, *se pkt. 1.8.4 "Krav til vedtaket"*.
 - Er flytteren utenlandsk statsborger, kontrolleres det om vedkommende har gyldig oppholdstillatelse. Foreligger ikke gyldig oppholdstillatelse, alternativt oppholdsrett etter utlendingslovens § 11 tredje ledd, skal flyttemeldingen under henvisning til dette returneres melderer.
 - Er innflytteren registrert i Skattedirektoratets sentrale register i henhold til fregforskr. § 5-11 nr. 3, tas saken opp med Skattedirektoratet.
3. Personnummer føres på meldingen dersom dette mangler
 4. Etter fregforskr. § 7-3 må registermyndigheten for innflyttingskommunen avgjøre om flyttingen skal godtas eller ikke. Er man i tvil om flyttingen skal godtas, og fraflyttingskommunen sorterer under annen registermyndighet, bør man underhånden konferere med denne. Å godta eller avslå en flyttemelding er et enkeltvedtak *se pkt. 1.1.2 "Forvaltningsloven - enkeltvedtak"*, som må fattes på grunnlag av bostedsbegrepet i fregforskr. kap. 5 og evt. 6, *se pkt. 3 "Bosted - hvor en skal være bosatt"*.
 5. Kommer skattekontoret frem til at flyttingen ikke kan godtas, må man gå frem som anvist i fregforskr. § 7-5.
 6. Samtidig registreres flyttingen i rutinen INF.
 - Dersom registreringen fører til at gjenboende på fraflyttingsadressen blir stående uten referanseperson, vil registreringen ikke bli akseptert av systemet. Ta om nødvendig kontakt med registermyndigheten for fraflyttingskommunen slik at gjenboende familiemedlemmer kan få rettet personkode/familienummer.

- Eventuell spesifisert registreringstype registreres i flytterutinen. Om reglene for dette, *se pkt. 24 "Spesifisert registreringstype"*
- 7. Meldingen signeres av den som har registrert innflyttingen og arkiveres etter registreringsdato.. Er man i tvil om registreringen er registrert i DSF, bør dette etterkontrolleres.
- 8. Kvittering for meldt flytting, blanketten «Underretning om registrert flytting» er lagt inn som en maskinell utskrift fra DSF. Ved registrering av innflytting (INF) er feltet preutfylt med J, slik at kvitteringen kommer automatisk hvis man ikke skriver over med N.

Blanketten skal sendes melderer som kvittering på at flyttingen er registrert. Kvitteringen skal underskrives og stemples med skattekontorets kontorstempel før utsending.

Blanketten foreligger både på bokmål og nynorsk og kan tas ut enten i forbindelse med registrering av flyttingen eller via attestmenyen.
- 9. Eventuelt manglende/ugyldig bolignummer purres i forbindelse med underretning om registrert flytting. Mottas ikke svar, gjentas ikke purringen.

4.6.2 Flytting uten at rekvisisjon er mottatt

Fregforskr. § 7-6 første ledd

Blir skattekontoret kjent med at en person har flyttet ut av skattekontorets distrikt og vedkommende ikke etter en måned har blitt bostedsregistrert på ny adresse, må skattekontoret i innflyttingskommunen straks underrettes om forholdet. Til dette må skattekontoret bruke standardskrivet "Forespørsel i registreringssak".

Dersom skattekontoret ikke har kjennskap til hvilken kommune vedkommende har flyttet til, må skattekontoret gå frem som anvist i neste punkt.

Om saksbehandlingen, *se pkt. 1.8.2 "Melder ikke flytting"*.

4.6.3 Melder ikke flytting

Fregforskr. § 7-6

Får skattekontoret kjennskap til at en person har flyttet og det er grunn til å anta at det etter reglene i fregforskr. kap. 5 foreligger en registreringspliktig flytting, må det fattes vedtak om flytting, *se pkt. 1.8.2 "Forvaltningslovens anvendelsesområde - melder ikke flytting"*. Viser det seg at vedkommende har bosatt seg i et annet skattekontors distrikt, tas saken opp med dette skattekontoret.

Et problem som ofte oppstår er at skattekontoret ikke får kjennskap til at personer har flyttet uten å ha meldt flytting. For at skattekontoret skal ha en viss mulighet til å få greie på slike forhold, kan det inngås faste avtaler med andre offentlige myndigheter for å få nødvendige signaler om personer som trolig har bosatt seg i kommunen uten å melde flytting.

4.6.4 Ukjent oppholdssted

Fregforskr. § 8-1

I de tilfellene skattekontoret får kjennskap til at en person har flyttet, men det ikke er mulig å få rede på hvor, tas saken opp med Skattedirektoratet som treffer beslutning om hvordan saken videre skal behandles.

4.6.4.2 Flyttet til annet nordisk land

Se pkt. 4.11.6 "Utvandring - nordisk land, melder ikke flytting"

4.6.4.3 Flyttet til land utenfor Norden

Fregforskr. § 4-7 nr. 1 annet ledd

Se pkt. 4.10.1 "Utvandring - ikke-nordisk land, meldeplikten".

4.6.4.4 Uten kjent oppholdssted i Norge/utgått oppholdstillatelse

Fregforskr. § 4-7 nr. 1 annet ledd

Se pkt. 2.2.1.2 "Utvandring - oppholdssted ukjent/oppholdstillatelse utgått", pkt. 4.10.4 "Utvandring – ikke-nordisk land, - Melder ikke flytting" og pkt. 4.10.5 "Utvandring - ikke-nordisk land - Utgatte oppholdstillatelser".

4.7 Innvandring - ikke-nordisk land

Fregl. § 8 annet ledd og fregforskr. § 4-2 første og tredje ledd, § 7-11 og § 7-12

4.7.1 Meldeplikt

Fregl. § 8 annet ledd

Etter fregl. § 8 annet ledd skal den som kommer fra utlandet for å bosette seg eller for å oppholde seg her i minst 6 måneder, personlig melde seg for skattekontoret. Dette må skje innen 8 dager etter innreisen og det må vises

frem pass eller annet legitimasjonspapir som viser statsborgerskap og er utstyrt med bilde av vedkommende. Dette gjelder også barn. Man må merke seg at norske statsborgere ikke er fritatt fra legitimasjonsplikten ved innvandring.

Er personen ikke statsborger i et nordisk land, må vedkommende kunne fremlegge oppholdstillatelse. EØS-borgere må ha oppholdstillatelse dersom de skal oppholde seg i Norge utover tre måneder, evt. seks måneder dersom vedkommende er arbeidssøkende. Det er nærmere redegjort for disse reglene i rundskriv nr. 4, 1991 (generelle regler), nr. 1, 1994 (EØS-borgere) og nr. 3, 1994 (asylsøkere).

Om vilkårene for at en person skal registreres som bosatt i Norge, *se pkt. 2.1 "Innvandring"*.

Flyttingen skal meldes på papirblankett fastsatt av Skattedirektoratet og leveres til skattekontoret. Dersom dette kontoret ikke er registermyndighet for den kommunen vedkommende skal bosette seg eller oppholde seg i, må meldingen videreformidles til rett kontor. For øvrig gjelder de samme regler som ved innenlandske flyttinger, *se pkt. 4.1 "Flytting - meldeplikten", pkt. 4.2 "Flytting - hvem kan melde flytting" og pkt. 4.4.1 "Registreringsdato"*.

4.7.2 Registrering

Fregforskr. §7-11 og § 7-12

4.7.2.1 Generelt

Flyttingen skal meldes til skattekontoret. Skal vedkommende bosette seg eller oppholde seg i en kommune som ligger i et annet skattekontors distrikt, formidles meldingen til registermyndigheten for den aktuelle kommune. Registreringsdato er likevel den dato mottagende skattekontor mottok meldingen.

For ikke-nordiske borgere må det foreligge oppholdstillatelse. Dette kan dokumenteres enten ved at det fremlegges bekreftelse på oppholdstillatelse fra utlendingsmyndighetene eller at vedkommende viser frem pass hvor oppholdstillatelsen skal være stemplet inn.

Skattekontoret må dernest gå frem på følgende måte:

1. Registreringsdato føres på flyttemeldingen og det kontrolleres at meldingen er formelt i orden. Mangler gyldig underskrift, eventuelt navn på ektefelle og/eller dato/sted for ekteskapsinngåelsen, returneres meldingen.

Etter fregforskr. § 7-11 må skattekontoret ta stilling til om flyttingen skal godtas eller ikke. Dette vedtaket, *se pkt. 1.5 "Om vedtak"*, må fattes ut fra bostedsreglene i fregforskr. § 4-2 første ledd og kap. 5, *se pkt. 2*

"Bosted - hvem skal regnes som bosatt" og pkt. 3 "Bosted - hvor en skal være bosatt".

2. Finner skattekontoret at flyttingen skal godtas, må man undersøke om vedkommende tidligere har vært registrert som bosatt i Norge, jfr. fregforskr. § 7-12. Dersom personen opplyser at han/hun har vært bosatt i Norge før, men kontoret ikke finner vedkommende ved oppslag i DSF, må det forelegges spørsmålet for Skattedirektoratet. Også i de tilfellene hvor personen opplyser at han/hun ikke tidligere har vært bosatt i Norge, skal det gjøres oppslag i DSF.

4.7.2.2 Ikke tidligere bosatt

Viser undersøkelsene i DSF at personen sannsynligvis ikke har vært bosatt i Norge tidligere, skal det kontrolleres om personen tidligere er tildelt D-nummer.

Når det gjelder registrering av navn, statsborgerskap og barn, må man normalt legge til grunn det som står registrert i DUF.

Når det gjelder barns statsborgerskap der en av foreldrene er norsk, *se pkt. 18.6 "Statsborgerskap"*. Er man likevel i tvil, må utlendingsmyndighetene, evt. Skattedirektoratet kontaktes.

Når det gjelder sivilstand, skal innvandrede personer som oppgir å være gift, også opplyse om ektefellens navn samt dato/sted for ekteskapsinngåelsen. Flyttemelding som mangler disse opplysninger, skal returneres. Dersom opplysning om ektefelle eller ekteskapsinngåelse fortsatt mangler etter purring, skal sivilstand settes til ugift. I de tilfeller skattekontoret tviler på om opplysningene er korrekte, kan dokumentasjon kreves, jfr. fregl. § 11 annet ledd.

Det er ikke hjemmel for å kreve opplysning om ektefelles fødselsdato. Med mindre denne finnes i DUF, må fingert fødselsdato registreres. Man bruker da 1. januar og samme fødselsår som den andre ektefelle. Merknad om dette føres i hovedmerknadsfeltet. Når det gjelder fødselsdatofastsettelse, *se pkt. 29.3 "Innvandrer fra ikke-nordisk land"*.

Barn født av norsk mor under midlertidig opphold i utlandet (ikke registrert som utvandret) skal hverken fødselsregistreres eller bostedsregistreres sammen med moren. Etter passforskriften kreves det at alle som får utstedt norsk pass skal ha norsk personnummer. Dette betyr normalt at norske barn født i utlandet har fått tildelt fødselsnummer før det kommer til Norge. Skattekontoret må derfor kreve at det fremlegges pass for barnet. Unntak kan i særlige tilfeller gjøres for norske barn født i annet nordisk land dersom fødselsattest fra dette land kan fremskaffes. Kopi av passet skal følge innvandringsmeldingen til Personregisteret.

Når det gjelder adoptivbarn fra Kina, *se pkt. 26.5 "Adopsjoner av utenlandske barn"*.

4.7.2.3 Tidligere bosatt

Viser undersøkelsen at personen tidligere har vært bosatt i en kommune som hører inn under et annet skattekontor, og vedkommende utvandret før føringen av hovedregisterkort opphørte (1.1.1995) må skattekontoret innhente kopi av hovedregisterkortet fra dette skattekontoret, eventuelt statsarkivet dersom kortet er avlevert der, med mindre vedkommende person allerede er oppdatert i DSF. Ellers vises det her til rundskriv nr. 11, 1994 pkt. 4 – innvandring, når det gjelder håndtering av tidligere utskrevne hovedregisterkort.

1. Viser det seg at personen fremdeles er registrert som bosatt i den tidligere registreringskommunen eller eventuelt som forsvunnet, skal vedkommende ikke regnes som innvandret. Flyttingen må da behandles som en vanlig innenlandsk flytting, *se pkt. 4.6 "Flytting innen Norge"*.
2. Er derimot personen registrert som utvandret, kontrolleres opplysningene på flyttemeldingen mot DSF. Alle endringer i navn, sivilstand etc. må dokumenteres. For ikke-nordiske statsborgere, *se kap. 11 "Endring av sivilstand for innvandrere fra ikke-nordiske land"*. Kan endringene ikke dokumenteres, skal personen registreres med de opplysningene som allerede er registrert i DSF. Fremlegger vedkommende dokumentasjon på endringene etter innvandringen er registrert, må sivilstandsendringer registreres i rutinen EEU. Når det gjelder fødselsdato, skal den settes til den dato som alt er registrert i folkeregisteret.
3. Har personen tidligere vært bosatt i Norge, og utvandringen fant sted før føringen av hovedregisterkort opphørte, hentes hovedregisterkortet frem fra avgangsregisteret for oppdatering av DSF, med mindre vedkommende allerede er oppdatert.

4.7.2.4 Utfylling av blanketten

De blå feltene i blad 1 i blankettsettet RF-1401 fylles ut på følgende måte:

1. Kommunenummer føres opp i rubrikken øverst til venstre.
2. I feltet øverst i høyre hjørne skal man kode fraflyttingsland og adresseopplysningene som publikum har gitt på meldingen. Her brukes koden adressen har i adressedelen i Det sentrale folkeregister (DSF).
3. Rubrikken for personnummer (tidligere bosatt) og familiekode fylles ut.
4. Neste rubrikk som skal fylles ut heter "Barn av". Hvis foreldre og barn står på flyttemeldingen, må skattekontoret utfor barnets navn skrive

tallene på den eller de av de voksne som er foreldre. Et eksempel kan klargjøre dette. På en flyttemelding er oppført:

NAVN	BARN AV	FØDT
1. Helge Nilsen	4	27.04.1950
2. Britt Berge		13.02.1954
3. Åge Berge	1,2	04.03.1980
4. Mads Nilsen		09.12.1932

Dvs. at Åge Berge er barnet til de som er ført opp som nr. 1 og 2 på flyttemeldingen og Helge Nilsen er sønn av Mads Nilsen.

5. Ved hjelp av denne opplysningen og opplysningen om sivilstand, kan familiekjernen utledes i Det sentrale folkeregister (DSF) uten at skattekontoret trenger å oppgi familienummer.
6. I feltet "DUF-nummer og/eller D-nummer" skal begge nummer føres dersom de er kjent. Blir D-nummer oppgitt her, blir det laget en "link" mellom dette og det fødselsnummeret som blir/er tildelt.
7. Kode for oppholdstillatelse skal registreres for alle ikke-nordiske statsborgere som er bosatt i landet. Det er enten politiet eller Utlendingsdirektoratet som avgjør hva slags tillatelse som skal gis og det er vedtak fattet her som skal være grunnlaget for registreringen i DSF.

Følgende koder benyttes:

A - Oppholdstillatelse med arbeidstillatelse

Kode A benyttes for statsborgere fra land som ikke omfattes av EØS-avtalen og har ordinær arbeidstillatelse. Dato for tillatelsens utløp skal registreres i tilknytning til denne koden.

B - Bosettingstillatelse

Kode B benyttes for utlendinger som har fått generell bosettingstillatelse, dvs. arbeids- og oppholdstillatelse uten tidsbegrensning. I tilknytning til bosettingstillatelse skal det ikke registreres dato for utløp.

E - Oppholdstillatelse etter EØS-avtalen

Kode E benyttes for statsborgere fra land som omfattes av EØS-avtalen og deres familiemedlemmer uansett statsborgerskap. Dato for tillatelsens utløp skal registreres i tilknytning til denne koden.

O - Oppholdstillatelse uten arbeidstillatelse

Kode O benyttes for statsborgere fra land som ikke omfattes av EØS-avtalen og som har fått ren oppholdstillatelse evt. kombinert med arbeidstillatelse begrenset til en bestemt arbeidsgiver eller et begrenset timetall. Dersom arbeidstillatelsen er begrenset vil personen ikke

automatisk få tilsendt skattekort, men må henvende seg på skattekontoret for å få dette. Dato for tillatelsens utløp registreres i tilknytning til denne koden.

M - Opplysning mangler

Kode M blir lagt inn dersom opplysning om oppholdstillatelse mangler i DUF. Kode M vil også bli lagt inn for utenlandske barn som blir registrert bosatt ved fødsel, *se pkt. 6.5, underpunkt 5 og pkt. 4.8.4.1 "Født i Norge - oppholdstillatelse mangler"*⁸. Der den innvandrede har foreldre/ektefelle eller barn som allerede er bosatt i Norge, føres disse i feltet nederst til venstre på blanketten.

Feltene fylles ut slik:

Gjelder person: referanse til linjenummeret ovenfor

Navn: navnet på familiemedlemmet

Slektskap: det slektskapsforholdet denne personen har til den innvandrede.

Hvis vi bruker eksemplet ovenfor, og Helge Nilsens mor er bosatt i Norge, kan utfyllingen se slik ut:

Gjelder person: 1

Navn: Sofie Nilsen

Fødselsdato: 17.02.1930

Personnummer: 390 67

Slektskap: Mor

Under registreringen av meldingen blir da Sofie Nilsen ført som mor til Helge Nilsen.

9. Skattekontoret må ellers påse før blad 1 sendes til Personregisteret at det flytteren skriver, er forståelig og så godt som mulig passe på at navnene kommer i riktig rekkefølge.

Har vedkommende oppgitt 1. januar som fødselsdag og -måned, eller har oppgitt en fødselsdato som fremstår som fingert (gjelder særlig 1. juli), basert på egenerklæring eller dokumentasjon med liten bevisverdi, tilsier forvaltningslovens veiledningsplikt at vedkommende informeres om de spesielle regler som da gjelder, *se pkt. 29.2 "Fastsettelse av fødselsdato – innvandring"*.

Dersom den fødselsdatoen som er fastsatt, er en annen enn den som er ført på blad 1, må skattekontoret føre på den fastsatte dato.

For de som gjeninnvandrer, utfører skattekontoret selv registreringen i rutinen INNVA. Det samme gjelder innvandring av barn som er

fødselsregisterført. Som innvandringsland benyttes da "ukjent/uoppgitt". For øvrig må punkt 11 - 13 nedenfor følges.

For de som tidligere ikke er registrert som bosatt sender skattekontoret blad 1 i blankettsettet RF-1401 til Personregisteret.

10. Når skattekontoret mottar melding om tildelt fødselsnummer (for de som ikke har det fra før), må det kontrolleres at fødselsnummer er tildelt på riktig fødselsdato og kjønn. For personer som bostedsregistreres sammen med familie som er bosatt fra før, må skattekontoret kontrollere at alle familierelasjoner er ført på disse. Fødselsnummeret føres på blad 2.
11. Blad 2 i blankettsettet RF-1401 signeres av den som har behandlet innflyttingen og arkiveres etter registreringsdato i mappen for "Innflyttet fra utlandet".
12. Kvittering for meldt flytting, blanketten «Underretning om registrert flytting» er lagt inn som en maskinell utskrift fra DSF. Ved registrering av gjeninnvandring er feltet preutfylt med J, slik at kvitteringen kommer automatisk hvis man ikke skriver over med N.

Ved 1. gangs innvandring, må skattekontoret ta ut kvittering etter at fødselsnummer er tildelt. Dette gjøres via attestmenyen hvor det er lagt inn et nytt valg: 11. Underretning om registrert flytting. Kvitteringen vil omfatte alle personer som har samme familienummer og registreringsdato som oppgitt person. Dersom det er flere personer med eget familienummer på innvandringsmeldingen, må kvitteringen tas ut for hver enkelt person.

Kvitteringen skal underskrives og stemples med skattekontorets kontorstempel før utsending.

4.7.3 Melder ikke flytting

Dersom personen har oppholdstillatelse for mer enn 6 måneder, skal vedkommende som tidligere nevnt, registreres som bosatt i Norge. Dersom personen ikke melder flytting, må man følge samme prosedyre som ved innenlands flytting, jfr. fregforskr. § 7-6 .

4.7.4 Annullering av innvandring

Denne registrering foretas av Skattedirektoratet.

Når det gjelder forvaltningspraksis på dette området, vises det til Notater 2/95 side 6 - 7.

4.7.4.1 Født i Norge – oppholdstillatelse mangler

Det er en etablert forvaltningspraksis at barn som fødes i Norge av utenlandske foreldre, bostedsregistreres ved fødsel så fremt foreldrene er bosatt. Selv om det formelt sett er et krav at disse barna skal ha egen oppholdstillatelse før de kan bostedsregistreres, taler reale hensyn for at barna bostedsregistreres sammen med foreldrene alt fra fødselen så sant mor (gift/ugift) eller far (gift med barnets mor) har oppholdstillatelse.

I de tilfeller barn er blitt bostedsregistrert uten at det forligger oppholdstillatelse i overensstemmelse med nevnte forvaltningspraksis, vil folkeregisterets vedtak om dette formelt sett være basert på en gal rettsoppfatning. I og med at dette må betraktes som en feil som har ført til en materielt sett gal registrering, vil et slikt vedtak formelt sett være ugyldig. Vedtak om å registrere personer som bosatt på en bestemt adresse er et påbudsvedtak. Ugyldige påbudsvedtak er nulliteter, dvs. vedtak uten rettsvirkninger og som man derfor uten videre må se bort fra.

Hvorvidt slike saker skal tas opp, må bero på et konkret skjønn i det enkelte tilfelle. Har barnet i lengre tid (mer enn tre måneder) vært uten oppholdstillatelse og oppslag i DUF viser at det heller ikke er fremmet søknad, tilskrives foreldrene og varsles om at barnets bostedsregistrering vil bli annullert om de ikke innen en viss frist fremlegger dokumentasjon for at det er fremmet søknad om oppholdstillatelse eller at oppholdstillatelse er innvilget.

Skal det tas opp utvandringssak på foreldrene grunnet utgått oppholdstillatelse, er det naturlig at spørsmålet om gyldigheten av barnets bostedsregistrering tas opp samtidig. Varsel som nevnt i forrige avsnitt tas da med i ordinært forhåndsvarsel til foreldrene. Barnet skal imidlertid ikke tas med i utvandringsvedtaket idet utvandring etter fregforskr. § 4-7 annet ledd forutsetter at det har forligget en oppholdstillatelse som har gått ut.

Dersom foreldrene ikke dokumenterer at barnet har oppholdstillatelse eller at søknad er fremmet, underrettes Skattedirektoratet. Underretningen må være skriftlig og det må være opprettet egen sak for hvert enkelt tilfelle (søsken vil normalt kunne omfattes av samme sak). Skattedirektoratet annullerer barnets bostedsregistrering og barnet vil da bli stående som fødselsregisterført i morens bostedskommune på fødselstidspunktet, jfr. fregforskr. § 3-1.

4.7.5 Oppholdstillatelse - endring

Endringer i arbeids- og oppholdstillatelser overføres elektronisk fra DUF til DSF. Endringer som ikke registreres automatisk, kommer som en elektronisk melding til skattekontoret og må behandles manuelt.

Opplysningene i de elektroniske meldingene kontrolleres mot Det sentrale folkeregister og endringer i opplysning om oppholdstillatelse (kode og/eller dato) registreres i rutinen DIV. Når det gjelder barn som i henhold til gjeldende forvaltningspraksis står bostedsregistrert uten oppholdstillatelse (kode M), se

pkt. 6.5 "Fødsel - Registrering", underpkt. 5, registreres oppholdstillatelsen selv om den har en gyldighetstid på under seks måneder.

Når det gjelder oppfølgingen av personer med utgått oppholdstillatelse, *se pkt. 4.10.5 "Utgåtte oppholdstillatelser".*

4.7.6 Oppholdstillatelsers gyldighet

Fregforskr. § 4-2 første og tredje ledd

For en person som trenger oppholdstillatelse, må to vilkår være oppfylt. Vedkommende må ha oppholdstillatelse på minst seks måneder og i tillegg faktisk oppholde seg her lovlig i minst seks måneder. Som eksempel kan nevnes en person som får oppholdstillatelse av UDI den 1. januar gjeldende for seks måneder. Han har faktisk oppholdt seg i Norge fra denne dato (eller før). Dersom han først melder innvandring 1. mai, skal han likevel registreres, fordi han har oppholdstillatelse gjeldende for minimum seks måneder og vil ha et lovlig opphold av seks måneders varighet regnet fra 1. januar, jfr. fregforskr. § 7-11 annet ledd. Den gjenstående tid av oppholdstillatelsen på meldetidspunktet er således ikke avgjørende i slike tilfeller.

Dersom vedkommende først kommer til Norge 1. februar, er ikke vilkåret for registrering oppfylt. Selv om oppholdstillatelsen gjelder for seks måneder (fra 1. januar), vil det faktiske lovlige opphold bare ha fem måneders varighet og må følgelig betraktes som midlertidig.

4.8 Innvandring - nordisk land

Fregl. § 8 annet ledd, fregforskr. § 4-2 første ledd og internordisk overenskomst om flytting

4.8.1 Meldeplikten

Fregl. § 8 annet ledd og internordisk overenskomst om flytting art. 2

Etter fregl. § 8 annet ledd og art. 2 i internordisk overenskomst om flytting er den som flytter fra et av de nordiske landene og etter innflytting har bosatt seg i kommunen, pliktig innen 8 dager etter ankomsten å melde flyttingen til skattekontoret og legitimere seg med pass eller annet legitimasjonspapir som viser statsborgerskap og er utstyrt med bilde av vedkommende. Dette gjelder også barn og norske statsborgere. Førerkort sammen med utskrift ikke eldre enn tre måneder fra landets folkeregister godtas dersom vedkommende er statsborger av et av de nordiske land. Fødselsnummeret i fraflyttingslandet skal oppgis i flyttemeldingen. *Se pkt. 4.1 "Flytting - meldeplikten", pkt. 4.4.1 Flytting - registreringsdato" og pkt. 4.2 "Flytting - hvem kan melde flytting".* Om vilkårene for at det skal foreligge en flytting, *se pkt. 2 "Bosted - hvem skal regnes som bosatt".*

4.8.2 Registrering

Fregforskr. §§ 7-11 og 7-12 og internordisk overenskomst om flytting

For ikke-nordiske borgere må det foreligge oppholdstillatelse. Skattekontoret må gå frem på følgende måte:

1. Registreringsdato føres på flyttemeldingen og det kontrolleres at meldingen er formelt i orden. Etter art. 2 nr. 2 i den internordiske overenskomst om flytting skal folkeregisteret i vedtak, *se pkt. 1.1.2 "Forvaltningsloven - enkeltvedtak"*, ta stilling til om flyttingen skal godtas eller ikke, *se pkt. 2.1.1 "Innflytting fra utlandet"*.

Kommer folkeregisteret frem til at innflyttingen ikke kan godtas, må flyttemeldingen avslås i skriftlig, begrunnet enkeltvedtak, *se pkt. 1.8.4 "Krav til vedtaket"*. Avslaget registreres i et eget skjermbilde i DSF som finnes i menyen for internordiske flyttinger. Fraflyttingslandets registermyndighet vil så få automatisk underretning om avslaget.

Finner skattekontoret grunn til å anta at den som melder innflytting skal regnes som bosatt i en kommune i et annet skattekontors distrikt, skal saken ekspederes dette skattekontor.

2. Som ved flyttinger fra ikke-nordiske land, må man undersøke om vedkommende tidligere har vært bosatt i Norge, *se pkt. 4.8.2.2 "Innvandring - ikke tidligere bosatt i Norge" og "pkt. 4.9.2.3 "Innvandring - tidligere bosatt"*.
3. Når det gjelder den videre registreringsprosedyre, *se pkt. 4.8.2.4 "Utfylling av blanketten"*.
4. Så snart flyttingen er registrert i DSF, genererer systemet en melding som sendes elektronisk til fraflyttingslandet. Ved behov kan det anmodes om tilleggsopplysninger fra fraflyttingslandet, jfr. overenskomst om internordisk flytting art. 4 der det fremgår hvilke opplysninger som kan kreves. I de tilfeller Personregisteret registrerer innvandringen (når vedkommende fra før ikke har norsk fødselsnummer), må skattekontoret markere på innvandringsmeldingen at det ønskes tilleggsopplysninger. Det må presiseres at det normalt ikke vil være behov for tilleggsopplysninger da det er flytteren selv som skal gi de nødvendige opplysninger.

4.8.3 Melder ikke flytting

Får folkeregisteret på annen måte kjennskap til at en person er kommet til kommunen fra et annet nordisk land, og har grunn til å anta at det foreligger en internordisk flytting, må man følge samme prosedyre som ved innenlandsk flytting, jfr. fregforskr. § 7-6 .

4.9 Utvandring - ikke-nordisk land

4.9.1 Meldeplikten

Fregl. § 8 første ledd og fregforskr. § 4-7 nr. 1 første og annet ledd og § 7-8 til § 7-10

Etter fregl. § 8 første ledd er den som har vært bosatt i Norge minst 6 måneder og skal bosette seg i utlandet eller oppholde seg der i minst 6 måneder, pliktig til å melde fra til skattekontoret før utreisen.

Vilkåret for at det skal foreligge flytting, er at vedkommende skal bosette seg i vedkommende land etter utflytting fra en norsk kommune. Det kreves at det skal ha skjedd en bostedsforrykning, dvs. tilknytningen til bosted i Norge er opphørt samtidig som ny selvstendig bolig i utlandet er tilflyttet.

Flyttingen skal meldes på fastsatt papirblankett, RF-1402.

Det er et eget felt på flyttemeldingen hvor vedkommende skal gi opplysninger om bosteds- og arbeidsforhold etter flyttingen. Skattekontoret må vurdere om det i tillegg skal kreves at vedkommende fyller ut eget skjema med opplysninger om utflyttingen og tilknytningen til Norge.

Når det gjelder meldeplikten og registreringsdato gjelder de samme regler som ved innenlandske flyttinger, *se pkt. 4.1 "Flytting - meldeplikten", pkt. 4.2 "Hvem kan melde flytting" og pkt. 4.4.1 "Registreringsdato"*. Man må imidlertid her merke seg regelen i fregforskr. § 7-8 annet punktum som sier at det ikke kan foretas registrering på grunnlag av flyttemeldinger som innkommer tidligere enn 14 dager før utreisedagen. Kommer flyttemeldingen tidligere enn det, må vedkommende bekrefte flyttingen senere for at flyttemeldingen skal kunne godtas.

4.9.2 Fravær i utlandet

Dersom skattekontoret på grunnlag av reglene i fregforskr. § 4-7 nr. 1 kommer frem til at vedkommende ikke skal registreres som utvandret, skal skattekontoret dersom vedkommende selv ønsker det, registrere postadressen i utlandet i rutinen DIVA, *se også pkt. 4.11 "Postadresse"*. Vedkommende må gjøres oppmerksom på at han/hun *selv* må melde fra til skattekontoret for å få endret/slettet denne postadressen.

4.9.3 Registrering

Fregforskr. §7-8 til § 7-10

Flyttingen kan meldes til et hvilket som helst skattekontor, men skal behandles av registermyndigheten for den kommune vedkommende var bosatt i ved utreisen. Dersom meldingen mottas av et annet skattekontor, formidles den til

rett skattekontor. Det skattekontor som behandler meldingen, skal gå frem på følgende måte:

1. Registreringsdato føres på og det kontrolleres at meldingen er formelt i orden. Etter fregforskr. § 7-9 må skattekontoret i enkeltvedtak, *se pkt. 1.1.2 "Forvaltningsloven - enkeltvedtak"*, ta stilling til om flyttingen skal godtas eller ikke. Dette vedtaket må man fatte med hjemmel i bostedsbegrepet i fregforskr. § 4-7 nr. 1, *se pkt. 2.2 "Utvandring"*. Finner skattekontoret at flyttingen skal godtas, registreres meldingen i rutinen UTV. Dersom adressen i utlandet er oppgitt på flyttemeldingen, legges denne inn som postadresse.
2. Dersom flyttingen har medført endring i familienummer til personer som vedkommende flytter *fra*, rettes familienummer for disse i rutinen DIV. Dato for endring av familienummer er registreringsdato for utflyttingen.
3. Meldingen dateres og signeres og arkiveres i mappen for "Flyttet til utlandet".
4. Kvittering for meldt flytting, blanketten «Underretning om registrert flytting» er lagt inn som en maskinell utskrift fra DSF. Ved registrering av utvandring (UTV) er feltet preutfylt med J, slik at kvitteringen kommer automatisk hvis man ikke skriver over med N.

Blanketten skal sendes melderens som kvittering på at flyttingen er registrert. Kvitteringen skal underskrives og stemples med skattekontorets kontorstempel før utsending.

Blanketten foreligger både på bokmål og nynorsk og kan tas ut enten i forbindelse med registrering av flyttingen eller via attestmenyen.

4.9.4 Melder ikke flytting

Dersom det ikke meldes flytting og vedkommende skal være registrert som utvandret etter fregforskr. § 4-7 nr. 1, må skattekontoret fatte vedtak om utvandring. *Se pkt. 2.2 "Utvandring", pkt. 4.10.5 "Utgåtte oppholdstillatelse", pkt. 1.4 "Forvaltningsloven - Saksforberedelse ved enkeltvedtak" og pkt. 1.5 "Forvaltningsloven - Om vedtak"*.

Kopi av vedtak om utvandring skal sendes NAV-trygd, sosialkontoret og ligningsmyndigheten.

Om registreringsdato, *se pkt 4.4.1 "Flytting – Registreringsdato"*.

4.9.5 Utgåtte oppholdstillatelse

For å lette oppfølgingen av personer med utgåtte oppholdstillatelser, er det laget en egen oppslagsrutine i folkeregistermenyen, OPPH. Det blir hver måned kjørt en batchrutine som plukker ut personer med utgåtte eller manglende oppholdstillatelser og lagrer disse i en egen tabell.

Ved oppslaget OPPH får man opp en liste over personer i påloggingskommunen som har utgått oppholdstillatelse eller manglende opplysning om oppholdstillatelse. Listen er sortert etter dato for tillatelsens utløp. Til hjelp i oppfølgingen av slike saker er det et eget felt der det kan legges inn om vedkommende har oppholdsrett, *se nedenfor "Fortsatt lovlig opphold"*. Den dato som registreres i dette feltet, skal være lik den dato registermyndigheten fastslår at det foreligger oppholdsrett, enten gjennom oppslag i DUF eller ved mottak av dokumentasjon fra utlendingsmyndigheten.

Brukerveiledning for oppslagsrutinen er inntatt i Brukerhåndboka.

I de tilfeller oppholdstillatelsen er gått ut og utlendingen ikke dokumenterer å ha lovlig opphold i Norge i påvente av at søknad om fornyelse eller eventuelt bosettingstillatelse avgjøres, skal det fattes skriftlig vedtak om å registrere vedkommende som utvandret, jfr. fregforskr. § 4-7 nr. 1 annet ledd. *Se pkt. 2.2.1.2 "Utvandring - ikke-nordisk land - Oppholdssted ukjent/oppholdstillatelse utgått», pkt. 4.4.1«Flytting - Registreringsdato» og saksbehandlingsrutinene nedenfor.*

Fortsatt lovlig opphold

Etter utlendingslovens § 11 tredje ledd og § 12 tredje ledd, jfr. utlendingsforskriftens § 39, har en utlending i påvente av at søknad om fornyelse av oppholdstillatelse eller søknad om bosettingstillatelse avgjøres, krav på opphold på de samme vilkår dersom det er søkt innen en måned før utløpet av den tidligere oppholdstillatelse. Er det søkt senere, kan den kompetente vedtaksmyndighet gi utlendingen adgang til fortsatt opphold på de samme vilkår, jfr. utlendingsforskriftens § 39 annet ledd og § 41. Det er i alle tilfeller en forutsetning for fortsatt lovlig opphold at den tidligere oppholdstillatelse er fornybar.

Søkes det om ny oppholdstillatelse på et nytt faktisk eller rettslig grunnlag, følger det av utlendingsforskriftens § 42 at reglene om oppholdsrett i samme forskrifts § 39 får tilsvarende anvendelse dersom vedkommende på søknadstidspunktet har hatt lovlig opphold i medhold av den tidligere oppholdstillatelse i minst de siste ni måneder.

Man må merke seg at eventuell oppsettende virkning av klage i sak om asyl, oppholdstillatelse eller bosettingstillatelse, jfr. utlendingslovens §§ 39 og 40 og forvaltningslovens § 42, ikke i seg selv gir vedkommende en oppholdsrett som gir grunnlag for fortsatt bostedsregistrering. Det samme gjelder eventuell oppsettende virkning av omgjøringsbegjæring samt søksmål. Med andre ord må oppholdsrett også i slike tilfeller følge av utlendingslovens § 11 tredje ledd.

Saksbehandlingsrutiner:

- Det gjøres oppslag i DUF for å kontrollere om utledningen har fått ny oppholdstillatelse, evt. bosettingstillatelse, eller om det foreligger oppholdsrett etter utlendingslovens § 11 tredje ledd, jfr. utlendingsforskriftens § 39. Har vedkommende fått ny oppholdstillatelse eller bosettingstillatelse, registreres denne i DSF i rutinen DIV. Har vedkommende oppholdsrett, føres det merknad om dette i hovedmerknadsfeltet og eventuelt i feltet ”oppholdsrett” i rutinen OPPH.
- Før det fattes utvandringsvedtak, må utlendingen forhåndsvarsles med maksimalt 14 dagers uttalelsesfrist. I forhåndsvarselet må vedkommende bes dokumentere et eventuelt fortsatt lovlig opphold i Norge, dvs. i påvente av at søknad om fornyelse av den tidligere oppholdstillatelse eller søknad om bosettingstillatelse avgjøres.
- Dersom utlendingen innen utløpet av svarfristen i forhåndsvarselet fremlegger bekreftelse fra utlendingsmyndighetene på fortsatt lovlig opphold, må skattekontoret se an utflyttingssaken til søknaden er endelig avgjort, se siste punkt nedenfor. Fremlegges dokumentasjon for fortsatt lovlig opphold, skal det skal føres merknad i hovedmerknadsfeltet i DSF om dette og eventuelt i feltet ”oppholdsrett” i rutinen OPPH.
- Dersom utlendingen innen utløpet av svarfristen i forhåndsvarselet ikke dokumenterer fortsatt lovlig opphold, fattes det vedtak om utvandring etter fregforskr. § 4-7 nr. 1 annet ledd.
- Dersom utlendingen har hatt lovlig opphold i påvente av at søknad om fornyelse av oppholdstillatelse eller søknad om bosettingstillatelse avgjøres og søknaden er avslått og det dessuten ikke er klaget innen tre uker etter forkynnelsen av vedtaket, har utlendingen ikke lenger lovlig opphold i Norge. Det fattes da utvandringsvedtak etter fregforskr. § 4-7 nr. 1 annet ledd. Har vedkommende klaget vil imidlertid oppholdsretten gjøre seg gjeldende inntil saken er avgjort i klageinstansen.
- I forbindelse med iverksettelse av utvandringsvedtak, registreres den siste bostedsadresse i postadressefeltet, med mindre vedkommende selv har bedt om å få registrert en annen postadresse, *se også pkt. 4.12 ”Postadresse”*.
- Er det registrert flytting på vedkommende etter at oppholdstillatelsen gikk ut, vil dette være en ugyldig registrering (nullitet) som må annulleres før utvandringen registreres.

4.10 Utvandring - nordisk land

Fregl. § 8 første ledd, fregforskr. § 4-7 nr. 1 annet ledd og § 7-10 og overenskomsten om internordisk flytting

4.10.1 Meldeplikten

Overenskomstens art. 2 nr. 1

Etter overenskomstens art. 2 nr. 1 har den som flytter fra Norge til et annet nordisk land kun meldeplikt i tilflyttingslandet, etter tilflyttingslandets regler. Det kreves derfor ikke at utvandringen meldes til registermyndigheten i Norge.

4.10.2 Innflyttingslandet unnlater å registrere

Fregforskr. § 4-7 nr. 1 annet ledd og internordisk overenskomst om flytting art. 3

Hvis innflyttingslandet vedtar at vedkommende ikke skal registreres der, må vedkommende fortsatt være registrert i Norge selv om han/hun etter norske regler skulle ha vært registrert som utvandret. I slike tilfeller må skattekontoret gjøre vedkommende oppmerksom på adgangen til å få registrert postadressen i utlandet.

Dersom skattekontoret er uenig i innflyttingslandets avgjørelse om registrering eller ikke registrering, kan saken tas opp med den lokale registreringsmyndighet eller Skattedirektoratet, jfr. overenskomstens art. 3 annet ledd.

4.10.3 Registrering

Fregforskr. § 7-10

Prosedyren er som følger:

1. Skattekontoret mottar elektronisk melding fra tilflyttingslandet. Meldingene ligger i et eget venteregister i DSF.
2. Skattekontoret registrerer utflyttingen manuelt i rutinen UTV. Det er viktig at dette skjer raskt slik at tiden med registrering i to land samtidig blir så kort som mulig. Som registreringsdato for utflytting benyttes innflyttingslandets registrerte innflyttingsdato.
3. Dersom flyttingen har medført endring i familienummer, *se pkt. 32.4.4 "Familienummerendring ved ulike hendelser - flytting"*, til personer som vedkommende flytter fra, rettes familienummer for disse i rutinen DIV.

Dato for endring av familienummeret er registreringsdato for utflyttingen.

Mer utførlig rutinebeskrivelse er inntatt i Brukerhåndboken.

4.10.4 Melder ikke flytting

Fregforskr. §§ 4-7 nr. 2 og 7-9 annet ledd

Har skattekontoret grunn til å anta at en registerført person oppholder seg i et annet nordisk land under slike forhold at han/hun bør registreres der, må skattekontoret underrette vedkommende lokale registermyndighet om dette. Den lokale registermyndighet i tilflyttingslandet avgjør etter lovgivningen i dette landet om vedkommende skal regnes som bosatt eller ikke, jfr. fregforskr. 4-7 nr. 2.

Bli det truffet avgjørelse om at vedkommende ikke skal regnes som bosatt i tilflyttingslandet, er denne avgjørelsen bindende for norsk registermyndighet. Det skal med andre ord ikke treffes vedtak om utvandring i slike tilfeller. Om nødvendig registreres vedkommende uten fast bosted, *se pkt. 3.14 "Uten fast bosted"*. *Se også pkt 2.2.2 "Bosted – hvem skal regnes som bosatt – Nordiske land"*.

4.11 Postadresse

Postadresse som er oppgitt i flyttemelding registreres i postadressefeltet i DSF i rutinen DIVA.

Dersom skattekontoret i andre tilfeller mottar anmodning om registrering av postadresse, må det kreves at henvendelsen er skriftlig og undertegnet av vedkommende person. Postboksendringer som er meldt til Posten er således ikke tilstrekkelig grunnlag for registrering/endring av postadresse i folkeregisteret uten skriftlig bekreftelse fra vedkommende person.

Er vedkommende det skal registreres postadresse på død, må søkeren avkreves dokumentasjon for at han er berettiget til å motta post til avdøde, typisk ved skifteattest.

I saker hvor personer registreres som utvandret på grunnlag av utgått oppholdstillatelse mens de fortsatt oppholder seg i Norge, registreres den sist registrerte bostedsadresse som postadresse, med mindre personen ønsker noe annet. Har vedkommende fra før en annen postadresse registrert, skal denne normalt bli stående. Har vedkommende faktisk reist ut av landet, uten at skattekontoret har mottatt opplysninger om adressen i utlandet, skal postadressefeltet stå åpent.

5 Navn

Kapittelet bygger i det vesentligste på Justisdepartementets rundskriv G-20/2002 om ny navnelov som trådte i kraft den 1. januar 2003.

5.1 Navnelovens rettskilder og systematikk

5.1.1 Navnelovens rettskilder

En arbeidsgruppe nedsatt av departementet la frem sitt forslag til ny navnelov fremlagt i NOU 2001: 1 Lov om personnavn - Tradisjon, liberalisering og forenkling. I Ot.prp. nr. 31 (2001-2002) Om lov om personnavn (navneloven) er departementets forslag til ny navnelov fremlagt. Justiskomiteens innstilling er inntatt i Inst. O. nr. 33 (2001-2002), og Stortinget vedtok navneloven i tråd med justiskomiteens innstilling.

I enkelte sammenhenger vil også navnelova 29. mai 1964 nr. 1 (navneloven 1964) og praktiseringen av denne være en rettskilde i arbeidet med navneloven 7. juni 2002 nr. 19 (navneloven 2002). Navneloven 1964 §§ 9 nr. 5, 25, 26 og 27 er ikke videreført. Dersom noen likevel skulle søke om navn som kunne vært tatt etter disse bestemmelsene, kan navnet innvilges med hjemmel i den generelle unntaksbestemmelsen, dvs. navneloven 2002 § 4 første ledd nr. 9. I NOU 2001:1 er det foreslått på s. 143-144 at alle tilsvarende tilfeller som er blitt innvilget etter navneloven 1964 § 9 nr. 6, også bør innvilges etter unntaksbestemmelsen i navneloven § 4 første ledd nr. 9. Dette betyr at praksisen nevnt i Rundskriv G-150/91 s. 35-38, jfr. NOU 2001: 1 punkt. 3.2.5.5.7, fortsatt skal videreføres med hjemmel i navneloven § 4 første ledd nr. 9, med mindre en av lovens øvrige bestemmelser kommer til anvendelse.

5.1.2 Navnelovens systematikk

Systematikken fremgår av kapittelinndelingene i loven. Den viktigste systematiske endringen sammenlignet med navneloven 1964, gjelder i forhold til etternavn. Etter navneloven 1964 kan etternavn fås på seks måter: Ved fødsel, dvs. første gangs navnevalg, ved adopsjon, ved ekteskap, ved bevilling, ved melding til folkeregisteret og som såkalt biperson. I navneloven 2002 sondres det i stedet mellom nye, beskyttede og frie etternavn. Frie etternavn vil som hovedregel kunne tas uten videre, men med visse begrensninger for nye etternavn, se § 3 tredje ledd. Beskyttede etternavn vil kunne tas dersom en søker har en nærmere angitt tilknytning til navnet, særlig ved slektskap, ekteskap, adopsjon eller ved ste- eller fosterforeldreforhold, se § 4.

Navneloven 2002 bryter også med ordningen om at barn ved første gangs navnevalg bare kan gis foreldrenes etternavn. Alle etternavn som man kan ta

etter navneloven 2002, skal også kunne velges ved første gangs navnevalg. Dette betyr at foreldre kan velge andre etternavn enn sine egne for barn. I navneloven § 10 første ledd stilles det opp én skjønsmessig regel om nekting av navn når det er fare for at navnet vil bli til vesentlig ulempe for den som skal bære det, eller andre sterke grunner tilsier at vedkommende ikke får navnet. I motsetning til navneloven 1964 stiller bestemmelsen opp én generell regel som dekker alle tilfeller der en person ønsker å ta, endre eller sløyfe fornavn, mellomnavn eller etternavn.

5.2 Organisering, saksbehandling m.m.

5.2.1 Første instans

Etter § 11 første ledd første og annet punktum skal meldinger om å ta, endre eller sløyfe navn inngis til skattekontoret for den kommunen der den meldingen gjelder er registrert bosatt.

Skulle skattekontoret motta meldinger fra personer som ikke er registrert som bosatt vi DSF, oversendes disse til Skattedirektoratet.

Med hjemmel i § 11 første ledd tredje punktum har departementet bestemt at meldinger om valg av navn i forbindelse med adopsjon skal inngis til Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (BUFA). Dette gjelder bare valg av navn i forbindelse med selve adopsjonen. Dersom en f.eks. ønsker å endre navn etter at adopsjon er foretatt, skal meldingen i stedet inngis til skattekontoret på vanlig måte.

Vigselsmannen skal ikke lenger behandle navnesaker. Vigselsmannen skal i stedet videreformidle meldingsskjema om navn fra partene til skattekontoret med mindre partene ønsker å gjøre det selv i ettertid.

Fylkesmannen, som gir separasjons- og skilsmissebevilling, skal heller ikke som førsteinstansorgan behandle navnesaker i forbindelse med separasjon eller skilsmisse. Dette betyr at bevillingen ikke lenger skal inneholde personens navn etter separasjonen eller skilsmissen. En må også her benytte den særskilte bekreftelsen om navnevalget dersom en har behov for å dokumentere navn etter separasjonen eller skilsmissen.

Presten som døper vil etter den nye navneloven fortsatt ikke ha kompetanse til å fatte navnevedtak.

5.2.2 Fylkesmannen som klageorgan

Etter § 11 første ledd siste punktum er fylkesmannen klageorgan. Dette betyr at det er klageorgan ved behandlingen av navnesaker. Departementet behandler ikke enkeltsaker om navn. Med sikte på å oppnå enhetlig saksbehandling som klageorgan, oppfordres fylkesmennene til å opprettholde

en utstrakt kontakt og utveksle informasjon om bl.a. praksis. Eksempelvis bør fylkesmannen oversende vedtak i mer kompliserte navnesaker til de øvrige embetene.

Det er fylkesmannsembetet i det fylket hvor den meldingen gjelder er registrert bosatt som er rett klageorgan. Dette gjelder selv om parten i mellomtiden har flyttet til et annet fylke. Det samme gjelder i spørsmålet om hvilket fylkesmannsembete som har kompetanse til å oppheve vedtak i navnesaker truffet av et skattekontor.

Det samme som nevnt ovenfor, gjelder også klagesaker over BUFAs vedtak. Rett fylkesmannsembete for klagesaker over BUFAs vedtak er fylkesmannen for det fylket hvor den meldingen gjelder, er registrert bosatt.

Justisdepartementet er overordnet organ for navneloven og ser det som nødvendig å ha kunnskap om praktiseringen av denne. Fylkesmennene bes derfor inntil departementet bestemmer noe annet, å oversende til orientering følgende klagevedtak i navnesaker til departementet:

- Alle vedtak der fylkesmannen har omgjort skattekontorets vedtak
- Vedtak av prinsipiell betydning

5.2.3 Saksbehandling m.m.

Se også pkt. 5.10 "Behandling av navnemeldingen".

5.2.3.1 Melding om navn

Etter navneloven § 11 første ledd må det gis melding om å ta, endre eller sløyfe navn. Skattekontoret avgjør i førsteinstans om meldingen skal godtas. Avgjørelsen er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Det er først når skattekontoret har truffet vedtak om at meldingen er godtatt, at navnet er endret.

Bruken av ordet melding indikerer en raskere og mer regelbundet avgjørelse enn en vanligvis forbinder med en søknadsbehandling.

§ 2 og § 12 presiserer at det gis melding om navn ved første gangs navnevalg for barn og ved endring av navn for barn.

Det foreligger to meldingsskjema som skal anvendes. Det ene skjemaet skal brukes ved første gangs navnevalg, som foreldrene får tilsendt etter fødselen. Det andre skjemaet skal brukes ved endring av navn for barn under 18 år og ved endring av navn for myndige personer.

Fordi navneloven 1964 § 10 om navn som biperson ikke er videreført i navneloven 2002, må det inngis meldingsskjema for hver enkelt person i en familie som ønsker å ta, endre eller sløyfe navn.

5.2.3.2 Bortfall av bevillings- og kunngjøringsordningen

Det skal ikke utstedes navnebevillinger for navn som er innvilget med hjemmel i navneloven 2002. Innvilgelse av navn skal heller ikke kunngjøres. Publikum må i stedet henvende seg til skattekontoret eller undersøke SSBs sider på Internett for å finne ut antall bærere av navn.

Det gjøres oppmerksom på at BUFA utsteder bevilling ved innvilgelse av adopsjon, og at en eventuell navneendring vil fremgå av denne bevillingen i tillegg til selve vedtaket om adopsjon.

5.2.3.3 Forholdet til forvaltningsloven

Fordi avgjørelsen av meldingen om navn er et enkeltvedtak, må forvaltningslovens regler om saksforberedelse ved enkeltvedtak, herunder forhåndsvarsling av parter, vedtakets utforming, underretning om vedtaket og klage og omgjøring følges.

Ved godkjenning av kurante meldinger, f.eks. melding om en av foreldrenes etternavn, en av adoptivforeldrenes etternavn, frie etternavn, ektefellens etternavn osv., er det ikke nødvendig å grunngi vedtaket, jfr. forvaltningsloven § 24 annet ledd. Den skriftlige underretningen om vedtaket kan f.eks. skje ved at meldingen returneres med en påskrift om at den er godtatt og at det nye navnet er ført inn i folkeregisteret. Folkeregistrene kan selv utarbeide andre ordninger om hvordan slik skriftlig underretning skal finne sted.

For de mer kompliserte navnesakene må imidlertid avgjørelsen begrunnes i tråd med forvaltningsloven § 24 første ledd og § 25. Det må vurderes i det enkelte tilfelle om slik begrunnelse må gis, dvs. om det etter forvaltningsloven § 24 annet ledd behøver å grunngis.

For de kurante navnesakene er det heller ikke nødvendig å forhåndsvarsle parten, jfr. forvaltningsloven § 16 første ledd og tredje ledd bokstav c). Som part etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e) regnes den som ved melding søker om navn. Dersom meldingen gjelder et beskyttet etternavn, vil en bærer av navnet ikke være part i saken. Vedkommende vil imidlertid ha rettslig klageinteresse etter forvaltningsloven § 28 første ledd og vil dermed kunne påklage vedtaket. Når meldingen gjelder et mellomnavn og navnet er et beskyttet etternavn, har den som bærer navnet som etternavn rettslig klageinteresse. De som bare har navnet som mellomnavn kan ikke klage fordi mellomnavn ikke er beskyttet.

Gjelder meldingen et fornavn, vil en som har navnet som etternavn ha rettslig klageinteresse og derfor kunne klage under henvisning til at navnet strider mot § 8.

Når det gjelder hvilke av foreldrene som er partsrepresentanter når meldingen gjelder valg av navn for barn under 18 år, vises det til pkt. 5.2.3.6 nedenfor.

5.2.3.4 **Plikt til å ha navn**

Navneloven § 1 første punktum gir hovedreglene om hvilke elementer som skal eller kan inngå i et fullstendig personnavn. Alle skal ha et fornavn. Det er adgang til å ha flere. Alle skal ha ett etternavn. Det er ikke adgang til å ha flere etternavn på annen måte enn som et dobbelt etternavn satt sammen av to etternavn med bindestrek. Det er adgang til å ha ett eller flere mellomnavn i tillegg til fornavn og etternavn, men ikke i stedet for fornavn og etternavn.

Annet punktum pålegger folk å bruke sitt fornavn og etternavn som personnavn. Det er ikke en plikt til å bruke sitt mellomnavn som personnavn. I utelukkende private sammenhenger kan en bruke andre navn enn personnavn, f.eks. et kalle- eller kjælenavn. Det må videre i en viss utstrekning være adgang til å bruke f.eks. forkortelser. Om den nærmere rekkevidden av bestemmelsen og forholdet til kjælenavn og kunstnernavn mv. vises til NOU 2001: 1 pkt. 13.1.1 og 3.13.1.

For at et navn skal anses som navn i forhold til navneloven, må det i utgangspunktet være uttrykt med bokstavene i det norske alfabetet. Talltegn kan ikke brukes i navn. F.eks. er ikke "29" eller "Y1" navn i lovens forstand selv om en person ønsker å bruke det som en skrivemåte for "Toni" eller "Yvonne" i sitt eget fornavn. De forskjellige navn som kan inngå i et fullstendig personnavn, skilles fra hverandre med mellomrom. Bindestrek kan brukes i doble etternavn, doble mellomnavn samt i fornavn. Skilletegn som komma, punktum og skråstrek kan ikke inngå i et navn. Tegn fra fremmede skriftspråk som greske bokstaver og kinesiske tegn, kan ikke brukes i navn etter navneloven. Navn fra slike skriftspråk må omformes til et navn uttrykt med bokstaver i det norske alfabetet før det kan godtas og registreres som et navn i Norge. Det er imidlertid ikke noe i veien for at aksenter o.l. registreres.

5.2.3.5 **Retting av navn m.m.**

Ved innflytting fra utlandet har vedkommende allerede et navn slik at det normalt ikke blir spørsmål om å endre navnet. Vedkommende kan derfor innføres i folkeregisteret med dette navnet, eventuelt i en form tilpasset lovens system og det norske alfabetet, uten at det er truffet vedtak om vedkommendes navn i medhold av navneloven. Det samme gjelder registrering av navn i forkortet form. I enkelte kulturer er mange navn så lange at det vil være meget upraktisk for bæreren å bruke det opprinnelige navnet som navn i Norge. Det har derfor utviklet seg en praksis der det i folkeregisteret i forbindelse med innflyttingen eller senere registreres en forkortet form av navnet. Dette skal ikke anses som en navneendring som krever et vedtak i medhold av navneloven. En følge av dette er at den forkortede formen kan registreres som vedkommendes navn uavhengig av om andre allerede er registrert med det samme navnet som etternavn.

I noen tilfeller er navnet feilregistrert i folkeregisteret, enten ved innflytting, eller pga. andre omstendigheter. Dersom det kan legges frem dokumentasjon som viser navnets riktige skrivemåte, kan skrivemåten rettes. I forhold til

retting av etternavn, kan det f.eks. være nødvendig å legge frem attester som viser at foreldre eller ektefelle lovlig har etternavnet med en annen skrivemåte enn vedkommende står med i folkeregisteret. Dersom skrivemåten vedkommende ønsker å endre etternavnet til er et fritt etternavn, bør retting foretas uten nærmere undersøkelser.

Rettingen anses ikke som en navneendringssak som krever hjemmel i navneloven. Den anses heller ikke som et enkeltvedtak. Avslag på retting er imidlertid et enkeltvedtak, som kan påklages.

5.2.3.6 Navn for barn

5.2.3.6.1 Første gangs navnevalg

§ 2 første ledd svarer til navneloven 1964 §§ 2 og 14. Bestemmelsen regulerer både valg av fornavn og etternavn. Det er innarbeidet rutiner som gjør at alle foreldre etter fødselen får tilsendt skjema om melding av navn. Det er ikke plikt til å melde mellomnavn fordi det ikke er plikt til å bruke mellomnavn, jfr. § 1. Som vist ovenfor under pkt. 5.1.2 innebærer navneloven 2002 at foreldre kan velge andre etternavn enn sine egne for barn. Ved førstegangs navnevalg etter første ledd har foreldrene altså samme valgmuligheter som ved senere endringer.

Det er bare foreldre som har del i foreldreansvaret som må underskrive meldingen om navn. Dersom bare den ene av foreldrene har foreldreansvaret, skal altså meldingen godtas - forutsatt at lovens øvrige vilkår er oppfylt - selv om den andre av foreldrene er uenig i navnevalget.

Brudd på plikten til å melde navn innen seks måneder etter fødselen er straffbar etter straffeloven § 339 nr. 1.

Selv om begge foreldrene har del i foreldreansvaret, kan en melding fra bare en av dem godtas dersom det foreligger særlig grunn, jfr. § 12. Dette er nytt i forhold til navneloven 1964 ved første gangs navnevalg, *se nærmere pkt. 5.2.3.6.2 om dette*. Praksis er ment å skulle være restriktiv.

Barnet får morens etternavn dersom melding ikke er sendt innen seks måneder etter fødselen eller dersom meldingen ikke kan godtas, jfr. annet ledd første punktum. Etter annet ledd annet punktum kan ikke barnet få morens ekte parentonym som etternavn etter ”den automatiske” regelen i første punktum. Dette hindrer f.eks. at en sønn av Kari Hansdatter automatisk får Hansdatter som etternavn når navn ikke er valgt innen seks måneder etter fødselen. Dersom moren har et dobbelt etternavn der det ene etternavnet er et ekte parentonym, får barnet i stedet det andre etternavnet. Har ikke moren et annet etternavn, får barnet morens fornavn med ending som viser slektskapet. En sønn av Kari får i tilfelle f.eks. etternavnet Karisønn. Endingen -sen kan imidlertid aldri tas i ekte parentonym, *se nedenfor pkt. 5.3.5.3*.

Dersom et nyfødt barn plasseres i fosterhjem, kan ikke fosterforeldrene velge fornavn for barnet uten at den/de som har foreldreansvaret har samtykket i navnevalget. Fosterforeldrene kan ikke under noen omstendighet "velge" sitt eget mellomnavn eller etternavn for et fosterbarn. Det må eventuelt sendes melding til skattekontoret om fosterforeldrenes etternavn eller mellomnavn. Skattekontoret sender navnevalgskjema til foreldrene/moren selv om barnet er plassert i fosterhjem, bl.a. fordi det er den/de som har foreldreansvaret som skal velge navn. Det hender imidlertid at den/de som har foreldreansvaret, ikke vil melde fornavn for barnet når det er plassert i fosterhjem. Barneverntjenesten må da av hensyn til barnet påse at det blir valgt fornavn. Dette kan eventuelt gjøres ved at det oppnevnes hjelpeverge, jfr. vergemålsloven § 16.

Noen barn plasseres utenfor hjemmet med tanke på bortadopsjon. Når det i slike tilfeller også er tale om første gangs valg av navn, kan det i spesielle tilfeller være nødvendig med en utstrakt kontakt mellom BUFA og skattekontoret.

5.2.3.6.2 Nærmere om foreldrenes valg av navn for barn, § 12

Bestemmelsen er en videreføring av navneloven 1964 § 18 bortsett fra at den nå også kommer til anvendelse ved første gangs navnevalg. Det betyr at også ved første gangs navnevalg kan navnet for barnet innvilges selv om bare den ene av foreldrene som har del i foreldreansvaret, har underskrevet navnemeldingen.

Melding om første gangs navnevalg/endring av navn for noen som ikke har fylt 18 år, skal enten fremsettes av den eller de som har foreldreansvaret, eller disse må ha samtykket i meldingen. Dersom meldingen gjelder et barn over 12 år, må også barnet selv samtykke.

Det er altså ikke et krav at barn under 12 år må samtykke. Imidlertid følger det av barneloven § 31 første ledd at "[e]tter kvart som barnet utviklast og mognast, skal foreldre høyre kva barnet har å seie før dei tek avgjerd om personlege tilhøve for barnet. Dei skal leggje vekt på det barnet meiner. Det samme gjeld for andre som barnet bur hos eller som har med barnet å gjere". Dersom det ikke foreligger felles foreldreansvar, stiller navneloven ikke opp noe påbud om at samtykke må gis av den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret. Foreldre som ikke har del i foreldreansvaret, er ikke part i saker om barnets navn, jfr. Ot.prp. nr. 31 s. 25. Det er i utgangspunktet ikke rom for å legge vekt på synspunkter fra foreldre som ikke har del i foreldreansvaret. Dette gjelder også der det er tale om en endring fra eller til vedkommendes navn.

Det kan gjøres unntak fra samtykkekravet når det foreligger "særlig grunn". Praksis bør være restriktiv med å innvilge en navnemelding når en av foreldrene som har del i foreldreansvaret, nekter å samtykke. En melding skal i slike tilfeller i alminnelighet ikke godtas. Dette gjelder selv om vedkommende ikke bor sammen med barnet. I NOU 2001: 1 uttales det på s.

147 at forvaltningen bør være varsom med å frata foreldrene medbestemmelse i navnespørsmål, så lenge medbestemmelsen er en del av foreldreansvaret.

I noen tilfeller vil det foreligge ”særlig grunn”. For det første gjelder dette dersom barnet er over 15 år, bor sammen med den av foreldrene som ønsker navneendringen og barnet selv ønsker navneendringen. Barn under 15 år får som hovedregel ikke innvilget navneendring hvis ikke begge foreldrene samtykker.

For det andre gjøres det unntak ved melding om mellomnavn for barn. Barnet har f.eks. farens etternavn, og bor hos moren som har sitt etternavn som ugift. Morens etternavn ønskes som mellomnavn for barnet. At det dreier seg om et mellomnavn, anses i utgangspunktet som ”særlig grunn”. Dette henger blant annet sammen med at ingen har plikt til å bruke mellomnavnet i det daglige. Derfor anses det heller ikke problematisk om navnene eventuelt blir lange og tungvinte.

For det tredje bør det også foreligge ”særlig grunn” dersom det er objektivt konstaterbare holdepunkter som klart viser at den av foreldrene som ikke samtykker i navneendringen, ikke bør få gjennomslag. Et tenkt eksempel kan være at vedkommende er straffedømt for overgrep mot barnet.

I forhold til fosterbarn er det normalt de biologiske foreldrene som har foreldreansvaret. Imidlertid kan det tenkes at det foreligger ”særlig grunn” slik at en navnemelding fra fosterforeldrene likevel bør innvilges dersom barnet har vært hos fosterforeldrene i lang tid og har hatt liten eller ingen kontakt med sine biologiske foreldre.

5.2.3.7 Alminnelige begrensninger, § 10

5.2.3.7.1 Ulempekriteriet, § 10 første ledd

Etter bestemmelsen skal en melding om å ta, endre eller sløyfe navn ikke godtas dersom vedkommendes personnavn kan bli til vesentlig ulempe for vedkommende. Bestemmelsen gjelder fornavn, mellomnavn og etternavn. Kriteriet tilsier en svært liberal praksis. Det skal altså mye til før et navn kan avslås under henvisning til ulempene det vil påføre bæreren. Hvor grensen eksakt skal trekkes i hvert enkelt tilfelle, må avgjøres konkret - dels subjektivt i forhold til alder, og dels objektivt. Det sentrale må være at nektelse bare skal skje i snevre unntakstilfelle. Tolkningen vil også kunne endres over tid i pakt med endringer i samfunnsforhold og oppfatninger.

Poenget er også å tillate en naturlig utvikling av fornavns forskjellige skrivemåter. Praksis bør som utgangspunkt ikke hindre en naturlig utvikling av skriftspråket - heller ikke når det gjelder fornavn. Det skal mye til for at et fornavnsønske skal nektes fordi det kan bli til ”vesentlig” ulempe. På samme måte skal fantasinavn og konstruerte navn vurderes.

Fordi navneloven 1964 stilte opp en regel om at navn som kunne bli til "ulempe" skulle nektes, betyr ordlyden at det er grunnlag for å nekte færre navn under henvisning til ulempekriteriet etter navneloven 2002 enn etter navneloven 1964.

Det kan ikke velges guttenavn for jenter og omvendt. Om dette følger av ulempekriteriet, eller av kriteriet om "sterke grunner", har mer teoretisk enn praktisk betydning. Noen fornavn har opphav eller tradisjon både for gutter og jenter. Slike fornavn skal godtas for begge kjønn. At navnet har opphav som et gutte- eller jentenavn betyr at navnet opprinnelig er et jente- eller guttenavn. Dersom opphav ikke kan dokumenteres, vil navnet likevel kunne godtas dersom navnet har tradisjon som jente- eller guttenavn. For at tilstrekkelig tradisjon skal foreligge, må det kreves at navnet både har vært brukt i et visst omfang og over en viss tid som navn for det aktuelle kjønn. Med hensyn til omfang bør navnet ha hatt en utbredelse som etternavn som overstiger det ubetydelige. Når det gjelder varighet bør bruken som etternavn kunne spores over en periode som utgjør mer enn én generasjon. Praksis må avklare hvor mye som skal kreves. Det kan innhentes uttalelser fra navnefaglig hold om navn har slikt opphav eller tradisjon. Det må legges stor vekt på den navnefaglige vurderingen og konklusjonen.

Jentenavn for mann eller guttenavn for kvinne skal imidlertid tillates for personer som er i gang med en kjønnskifteprosess, og som har begynt med hormonbehandling, selv om kjønnskiftet ikke er fullført. Det skal også tillates jentenavn for menn og guttenavn for kvinner som har en transgender identitet (transepersoner) uten at de nødvendigvis er i gang med en kjønnskifteprosess.

Om forholdet til utenlandske navneskikker, vises det også til pkt. 5.5.4 nedenfor.

Ordlyden i § 10 første ledd dekker også de ytterst sjeldne tilfellene der det er den aktuelle sammensetningen av ellers kurante navn som er uheldig. Det er en smakssak om dette følger av kriteriet om sterke grunner eller av ulempekriteriet.

5.2.3.7.2 Kravet til sterke grunner, § 10 første ledd

Det skal meget til før det kan sies å foreligge sterke grunner for å nekte å godta en melding om å ta, endre eller sløyfe navn. Bestemmelsen er en snever unntaksbestemmelse som bare skal kunne komme til anvendelse i helt ekstraordinære tilfeller.

Meldinger om navn som overhodet ikke har navns karakter skal kunne avslås etter denne bestemmelsen, f.eks. et ønske om siffer eller én bokstav som navn. Praksis må utvikle hva som har navns karakter. Det er imidlertid viktig å være klar over at noe som ikke anses å ha navns karakter på ett tidspunkt, kan få det senere. Praktiseringen av navneloven må være liberal og ikke hindre en naturlig utvikling.

Spørsmålet om å nekte et navn fordi det er støtende, skal vurderes etter kriteriet om vesentlig ulempe eller andre sterke grunner.

Videre kan meldinger om å få et stort antall fornavn og/eller mellomnavn nektes. Praksis må avklare hvor grensen her skal gå. Etter omstendighetene vil f.eks. enkelte stedsnavn, eller lite vanlige navn på gårdsbruk, kunne nektes fordi det foreligger sterke grunner etter § 10. Det skal imidlertid mye til før et slikt navn nektes som etternavn etter denne bestemmelsen. Et nødvendig, men ikke tilstrekkelig vilkår, må være at stedsnavnet, det historiske eller utdødde navnet, eller det lite vanlige navnet på gårdsbruket, er alminnelig kjent. Hvor grensene skal gå må utvikles i praksis.

Om forholdet til utenlandske navneskikker, vises det også til pkt. 5.5.2.1 nedenfor.

5.2.3.7.3 Navnestabilitet, § 10 annet ledd

Bestemmelsen tar bare sikte på å regulere fornavn og etternavn, ikke mellomnavn. Bakgrunnen for dette er at mellomnavn ikke har samme oppgave som fornavn og etternavn mht. individualisering og kategorisering, jfr. NOU 2001: 1 pkt. 7.3 og 9.1.1. Det må vurderes etter § 10 første ledd om hensynet til navnestabilitet kan tilsi at å ta, endre eller sløyfe mellomnavn skal nektes.

Utgangspunktet er at en ikke kan ta, endre eller sløyfe fornavn og etternavn mer enn én gang hvert tiende år. I nr. 1 og 3 gjøres det unntak der hensynet til endring av livssituasjon tilsier at en bør kunne endre navnet uavhengig av tiårsregelen. Nr. 1 gjelder det å ta ektefellens eller samboerens etternavn, og ektefellens eller samboerens fornavn når navnet har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn, *se nærmere pkt. 5.5.2.1 om dette*. Nr. 3 gjelder det å ta som etternavn steforeldres, fosterforeldres eller adoptivforeldres etternavn. I annet ledd nr. 2 og 4 gjøres det unntak mht. å ta tilbake tidligere etternavn en har hatt og ta tilbake fornavnet som vedkommende hadde før endringen.

Dersom en ønsker å ta, endre eller sløyfe etternavn eller fornavn i tilfelle hvor vedkommende f.eks. har endret fornavn eller etternavn tidligere innenfor en tiårsperiode og unntaksbestemmelsene i nr. 1 til 4 ikke kommer til anvendelse, kreves "særlige grunner", jfr. nr. 5. Søkeren må forklare det offentlige hvorfor vedkommende ønsker navneendringen. Deretter må det offentlige ta stilling til om vilkåret er oppfylt. Det skal ikke stilles strenge krav i vurderingen av om det foreligger "særlige grunner". En begrunnelse som bare går ut på at en ønsker nytt navn, vil imidlertid i seg selv ikke være tilstrekkelig.

5.2.3.8 Lovvalsregler, § 14

Bestemmelsen er i samsvar med domisil- /bostedsprinsippet og viderefører praktiseringen av navneloven 1964. Navneloven gjelder for alle som er registrert i Det sentrale folkeregister som bosatt her i riket. I tillegg må vedkommende ha til hensikt å bli boende her varig. I forhold til dette vilkåret er utgangspunktet vedkommendes subjektive hensikter. Det kreves ikke at hensikten er å bli i Norge for bestandig, men det må dreie seg om et varigere opphold, og man må ikke ha konkrete planer om å flytte innen en viss kortere tid.

Selv om utgangspunktet er vedkommendes subjektive hensikter, legges det vesentlig vekt på hvordan situasjonen objektivt bedømmes, dvs. hvordan tilsvarende faktiske forhold vanligvis utvikler seg.

Eksempelvis vil personen ikke anses for å ha domisil i Norge dersom oppholdet på forhånd er avgrenset til et bestemt oppdrag. Det samme vil ofte være tilfelle dersom personen har oppholds- eller arbeidstillatelse for et bestemt tidsrom og ikke kan regne med fornyelse. Videre vil opphold i Norge i utdannelsesøyemed normalt ikke skape den påkrevde bopel i landet. Konkrete omstendigheter kan likevel tilsi at personen må anses for å ha bopel i Norge. Dette vil f.eks. være tilfelle dersom en utenlandsk student gifter seg i Norge, og dermed innretter seg på å bli boende i Norge.

Vilkåret om varig opphold er stilt opp for å hindre at flere lands navneregler skal komme til anvendelse samtidig. Samtidig er vilkåret i overensstemmelse med alminnelig internasjonal privatrett. Normalt skal personens påstand legges til grunn for vurderingen av om vedkommende har til hensikt å bli boende her varig, med mindre særlige forhold tilsier noe annet.

Statsborgerprinsippet vil imidlertid ha subsidiær betydning på den måten at norske myndigheter skal behandle meldinger om navn fra norske statsborgere bosatt i utlandet, dersom bopelslandet bekrefter at det ikke vil behandle saken fordi vedkommende er norsk statsborger.

Etter § 14 annet ledd kan en utenlandsk statsborger som har domisil i Norge inngi melding om f.eks. endring av navn i samsvar med avgjørelse truffet av statsborgerlandets myndigheter. Det må vurderes konkret om det er tilstrekkelig dokumentasjon for at det foreligger en slik avgjørelse fra statsborgerlandets myndigheter. Kravene bør imidlertid ikke stilles for høyt. Det må bl.a. tas hensyn til på hvilken måte det aktuelle landet innvilger navneendringer for sine statsborgere bosatt i et annet land.

Også slike meldinger der den med norsk domisil på forhånd har fått innvilget navnet av statsborgerlandet, skal norske myndigheter nekte å godta etter § 10 dersom navnet kan bli til vesentlig ulempe for vedkommende eller andre sterke grunner tilsier det. I ulempevurderingen må det imidlertid også legges vekt på de ulemper det kan ha for vedkommende å ha forskjellig navn i Norge og i statsborgerlandet. Begrensningene i folks adgang til å velge navn i §§ 3 og 8 gjelder ikke, men der vedkommende har foretatt navneendringen i

statsborgerlandet for å gå klar av de norske reglene, kan ”sterke grunner” tilsi at norske myndigheter nekter å godta endringen. Videre må det nye navnet tilfredsstillende kravene til navn som er omhandlet ovenfor under pkt. 5.2.3.4.

5.3 Etternavn og mellomnavn

5.3.1 Innledning

Som nevnt ovenfor under pkt. 5.1.2 innebærer navneloven 2002 at det sondres mellom nye, beskyttede og frie etternavn. Frie etternavn vil som hovedregel kunne tas uten videre, men med visse begrensninger for nye etternavn, se § 3 tredje ledd. Beskyttede etternavn vil kunne tas dersom en søker har en nærmere angitt tilknytning til navnet, særlig ved slektskap, ekteskap, adopsjon eller ved ste- eller fosterforeldreforhold, se § 4.

Videre innebærer loven at alle etternavn som man kan ta, også skal kunne velges ved første gangs navnevalg. Dette betyr at foreldre kan velge andre etternavn enn sine egne for barn.

Loven likestiller videre adgangen til å ta etternavn med adgangen til å ta mellomnavn, og omvendt. Eksempelvis kan mellomnavn som de som er nevnt i § 4 første ledd nr. 1, 3 og 6 har eller har hatt, tas som etternavn. Omvendt gir § 9 rett til å ta som mellomnavn, navn som kan tas som etternavn.

Videre gir navneloven 2002 rett til å ta som dobbelt etternavn med bindestrek, to navn som kan tas som etternavn, se § 7. Systemet er altså at en enten kan velge mellomnavn og etternavn, eller dobbelt etternavn med bindestrek. Bindestreken viser at navnet er et dobbelt etternavn. Eventuelt kan en også velge dobbelt mellomnavn med bindestrek, § 9, jfr. § 7. Dobbeltnavnets plassering i navnerækkefølgen viser da at det er mellomnavn og ikke dobbelt etternavn. Det er også adgang til å velge mellomnavn og dobbelt etternavn.

5.3.2 Frie etternavn

Etter § 3 første ledd kan navn som flere enn 200 personer har som etternavn tas av andre uten samtykke fra dem som allerede har det. Dersom navnet har nøyaktig 200 bærere, er det altså ikke fritt. Det er bare begrensningene i § 10 som eventuelt kan hindre innvilgelse av en melding om et fritt etternavn. Også når en ønsker å ta et fritt etternavn, må vedkommende gi melding om det til skattekontoret, jfr. § 11 og § 1 tredje punktum.

5.3.3 Beskyttede etternavn

Etter § 3 annet ledd kan navn som 200 eller færre personer har som etternavn, bare tas av utenforstående som etternavn dersom de som allerede har det som etternavn, samtykker i det. De som har en tilknytning til navnet som nevnt i § 4, kan ta navnet uten samtykke, *se pkt. 5.3.5 nedenfor*. Av de som allerede har et navn som etternavn, skal både de som har navnet som enkelt etternavn, og de som har navnet som del av et dobbelt etternavn, regnes med. Alle nåværende bærere av navnet må samtykke. Det spiller ingen rolle hvordan bærerne selv har fått navnet. Det er antallet bærere av navnet med den aktuelle stavemåten, som teller. Navn som uttales likt, men staves forskjellig, regnes i denne sammenheng som forskjellige navn. Skattekontoret må opplyse personer som ønsker å ta beskyttede etternavn at de må rette henvendelse til Personregisteret vedrørende liste over samtlige bærere av navnet.

Et samtykke fra bærerne av det slektsnavnet som det blir søkt om, må være uten forbehold eller spesielle vilkår. Samtykket må også være aktivt, dvs. at det uttrykkelig bekreftes at vedkommende kan ta navnet. Det kreves alltid at samtykket er skriftlig. Et samtykke som er begrenset i tid, eller som setter som vilkår at navnet ikke kan overføres til eventuelle barn, settes ut av betraktning. Et gyldig samtykke kan ikke tilbakekalles i hvert fall ikke etter at meldingen er innvilget.

Det kreves ikke samtykke fra tidligere bærere av navnet. For barn under 18 år må samtykke gis av den eller dem som har foreldreansvaret.

Doble etternavn skal i forhold til annet ledd regnes som to separate etternavn, jfr. § 7 annet punktum. Et dobbelt etternavn vil derfor aldri være beskyttet på annen måte enn indirekte gjennom den beskyttelsen de to enkeltnavnene eventuelt har.

5.3.4 Nye etternavn

Navneloven § 3 tredje ledd regulerer adgangen til å ta ”nye etternavn”, det vil si navn som ikke er i bruk som etternavn her i riket på det tidspunkt en person inngir melding om at vedkommende ønsker navnet. Avgjørende for om navnet er i bruk som etternavn her i riket, er om det i Det sentrale folkeregister er registrert som etternavn for en eller flere personer som er i live og som er bosatt her i riket, jfr. første punktum. At det er registrert som etternavn for avdøde eller utvandrede personer, hindrer ikke at andre kan ta det som ”nytt”. At det er registrert som mellomnavn, er heller ikke til hinder. I annet punktum stilles det av hensyn til enkelte eksisterende navn og betegnelser opp noen begrensninger i hvilke navn som kan tas som nytt etternavn. Som nytt etternavn kan det heller ikke tas noe som kan være til vesentlig ulempe for den som skal bære navnet, eller som av andre sterke grunner ikke bør godtas, jfr. § 10. Et nytt etternavn kan bare bestå av ett ord, jfr. pkt. 5.2.3.4 ovenfor, men ordet kan være sammensatt, f.eks. Hestbreen.

Av § 7 følger det imidlertid at en person kan som dobbelt etternavn ta to nye etternavn satt sammen med bindestrek.

Navneloven § 3 tredje ledd nr. 1 tilsvarer navneloven 1964 § 7 annet ledd tredje punktum når det gjelder nye etternavn. Samtykke skal bare innhentes fra bærerene av beskyttede etternavn som kan forveksles, dvs. også beskyttede etternavn som inngår som del av et dobbelt etternavn, jfr. pkt. 5.3.3 ovenfor. I forhold til navneloven 1964 er presiseringen av at det dreier seg om likhet ”i uttale eller skrivemåte”, utelatt. Utgangspunktet for likhetsvurderingen er skrivemåten. Er skrivemåten identisk, er det samme navn. Jo mer forskjellig skrivemåten er, jo mindre fare for sammenblanding er det selv om forskjellen i uttale er liten. Der forskjellen i skrivemåte er liten, vil det være av avgjørende betydning hvor stor forskjellen i uttale er. En må dessuten ta i betraktning at det forekommer mange navn som i skrivemåte ligger meget nær hverandre og som er like i uttale. I langt større utstrekning enn ved de tilsvarende vurderinger etter varemerkeloven og firmaloven kan en derfor forutsette at folk er oppmerksom på at små forskjeller i skrivemåte kan representere forskjellige navn. Noen eksempler fra departementets praksis illustrerer hvordan bestemmelsen skal forstås. Det ble ikke krevd samtykke fra bærerene av Ytreberg av den som ville ta navnet Ytterberg som nytt etternavn, og heller ikke av bærerene av Bonnevie av den som ville ta Bonavie som nytt etternavn.

Nr. 2 tilsvarer navneloven 1964 § 8, men er gitt en noe mer begrenset rekkevidde. Beskyttelsen for lite utbredte navn på gårdsbruk og lignende benevnninger er sløyfet. Enkelte stedsnavn, eller lite vanlige navn på gårdsbruk, vil etter omstendighetene bare kunne nektes fordi det foreligger sterke grunner etter § 10, *se 5.2.3.7.1 ovenfor*. Bestemmelsen verner uttrykkelig også navn på stiftelser, foreninger, institusjoner og lignende. Formålet bak denne ordlyden er at også navn på institusjoner o.l. som ikke er egne rettssubjekter, skal kunne nektes som nye etternavn etter § 3 tredje ledd nr. 2. Det er bare pseudonymer som er kunstnernavn som skal kunne nektes som nytt etternavn. Det er ikke tilstrekkelig grunnlag for nektelse at det nye etternavnet er et pseudonym, så lenge det ikke i tillegg er et kunstnernavn.

At navnet er ”alminnelig kjent”, vil si at alminnelig orienterte personer i Norge kjenner til det. At et firma eller varemerke er registrert, er i seg selv ikke nok. Departementet har antatt at navnet må være alminnelig kjent på landsbasis. Det er ikke tilstrekkelig et det er kjent i et avgrenset distrikt.

Når det gjelder vilkåret om at berettigede interesser kan skades dersom vedkommende får navnet, er det antatt at det må foretas en vurdering av om det er investert penger eller arbeid i navnet. Det må også legges vekt på ideelle interesser. Poenget må dels være om det vil være en personlig krenkelse for skaperen av navnet, og dels om den alminnelige rettsoppfatning finner det støtende at navnesøkeren skal kunne tre inn i den ”goodwill” navnet har.

Nr. 3 svarer til navneloven 1964 § 6 nr. 2. Sammen med § 8 i navneloven opprettholder bestemmelsen det tradisjonelle skillet i norsk navneskikk

mellom navn som brukes som fornavn og navn som brukes som etternavn. Når det gleder unntaksbestemmelsen i nr. 3 annet punktum likestilles navn som har opphav eller tradisjon som etternavn i Norge, med navn som har opphav eller tradisjon som etternavn i utlandet. At navnet har opphav i Norge eller i utlandet, betyr at navnet har sin opprinnelse i Norge eller i utlandet også som fornavn. Når det gjelder det alternative kravet til tradisjon, vises det til pkt. 5.2.3.7.2 tredje avsnitt ovenfor.

I nr. 3 annet punktum gjelder det også et unntak for navn som har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn. Det vises også her til pkt. 5.2.3.7 tredje avsnitt ovenfor. Det er ikke et krav at navnet må ha opphav i kulturen. Grensene for når "tradisjon" skal anses å foreligge må tolkes romslig. Det må heller ikke stilles strenge krav til dokumentasjon for at navnet har en slik tradisjon. Når det gjelder hvilke kulturer som har en slik navneskikk, vises det til NOU 2001: 1 pkt. 11.3.1. At kulturen ikke skiller mellom fornavn og etternavn, betyr at det ikke må være uvanlig i kulturen at en av besteforeldrenes eller foreldrenes fornavn gis til barn som "etternavn", eller at ektefellens fornavn gis til den annen ektefelle som "etternavn". Det er altså ikke et krav at kulturen utelukkende har en slik navneskikk. At navnet har en tradisjon i en kultur som ikke har noen navnerett, slik at f.eks. alle navn og navneønsker tillates, er ikke tilstrekkelig, dersom det er uvanlig i den aktuelle kulturen at f.eks. en av foreldrenes fornavn gis til barn som "etternavn". Det er ikke et krav at vedkommende søker må ha en tilknytning til kulturen, jfr. også pkt. 5.5.1 nedenfor. Også norsk-etniske personer bosatt i Norge kan altså ta slike navn. Det navnefaglige miljøet har utarbeidet liste over hvilke navn som har slik tradisjon. Listen vil fortløpende bli oppdatert og utvidet. Den er lagt ut på Internett på denne adressen:

<http://www.hf.uib.no/i/nordisk/navneliste.htm>

Dersom navnet ikke finnes på listen, betyr ikke dette at meldingen skal avslås. I slike tilfeller må det innhentes uttalelse fra navnefaglig hold. For øvrig vises det til pkt. 5.5.2.1 nedenfor om denne navneskikken.

5.3.5 Avledede etternavn, § 4

5.3.5.1 Innledning

Formelt kan paragrafen både oppfattes som en selvstendig hjemmel for å ta de navn en har slik tilknytning til som paragrafen nevner, og som et unntak fra de begrensninger som ligger i § 3. For det første gir § 4 folk adgang til å ta beskyttede etternavn uten samtykke fra dem som allerede har det, dersom de har en tilknytning til navnet som nevnt i paragrafen. For det andre gir § 4 folk adgang til å ta slike navn som nye etternavn, uavhengig av begrensningene i § 3 tredje ledd dersom navnet ikke er i bruk som etternavn her i riket.

5.3.5.2 Navn i slekten, § 4 første ledd nr. 1

Bestemmelsen gir en person adgang til å etternavn fra mellomnavn og etternavn bakover i slekten, helt tilbake til tippoldeforeldrene.

Doble etternavn skal i forhold til § 4 regnes som to separate etternavn, jfr. § 7 annet punktum. Dette betyr at dersom f.eks. en av besteforeldrene hadde navnet Anker-Hansen som dobbelt etternavn, kan Anker velges som etternavn etter § 4 første ledd nr. 1.

Etter annet punktum kan en ikke ta som etternavn tidligere navn som er ervervet ved ekteskap eller samboerskap. Dersom vedkommende ikke ervervet navnet fra sin ektefelle/samboer, men ervervet navnet under ekteskapet/samboerskapet fordi vedkommende f.eks. hadde tilstrekkelig slektsmessig tilknytning til det, vil begrensningen ikke gjelde.

Med "aktuelle" navn menes giftenavn som en person fremdeles bærer eller bar da han/hun døde. Med "tidligere" giftenavn menes giftenavn man har hatt tidligere, men senere har fjernet. En skal altså kurant kunne ta som etternavn en av foreldrenes, besteforeldrenes, oldeforeldrenes eller tippoldeforeldrenes "aktuelle" etternavn eller mellomnavn ervervet ved ekteskap eller samboerskap. Dette betyr for eksempel at en kan ta mors etternavn som er ervervet ved et tidligere ekteskap dersom mor bærer navnet på meldingstidspunktet. Det samme gjelder i forhold til besteforeldre, oldeforeldre og tippoldeforeldre. Dersom den aktuelle av foreldrene, besteforeldrene, oldeforeldrene eller tippoldeforeldrene ikke lever på meldingstidspunktet, betyr vilkåret at søker kan ta etternavn eller mellomnavn ervervet ved et tidligere ekteskap eller samboerskap dersom f.eks. den aktuelle av besteforeldrene hadde navnet ved sin død. Vilkåret betyr altså at det ikke blir adgang - etter § 4 første ledd nr. 1 - til å ta etternavn eller mellomnavn som er ervervet ved ekteskap eller samboerskap dersom det senere er valgt et annet etternavn eller mellomnavn.

5.3.5.3 Parentonym som etternavn, § 4 første ledd nr. 2

Etter bestemmelsen kan en som etternavn ta en av foreldrenes fornavn med ending som viser slektskapet, dvs. et såkalt parentonym. En slik ending kan f.eks. være -sønn, -son, -datter eller -dotter. Det er ikke krav at det må være genitivsmarkering "s" mellom fornavnet og endingen, f.eks. Johansdatter. Det er ikke krav om skriveregler for slike navn. I utgangspunktet er det opp til folk selv eller foreldrene å avgjøre hvordan det ønskede parentonymet skal skrives. Det betyr at en f.eks. kan velge å skrive parentonymet med en genitivsmarkering. Sen-ending kan imidlertid ikke brukes til å danne ekte parentonymer.

Det kreves ikke at den endingen som viser slektskapet, skal følge norske skikker for danning av parentonymer. Også endinger som brukes til danning av parentonymer på fremmede språk, kan benyttes. Eksempler på slike endinger er det islandske -dóttir og -evna for østeuropeiske kvinner. De islandske etternavnene dannes av farens eller morens fornavn pluss en

genitivmarkering og endingen -son eller dóttir. Eksempler kan være: Eiriksson/-dóttir, Hákonarson/-dóttir og Árnason/-dóttir, og dessuten Helguson/-dóttir på grunnlag av kvinnenavnet Helga og Audarson/-dóttir av kvinnenavnet Audur. Genitivmarkeringene -s-, -ar-, -a- og -u- veksler etter bestemte regler.

Som vist nedenfor under pkt. 5.1 er det i navneloven ikke stilt opp ulike regler for forskjellige grupper. Loven skiller ikke mellom norske og utenlandske avstammingsendinger. Når en av foreldrenes fornavn med avstammingsending kan tas som etternavn, betyr dette at også utenlandske avstammingsendinger skal godtas - også for personer som ikke har tilknytning til en navnetradisjon hvor den utenlandske avstammingsendingen er i bruk.

5.3.5.4 Etternavn for ektefeller, § 4 første ledd nr. 4

Etter bestemmelsen kan en ta som etternavn ektefellens nåværende eller tidligere etternavn eller mellomnavn. I motsetning til navneloven 1964 er det ikke et krav at ektefellen må samtykke i at den annen kan ta vedkommendes navn.

Dersom ekteskapet oppløses ved død eller skilsmisse, kan den som har tatt ektefellens etternavn/mellomnavn beholde navnet. Etter annet punktum kan en ikke ta som etternavn, ektefellens mellomnavn eller etternavn som er ervervet ved et tidligere ekteskap eller samboerskap. § 4 første ledd nr. 4 forutsetter altså at det er adgang til å beholde navn som er ervervet ved et tidligere ekteskap/samboerskap i et nytt ekteskap. Eneste begrensning er at slike navn ikke kan overføres til den nye ektefellen. Tilsvarende regler som gjelder for ektefeller, skal gjelde for samboere, *se nedenfor pkt. 5.3.5.9*. Det vises videre til pkt. 5.3.9.3 nedenfor om de ulike navnekombinasjonene som ektefeller - og dermed også samboere - kan velge.

5.3.5.5 Etternavn for ste- og fosterbarn, § 4 første ledd nr. 6

Stemor/stefar er den som er gift med far/mor uten å være den andre av foreldrene til barnet. Steforholdet må antas å eksistere så lenge ekteskapet med den virkelige av foreldrene består. Innvilgelse av navn etter bestemmelsen kan imidlertid gis i separasjonstiden fordi skilsmissen anses som skjæringspunktet. Det er et krav at barnet er eller har vært oppfostret hos stemor/stefar. Det er ikke gitt noen definisjon av hva som menes med "stebarn". Bestemmelsen tar i første rekke sikte på mindreårige. Innvilgelse av navn etter bestemmelsen må imidlertid også kunne gis til voksne. Fosterhjem er forklart i barnevernloven 17. juli 1992 nr. 100 § 4-22. Fosterforeldre vil være de voksne i et fosterhjem som har den daglige omsorgen for barnet. Også her kan innvilgelse av navn etter bestemmelsen gis til voksne foster"barn".

Etter bestemmelsen er det et vilkår at vedkommende ste- eller fosterforelder samtykker. Høyesterett behandlet i Rt. 1966 s. 1353 et tilfelle der det var søkt

om fosterforeldrenes navn mer enn 20 år etter at fosterforeldrene var døde. Retten fant at det forelå et stilltiende samtykke fra fosterforeldrene fordi søkeren hadde brukt navnet allerede mens de levde, og uten at de da hadde protestert. Samme resultat må gjelde overfor stebarn. Ved konkret vurdering av den enkelte sak, kan en altså innvilge melding om den avdøde fosterforeldres navn, når fosterbarnet gjennom lengre tid har brukt navnet med vedkommendes kunnskap, slik at det kan anses å ha foreligget et stilltiende samtykke. Dersom det ikke er naturlig å tale om stilltiende samtykke, kan det i spesielle tilfelle være aktuelt å innvilge en melding etter unntaksbestemmelsen i § 4 første ledd nr. 9.

Det påpekes for ordens skyld at vilkårene i § 2 og § 12 må være oppfylt dersom det er snakk om å velge navn ved første gangs navnevalg for fosterbarnet eller endre navn for fosterbarnet/stebarnet. Det vises til pkt. 5.2.3.6.1 og 5.2.3.6.2 ovenfor.

5.3.5.6 Søkerens navn, § 4 første ledd nr. 7

I forhold til etternavn og mellomnavn som søkeren har hatt tidligere, vil bestemmelsen bare ha selvstendig betydning når navnet tidligere er ervervet som nytt etternavn/mellomnavn, eller når personen tidligere har fått samtykke av samtlige bærere til å ta et beskyttet etternavn. Har en først hatt ett navn, bør det altså normalt uten videre være adgang til å ta tilbake dette navnet.

Det gjelder imidlertid en begrensning i forhold til etternavn og mellomnavn som er ervervet ved ekteskap eller samboerskap. Dette samsvarer med begrensningen i første ledd nr. 1 om at det ikke skal være en alminnelig adgang til å ta "tidligere navn" som er ervervet ved ekteskap/samboerskap. Bestemmelsen gir videre hjemmel for å ta mellomnavnet søkeren har, som etternavn. I denne forbindelse er det ikke en begrensning i forhold til om navnet er ervervet ved ekteskap/samboerskap. Bakgrunnen for dette er at søkeren allerede har navnet som mellomnavn.

5.3.5.7 Navn på gårdsbruk som etternavn, § 4 første ledd nr. 8

Det vises her til Ot.prp. nr. 31 s. 48 under kommentarene til bestemmelsen, til pkt. 5.7 og til NOU 2001: 1 pkt. 8.7. NOUen og proposisjonen utfyller hverandre om denne bestemmelsen.

5.3.5.8 Navn med en særlig tilknytning til, § 4 første ledd nr. 9

Dette er en sikkerhetsventil som kan komme til anvendelse når søkeren ikke kan ta navnet etter bestemmelsene ovenfor. Det skal ikke være kurant å ta navn etter bestemmelsen, og den bare skal komme til anvendelse i unntakstilfelle. Søkerens subjektive forhold kan etter omstendighetene tillegges vekt i vurderingen av om det foreligger en "særlig tilknytning".

Nedenfor angis det noen tilfeller der unntaksbestemmelsen bør komme til anvendelse. Eksempelene er ikke uttømmende.

I pkt. 5.1.1 ovenfor er det angitt enkelte tilfeller om når bestemmelsen kan tenkes å komme til anvendelse. Videre bør alle tilsvarende tilfeller som tidligere er blitt innvilget etter navneloven 1964 § 9 nr. 6, kunne innvilges etter § 4 første ledd nr. 9.

Mange navn er registrert både som etternavn og fornavn fordi det i noen land f.eks. er vanlig at barn tar farens fornavn som slektsnavn, dvs. at navnet har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn, *se pkt. 5.3.4 ovenfor og pkt. 5.5.2.1 nedenfor*. Praksis skal være liberal når det gjelder melding om å endre rekkefølgen av slike navn, slik at fornavnet blir etternavn. Dette skal skje med hjemmel i unntaksbestemmelsen når det registrerte fornavnet ønskes som etternavn. Begrunnelsen er at søkeren har tilknytning til alle navnene, og at det kan være helt tilfeldig hvilket av navnene som ble registrert som etternavn da personen kom hit til landet. Dette gjelder bare der navnet ikke kan tas som etternavn etter de øvrige bestemmelsene.

Enkelte av navnene som har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn, er både i bruk som fornavn og etternavn i landet og de skrives på flere forskjellige måter. Noen av disse skrivemåtene er beskyttede etternavn. Dersom alle de forskjellige skrivemåtene av et slikt navn ses samlet, vil dette etternavnet ofte ha stor utbredelse i landet. Bakgrunnen for at slike etternavn skrives forskjellig er bl.a. ulik transkripsjonspraksis fra utenlandsk til norsk. Mohammed er et eksempel på et slikt navn som forekommer både som fornavn og etternavn her i landet og som skrives på mange forskjellige måter, og der enkelte av skrivemåtene har 200 eller færre bærere. Når det inngis melding om et slikt navn og skrivemåten er beskyttet, uten at vedkommende har tilstrekkelig slektsmessig tilhørighet, skal meldingen i visse tilfeller innvilges uten at det innhentes samtykke fra bærerne av den aktuelle skrivemåten etter § 3 andre ledd. Dette må i hvert fall gjelde hvis søkeren har en tilknytning til det ønskede etternavnet, selv om den ønskede skrivemåten ikke kan dokumenteres brukt i slekten. Navnet skal i tilfelle innvilges etter § 4 første ledd nr. 9. For øvrig må det vurderes konkret i lys av bestemmelsen, om det skal gis tillatelse til å ta slike etternavn når den enkelte skrivemåten er et rettsbeskyttet etternavn.

Flere samboere har også barn fra tidligere forhold, i denne forbindelse kalt for "særkullsbarn". Særkullsbarnet vil ikke kunne få etternavnet til mors/fars samboer i medhold av § 4 første ledd nr. 6. Grunnen er at et steforeldreforhold forutsetter ekteskap. Dersom barnets biologiske forelder bærer samboerens navn etter § 4 andre ledd, jfr. § 4 første ledd nr. 4, vil imidlertid særkullsbarnet kunne ta dette navnet etter § 4 første ledd nr. 1. I noen tilfeller må også særkullsbarnet kunne ta navnet til samboeren uten at den biologiske forelder bærer navnet. Dette kan f.eks. gjelde tilfeller der samboerne også har felles barn som bærer det ønskede etternavnet. Hensynet til navnelikhet blant barna kan i slike tilfeller tilsi at også særkullsbarnet må kunne ta det. Meldingen må i tilfelle innvilges etter § 4 første ledd nr. 9. Det

bør i slike tilfeller være et krav at samboeren samtykker, på samme måte som dette er et vilkår i steforeldreforhold, jfr. § 4 første ledd nr. 6.

Meldinger om å ta tilbake beskyttede etternavn som ble ervervet ved ekteskap (tidligere giftenavn), kan ikke vurderes etter § 4 første ledd nr. 4 når ekteskapet er oppløst ved død eller skilsmisse. Dette er fordi bestemmelsen forutsetter at ekteskapet fremdeles består. § 4 første ledd nr. 7 kommer heller ikke til anvendelse. Slike meldinger må derfor vurderes etter § 4 første ledd nr. 9. Det bør som hovedregel være kurant å ta tilbake tidligere giftenavn når det er felles barn som bærer det ønskede etternavnet eller mellomnavnet. Hensynet til at personen kan ha samme etternavn som sine barn, må i slike tilfelle veie tyngre enn hensynet til den tidligere ektefellen. Dette er nytt i forhold til praktiseringen av navneloven 1964. Dersom de tidligere ektefellene ikke har felles barn som bærer det ønskede navnet, er praksis at det kreves at navnet har vært brukt i ekteskapet i minst 12 - 15 år, og at vedkommende ”angrer” forholdsvis raskt.

Det som er nevnt ovenfor om tidligere giftenavn skal også gjelde mht. å ta tidligere ”samboernavn”, jfr. § 4 andre ledd. I forhold til samboere vil det imidlertid være snakk om andre skjæringspunkter mht. vurderingen av om et samboerskap fortsatt består, *se pkt. 5.3.5.10 nedenfor*.

Dersom en søker ønsker å ta ”tidligere” etternavn ervervet ved ekteskap eller samboerskap som f.eks. en av foreldrene, besteforeldrene, oldeforeldrene eller tippoldeforeldrene har hatt, må dette også vurderes etter § 4 første ledd nr. 9. Slike navn skal bare kunne tas i helt ekstraordinære tilfeller.

5.3.5.9 Prefiks o.l.

Dersom navnet vedkommende kan ta etter § 4 har et prefiks som f.eks. ”von” foran seg, kan vedkommende bestemme om navnet skal tas med eller uten prefikset. Prefiks strykes ved inngivelse av melding om det. Etter navneloven 1964 har det ikke vært et krav at en bindestrek skal forbinde prefikset med etternavnet. Dette kan heller ikke være et krav etter navneloven 2002.

Se også pkt. 5.8 ”Prefikser - registrering”.

5.3.5.10 Etternavn for samboere, § 4 annet ledd

Paret må være samboere på tidspunktet for melding. Det kan oppstå spørsmål om når et samboerskap må anses som avsluttet, slik et det ikke lenger vil være adgang til å velge navn etter bestemmelsen. Utgangspunktet må være at samboerforhold avsluttes når samboerne rent faktisk flytter fra hverandre. At samboere som reelt har flyttet fra hverandre, ennå ikke har meldt flyttingen til folkeregistermyndigheten, kan ikke være avgjørende. Rene kortvarige og midlertidige samlivsbrudd bør imidlertid ikke føre til at paret mister status som samboere i forhold til navnespørsmål. Det vises til NOU 2001: 1 pkt. 10.2 om den nærmere grensedragningen for når to personer

er å anse som samboere. Når det gjelder dokumentasjon for samboerskap, vises det til NOU 2001:1 pkt. 10.3.

Også samboere av samme kjønn må kunne anses som samboere i forhold til navnelovens bestemmelser dersom vilkårene ellers er oppfylt.

5.3.6 Etternavn ved adopsjon, § 5 og § 4 tredje ledd

5.3.6.1 Utgangspunkt

Utgangspunktet er at en adopsjon ikke endrer den adoptertes etternavn med mindre annet følger av loven eller av et navnevedtak i forbindelse med adopsjonen.

5.3.6.2 Den adopterte er under 18 år

Etter § 5 første ledd første punktum gjelder i slike tilfeller den subsidiære regelen om at vedkommende får adoptantens etternavn, med mindre annet fastsettes i forbindelse med adopsjonen. Når den adopterte er over 18 år, gjelder ikke denne subsidiære regelen. For situasjonen der ektefeller adopterer barn under 18 år, *se pkt. 5.3.6.4.*

5.3.6.3 Stebarnsadopsjon

Etter § 5 første ledd andre punktum gjelder det ingen subsidiær regel som etter første punktum ved stebarnsadopsjon. Her er det altså nødvendig med et vedtak for at den adopterte skal kunne endre etternavn. Det gjøres oppmerksom på at det etter partnerskapsloven § 4 annet ledd er adgang for stebarnsadopsjon i registrerte partnerskap. Navneloven § 5 første ledd annet punktum gjelder også ved slike adopsjoner, jfr. partnerskapsloven § 3.

5.3.6.4 Ektefeller adopterer barn under 18 år

I slike tilfeller får barnet morens etternavn, med mindre annet fastsettes i forbindelse med adopsjonen, jfr. § 5 annet ledd. Dersom adoptivmoren har et parentonym som etternavn, gjelder § 2 annet ledd annet punktum tilsvarende, *se pkt. 5.2.3.6.1 ovenfor.*

5.3.6.5 Hvilke navn den adopterte kan ta, § 4 tredje ledd

Ved adopsjon brytes som hovedregel de juridiske bånd til den biologiske slekten, og tilsvarende bånd knyttes til adoptivslekten, jfr. adopsjonsloven § 13. Den som er adoptert, kan derfor ta navn etter adoptivslekten på samme måte som de som biologisk tilhører denne slekten. § 4 tredje ledd utvider

valgmulighetene for den som er adoptert ved at vedkommende også kan ta navn etter sin biologiske slekt. Samtidig gjelder § 7 annet punktum fullt ut. Eksempelvis kan en ta Anker fra Anker-Hansen, som biologisk oldemor hadde, og sette dette sammen med Krag fra Krag-Jørgensen, som ”adoptiv”-bestemor hadde, til det nye doble etternavnet Krag-Anker. *Se nærmere pkt. 5.3.7 om dette.*

Dersom den som er adoptert, adopteres på nytt, faller valgmulighetene innen den første adoptivslekten bort. Løsningen er i samsvar med adopsjonsloven § 15. Navneloven gir imidlertid i § 4 første ledd nr. 7 folk adgang til å ta etternavn de har hatt tidligere og som ikke er ervervet ved ekteskap og samboerskap. I kraft av denne bestemmelsen kan den som er adoptert på nytt, ta tilbake det etternavnet vedkommende hadde i den første adopsjonsperioden dersom vedkommende ønsker det.

5.3.7 Doble etternavn, § 7

Doble etternavn er to etternavn satt sammen med bindestrek. Det er et krav at en har bindestrek mellom etternavnene, for å kunne ta to etternavn. Bare to navn kan settes sammen til et dobbelt etternavn.

Et dobbelt etternavn kan settes sammen av to av alle de forskjellige enkelt-etternavnene en kan ta: frie etternavn, beskyttede etternavn en har rett til å ta etter § 4 samt eventuelle nye etternavn etter § 3. I forhold til disse reglene regnes doble etternavn som to separate etternavn. Et dobbelt etternavn kan derfor ikke utgjøre det ene navnet i et dobbelt etternavn, og i en persons fulle etternavn kan det derfor ikke inngå mer enn to enkle etternavn. Dette betyr også at det er antallet bærere av det enkle etternavnet som er avgjørende for om navnet er beskyttet eller fritt, ikke antallet av det doble etternavnet som sådan. Videre betyr dette at med etternavn i loven menes ett etternavn, selv om det er satt sammen med et annet etternavn til et dobbelt etternavn. § 7 sammenholdt med §§ 3 og 4 gir derfor bl.a. følgende eksempler:

- En kan ta det nye etternavnet Kulpås etter § 3 og sette dette sammen med det oldemorens etternavn Farmakis etter § 4 første ledd nr. 1, til det doble etternavnet Kulpås-Farmakis.
- Bestemors doble etternavn er Brink-Hansen og stefars doble etternavn er Bache-Gabrielsen. En kan ta Brink etter § 4 første ledd nr. 1 og Bache etter § 4 første ledd nr. 6, og danne det doble etternavnet Brink-Bache.
- Ektefellene Balk-Jacobsen og Strandli-Pedersen kan ta det doble etternavnet Balk-Strandli etter § 7, jfr. § 4 første ledd nr. 4.

Fordi doble etternavn anses som to etternavn og fordi det bare er en plikt til å ha minst ett etternavn etter § 1, er det en fri adgang til å oppløse doble etternavn.

Den som ønsker å ta et dobbelt etternavn, endre det eller sløyfe et av navnene slik at vedkommende får et enkelt etternavn m.m., må gå frem etter lovens regler for endring av navn, jfr. § 1 tredje punktum. Det må sendes melding om det, og endringen er først gjennomført når meldingen er godtatt, jfr. § 11. Alle navn som kan velges som etternavn, kan også velges som mellomnavn, *se § 9 og pkt. 5.3.9 nedenfor*. På samme måte kan mellomnavn tas som etternavn etter § 4. Valget for publikum vil derfor bestå i om en eventuell ønsket navnekombinasjonen skal være mellomnavn og etternavn, eller doble etternavn.

For øvrig vises det til NOU 2001: 1 pkt. 8.4 og pkt. 11.3.4 og til Ot.prp. nr. 31 pkt. 5.4.

5.3.8 Endringer i samme etternavn, § 6

5.3.8.1 Innledning

Blant navn som i uttale og skrivemåte ligger nær hverandre, regnes som utgangspunkt hver stavemåte som ett navn. Den som endrer stavemåten av navnet sitt, tar derfor i prinsippet et nytt navn. Er det et beskyttet etternavn som tas på denne måten, kreves samtykke fra de øvrige bærerne av navnet, jfr. § 3 annet ledd. Er det tale om en stavemåte som hittil ikke har vært tatt i bruk, må kravene til nye etternavn i § 3 tredje ledd være oppfylt.

Betydningen av § 6 ligger i at de endringer i stavemåten m.m. som nevnes, ikke regnes som å ta et nytt navn. Det kreves ikke samtykke fra bærerne av den stavemåten som ønskes, selv om stavemåten er et beskyttet etternavn. Er det tale om en ny stavemåte, kan den tas i bruk uavhengig av om kravene til nye etternavn er oppfylt.

Også endringer som nevnt i § 6 skal behandles som navneendringer i samsvar med lovens saksbehandlingsregler, jfr. § 1 tredje punktum og § 11. Endringen er først gjennomført når det er truffet vedtak om å godta en melding om endringen.

5.3.8.2 Endring av stavemåten av et etternavn

En kan for det første endre stavemåten av etternavn slik at stavemåten bringes nærmere den alminnelige uttalen eller nærmere skriftspråket for øvrig. Eksempler på dette er endring av etternavnene Dahl til Dal, Wahl til Val, Aanstad til Ånstad, Sæter til Seter og Aase til Åse.

For det andre kan en på samme måte endre stavemåten til bokstaver som er alminnelig kjent i utlandet. Eksempler på dette er endring av etternavn med skrivemåtene "æ", "ø" og "å", til henholdsvis skrivemåtene "ae", "oe" og "aa".

5.3.8.3 Endring av et etternavns kjønnsbestemte ending

En endring av et etternavns kjønnsbestemte ending vil kunne tillates der navnet har en tradisjon fra en slik kultur, m.a.o. kan også norske statsborgere få tillagt en kjønnsbestemt ending i etternavnet.

Eksempler på dette er østeuropeiske etternavn, der kvinner får endingen -a i etternavnet, f.eks. fra ektefellen eller faren.

Endingen -i for menn godtas også. Denne navneskikken finnes bl.a. i Polen, f.eks. Tomasewski og Tomasewska.

Videre har tsjekkiske etternavn endingen -ova for kvinner, f.eks. Navratilova (Navratil for menn).

Et annet eksempel på dette er gresk navneskikk. Av denne følger at et gresk mannlige etternavn som ender på -is, kan få endingen -ou, -u eller -i når navnet erverves av en kvinne.

5.3.9 Nærmere om forholdet mellom etternavn og mellomnavn

5.3.9.1 Innledning

I § 4 første ledd nr. 1, 4, 6, 7 og 9 gis det adgang til å ta mellomnavn som etternavn. Omvendt gir § 9 anledning til å ta som mellomnavn, navn som kan tas som etternavn.

Den som har et navn som mellomnavn, regnes ikke som en bærer av navnet i forhold til reglene i § 3 om frie, beskyttede og nye etternavn. Mellomnavn er heller ikke beskyttet. Et nytt navn som tilfredsstiller kravene i § 3 tredje ledd blir beskyttet når det tas i bruk som etternavn. Det blir ikke beskyttet ved å bli tatt i bruk som mellomnavn.

5.3.9.2 Doble mellomnavn

Adgangen til å ta forskjellige navn som mellomnavn skal altså være den samme som adgangen til å ta forskjellige navn som etternavn. Dette gjelder også adgangen til å danne doble navn ved å sette to navn sammen med bindestrek, jfr. § 7. To navn som kan tas som etternavn, vil derfor kunne velges som dobbelt mellomnavn med bindestrek.

5.3.9.3 Særlig om omvendte og like navnekombinasjoner for ektefeller og samboere

§ 4 første ledd nr. 4, jfr. pkt. 5.3.5.4 ovenfor, må ses i sammenheng med § 9. Samtidig gis det i § 4 første ledd nr. 7 anledning til å ta som etternavn,

etternavn eller mellomnavn som en har hatt tidligere, forutsatt at navnet ikke er ervervet ved ekteskap eller samboerskap. Videre kan en ta sitt nåværende mellomnavn som etternavn. § 4 første ledd nr. 4 sammenholdt med § 4 første ledd nr. 7 og § 9 innebærer derfor at ektefeller kan velge alle ønskete navnekombinasjoner basert på hverandres nåværende og/eller tidligere mellomnavn og/eller etternavn. Fordi at to navn som kan tas som etternavn, kan tas som dobbelt etternavn etter § 7, innebærer dette at de samme navnekombinasjonene kan velges som et dobbelt etternavn.

5.3.9.4 Antall mellomnavn

I motsetning til etternavn, som ingen kan ha mer enn ett enkelt eller dobbelt av, oppstillinger loven ingen klar grense for hvor mange mellomnavn en person kan ha. Dersom det ønskes mange mellomnavn, kan det imidlertid bli spørsmål om å nekte å godta meldingen om det etter den skjønnsmessige bestemmelsen i § 10.

5.4 Fornavn

I forhold til fornavn som kan bli til vesentlig ulempe, vises det til pkt. 5.2.3.7.1 ovenfor.

I § 8 gis det en tilnærmedesvis speilvendt bestemmelse i forhold til § 3 tredje ledd nr. 3. Det vises derfor til pkt. 5.3.4 ovenfor. Dersom navnet er eller har vært registrert i bruk som mellomnavn eller etternavn, og det har få bærere som fornavn i Norge, må det undersøkes om navnet har opphav eller tradisjon som fornavn i Norge eller i utlandet, eller om navnet har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.

5.5. Særlig om forholdet til urfolk, nasjonale minoriteter og innvandrere

5.5.1 Like regler for forskjellige grupper

I navneloven er det ikke stilt opp eksplisitte særregler for de med en utenlandsk tilknytning. Også personer som ikke har en utenlandsk tilknytning kan som den klare hovedregel kunne ta navn med f.eks. utenlandsk klang eller skrivemåte - gitt at det i dagens flerkulturelle samfunn kan tales om navn med "utenlandsk klang eller skrivemåte". Dette betyr også at en person uten utenlandsk tilknytning kan velge et fornavn som har opphav som fornavn i utlandet eller at vedkommende kan ta en av foreldrenes fornavn som etternavn, dersom navnet har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn, jfr. § 4 første ledd nr. 3, *se nedenfor pkt. 5.5.2.1*. Bestemmelsen i navneloven 1964 § 6 nr. 1 om at det ikke bør gis bevilling til

navn med utenlandsk klang eller skrivemåte, er ikke videreført i navneloven 2002.

5.5.2 Etternavn

5.5.2.1 Navn som har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn

Etter § 4 første ledd nr. 3 og nr. 5 kan en av foreldrenes eller besteforeldrenes nåværende eller tidligere fornavn, eller ektefellens nåværende fornavn, tas som etternavn dersom navnet har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn. Det vises til pkt. 5.3.4 ovenfor om § 3 tredje ledd nr. 3 om slike navn.

Dersom forelderens, besteforelderens eller ektefellen har flere fornavn og bare ett av dem har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn, er det fornavnet med slik tradisjon som kan tas som etternavn. Har vedkommende flere slike fornavn, kan to av dem settes sammen til et dobbelt etternavn etter § 7.

Flere navn har tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn, samtidig som de er vanlige "norske" fornavn, f.eks. Ola, Kato og Kaya. I den grad tradisjonelle norske fornavn skulle være aktuelle som etternavn etter § 4 første ledd nr. 3 og nr. 5, bør hver enkelt melding vurderes konkret. I de tilfellene hvor aksept av navnet som etternavn klart vil kunne medvirke til å uthule skillet mellom tradisjonelle norske fornavn og etternavn, vil en etter omstendighetene kunne avslå meldingen under henvisning til § 10 om "sterke grunner". Det understrekes imidlertid at det skal atskillig til før denne hjemmelen kan brukes. Vurderingen må skje konkret i hvert enkelt tilfelle. Hvis melderens har en tilknytning til en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn, skal det klart mer til før "sterke grunner" kan antas å foreligge, og dermed gi grunnlag for avslag. Navnet bør som hovedregel ikke kunne nektes under henvisning til denne hjemmelen når slik tilknytning foreligger. En tilstrekkelig tilknytning kan for eksempel være etablert gjennom ekteskap, konvertering til den islamske tro eller at familien i generasjoner har fulgt en navnekultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.

5.5.2.2 Etternavn for samer og nasjonale minoriteter

Når det gjelder skrivemåten, se pkt. 5.6 "Samiske navn – skrivemåten"

5.5.2.2.1 Særlig om navneloven § 4 første ledd nr. 1

Bestemmelsen gir anledning til å ta etternavn fra mellomnavn og etternavn bakover i slekten, helt tilbake til tippoldeforeldrene. Dette innebærer at

personer med samisk bakgrunn eller annen bakgrunn fra en nasjonal minoritet, kan ta opp igjen navn tilbake til tippoldeforeldrene som f.eks. har gått ut av bruk i slekten pga. fornorskingspolitikken. Det må vises romslighet i kravene til dokumentasjon for at noen slektninger i rett oppstigende linje har båret navnet.

5.5.2.2.2 Besteforeldrenes fornavn med ending som viser slektskap

Etter samisk navneskikk kan også besteforeldrenes fornavn - eller også foreldres fornavn - benyttes med en ending som viser slektskap, se § 4 første ledd nr. 2 i.f. Denne navneskikken ligger nær parentonymer (foreldres fornavn med ending som viser slektskapet) og fornavn som etternavn. Et eksempel på dette er Ándde Ánde (Ánde sin Ánde - Ánde sin sønn med navn Ánde). Etter samisk skikk settes dette navnet først i navnerекken. Slike navn er imidlertid ikke fornavn. Følgelig kan navnene ikke registreres i fornavnsrubrikken i folkeregisteret. I f.eks. egen korrespondanse og foreningsregistre mv. kan en imidlertid fritt velge hvilken rekkefølge navnene skal plasseres i.

5.5.2.2.3 Fornorskingspolitikken

Dersom det ønskes et etternavn som har gått ut av bruk i tidligere ledd enn tippoldeforeldrene, må det vurderes etter den skjønnsmessige regelen i § 4 første ledd nr. 9 om vedkommende kan ta navnet. Dersom det er sannsynlig at fornorskingspolitikk var medvirkende til at et navn ikke ble ført videre til den det gjelder, bør vedkommende gis anledning til å gå noe lenger tilbake i slekten enn til tippoldeforeldrene for å hente navnet. Et moment ved vurderingen av om det er sannsynlig at fornorskingspolitikk har medvirket til at navnet gikk ut av bruk, er tradisjonen for at barn har fått farens slektsnavn eller parentonym etter faren som etternavn. Denne tradisjonen er eldre enn og uavhengig av den svakere tradisjonen for at kvinner har tatt mannens slektsnavn ved inngåelse av ekteskap.

5.5.2.3 **Parentonym med utenlandske endinger**

Det vises til pkt. 5.3.5.3 annet avsnitt ovenfor.

5.5.2.4 **Spansk og portugisisk navneskikk**

I spansk og portugisisk navneskikk har en to etternavn som skrives uten bindestrek, se *NOU 2001: 1 pkt. 3.2.4.4 første og annet avsnitt*.

Personer som ønsker å følge spansk og portugisisk navneskikk, kan velge om de vil ha foreldrenes navn som mellomnavn (§ 9, jfr. § 4 første ledd nr. 1) og etternavn (§ 4 første ledd nr. 1) eller som doble etternavn med bindestrek (§

7, jfr. § 4 første ledd nr. 1). Hvis bindestreken altså ikke er ønsket, må ett av navnene i stedet tas som mellomnavn.

5.5.3 Mellomnavn

5.5.3.1 En av foreldrenes, besteforeldrenes eller ektefellens fornavn som mellomnavn

Fordi navn som kan tas som etternavn, kan tas som mellomnavn etter § 9, innebærer dette at en av foreldrenes, besteforeldrenes eller ektefellens fornavn kan tas som mellomnavn, dersom navnet har en tradisjon i en kultur som ikke skiller mellom fornavn og etternavn.

5.5.3.2 En av foreldrenes fornavn med ending som viser slektskapet som mellomnavn

Fordi navn som kan tas som etternavn, kan tas som mellomnavn etter § 9, kan også her en av foreldrenes fornavn med ending som viser slektskapet tas som mellomnavn.

5.5.4 Fornavn

Etter § 10 første ledd skal en melding ikke godtas når navnet kan bli til vesentlig ulempe for vedkommende, *se pkt. 5.2.3.7.1 ovenfor*. Vilkåret innebærer at flere navn må godkjennes enn det som er tilfellet etter navneloven 1964. Det skal svært mye til før et navn kan nektes fordi det kan være til vesentlig ulempe. Forvaltningen skal være svært varsom med å overprøve folks ønsker om valg av fornavn for seg selv eller sine barn. I tvilstilfeller der forvaltningen dessuten kan være i tvil om foreldrene eller den som ønsker navnet, kjenner til at navnet kan ha en svært uheldig betydning på norsk, bør forvaltningen gjøre oppmerksom på det. Dersom vedkommende fortsatt ønsker navnet, skal det mye til for å nekte å godta meldingen om navnevalget.

5.6 Samiske navn - skrivemåten

Når det gjelder skrivemåten av samiske navn har Justisdepartementet sagt at samiske navn skrevet i samsvar med den nye samiske rettskriving bør godtas. Det bør imidlertid i slike saker presiseres at en person bare kan være registrert med én skriveform i folkeregisteret og at denne form må brukes i offisielle sammenhenger.

Dersom det oppstår tvil i en sak om skriveformen av et navn er i samsvar med den nye rettskrivningsformen, kan saken forelegges Nordisk Samisk Institutt, Kautokeino til uttalelse.

5.7 Prefikser - registrering

Prefiksene van, von, de, du, el, al, del, le, o.a. skal i feltet for fullstendig navn skrives bak mellomnavnet hvis personen har mellomnavn, ellers bak fornavnet. Bakgrunnen for dette er at navn med disse prefiksene i alfabetiske registre (jfr. telefonkatalogen) ikke skal sorteres under prefikset, men under selve slektsnavnet.

Det skotske Mac eller Mc skal stå foran og i ett med slektsnavnet. Det irske O' skal stå foran slektsnavnet.

Feltet for forkortet navn skal **alltid** fylles ut for personer som har prefikser i navnet. Prefikset skal da alltid plasseres foran slektsnavnet.

5.8 Diakritiske tegn

Fregforskr. § 2-1 annet ledd

De mest brukte bokstavene Ä, É, È, Ô, Ö, Ü vil kunne registreres i navn- og adressefeltene og i merknadsfeltene i de fleste registreringsrutinene. Når det gjelder navn med diakritiske tegn som det ikke er teknisk mulig å legge inn i DSF pr. i dag, så fremgår det av fregforskr. § 2-1 annet ledd at enhver må godta at diakritiske tegn i vedkommendes personnavn blir utelatt. Det følger imidlertid av annet ledd siste punktum at det skal registreres en merknad om utelatelsen i DSF. Dette gjøre i hovedmerknadsfeltet. Ved utstedelse av fødselsattester og bostedsattester skal navnet da skrives med det aktuelle diakritiske tegnet. Dette må skattekontoret legge inn manuelt på attesten med penn. På andre maskinelle utskrifter vil navnet fremgå slik det er registrert i folkeregisteret, dvs. uten det diakritiske tegnet.

5.9 Behandling av navnemeldingen

5.9.1 Registrering

Når skattekontoret har ferdigbehandlet navnemeldingen, registreres navnet i rutinen NAVME. Registreringsdato er den dagen registermyndigheten skriver under avgjørelsen på navneendringsskjemaet.

Det skal alltid føres merknad i attestmerknadsfeltet. Attestmerknaden skal gi opplysning om hvilket skattekontor som har foretatt endringen, dato for avgjørelsen og hva navnet er endret fra, jfr. attestforskr. § 6. Eventuell tidligere attestmerknad som ikke skal være på attesten, skal flyttes til hovedmerknadsfeltet.

5.9.2 Kvitting

Som kvitning på at navneendringen er blitt godtatt, får personen utskriften "Bekreftelse på navneendring". Utskriften stemples med Riksvåpenstemplet.

5.9.3 Underretning til den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret

Ved navneendring på barn under 18 år underretter skattekontoret den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret. Vedkommende underrettes med en kopi av den ferdige utfylte meldingsblanketten, inklusive rettleidingen.

For å kunne sende denne underretning er det viktig at skattekontoret sørger for at melderer oppgir fullt navn og adresse på den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret, og kontrollerer dette mot DSF.

Dersom vedkommende er død, forsvunnet eller har ukjent adresse, må dette anmerkes på originalen som skal arkiveres av registermyndigheten.

Når barnet selv eller den av foreldrene som barnet er registrert som bosatt sammen med, har **sperret adresse**, må det ikke sendes underretning direkte til den andre av foreldrene. I disse tilfellene sender folkeregisteret underretningen til Skattedirektoratet samtidig som det opplyses at adressen er sperret. Skattedirektoratet videresender underretning til vedkommende person etter at opplysninger om bostedsadresse/-kommune er fjernet.

Den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret har ikke adgang til å klage på vedtaket. Det samme gjelder dersom vedkommende kan dokumentere at det er inngått avtale om delt foreldreansvar før navnemeldingen, men avtalen ikke er mottatt av skattekontoret på det tidspunktet registermyndigheten behandlet navnesaken. En eventuell klage må her avvises i skriftlig vedtak som kan påklages til fylkesmannen.

6 Fødsel

6.1 Meldeplikt

Forskrifter om melding av fødsler, erkjennelse av farskap og melding av navn, fastsatt 25. oktober 1982 (heretter kalt fødselsforskriftene) setter opp regler for meldingsgangen for fødsler.

Hvem som er pliktig til å melde fødsel, følger av fødselsforskriftenes § 1.

Skjer fødselen på sykehus, fødehjem, klinikk, sykehjem eller utenom institusjon, er det den som er hos moren når hun føder som skal sende meldingen. Normalt vil dette være jordmor eller lege. Fristen for å sende fødselsmelding til skattekontoret er en uke etter at barnet er født. Av hensyn til fødselsnummertildeling er det viktig at denne fristen overholdes. Viser det seg at fristen ikke blir overholdt, må kontoret ta opp dette med den som er pliktig til å melde fødselen.

Dersom barnet er født uten at lege eller jordmor er til stede, er moren selv pliktig til å melde fødselen til skattekontoret. Fristen for å sende meldingen er her en måned. Det gjelder egne rutiner for behandlingen av slike meldinger, *se pkt. 6.6 "Hjemmefødsel"*.

Meldingen om fødsel skal skrives på fastsatt blankett "Melding om fødsel" RF-1420 og sendes i tre eksemplarer (original og to kopier) til skattekontoret. Meldingen skal være undertegnet og stemplet. Fødsel kan også meldes elektronisk til Skattedirektoratet, *se rundskriv nr. 3, 2006*. Slike meldinger registreres maskinelt.

6.2 Registreringskommune

Fregforskr. § 3-1 nr. 2 har regler for fødselsregistrering av barnet.

6.2.1 Født i Norge - moren er registrert bosatt

Etter første ledd i denne bestemmelsen skal barn som fødes i Norge *fødselsregistreres* i den kommunen hvor moren var registrert ved barnets fødsel. Dette gjelder både levende og dødfødte. Hvor levende fødte skal *registreres som bosatt* avgjøres derimot på grunnlag av fregforskr. kap. 5, *se pkt. 3.1 "Døgnvileregelen"*.

6.2.2 Født i Norge - bare faren er registrert bosatt

Er ikke moren registrert som bosatt i Norge, skal fødselen registreres i farens bostedskommune såfremt han er registrert som bosatt i Norge (annet ledd). Om barnet også skal registreres som bosatt der, avhenger av om barnet ut fra bostedsreglene, *se pkt. 3.1 "Døgnhvilerregelen"* skal regnes som bosatt sammen med faren.

6.2.3 Født i Norge - hverken moren eller faren er registrert bosatt

Er hverken moren eller faren registrert som bosatt i Norge, skal fødselen registreres i den kommunen der barnet ble født dvs. det fysiske fødestedet (tredje ledd). Dersom barnet senere skulle bli registrert som bosatt i Norge, må vedkommende registreres som innvandret.

Er moren utenlandsk statsborger og hun i henhold til fregforskr. § 4-6 nr. 1 (diplomat) eller § 4-6 nr. 2 (militær) ikke skal registreres som bosatt i Norge, men faren er registrert som bosatt i Norge, skal barnet fødselsregistreres i farens bostedskommune.

6.2.4 Født på Svalbard m.fl. - moren og/eller faren er reg. bosatt

Reglene i første og annet ledd gjelder tilsvarende når barnet er født på Svalbard, Jan Mayen eller de norske biland Bouvetøya, Peter Is land og Dronning Mauds land og moren, eventuelt faren er registrert som bosatt i en norsk kommune (fjerde ledd).

6.2.5 Født i utlandet

Dersom moren føder et barn mens hun midlertidig oppholder seg i utlandet (ikke registrert som utvandret), skal barnet ikke fødselsregistreres. Barnet skal for øvrig først bostedsregistreres ved en eventuell innvandring.

Er moren ikke registrert bosatt i Norge, og barnet er født i utlandet, skal fødselen heller ikke registreres i folkeregisteret om faren er registrert bosatt i Norge.

6.3 Fødte som ikke skal registreres som bosatt

Etter fregforskr. § 3-1 nr. 2 tredje ledd skal barn som fødes i Norge fødselsregistreres her selv om foreldrene ikke er registrert som bosatt i Norge. Det samme gjelder også om faren er bosatt i Norge selv om barnet ikke skal bo hos faren, jfr. annet ledd. Fødselen registreres i henholdsvis barnets fysiske fødekommune eller farens bostedskommune. Dersom foreldrene ikke er

registrert som bosatt i Norge, skal ikke fødselsmeldingen kontrolleres m.h.t. foreldre etc.

Blankett 1 i fødselsmeldingen sendes på vanlig måte til Personregisteret, og meldingen blir registrert og barnet tildeles fødselsnummer. Blankett 2 i fødselsmeldingen makuleres, mens blankett 3 arkiveres av skattekontoret.

Under registreringen av fødselsmeldingen får barnet status "Fødselsregistrert" og navnet settes lik mors navn og gutt/pike. Barnet legges ikke i Venteregister for navn.

Skattekontoret skal ikke sende forespørsel om navnevalg til foreldrene, men dersom man likevel får navnemelding, eventuelt også farskapsmelding på barnet, skal kontoret selvfølgelig registrere dette. Farskapsmeldingen skal sendes Personregisteret for arkivering.

6.4 Fødte som dør like etter fødselen.

Melding om fødsel vil i disse tilfellene komme til skattekontoret etter at barnet er død. Likevel skal barnet registreres på vanlig måte på grunnlag av den mottatte fødselsmeldingen. Dødsfallet registreres på grunnlag av vanlig melding fra tingretten/lensmannen. Et notat på fødselsmeldingen om at barnet døde like etter fødselen, er således ikke registreringsgrunnlag for dødsfallet. Skattekontoret bør likevel notere opplysningen om dødsfallet i merknadsfeltet på barnet i påvente av at dødsmeldingen kommer.

6.5 Registrering

Fødselsmeldingen kontrolleres mot de registrerte opplysningene om foreldrene (hovedoppslaget).

Følgende kontroller må foretas:

1. Foreldrenes navn, fødselsdato, statsborgerskap og morens bostedskommune, samt at meldingen er stemplet og underskrevet. Når stempel mangler, er meldingen ikke regelrett utfylt og skattekontoret må derfor returnere den til sykehuset, *se rundskriv nr. 6, 1998*. Dreier det seg om hjemmefødsel, *se pkt. 6.6 "Hjemmefødsel"*. Man må her påse at fødsel meldt av sykehus ikke er en hjemmefødsel.
2. Ved uoverensstemmelse skal bare foreldres fødselsdato og direkte gale navn i fødselsmeldingen rettes i overensstemmelse med foreldreopplysningene i DSF. Feil i navn (skrivefeil eller at fornavn/mellomnavn mangler) og andre gale opplysninger skal *ikke* rettes. Dersom det er nødvendig, må man innhente fødsels-/dåpsattest på foreldrene. Er det uoverensstemmelse i oppført adresse på

fødselsmeldingen og den som står i folkeregisteret, må skattekontoret undersøke om foreldrene er flyttet. Er opplysning om statsborgerskap divergerende, må dette undersøkes nærmere.

3. Foreldrenes personnummer føres på fødselsmeldingen.
4. Fødselsmeldingen har kodefelt for numerisk adresse. Feltene for gate/gård, hus/bruk, bokstav/festenummer og undernummer skal bare fylles ut når moren ikke er registrert som bosatt i Norge. Dersom barnet ikke tar døgnhvilen i Norge, eller av annen grunn ikke skal bostedsregistreres, skal feltene stå åpne.
5. Hvis barnet får utenlandsk statsborgerskap, må man understreke på fødselsmeldingen det statsborgerskapet barnet skal ha.

Barn som fødes i Norge av utenlandske foreldre skal i henhold til utlendingslovgivningen ha oppholdstillatelse i riket. Det er imidlertid fast praksis i registersammenheng at disse barna registreres som bosatt i forbindelse med registrering av fødselen, uten at oppholdstillatelse foreligger. *Se pkt. 4.8.4.1 "Født i Norge – oppholdstillatelse mangler"*.

6. Originalmeldingen (meldingsblankett 1) dateres og sendes Personregisteret for registrering.
7. Melding om fødsel til prest - fødselsforskriftens § 5.

Meldingsblankett 2 i fødselsmeldingen skal sendes til presten (i morens bostedssogn) når en eller begge foreldre tilhører Den norske kirke. Prest (forstander) i registrert trossamfunn foreldrene tilhører, skal ha meldingsblankett 2 (om nødvendig kopi). Når en eller begge foreldre tilhører hvert sitt registrerte trossamfunn, skal begge samfunn ha melding om fødselen.

Til hjelp i arbeidet med å finne rett trossamfunn, kan man bruke den listen som står i Sentralkontoret for folkeregistrerings brev av 5. mai 1983. Trossamfunn som ikke er registrert, skal ikke ha melding. Er man i tvil her, kan fylkesmannen kontaktes.

Hvor meldingen skal sendes, avhenger av hva som står på fødselsmeldingen.

Dersom meldingsblankett 2 etter de ovennevnte regler ikke skal sendes til noen prest eller registrert trossamfunn, skal den makuleres av skattekontoret.

8. Den siste kopien (meldingsblankett 3) arkiveres av skattekontoret.

Når det gjelder oppdatering av barn/foreldre, føring av venteregister for navn m.m., *se pkt. 6.6 "Tildeling av fødselsnummer"*.

9. Flerfødsler, tvillinger/trillinger

På blanketten "Melding om fødsel" og "Melding om navn" føres hvilken tvilling/trilling osv. Eks. Tvilling I. Tvilling II.

NB! *Dersom tvillingene har samme kjønn, vil tvilling I bli tildelt høyeste personnummer.*

6.6 Hjemmefødsel

Dette gjelder kun hjemmefødsler som meldes av mor, dvs. i de tilfeller jordmor eller lege ikke har vært tilstede under fødselen.

Saksgang:

1. Skattekontoret mottar fødselsmelding.
2. Dersom fødselsmeldingen leveres personlig, gjør skattekontoret meldereren oppmerksom på at det kan bli nødvendig med DNA-test for morens regning. Fødselsmeldingen med eventuell dokumentasjon sendes til Personregisteret.
3. Personregisteret tar stilling til om det må kreves DNA-test (slik test skal normalt kreves når jordmor ikke har vært tilstede ved fødselen). Beslutning om å tilby moren DNA-analyse eller å ikke tilby DNA-analyse er en del av saksforberedelsen. Den er således ikke et enkeltvedtak og kan derfor ikke påklages.
4.
 - a) Dersom Personregisteret beslutter at det ikke er behov for DNA-test, sendes melding om tildelt fødselsnummer direkte til skattekontoret på vanlig måte.
 - b) Dersom Personregisteret beslutter at det er behov for DNA-test, sendes melding om dette sammen med informasjon om den videre saksgang til direkte til mor, med kopi til skattekontoret. I brevet til søker bes vedkommende om å innbetale et forskudd på kr 1 400,- til Skatt Nord, Personregisteret, kontonummer 7694. 05.10380 i DnB NOR, dersom DNA-test ønskes foretatt.
 - c) Når Personregisteret har mottatt innbetalt forskudd, reskontroføres dette samt inntektsføres mot konto 60009030.
 - d) Personregisteret sender skattekontoret
 - i) bekreftelse på at innbetaling er foretatt
 - ii) nødvendig utstyr for prøvetaking (spytprøver)
5. Når forsendelse er mottatt fra Personregisteret, kaller skattekontoret inn mor og barn til DNA-test ved skattekontoret.

6. Selve testen gjennomføres iht. til detaljerte retningslinjer vedr. betaling og prøvetaking i vedlegg 2 i rundskriv nr 4, 2007. Se også rundskriv nr. 5, 2007.
7. Skattekontoret sender snarest prøven på egnet måte til Personregisteret for videresending til

Rettsmedisinsk institutt
Rikshospitalet,
0027 Oslo,
8. Rettsmedisinsk institutt (RMI) sender svar til Personregisteret. Dersom svaret fra RMI bekrefter det oppgitte slektskapsforholdet, registrerer Personregisteret fødselen og tildeler fødselsnummer.
9. Dersom svaret fra RMI ikke bekrefter det oppgitte slektskapsforholdet, sendes saken til Skattedirektoratet som fatter vedtak i henhold til fødselsforskriftens § 4. Det samme gjelder dersom moren motsetter seg DNA-test.

6.7 Tildeling av fødselsnummer

Når Personregisteret har mottatt fødselsmeldingen, vil barnet bli tildelt fødselsnummer i samsvar med reglene i § 2-2 i fregforskr., *se pkt. 31.1 "Tildeling av fødselsnummer"*.

Fødselsmeldinger registreres av Personregisteret i den rekkefølge de mottas fra skattekontorene. Meldingene sendes fortløpende som A-post.

Det er laget et eget oppslag i DSF hvor skattekontorene underrettes om tildelt fødselsnummer:

20 Oppslag på tildelte fødselsnr. FNR

Oppslaget benyttes når man har behov for en oversikt over fødsels- og/eller D-nummer som er tildelt til kommunen. Det er mulig å slå opp alle tildelte fødsels- og D-nummer på en angitt dato eller man kan begrense oppslaget til kun å omfatte en enkelt meldingstype, f.eks. bare fødselsmeldinger, bare D-nummer eller bare fødselsnummerkorreksjoner. Dersom det er behov for papirutskrift av listene, tas det ved en utskrift av skjermbildet.

Siden rutineene knyttet til videreformidling av tildelte fødsels- og D-nummer til likningskontorene varierer fra kommune til kommune, må folkeregistermyndigheten sørge for den nødvendige informasjon til ligningsmyndigheten.

Ved registrering av fødselsmeldingene blir foreldrene registrert med barnet, barnet blir registrert med foreldrene, eventuelle merknader om farskap blir

overført til barnet, og barnet blir automatisk lagt inn i "Venteregister for navn". Barnets og eventuelt morens familienummer blir utledet av systemet når fødselsmeldingen registreres. Vær ellers spesielt oppmerksom på at dersom moren har flyttet etter barnets fødsel, blir barnet bostedsregistrert på den adressen moren hadde på barnets fødselstidspunkt, mens det automatisk *produseres en flyttemelding* for barnet til morens nye bostedsadresse.

6.8 Forespørsel om navnevalg

Så snart fødselsnummer er tildelt, skal skattekontoret sende blankett "Forespørsel om navnevalg" til foreldrene/moren (*se Brukerhåndboken - attester*).

I venteregisteret som opprettes automatisk ved registrering av fødselsmelding blir barna liggende sortert etter fødselsdato, og alle barn over 6 måneder er merket spesielt. Det fremgår også av venteregisteret om barnet mangler ett av eller begge navnene. Venteregisteret må alltid være utgangspunktet for oppfølging av tidsfristene for navnevalg, og skattekontoret må ha faste rutiner for oppfølging i venteregisteret.

6.9 Navnemelding - behandling

Vi viser her til pkt. 5.2.3.6.

7 Farskap

Det er lov av 8. april 1981 om barn og foreldre (barneloven) som regulerer dette forholdet.

Farskapsmeldinger registreres av Personregisteret, *se rundskriv nr. 3 og 4 2006.*

7.1 Barnets foreldre er gift

Etter § 3 i brnl. skal den mannen som moren er gift med ved fødselen, regnes som far til barnet.

7.2 Barn født i separasjonstiden

Tidligere regel i brnl. § 3 om at den som er gift med moren ved barnets fødsel er far til barnet (pater est-regelen), er endret med virkning fra 1. januar 1998 slik at dette ikke gjelder dersom ektefellene var **formelt** separert ved barnets fødsel. Barnemoren er således å anse som **ugift** dersom hun er formelt separert. Faren må da erkjenne farskapet på vanlig måte. Dette bruddet på pater est-regelen gjelder ikke dersom ektefellene er faktisk separert, det må foreligge separasjon enten ved bevilling eller dom. En midlertidig separasjon etter ekteskapsloven § 92 medfører ikke opphør av pater est-regelen.

7.3 Barnets foreldre er ikke gift

7.3.1 Farskapserkjennelse

Faren kan erkjenne farskapet under svangerskapet, i forbindelse med fødselen eller etter fødselen. Ved flerfødsler skal det foreligge en farskapserkjennelse for hvert barn.

7.3.1.1 I forbindelse med fødselen

Det er legen eller jordmoren som har ansvaret for at blanketten for erkjennelse av farskapet blir sendt til Personregisteret sammen med fødselsmeldingen. Skulle skattekontoret motta erkjennelse av farskap i forbindelse med fødselen, må den straks videresendes til Personregisteret.

7.3.1.2 Under svangerskapet eller etter fødselen

Dette kan gjøres overfor de myndighetene som er nevnt i brnl. § 4 bokstavene a - e:

- folkeregistermyndigheten
- bidragsfogden (NAV lokalt), NAV fylkeskontor eller dommeren
- norsk diplomatisk eller konsulær tjenestemann, dersom faren er i utlandet
- skipsføreren, dersom faren er om bord på norsk skip i utenriksfart
- utenlandsk myndighet
- jordmor eller lege i forbindelse med svangerskapskontroll

Brnl § 4 må tolkes helt bokstavelig og gir ikke rom for vurderinger. Farskapserkjennelser kan således **ikke** skje overfor utenlandsk myndighet. Når det gjelder det nest siste punktet i § 4 er det imidlertid i "Forskrift om anerkjennelse av nordiske farskapsavgjørelser" fastsatt at man i Norge skal godta farskapsavgjørelser som er foretatt av danske, finske, islandske og svenske myndigheter. Det samme gjelder farskapserkjennelser.

I de tilfellene barnets foreldre ikke er gift og barnet er født i utlandet mens mor er registrert bosatt i Norge, kan ikke en eventuell ikke-nordisk farskapsavgjørelse legges til grunn uten videre. Den som hevder han er far til barnet, må vedgå farskapet på vanlig måte i Norge.

Med unntak av farskapserkjennelser foretatt i annet nordisk land, skal farskapet erkjennes på blankett "Erkjennelse av farskap".

Skattekontoret må påse at blanketten undertegnes av far (samt verge der far er under 18 år).

For ikke samboende foreldre er det et krav at moren har godkjent farskapserkjennelsen dersom hun ikke allerede har oppgitt vedkommende som far på fødselsmeldingen.

Dersom den mann som vedgår farskapet er samboer med barnets mor, kan farskapet erkjennes uten hennes medvirkning. Som samboere regnes de som lever i et ekteskapslignende forhold og er bostedsregistrert på samme adresse eller i melding til folkeregisteret har erklært seg som samboere. Samboererklæring kan avgis på blanketten for farskapserkjennelse eller på blanketten "Samboererklæring/avtale om foreldreansvar".

Når det gjelder anmerkning om forevist legitimasjon, er farskapserkjennelsen gyldig selv om det skulle vise seg at legitimasjon ikke har vært forevist. Uavhengig av dette må skattekontoret kreve at faren legitimerer seg når erkjennelsen skjer der.

Når skattekontoret har mottatt farskapserkjennelsen, skal den sammen med eventuell samboererklæring oversendes Personregisteret.

7.3.2 Melding fra bidragsfogden

Når endelig avgjørelse i farskapssak foreligger, skal bidragsfogden (NAV lokalt) på morens bosted etter fødselsforskriftenes § 10 sende melding om dette til Skattedirektoratet.

7.4 Anerkjennelse av farskap fastsatt i utlandet,

I henhold til brnl. § 85 er utgangspunktet at dersom farskapet følger direkte av utenlandsk lov, legges dette til grunn i Norge. Er man i tvil, er det Arbeids- og velferdsdirektoratet (tidligere Rikstrygdeverket) som har myndighet til å anerkjenne utenlandske farskap.

8 Dødfødte

Fregforskr. § 3-1 nr. 2

For barn som er dødfødt etter 28 ukers svangerskap, skal det i henhold til fødselsforskriftenes § 1 tredje ledd sendes fødselsmelding på. Dødfødte blir imidlertid ikke tildelt fødselsnummer.

8.1 Behandling av meldingen

1. Det skal utføres samme kontroll med fødselsmeldingen som for levendefødte.
2. Foreldrenes personnummer påføres meldingen. Originalmeldingen sendes Personregisteret, mens meldingsblankett 3 arkiveres i egen mappe for dødfødte.
3. Når Personregisteret registrerer meldingen i DSF, blir barnet registrert i dødfødtregisteret med fødselsdato, kjønn, fødekommune/land og foreldrenes fødselsnummer og navn. Barnet føres også på moren. Barnets navn oppgis da som "dødfødt gutt/pike".
4. Prest og registrert trossamfunn skal ha underretting om den dødfødte.
5. Eventuelle navnemeldinger og farskapserkjennelser som mottas fra foreldrene, stiftes på barnets meldingsblankett 3. På blanketten påføres det navn som meldes på den dødfødte og navn på den som har erkjent farskapet.

Skattekontoret må merke seg at man ikke skal purre på navn for dødfødte, og i de tilfeller navn meldes, skal man uten videre godta de navn som er valgt.

9 Foreldreansvar

9.1 Hvem har foreldreansvaret

Foreldreansvar må ikke forveksles med begrepet "omsorg", *se pkt. 4.2.2.*
"Hvem kan melde flytting - under 18 år"

9.1.1 Foreldrene er gift

Gift foreldre har i henhold til brnl. § 34 felles foreldreansvar.

9.1.2 Foreldrene er samboere

Samboere har i henhold til brnl. § 35 annet ledd felles foreldreansvar. Samboere er de som lever i et ekteskaplignende forhold og er registrert bosatt på samme adresse eller som overfor skattekontoret erklærer seg som samboere. Samboererklæring kan avgis på blanketten "Samboererklæring/avtale om foreldreansvar" eller i brev. *Se for øvrig rundskriv nr. 1, 2006.*

9.1.3 Foreldrene er ikke gift og ikke samboere

Her er utgangspunktet at moren har foreldreansvaret alene (brnl. § 35 første ledd). I de tilfeller foreldrene er separert, og fraseparert far erkjenner farskapet, er foreldreansvaret felles.

Ugifte og ikke samboende foreldre kan imidlertid få foreldreansvaret sammen dersom de etter avtale gir melding om det til folkeregistermyndigheten (brnl. § 35 tredje ledd). Slik avtale kan også inngås før barnet er født. Avtaler som ikke er meldt til registermyndigheten er ugyldige (brnl. § 39)

Blanketten «Erkjennelse av farskap» omfatter også avtale om felles foreldreansvar. Det er således ikke nødvendig at skattekontorene rutinemessig sender ut blanketten "Avtale om delt foreldreansvar for når foreldrene ikke er gift" **sammen** med forespørsel om navnevalg.

Blanketten «Avtale om delt foreldreansvar når foreldrene ikke er gift» er fortsatt aktuell å benytte i de tilfeller avtalen ikke inngås samtidig med erkjennelse av farskap.

Ugifte og ikke samboende foreldre kan også etter avtale gi melding til registermyndigheten om at faren skal ha foreldreansvaret alene (brnl. § 35 tredje ledd).

Når det gjelder informasjon om hva det innebærer å ha del i foreldreansvaret, må foreldrene vises til NAV lokalt (bidragsfogden).

En avtale mellom ugifte og ikke samboende foreldre om felles foreldreansvar eller om at faren skal ha foreldreansvaret alene, kan endres ved ny avtale mellom foreldrene. Den nye avtalen må meldes til registermyndigheten for å være gyldig (brnl. § 39).

Når det blir avtalt eller fastsatt endring i avtale mellom ugifte og ikke samboende foreldre om foreldreansvaret, skal også endringen meldes til registermyndigheten for å være gyldig (brnl. § 39). Det samme gjelder også der foreldrene avtaler endring i tidligere avgjørelse om foreldreansvar.

9.1.3 Foreldreansvar ved dødsfall

Dersom foreldreansvaret er felles, og den ene dør, fortsetter den andre å ha foreldreansvaret alene, med mindre den gjenlevende er siktet eller tiltalt for forsettelig eller overlagt å ha forvoldt den annens død (brnl. § 38 første ledd).

Dersom barnet bor sammen med begge foreldre og den ene av dem dør, får den gjenlevende foreldreansvaret alene, selv om bare avdøde hadde foreldreansvaret, med mindre den gjenlevende er siktet eller tiltalt for forsettelig eller overlagt å ha forvoldt den annens død (brnl. § 38 annet ledd). I disse tilfellene må skattekontoret på eget initiativ registrere overføring av foreldreansvaret, og sende beskjed til vedkommende forelder om at han/hun nå har foreldreansvaret alene.

Fører dødsfall til at ingen lenger har foreldreansvar, treffer tingretten avgjørelse om foreldreansvar (brnl. § 38 tredje ledd).

9.1.4 Umyndige foreldre

Foreldreansvar for umyndige foreldre følger de samme regler som for myndige foreldre.

9.2 Registrering

Av brnl. § 39 fremgår det at alle avtaler om foreldreansvar må meldes til folkeregistermyndigheten for å tillegges rettsvirkninger. Dette vil ikke ha noen betydning for gyldigheten av avtaler som er inngått før 1.1.98. Dersom disse har vært gyldige før 1.1.98, vil de også være gyldige i fremtiden. Dom om foreldreansvar vil være gyldig selv om den ikke er registrert i folkeregisteret.

Registrering kan skje på grunnlag av:

- blankett for avtale om foreldreansvar (egen blankett eller sammen med farskapserkjennelsen) eller privat avtale som inneholder de opplysninger blanketten krever og klart fremstår som en avtale om foreldreansvar
- opplysning i separasjons- eller skilsmissemelding
- rettsforlik
- dom

Foreldreansvaret skal registreres i DSF i rutinen DIV. Koder for foreldreansvar er:

F for far

M for mor

D for delt (både mor og far)

A for andre

Dersom andre har foreldreansvar, slik som fosterforeldre eller barnevernsnemnd, registreres navn og fødselsnummer, eventuelt myndighetenes navn.

I feltet dato for foreldreansvar skal skattekontoret føre den datoen avtalen ble mottatt av kontoret og **ikke** den dato avtalen ble inngått. Blir foreldreansvaret fastsatt ved separasjon/skilsmisse/dom, settes dato for foreldreansvar lik datoen for separasjon/skilsmisse/dom. I merknadsfeltet føres hjemmel (kilde), f.eks. avtale/separasjon etc. Dersom merknadsfeltet knyttet til foreldreansvar er for lite, må en i tillegg bruke hovedmerknadsfeltet.

Endringer i foreldreansvar registreres fortløpende. Registrering av tidligere avtaler må overføres til hovedmerknadsfeltet.

Når det gjelder farskapserkjennelser som sendes inn sammen med fødselsmeldingene, vil Personregisteret registrere evt. foreldreansvar som er ført på disse. Dato for inngåelsen av avtalen vil da bli ført i dato for foreldreansvar, og i merknadsfeltet vil det bli ført «farskapserkj.»

9.3 Arkivering

Blad 1 i foreldreansvarsblanketten (originalen) evt. dom eller rettsforlik arkiveres av skattekontoret for barnets bostedskommune fortløpende etter barnets fødselsdato. Kopier (blad 2 og 3) beholder foreldrene.

Avtale om foreldreansvar som er inngått på kombinertblanketten med erkjennelse av farskap, arkiveres av Personregisteret sammen med farskapet, *se pkt. 7.3.2.2 "Farskap - Barnets foreldre er ikke gift"*.

10 Vigsel

Ekt. kap. 2, partnerskapsl., partnerskapsforskr. og fregforskr. § 3-2 nr. 2

10.1 Innledning

Med mindre noe annet fremgår, gjelder dette kapittel tilsvarende for registrert partnerskap. Det er kun henvisninger til ekteskapsloven da denne enten gjelder tilsvarende for partnerskap eller det er gitt regler med tilnærmet likt materielt innhold (partnerskapsforskr.).

Etter ekt. § 6 er kompetansen for prøving av ekteskapsvilkårene i ekt. §§ 7- 10 delt mellom folkeregistermyndigheten og utenriksstjenesten, *se pkt. 10.2.1 "Prøvingskompetanse"*. I visse tilfeller prøves ekteskapsvilkårene av Skattedirektoratet. Når skattekontoret har prøvingskompetansen, føres prøvingsprotokoll og det utstedes prøvingsattest, *se pkt. 10.2.4 "Saksbehandling"*. Vigselen registreres i DSF på grunnlag av melding fra vigsler, jfr. fregforskr. § 3 nr. 2. Når vigselen er registrert, utsteder skattekontoret vigselsattest, med mindre prøvingen er foretatt av Skattedirektoratet.

Videre vil skattekontorene i mange tilfeller være ansvarlig for å utstede ekteskapsattest til personer som skal inngå ekteskap i utlandet etter utenlandsk rett, *se pkt.10.3.1 "Ekteskapsattest"*.

Når det gjelder vigsler foretatt i utlandet, *se pkt. 10.4 "Vigsler i utlandet for personer bosatt i Norge"*.

Man må merke seg at vigsler ved norske sjømannskirker i de fleste tilfeller vil skje etter norsk rett, dvs. at skattekontoret vanligvis har prøvingskompetansen. Det samme gjelder ekteskap som inngås ved norske utenriksstasjoner. Visse sjømannskirker kan imidlertid vie etter utenlandsk rett.

10.2 Prøving av vilkår for inngåelse av ekteskap og partnerskap

Ekt. §§ 6-10

For personer som er bosatt eller oppholder seg lovlig i Norge, foretas prøvingen av vilkårene for å inngå ekteskap av skattekontoret, *se pkt. 10.2.1 "Prøvingskompetanse" og pkt. 10.2.3 "Lovlig opphold"*.

Er ikke ekteskapsvilkårene prøvet av kompetent myndighet, er ekteskapet ugyldig, jfr. ekt. § 16.

10.2.1 Prøvingskompetanse

Ekt. § 6

Prøvingskompetansen for vigsel avhenger av om brudefolkene er registrert bosatt, utvandret eller bare har opphold i Norge:

- Bostedsregistrert i Norge: skattekontoret
- Den ene av brudefolkene er bosatt i Norge, den andre i utlandet: skattekontoret
- Ikke bostedsregistrert, men har lovlig opphold i Norge (*se pkt. 10.2.3 "Lovlig opphold"*): skattekontoret
- Registrert utvandret etter 1964: skattekontoret
- Registrert utvandret før 1964: skattekontoret
- Registrert i folkeregisteret, men aldri bosatt i Norge (født i utlandet av utvandrede norske foreldre): Skattedirektoratet
- Ikke registrert i folkeregisteret og fast bosatt i utlandet utenfor embetsdistriktet til norsk utenriksstasjon: Skattedirektoratet
- Ikke registrert i folkeregisteret og fast bosatt i norsk utenriksstasjons embetsdistrikt: utenriksstasjonen
- Utlendinger som er bosatt i utlandet (oppholder seg ikke i Norge): Skattedirektoratet

Når det gjelder partnerskap, er det alltid skattekontoret som har prøvingskompetansen, jfr. partnerskapsforskr. § 1

10.2.2 Ekteskapsvilkår

Ekt. § 7-9

Vilkårene for inngåelse av ekteskap står i ekt. §§ 7-9. De tilsvarende vilkår for registrering av partnerskap står i partnerskapsforskr. §§ 2-13. Samtlige vilkår må være oppfylt. Prøvingen er i utgangspunktet basert på deklarasjonsprinsippet, dvs. at man legger til grunn de opplysninger brudefolkene gir. For noen av vilkårene må imidlertid brudefolkene legge frem dokumentasjon.

Følgende blanketter benyttes:

- Q-0150 Erklæring fra brudefolkene for prøving av ekteskapsvilkår (Q0268 ved partnerskap)
- Q-0151 Forlovererklæring (Q-0269 ved partnerskap)
- Q-0160 Erklæring om skifte

Vilkår for å inngå ekteskap:

1. Fremleggelse av fødselsattest (gjelder ikke brudefolk som er registrert i folkeregisteret). Alternativt godtas pass og unntaksvis også annen tilfredsstillende dokumentasjon for navn og alder, *ekt. § 7 a*.
2. Er noen av brudefolkene under 18 år, må det foreligge samtykke fra den eller de som har foreldreansvaret og fylkesmannen, *ekt. § 7 b, jfr. § 1*.
3. Er noen av brudefolkene umyndiggjort, må det foreligge samtykke fra vergen, *ekt. § 7 c, jfr. § 2*.
4. Det må ikke foreligge et så nært slektskap mellom brudefolkene som nevnt i ekt. § 3. Denne bestemmelsen setter forbud mot ekteskap mellom søsken og slektninger i rett opp- og nedadstigende linje (for adopterte gjelder dette i forhold til både opprinnelig slekt og adoptivforeldrene og deres slekt). Kontrolleres om nødvendig mot DSF. *Ekt. § 7 d*.
5. Ingen av brudefolkene må være gift fra før. Begge skal avgi erklæring på sivilstand. For bosatte foretas kontroll mot DSF. Eventuell påstand om at registreringen av sivilstand i DSF ikke er korrekt må dokumenteres. Ikke bosatte som erklærer at de har vært gift, må dokumentere at tidligere ekteskap er oppløst ved skilsmisse eller opphørt ved død. Bevis for at den tidligere ektefellen eller den registrerte partneren er død, føres som regel ved attest fra en innenlandsk eller utenlandsk offentlig myndighet. Kan slik attest ikke skaffes, kan partene legge sine opplysninger og bevis frem for vedkommende tingrettsdommer, jfr. skifteloven § 8 andre jfr. første ledd. Hører skiftet ikke under norsk tingrett, kan spørsmålet bringes inn for tingrettsdommeren på det stedet der ekteskapsvilkårene prøves. Retten avgjør ved kjennelse om bevisene skal godtas. Kjennelsen kan påkjæres av den som avgjørelsen går mot. Er bevisene godtatt, skal retten gi melding til fylkesmannen, som kan påkjære kjennelsen. Bevis for at ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er opphørt ved skilsmisse eller oppløst etter ekt. § 24, føres ved å legge frem bevillingen eller dommen med attest for at den er endelig. Hvorvidt en utenlandsk skilsmisse skal legges til grunn ved inngåelse av ekteskap etter norsk rett, avgjøres av departementet (delegert til fylkesmennene) etter reglene i lov av 2. juni 1978 nr. 38 § 4. *Ekt. § 7 e*
6. Hver av brudefolkene må avgi erklæring på hvorvidt de lider av smittefarlig seksuelt overførbart sykdom. Dersom noen oppgir å lide av slik sykdom, skal det godtgjøres at den andre part er kjent med dette og at begge parter har fått veiledning fra lege, *ekt. § 7 f*.
7. Hver av brudefolkene må avgi erklæring på hvorvidt de har eller venter barn med noen annen. Opplysningsplikten gjelder også adoptivbarn, men ikke bortadopterte barn, *ekt. § 7 g*.
8. Utenlandske brudefolk som ikke er bosatt i Norge, skal fremlegge ekteskapsattest fra hjemlandet, dvs. attest på at det ikke er noe til hinder for at ekteskap inngås i Norge. Attesten må ha "Apostille" eller være legalisert, se rundskriv Q-18,2004. Hvilke personer kravet om ekteskapsattest fra hjemlandet **ikke** gjelder, går frem av forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses å være fast bosatt i Norge i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkår:
 - utenlandsk statsborger med bosettingstillatelse
 - utenlandsk statsborger med oppholdstillatelse som kan danne grunnlag for bosettingstillatelse. Her skal skattekontoret foreta en skjønnsmessig avveining hvor det legges vekt på utledningens tilknytning til Norge, hvor lenge vedkommende har hatt opphold i

Norge, om vedkommende har til hensikt å bli boende, om vedkommende har nær familie i Norge, fast arbeid m.v.

NB! *EØS-oppholdstillatelse etter utlendingsloven §§ 51-53 danner ikke grunnlag for bosettingstillatelse, jfr. utlendingsforskriften § 191.*

- utledning med flyktningestatus som er innvilget asyl
- statsborger i annet nordisk land

Registermyndigheten kan for øvrig gjøre unntak fra krav om ekteskapsattest i særlige tilfelle, dvs. dersom det godtgjøres at ekteskapsattest fra hjemlandet ikke kan skaffes. *Se rundskr. Q18/2004. Ekt. § 7 h.*

9. Har noen av brudefolkene gitt bekræftende svar på spørsmålene i pkt. 5, 6 og 7, skal det godtgjøres at den andre er kjent med dette, *ekt. § 7 i.*
10. Hver av brudefolkene skal stille med en myndig forlover, *ekt. § 7 j.*
11. Ikke nordisk statsborger som i DSF ikke er registrert med gyldig arbeids-/oppholdstillatelse eller bosettingstillatelse, må fremlegge dokumentasjon for lovlig opphold i Norge, *se pkt. 10.2.3 "Lovlig opphold", ekt. § 7 k.*
12. Hver av brudefolkene må avgi erklæring på at ekteskapet blir inngått av egen fri vilje og at de anerkjenner hverandres rett til skilsmisse. Hvis det finnes påkrevet for å kunne vurdere saken, kan det kreves personlig fremmøte. *Ekt. § 7 l.*
13. For tidligere gifte må det føres kontroll med skifte av felles formue. For den som har vært skilt i mer enn to år, er det tilstrekkelig med egenerklæring på at det ikke var formue som skulle skiftes eller at det er gjennomført skifte. I øvrige tilfeller kreves:
 - dokumentasjon for at boet er overlatt tingretten til behandling eller
 - erklæring fra tidligere ektefelle eller arvingene på at det er innledet privat skifte eller
 - erklæring fra tidligere ektefelle på at det ikke var formue som skulle deles (fullt særøie) eller
 - avdød ektefelles arvinger har samtykket i at gjenlevende sitter i uskiftet bo. *Ekt. § 8.*
14. Har skattekontoret grunn til å tro at noen av brudefolkene på grunn av lider av alvorlig sinnslidelse eller psykisk utviklingshemming mangler rettslig handleevne, det vil her si normal forståelse av og motivering for inngåelse av ekteskap, skal det kreves attest fra offentlig lege (sykehuslege, institusjonslege) eller lege utpekt av offentlig lege, *ekt. § 9.*

Når det gjelder partnerskap, er det også et krav om at minst en av personene er nordisk/nederlandsk statsborger og en av dem har bopel i Norge. Alternativt kreves at minst en av personene har minimum to års botid i Norge.

10.2.3 Lovlig opphold

Ekt. § 7 k

For at utenlandske statsborgere skal kunne inngå ekteskap i Norge, kreves det som nevnt under pkt. 10.2.2. nr. 11 lovlig opphold. Lovlig opphold må foreligge når prøvingen skal skje.

Fysisk tilstedeværelse i Norge er ikke et vilkår for å foreta prøving der brudefolkene har oppholdstillatelse fra en bestemt dato til en bestemt dato. I de tilfeller lengden på et besøksvisum er gitt, men ikke datert, eksempelvis 3 måneder i løpet av en bestemt periode på 12 måneder, må vedkommende ha ankommet Norge eller eventuell annen Schengenstat før prøvingsattest kan utstedes. Dette har sammenheng med at oppholdstillatelsen da først tar til å gjelde fra tidspunktet for innreise til Norge, eventuelt annen Schengenstat.

Man må merke seg at lovlig opphold i ekteskapslovens forstand favner videre enn lovlig opphold slik dette forstås folkeregisterrettslig i saker om inn- og utvandring. Nedenfor følger en oversikt over følgende:

- hvilke personer har lovlig opphold i ekteskapslovens forstand
- aktuell dokumentasjon for lovlig opphold, hvoretter hvert punkt er inndelt.

1. Pass

- **Nordiske borgere.** *Dokumentasjon:* pass eller annet identifikasjonspapir om viser statsborgerskap.
- **Statsborgere av EØS-land (utenfor Norden)/EFTA-land** og som ikke har oppholdt seg i Norge i mer enn 3 måneder, evt. 6 måneder dersom vedkommende er arbeidssøkende. *Dokumentasjon:* pass, i tillegg må innreisetidspunkt til Norge dokumenteres (stempel i pass eller innreisebillett med navn og innreisedato).
- **Statsborgere av visumfrie land utenfor EØS/EFTA-området** og som ikke har oppholdt seg i Schengenområdet i mer enn 3 måneder. *Dokumentasjon:* pass med stempel for innreise til Schengenområdet.

2. Pass med visum

- **Visumpliktige utlendinger med gyldig visum i Norge eller annen Schengenstat.** *Dokumentasjon:* pass med visum og om nødvendig dato for innreise til Schengenområdet.

3. Pass med oppholdstillatelse fra annen Schengenstat

- **Statsborgere av stater som ikke omfattes av Schengensamarbeidet med oppholdstillatelse i annen Schengenstat** og som ikke har oppholdt seg i Norge i mer enn tre måneder. *Dokumentasjon:* pass med oppholdstillatelse (stempel/klistrelapp eller vedtak). I tillegg må innreisetidspunkt til Norge dokumenteres (stempel i pass eller innreisebillett med navn og innreisedato).
- **Statsborgere av stater som ikke omfattes av Schengensamarbeidet med midlertidig oppholdstillatelse i annen Schengenstat i forbindelse med søknad om asyl eller ordinær oppholdstillatelse** og som ikke har oppholdt seg i Norge i mer enn tre måneder.

Dokumentasjon: midlertidig oppholdstillatelse i kombinasjon med reisedokument utstedt av det land som har utstedt den midlertidige oppholdstillatelsen. I tillegg må innreisetidspunkt til Norge dokumenteres (stempel i pass eller innreisebillett med navn og innreisedato).

4. Pass med arbeids-/oppholdstillatelse i Norge

- **Utlendinger med arbeids- og/eller oppholdstillatelse eller bosettingstillatelse.** *Dokumentasjon:* pass/utlendingspass med innstemplet arbeids- og/eller oppholdstillatelse eller bosettingstillatelse, pass/utlendingspass i kombinasjon med vedtak/beslutning om arbeids- og/eller oppholdstillatelse eller bosettingstillatelse, pass/utlendingspass i kombinasjon med bekreftelse på arbeids- og/eller oppholdstillatelse eller bosettingstillatelse fra UDI.
- **Asylsøkere som ikke har fått søknaden avgjort.** *Dokumentasjon:* registreringsbevis (ved tvil kontaktes UDI), bekreftelse på lovlig opphold fra UDI.
- **Overføringsflyktninger med innreisetillatelse til Norge.** *Dokumentasjon:* innreisetillatelse i kombinasjon med vedtak om oppholdstillatelse.

5. Bekreftelse fra UDI/UNE

- **Utlendinger med utgått arbeids- og/eller oppholdstillatelse, men som har søknad om fornyelse/søknad om opphold på nytt grunnlag under behandling og som har oppholdsrett etter utlendingsforskriftens § 39.** *Dokumentasjon:* bekreftelse på lovlig opphold fra UDI. Slik dokumentasjon er imidlertid ikke påkrevet dersom det ved oppslag i DUF kan fastslås at vilkårene i utlendingsforskriftens § 39 første ledd er oppfylt (fornybar tillatelse og det er søkt ikke senere enn én måned før tillatelsen gikk ut).
- **Utlendinger med utgått oppholdstillatelse eller visum, eventuelt utløpt tid for visumfrihet, som sitter i norsk fengsel og som hadde lovlig opphold da fengslingen tok til.** *Dokumentasjon:* bekreftelse fra fengselsmyndighetene på fengslingen kombinert med dokumentasjon for lovlig opphold på fengslingstidspunktet.
- **Asylsøkere som i første instans har fått avslag, men som er påklaget samtidig som det er anmodet om oppsettende virkning av klagen.** *Dokumentasjon:* bekreftelse på lovlig opphold fra UDI.
- **Asylsøkere med endelig avslag, men som har reist søksmål og UNE har gitt søksmålet oppsettende virkning, jfr. forvaltningslovens § 42.** *Dokumentasjon:* bekreftelse på lovlig opphold (oppsettende virkning av søksmål) fra UNE.

- **Utlendinger som i klagesak i annen type sak enn asylsaker har fått oppsettende virkning av klage.** *Dokumentasjon:* bekreftelse på lovlig opphold fra UDI.

Generelt for bekreftelser fra UDI/UNE gjelder at disse må være i original og være sendt direkte til skattekontoret.

10.2.4 Saksbehandling

Er et eller flere av ekteskapsvilkårene ikke oppfylt, skal skattekontoret fatte et skriftlig begrunnet enkeltvedtak hvor utstedelse av prøvingsattest avslås. Klageinstans er fylkesmannen der en av brudefolkene bor.

Er samtlige vilkår for inngåelse av ekteskap oppfylt, eller brudefolkene får medhold i klage over avslag på utstedelse av prøvingsattest, skal skattekontoret utstede prøvingsprotokoll og prøvingsattest, jfr. ekt. § 10. Prøvingsattesten har en gyldighetstid på fire måneder. Når melding om vigsel er mottatt fra vigsler, utsteder skattekontoret vigselsattest.

1. Blankettsettet som inneholder Q-308, Q-309 og Q-0155 (Q-311, Q-312, Q-0271 ved partnerskap) hentes fra Skattenett under virksomhetsområde folkeregister og derunder blanketter. Prøvingsprotokollen (Q-308) fylles ut, skrives ut, stemples, underskrives og arkiveres fortløpende etter saksnummer innen det aktuelle år i en egen saksmappe. I tillegg arkiveres protokollen elektronisk på en slik måte at bare tjenestemenn som har fullmakt til å prøve ekteskapsvilkår har lese- og skrivetilgang. Journalføring og arkivering er nærmere omtalt i rundskriv nr. 7, 2005. *Se også kap. 33 "Arkivering av meldinger".*
2. Eventuell ending av navn i forbindelse med vigselen kan brudefolkene melde på blankett GA-7700. Godtar skattekontoret navneendringen, *se kap. 5 "Navn"*, føres det nye navnet i prøvingsprotokollen.
3. Prøvingsattesten utstedes (Q-309 Prøvingsattest/melding om vigsel/vigselsbok). Er skattekontoret i tvil om noen av brudefolkene vil ha lovlig opphold i Norge i attestens gyldighetstid på fire måneder fra prøvingsdato, må det anmerkes i eget felt på attesten samt hvilken dato oppholdstillatelsen eller det lovlige opphold går ut, *se pkt. 10.2.3 "Lovlig opphold"*.
4. Prøvingsattesten sendes til brudens adresse, eventuelt til vigsler hvis brudefolkene har ønsket det og opplyst om adressen. Ønskes attesten hentet på skattekontoret, må utlevering bare skje til den som med pass, førerkort eller bankkort med bilde legitimerer seg som en av brudefolkene.
5. Når vigsel er foretatt, skal vigsleren senest tre dager etter vigsel sende bekreftet kopi av "Melding om vigsel" (Q-309 Prøvingsattest/melding om vigsel/vigselsbok) til skattekontoret. Meldingen videreformidles til

det skattekontor som har foretatt prøvingen dersom den først mottas av annen enhet. Når meldingen mottas, kontrolleres den mot prøvingsprotokollen. Dersom meldingen kommer fra prest i Den norske kirke, norsk sjømannsprest eller forstander i trossamfunn, er det tilstrekkelig at meldingen er undertegnet av vigsler. Ved vigsel i livssynssamfunn må meldingen i tillegg være undertegnet av brudefolkene og forloverne. Ved borgerlig vigsel må også meldingen være undertegnet av brudefolkene og forloverne, men her godtas kopi av byfogdembetet/tingrettens vigselsbok i stedet for vigslers underskrift.

6. Vigselsattest (Q-0155) utstedes ved at prøvingsprotokollen som er arkivert elektronisk hentes ut. Har vigselsmannen lagt ved navneendringsblankett (GA-7700), føres det nye navnet i prøvingsprotokollen (hvis det godtas, *se kap. 5 "Navn"*) og vil da også fremkomme på vigselsattesten. Øvrige felter på vigselsattesten som ikke er utfylt fylles ut. Attesten underskrives, stemples med riksvåpenstempelet og sendes brudens adresse.
7. Prøvingsprotokollen, melding om vigsel og kopi av vigselsattesten heftes sammen og arkiveres fortløpende etter saksnummer i egen saksmappe.
8. Vigselen registreres i DSF i rutinen VIG (PART for registrert partnerskap) av det kontor som har foretatt prøvingen. I merknadsfeltet i registreringsbildet for vigsel skal det føres hvilken registermyndighet som har foretatt prøvingen og saksnummer (f.eks. 01/05) slik at man har oversikt over hvor vigselsdokumentene er arkivert. Vigselssted skal ikke lenger føres.
9. Dersom en av ektefellene endrer navn ved vigselen, registreres også dette i rutinen VIG (PART for partnerskap). Det gamle navnet blir lagt i historikken. Ved første gangs vigsel blir etternavn som ugift automatisk lagt i feltet for etternavn som ugift *dersom personen endrer navn ved vigselen*.
10. Er det valgt navn i forbindelse med vigselen som ikke er godtatt, registreres vigselen i rutinen VIG (PART for partnerskap) *uten navneendring*.
11. Dersom vedkommende ektefelle velger nytt lovlig navn, registreres det i rutinen KVIG, (KPART for partnerskap) og vigsleren underrettes om det nye navnet.
12. For familienummer og personkode etter vigselen, *se pkt. 32.4.5 "Familienummerendring ved ulike hendelser – Vigsel"*
13. Hvis brudefolkene har barn sammen før ekteskapet, må man kontrollere om farskapet er erkjent, *se pkt. 7.3.1 "Farskapserkjennelse"*.
14. Barnets statsborgerskap, *se pkt. 18.6.3 "Statsborgerskap, Erverv - foreldrene gifter seg"*.

15. Kontroller adressen som brudefolkene har oppgitt etter vigsel, *se pkt. 3.5.1 "Felles hjem - ektefeller"*.

10.3 Vigsler i utlandet for personer bosatt i Norge

Dette gjelder bare vigsler etter *utenlandsk rett*. Vigsler ved norske utenriksstasjoner foregår etter *norsk rett*. Det samme gjelder i stor utstrekning vigsler ved norske sjømannskirker (avgjørende her er om norske blanketter er benyttet).

Vigsler ved fremmede lands ambassader i Oslo med vigslsrett foregår etter *utenlandsk rett*. Pr. 25. januar 2007 har følgende lands ambassader vigslsrett i Norge: Belgia, Bosnia og Herzegovina, Brasil, Bulgaria, Egypt, Estland, Finland, Frankrike, Jugoslavia, Kina, Marokko, Nederland, Polen, Portugal, Russland, Spania og Tyrkia. Det samme gjelder Islandske menigheten.

10.3.1 Ekteskapsattest

For personer bosatt i Norge som skal inngå ekteskap i utlandet etter *utenlandsk rett*, vil det i mange tilfeller være krav fra utenlandske myndigheter om fremleggelse av ekteskapsattest. Attesten skrives på blanketten Q-0310. Denne foreligger i norsk, engelsk, tysk, fransk, italiensk og spansk utgave. Feltene er like slik at man kan bruke den norske utgave som mal dersom man skal skrive attest på et språk man ikke behersker. Det bør så godt som mulig påses at det benyttes korrekt betegnelse på land og nasjonalitet på de enkelte språk. Eventuelt kan man benytte internasjonal trebokstavs nasjonalitetskode eller engelsk. En liste over ord til utfylling av attesten på engelsk, tysk, fransk, italiensk og spansk samt en oversikt over nasjonalitetskoder finnes som vedlegg til rundskriv nr. 6, 2005.

Hvilket organ som skal utstede ekteskapsattest, avhenger av om brudefolkene er registrert bosatt, utvandret eller bare har opphold i Norge, og om utenlandske myndigheter stiller spesielle krav. Følgende myndighet utsteder ekteskapsattest i disse tilfeller:

- Bosatt i Norge: skattekontoret
- Norsk statsborger registrert utvandret etter 1964: skattekontoret
- Norsk statsborger registrert utvandret før 1964: Skattedirektoratet
- Norsk statsborgersom aldri har vært bosatt i Norge (født i utlandet av utvandrede norske foreldre): Skattedirektoratet

I visse tilfeller utstedes også ekteskapsattest av Barne- ungdoms- og familieetaten. Dette gjelder f.eks. dersom utenlandsk myndighet krever ekteskapsattest utstedt av sentral myndighet, f.eks. Tyskland.

I forbindelse med utstedelsen bør brudefolkene spørres om vedkommende land krever "Apostille". I så fall sendes attesten via fylkesmannen.

10.3.2 Registrering

Generelt er det ikke et krav at ekteskapsattest er utstedt i forbindelse med vigselen.

Med hjemmel i fregforskr. § 1-2 litra b er det gitt nærmere regler for krav til dokumentasjon, *se vedlegg til rundskriv nr. 11, 2007*. Når det gjelder krav om "Apostille" eller legalisering, *se rundskriv Q-18/2004*. Forstår ikke skattekontoret det språk dokumentet er skrevet på, må man forlange at vedkommende selv får oversatt dokumentet av autorisert translatør. Disse utgiftene må vedkommende dekke selv, jfr. fregl. § 11 annet ledd.

Mindreåriges vigsel i utlandet og stedfortrederekteskap anerkjennes ikke i Norge, jfr. ekteskapslovens § 18a annet ledd. Mottas vigselattest og det fremgår at en av brudefolkene var mindreårig (under 18 år) ved ekteskapsinngåelsen eller var representert ved stedfortreder, skal registermyndigheten underrette partene om at ekteskapet ikke anerkjennes i Norge og derfor ikke kan registreres. I underretningen skal det også opplyses at Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet etter ekteskapslovens § 18a siste ledd kan dispensere fra bestemmelsen i annet ledd dersom sterke grunner taler for det.

Partnerskap inngått i utlandet kan bare registreres dersom det er inngått i et land som har partnerskapslovgivning tilsvarende den norske eller kjønnsnøytral ekteskapslovgivning. For partnerskap inngått i annet nordisk land, godtas partnerskapsattest. For øvrige land godtas partnerskapsattest dersom dokumentet er bekreftet av norsk utenriksstasjon eller er påført "Apostille" eller er legalisert, *se rundskriv Q-18/2004*.

1. Vigselen registreres i DSF i rutinen VIG av det kontor hvor en av brudefolkene er bosatt. I merknadsfeltet i registreringsbildet for vigsel skal det, i motsetning til vigsler etter norsk rett, føres hvor vigselen fant sted.
2. Dersom noen av ektefellene vil endre navn ved vigselen, må vedkommende ha fylt ut navneendringsblankett (GA-7700). Hvis det nye navnet godtas, registreres det samtidig med vigselen i rutinen VIG. Det gamle navnet blir lagt i historikken. Ved første gangs vigsel blir etternavn som ugift automatisk lagt i feltet for etternavn som ugift *dersom personen endrer navn ved vigselen*.
3. Er det valgt navn i forbindelse med vigselen som ikke er godtatt, registreres vigselen i rutinen VIG *uten navneendring*.
4. Dersom vedkommende ektefelle velger nytt lovlig navn, registreres det i rutinen KVIG og vigsleren underrettes om det nye navnet.

5. I rutinen for registrering av vigsler (VIG) krever systemet at fødselsdato oppgis for begge parter selv om den ene ikke er registrert bosatt i Norge. Denne kontrollen er nødvendig fordi fødselsnummerfeltet er «nøkkelen» ved etablering av sivilstandshistorikk. Dersom fødselsdato ikke oppgis, blir det ikke laget historikk. Man må derfor benytte en fiktiv fødselsdato dersom ektefelles fødselsdato ikke er kjent.

På enkelte utenlandske vigselsmeldinger er alder oppgitt, mens andre bare har opplysning om navn. I disse tilfellene må man benytte en fiktiv fødselsdato:

Alder er oppgitt - 0101 + fødselsår

Bare navn er oppgitt - 0101 + samme år som ektefellen

I de tilfellene hvor det er brukt en fiktiv fødselsdato, skal det legges inn en merknad om dette i hovedmerknadsfeltet. **Registrerte opplysninger om ektefelle skal ikke slettes i GOPP etterpå.**

Forslag til merknad:

«EKTEFELLES FØDSELSDATO ER FIKTIV»

6. For familienummer og personkode etter vigselen, *se pkt. 32.4.5 "Familienummerendring ved ulike hendelser – Vigsler"*
7. Hvis brudefolkene har barn sammen før ekteskapet, må man kontrollere om farskapet er erkjent, *se pkt. 7.3.1 "Farskapserkjennelse"*.
8. Barnets statsborgerskap, *se pkt. 18.6.3 "Statsborgerskap, Erverv - foreldrene gifter seg"*.

Kontroller adressen som brudefolkene har oppgitt etter vigsler, *se pkt. 3.5.1 "Felles hjem - ektefeller"*.

10.4 Vigsler for norske statsborgere bosatt i utlandet og utvandrede utenlandske statsborgere

Fra en del land mottar Skattedirektoratet fra utenriktjenesten melding om ekteskapsinngåelse for norske statsborgere bosatt i utlandet. Meldingene registreres av direktoratet.

Skulle skattekontoret få en vigselsmelding der ingen av partene er registrert bosatt, sendes meldingen til Skattedirektoratet.

10.5 Vigsel uten virkning

Ekt. § 16

Etter ekteskapsloven er en vigsel *uten virkning (ugyldig)* hvis den er utført av en myndighet som ikke kan foreta vigsel. Ekteskapet er å anse som *ikke inngått*.

Det finnes ikke noe eget meldingsskjema til dette. Meldingen vil komme i form av brev eller domsutskrift fra den domstolen som har truffet avgjørelsen. Meldingen registreres i rutinen UGY. Ved registreringen får partene automatisk tilbake den sivilstand de hadde før inngåelsen av ekteskapet. Kvinnen får sitt eget fødselsnummer som familienummer dersom hun ikke hadde dette fra før. Eventuell endring av familienummer på barn foretas i rutinen DIV. Meldingen arkiveres.

Et ekteskap inngått uten at det forelå gyldig prøvingsattest er også ugyldig. I slike tilfeller må skattekontoret underrette brudefolkene om dette og at de kan søke Barne- ungdoms- og familieetaten om anerkjennelse etter ekt. § 16 annet ledd.

11 Endring av sivilstand for innvandrere fra ikke-nordiske land

Her gjelder instruks fastsatt med hjemmel i fregforskr. § 1-2 litra b, *se vedlegg til rundskriv nr. 11, 2007.*

Ut over det som fremgår av instruks, kan sivilstandsending registreres på grunnlag av dødsformodningsdom avsagt i Norge. Saker som anlegges for å få dødsformodningsdom må fremmes etter lov om forsvunne personer av 23. mars 1961 nr. 5. Slike saker kan som hovedregel bare fremmes dersom den forsvunne hadde sin siste bopel i Norge, dvs. var bostedsregistrert i Norge ved forsvinningen.

Skal vedkommende inngå nytt ekteskap og i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkårene har erklært å være gift fra før eller er registrert som gift i folkeregisteret, *se pkt. 10.2.2. "Ekteskapsvilkår", underpunkt 5.*

Når UDI har fattet vedtak om familiejenforening, og herboende har innvandret som gift, skal skattekontoret i utgangspunktet legge UDIs vedtak til grunn når ektefellen innvandrer, dvs. registrere personene som gift med hverandre. Dersom UDIs vedtak viser at familiejenforeningen kun er basert på en vigselsattest fra land hvis dokumenter ikke har bevisverdi, må saken undersøkes nærmere. Det må da fremgå av DUF at det her er gjort nærmere undersøkelser, intervjuer el. l. som danner grunnlag for å godta ekteskapet. Hvis DUF ikke gir tilstrekkelig med opplysninger, må saken tas opp med UDI.

Personen må være identisk med den som herboende har oppgitt som ektefelle (hvis dette er gjort). Dersom det er en person med annen identitet enn den vedkommende har oppgitt å være gift med, må saken tas opp med UDI.

Hvis herboende innvandrer/asylsøker er registrert som ugift i folkeregisteret, og får familiejenforening med ektefelle, må grunnlaget for UDIs vedtak undersøkes nærmere. Fremgår det ikke tilstrekkelige opplysninger i DUF, dvs. at UDI har foretatt nærmere undersøkelser i saken og på det grunnlag har akseptert sivilstand gift, må UDI også i disse sakene kontaktes for nærmere opplysninger.

Dersom Utlendingsdirektoratet har endret vedkommendes sivilstand uten at det har sammenheng med en familiejenforeningssak, må skattekontoret foreta en selvstendig prøving.

I tilfeller der vedkommende har oppgitt sivilstand gift ved innvandring og senere hevder å bare være samboer og derfor ber om å få rette sin sivilstand til ugift (trodde samboerskap og ekteskap var det samme), må påstanden vurderes etter bevisvurderingsreglene som gjelder ved skifte av forklaring. Dette

innebærer at vedkommende må godtgjøre at den nye forklaring er mer troverdig enn den opprinnelige.

12 Bigami

Ekteskap som inngås i strid med § 4 i lov om ekteskap, og partnerskap som inngås i strid med § 2 i lov om registrert partnerskap kan oppløses ved dom i samsvar med lovens § 24. Etter ekteskapslovens § 24 er det fylkesmannen som reiser sak om oppløsning dersom ingen av ektefellene selv gjør det. Adgangen til å kreve oppløsning faller bort dersom det tidligere ekteskap alt er oppløst.

Skattekontoret må i slike saker gå frem på følgende måte:

1. Man må kontakte vedkommende person og spørre om han/hun kan dokumentere skilsmissen. Dersom personen kan dokumentere at han eller hun er skilt, skal man først registrere skilsmissen. Dernest registreres vigselen/partnerskapet på vanlig måte.
2. Dersom vedkommende i løpet av et par dager ikke har kunnet dokumentere skilsmissen, skal skattekontoret gjøre et notat om vigselen/partnerskapet i hovedmerknadsfeltet. Det samme gjelder dersom vedkommende uriktig har oppgitt ugift, enke/enkemann eller gjenlevende partner og ikke har kunnet dokumentere at ektefellen/partneren er død.
3. Skattekontoret må dernest ta kopi av meldingen og sende denne til fylkesmannen. Han må samtidig underrettes om personen er registrert som gift/registrert partner eller separert og sted og dato for giftermålet/partnerskapsinngåelsen eller separasjonen.

Den originale meldingen beholder skattekontoret inntil saken er endelig avgjort. Dersom avgjørelsen går ut på at vigselen/registreringen av partnerskapet skal godkjennes, må man gå frem som beskrevet i pkt. 10.2.4. "Vigsel - saksbehandling". Det må da registreres en skilsmisse med registreringsdato *lik dagen før vigselen/partnerskapsinngåelsen* før vigselsmeldingen kan registreres. I hovedmerknadsfeltet må den *faktiske* dato for skilsmissen føres. I motsatt fall må det i hovedmerknadsfeltet anmerkes at ekteskapet/partnerskapet er omstøtt/oppløst.

13 Separasjon

13.1 Innledning

Med separasjon menes i denne sammenheng lovformelig separasjon, dvs. separasjon gitt ved bevilling eller dom (ekteskapslovens § 20). Etter ekteskapslovens §§ 22-23 kan skilsmisse gis etter begjæring av en av ektefellene, når samlivet mellom ektefellene har vært hevet i to år uten at det er skjedd på lovformelig måte, og samlivet ikke senere er gjenopptatt, - såkalt faktisk separasjon. Denne separasjonsformen får ikke skattekontoret melding om, og det skal heller ikke gjøres merknad om den.

Det er fregforskr. § 7 nr. 4 som setter opp regler for selve meldingsgangen og hvordan separasjonen skal registreres.

En separasjon kan gis ved bevilling av fylkesmannen eller ved dom avsagt av en domstol. Etter fregforskr. § 7 nr. 4 skal den myndigheten som har truffet avgjørelsen sende melding om separasjonen til skattekontoret når avgjørelsen er endelig (ikke kan påankes).

For krav til dokumentasjon av utenlandsk separasjon, *se instruksens fastsatt med hjemmel i fregforskr. § 1-2 litra b vedlagt rundskriv 11, 2007.*

13.2 Separasjonsmeldingen - ekspedisjon

Meldingen skal sendes til skattekontoret for den kommunen hustruen er registrert som bosatt på separasjonstidspunktet.

13.3 Registrering

1. Separasjonsmeldingen kontrolleres mot DSF.
2. Personnummer for begge ektefeller påføres meldingen dersom dette ikke alt er gjort.
3. For familienummer og personkode, *se pkt. 32.4.6 "Familienummerendringer ved ulike hendelser - separasjon"*.
4. Gis det opplysning om foreldreansvar på separasjonsmeldingen, registreres dette på barnet i rutinen DIV.
5. Bor en av ektefellene i en annen kommune, oversendes kopi av meldingen til denne.

6. Kommer det en separasjonsmelding på ektefeller som *tidligere* er separert og skattekontoret ikke har mottatt melding om opphør av separasjon, er det den sist *ankomne melding som gjelder*.
7. Dersom det ikke kommer noen flyttemelding i forbindelse med separasjonen, må skattekontoret ta opp bostedsspørsmålet med ektefellene for å få undersøkt hvor de skal bo etter separasjonen, *se pkt. 3.1 "Døgnhileregelen"*.
8. Meldingen registreres i rutinen SEP. Om familienummer, *se pkt. 32.4.6 "Familienummerendringer ved ulike hendelser - separasjon"*.
9. Meldingen arkiveres i mappen for separasjon, sortert etter separasjonsdato.

14 Opphør av separasjon

14.1 Innledning

Separasjonen opphører enten ved etterfølgende skilsmisse eller ved at ektefellene/partnerne betrakter separasjonen som opphørt.

Opphører separasjonsforholdet på annen måte enn ved etterfølgende skilsmisse, nemlig ved at ektefellene/partnerne betrakter separasjonen som opphørt, vil ikke skattekontoret få melding om dette fra noen offentlig myndighet. Ektefellene/partnerne er heller ikke pålagt meldeplikt.

På den annen side må man være oppmerksom på at ekteskapsloven og partnerskapsloven ikke er til hinder for at man kan leve adskilt resten av livet, uten å bli lovformelig skilt, hvilket naturligvis medfører at registreringen av separasjonen må beholdes.

14.2 Vilkår

For at sivilstand skal kunne endres fra separert til gift/registrert partner, kreves det at begge partene gir skriftlig bekreftelse på at separasjon er opphørt. Det er derfor ikke tilstrekkelig grunnlag for endring av sivilstand at det foreligger en flyttemelding som viser at de separerte har flyttet sammen igjen eller at skattekontoret har fått kjennskap til at de har flyttet sammen igjen. Det samme gjelder når de på selvangivelsen oppgir å være gift/registrert partner. Det må kreves en erklæring fra begge parter.

Dersom skattekontoret har fått kjennskap til at separasjonen er opphørt uten at dette er blitt skriftlig bekreftet av ektefellene/partnerne, må det sende blankett RF-1440 "Forespørsel/melding om opphør av separasjon". Denne blanketten må underskrives av begge partene for at de skal kunne bli registrert som gift igjen.

Som registreringsgrunnlag for opphør av separasjon kan også blankett GA-7211 fra fylkesmannen godtas.

14.3 Registrering

Når skattekontoret mottar blankett RF-1440 i underskrevet stand fra ektefellene/partnerne eller en annen form for bekreftelse som tilfredsstillende betingelsene i avsnittet ovenfor må kontoret gå frem på følgende måte:

1. Meldingen registreres i rutinen OPS. I merknadsfeltet på skjermbildet føres om det er en melding fra fylkesmannen eller fra partene som ligger til grunn for registreringen. Som dato for opphør av separasjonen

føres den datoen skattekontoret mottok meldingen. Kommer meldingen fra fylkesmannen bruker man den dato for opphør av separasjon som fylkesmannen har lagt til grunn.

Om familienummer og personkode, *se pkt. 32.4.5 "Familienummerendringer ved ulike hendelser - vigsel"*.

Opphør av separasjon medfører ikke noen endring i ektefellenes/partnernes navn. Dette gjelder selv om de har endret navn i forbindelse med separasjonen.

Eventuell merknad om foreldreansvar og daglig omsorg registrert i forbindelse med separasjonen, overføres til hovedmerknadsfeltet.

2. Bor en av partene i en annen kommune og denne hører inn under et annet skattekontor, oversendes kopi av meldingen til dette kontoret. En kopi av meldingen må sendes den fylkesmannen som har utstedt separasjonsmeldingen.
3. Dersom ektefellene i separasjonstiden har vært registrert som bosatt på hvert sitt sted og skattekontoret ikke har mottatt noen flyttemelding etter at separasjonen er opphørt, må det ta opp bostedsspørsmålet med ektefellene for å få undersøkt hvor de nå skal bo, *se pkt. 3.5 "Felles hjem"*.
4. Meldingen arkiveres ved skattekontoret.

15 Skilsmisse

15.1 Innledning

Det er fregforskr. § 3-2 nr. 5 som setter opp regler for selve meldingsgangen og hvordan skilsmissen skal registreres.

Skilsmisse kan foregå på to måter, enten ved bevilling fra fylkesmannen etter forutgående separasjon (separasjonstiden er 1 år) eller ved skilsmisседом uten forutgående separasjon. I begge disse tilfellene skal den myndigheten som har truffet avgjørelsen sende melding om skilsmissen når avgjørelsen er endelig.

15.2 Skilsmissemeldingen - ekspedisjon

Meldingen skal sendes til skattekontoret for den kommunen hustruen er registrert som bosatt på skilsmissetidspunktet.

15.3 Registrering

1. Skilsmissemeldingen kontrolleres mot DSF.
2. Personnummer for begge parter påføres meldingen dersom dette ikke alt er gjort.
3. Skilsmisседato er den dato bevilling eller dom er gitt, **ikke** den datoen den er endelig.
4. Om familienummer og personkode, *se pkt. 32.4.8 "Familienummer endringer ved ulike hendelser - skilsmisse"*.
5. Bor en av ektefellene i en annen kommune, oversendes kopi av meldingen til denne.
6. Meldingen registreres i rutinen SKL og arkiveres i mappen for skilsmisse, sortert etter registreringsdato.

15.4 I utlandet

Det følger av § 4 i lov av 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner at Barne- og familiedepartementet kan avgjøre om en utenlandsk skilsmisse eller separasjon gjelder her i riket. Denne myndigheten er med virkning fra 1. april 1993 delegert til fylkesmennene. Skilsmisse eller separasjon som er gitt i annet nordisk land gjelder i Norge uten

godkjenning, forutsatt at begge ektefeller var statsborger i et av de nordiske land.

For øvrig vises til instruks fastsatt med hjemmel i fregforskr. § 1-2 litra b, *se vedlegg til rundskriv 11, 2007.*

16 **Oppløsning av ekteskap**

Fregforskr. § 3-2 nr. 5

De forhold som gjør at et ekteskap kan oppløses, er regnet opp i ekteskapslovens § 24. Oppløsningen av et ekteskap skjer ved dom, og den domstolen som har truffet avgjørelsen skal sende melding om oppløsningen når denne er endelig.

Når det gjelder meldingsgang og selve registreringen av meldingen i folkeregisteret, gjelder de samme regler som ved skilsmisse (et oppløst ekteskap er altså ikke ugyldig). Meldingen blir derfor å behandle etter de retningslinjene som er beskrevet i *kap. 15 "Skilsmisse"*. Meldingen registreres i rutinen OMS. Etter oppløsningen får partene sivilstand skilt/skilt partner.

17 Valgloven

17.1 Innledning

Reglene for stortingsvalg og kommunestyre- og fylkestingsvalg er gitt i valgloven av 28. juni 2002.

Denne oversikten tar utgangspunkt i de reglene som gjaldt ved valget i 2007. Reglene for valg blir med jevne mellomrom endret.

17.2 Manntall og stemmerett

I den nye valglov er det foretatt en del vesentlige endringer. De viktigste for skattekontorene er:

- skjæringsdato for manntallsføring er flyttet fra 31. mai til 30. juni.
- utvandrede norske borgere som innvandrer etter 30. juni skal uavhengig av botid utenlands, manntallsføres i innflyttingskommunen
- skattekontoret har i en del tilfeller meldeplikt til både innflyttings- og utflyttingskommunens valgstyre.

Videre må man merke seg at Datatilsynet har bestemt at personnummerdelen (de fem siste sifrene) i fødselsnummeret ikke lenger skal være med i valgmanntallet, bortsett fra det manntall valgstyret får til intern bruk.

17.2.1 Manntallet

Etter valglovens § 2-4 skal følgende personer føres inn i manntallet:

"(1) Stemmeberettigede som er registrert med bostedsadresse i Norge, skal føres inn i manntallet i den kommunen der de var folkeregisterført som bosatt den 31. mai i valgåret.

(2) Stemmeberettigede på Svalbard og Jan Mayen skal manntallsføres i den kommunen der de sist var folkeregisterført som bosatt.

(3) Stemmeberettigede som er bosatt utenfor Norge, skal føres inn i manntallet i den kommunen der de sist var folkeregisterført som bosatt. Utenlandsboende som ikke har vært folkeregisterført som bosatt i Norge noen gang i løpet av de 10 siste år før valgdagen, må likevel søke valgstyret om å bli innført i manntallet. Søknaden må inneholde forsikring om at vedkommende fortsatt er norsk statsborger.

(4) Utenlandsboende som er ansatt i diplomatiet eller konsulatvesenet og deres husstand, skal manntallsføres i den kommunen der de sist var registrert som bosatt. Manntallsføringen skjer uavhengig av utenlandsoppholdets lengde. Dersom de ikke noen gang har vært folkeregisterført som bosatt i Norge, skal de manntallsføres i Oslo kommune."

For at en person skal kunne innføres i manntallet i kommunen, kreves det foruten stemmerett (se pkt. 2 nedenfor) at vedkommende enten

- a. den 30. juni i valgåret står registrert i folkeregisteret som bosatt i kommunen eller
- b. har vært registrert som bosatt i riket noen gang i løpet av de siste 10 årene før valgdagen.

Det er viktig å merke seg at det er registreringen i folkeregisteret som er avgjørende for hvor en person skal innføres i manntallet. Avgjørelsen om i hvilken kommune en person skal regnes som bosatt, fattes av skattkontorene på grunnlag av folkeregisterforskriften kap. 5. Valgmyndighetene kan ikke treffe avgjørelser som er i strid med registreringen i folkeregisteret.

I det utkast til valgmanntall som Skattedirektoratet utarbeider, vil personer med spes. reg. type 6 (adressesperring gradert STRENGT FORTROLIG) være utelatt. Disse blir håndtert manuelt av Skattedirektoratet. Papirlister over personer med spes. reg. type 6 vil bli sendt som rekommandert post til valgstyret i vedkommendes bostedskommune.

17.2.2 Stemmerett

I forbindelse med **Stortingsvalg** setter valglovens § 2-1 opp følgende vilkår for stemmerett:

- a. Norsk statsborger, jfr. lov om norsk riksborgarrett av 8. desember 1950 mv.
- b. Alder 18 år oppnådd i løpet av valgåret
- c. Stemmeretten må ikke være mistet etter Grunnloven § 53.
- d. Vedkommende er, eller har noen gang vært, bostedsregistrert i Norge
- e. Manntallsført i en kommune på valgdagen.

Ansatte i diplomatiet eller konsulatvesenet og deres husstand har stemmerett uavhengig av om vilkåret om bostedsregistrering er oppfylt.

For norske statsborgere som har mer enn 10 års registrert utenlandsopphold bak seg, gjelder særskilte vilkår for å få stemmerett, *se pkt. 17.2.3 "Stemmerett for norske statsborgere som har mer enn 10 års registrert utenlandsopphold"*.

Når det gjelder **kommunestyre og fylkestingsvalg**, gjelder de samme vilkår som for Stortingsvalg, jfr. valglovens § 2-2.

Videre vil personer som ikke er norske statsborgere, men som oppfyller de øvrige vilkårene i § 2-1, ha stemmerett ved kommunestyre og fylkestingsvalg dersom de enten

- a. har stått innført i folkeregisteret som bosatt i Norge de tre siste årene før valgdagen, eller
- b. er statsborger i et annet nordisk land og er blitt folkeregisterført som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret.

Dersom skattekontoret er i tvil om noen som er kommet med i manntallet, ikke skulle ha vært med etter foranstående regler, må kontoret ta dette opp med valgstyret. Det tilligger valgmyndighetene å avgjøre om en person fyller stemmerettsvilkårene. Skattekontoret må derfor ikke under noen omstendighet på egen hånd utelate noen fra manntallet uten at det er kommet melding om at vedkommende ikke har stemmerett.

17.2.3 Norske statsborgere som har mer enn 10 års registrert utenlandsopphold

Som nevnt foran under pkt. 17.2.1 skal norske statsborgere med mindre enn 10 års registrert utenlandsopphold målt fra valgdagen, manntallsføres i den kommunen de sist var registrert som bosatt. Flytter personen tilbake til Norge i tidsrommet fra og med 1. juli og frem til valgdagen, skal vedkommende imidlertid manntallsføres i den kommunen vedkommende flytter til.

Norske statsborgere som har mer enn 10 års registrert utenlandsopphold målt fra valgdagen, har etter valglovens § 2-2 første ledd bokstav c stemmerett dersom de noen gang har stått innført i norsk folkeregister som bosatt og ellers fyller vilkårene for stemmerett. Utenlandsoppholdets varighet er dermed uten betydning for stemmeretten. Men disse vil **ikke** bli automatisk innført i manntallet (unntatt er ansatte i diplomatiet eller konsulatvesenet og deres husstandsmedlemmer). I henhold til valglovens § 2-4 tredje ledd må disse sende søknad om å bli manntallsført til valgstyret i den kommunen hvor de sist var manntallsført. Det er ikke lenger noen eksakt søknadsfrist. Etter valglovens § 2-7 tredje ledd kan søknaden fremmes så lenge det er praktisk mulig å oppdatere manntallet.

Flytter vedkommende tilbake etter 30. juni, skal manntallsføringen skje i innflyttingskommunen.

Norske statsborgere som flytter til utlandet 1. juli eller senere i valgåret, kommer med i manntallsutkastet i den kommunen der de er folkeregisterført 30. juni. De trenger ikke søke om å bli innført i manntallet og de skal ikke strykes i manntallet når de flytter til utlandet.

Norske statsborgere som er bosatt i utlandet, men som etter valglovens § 2-4 tredje ledd skal innføres i valgmannstallet, vil bli ført opp først i manntallet, alfabetisk sortert sammen med personer som er registrert etter reglene om spesifisert registreringstype (diplomater, militært personell beordret til utlandet, personer på Svalbard, personer som er registrert "uten fast bolig" og personer som har sperret adresse). Personer som er registrert på en adresse som kan røpe et klientforhold som må regnes som personlig, vil imidlertid bli ført i den valgkretsen de er registrert som bosatt, men uten bostedsadresse.

17.2.4 Melding om tap av stemmerett

Det finnes ikke lenger noe kjennemerke i DSF for tap av stemmerett. Eventuelle meldinger som mottas om fradømt stemmerett må derfor oversendes valgstyret.

17.3 Endring i valgkretsinnndelingen

Ved fremstilling av valgmannstallsutkastet blir valgkretsene i folkeregisteret benyttet. Skattekontoret skal orienteres om endringer i valgkretsinnndelingen innen 31. mars i valgåret, jfr. valgl. § 9-3. Meldinger som mottas senere skal avvises.

Om ikke annet er avtalt må skattekontorene selv legge inn endringer/korreksjoner i valgkretsene. Omleggingen må utføres innen **30. juni i valgåret** om den skal komme med i valgmannstallsutkastet.

Når det gjelder kontrollen med de valgkretsendringer som er kommet via GAB-ajourhold, *se rundskriv nr. 3, 2003*.

17.4 Ajourhold av folkeregisteret som grunnlag for valgmannstallet

Utgangspunktet for etableringen av valgmannstallet er folkeregisteret **pr. 30. juni**. Meldinger med registreringsdato til og med 30. juni (i praksis 29. juni) må være registrert **senest 6. juli**.

Dersom noen som har registreringsdato 30. juni eller før, mot formodning ikke har kommet med i manntallsutkastet, må skattekontoret så snart det er klar over forholdet, sende melding til valgstyret i både fraflyttings- og tilflyttingskommunen.

17.5 Ajourhold av manntallet etter 31. mai

I henhold til valgforskriftens § 1 skal skattekontorene etter 30. juni og frem til og med siste virkedag før valget sende meldinger til valgstyret i følgende situasjoner:

1. Flyttemelding som er mottatt av folkeregistermyndigheten innen skjæringsdatoen 30. juni, men som ikke er blitt registrert før manntallsutkastet ble skrevet ut, dvs. senest 6. juli. Vedkommende skal manntallsføres i tilflyttingskommunen og strykes fra manntallet i fraflyttingskommunen. Skattekontoret for innflyttingskommunen sender melding til valgstyrene i begge kommunene.
2. Utenlandsboende norske borgere som flytter tilbake til Norge etter 30. juni. Vedkommende skal her, uansett botid i utlandet, manntallsføres i tilflyttingskommunen. Skattekontoret sender melding til valgstyret i innflyttingskommunen. Dersom innflyttingskommunen er en annen kommune enn den vedkommende var registrert som bosatt i på utflyttingstidspunktet, skal melding også sendes valgstyret i tidligere bostedskommune.
3. Personer som erverver norsk statsborgerskap etter 30. juni. Er ikke statsborgerendringen registrert senest 6. juli, sendes melding om dette til valgstyret i bostedskommunen.
4. Personer som det mottas dødsmelding på etter 30. juni. Er ikke dødsfallet registrert senest 6. juli, sendes melding til valgstyret i bostedskommunen.
5. Manntallsførte utenlandske statsborgere som utvandrer etter 30. juni og utvandringen ikke er registrert senest 6. juli. Dette vil gjelde:
 - 5.1 Statsborgere i annet nordisk land som er 18 år eller eldre.
 - 5.2 Ikke-nordisk borger som er 18 år eller eldre og som har stått registrert som bosatt i Norge i minst tre år regnet tilbake fra valgdagen.

Meldingen sendes valgstyret i de(n) angjeldende kommune(r). Meldingene må av hensyn til postgangen sendes som A-post den siste uken før valget. Siste postsending til valgstyret vil omfatte de meldinger som skattekontoret får registrert i rimelig tid før posten blir sendt fredag før valgdagen.

Skattekontoret må legge opp en god rutine som sikrer at meldingen kommer til valgstyret i riktig kommune.

Dersom valgstyret i stedet ønsker maskinell oppdatering av manntallsendringer, skal det ikke sendes manuelle endringer til vedkommende valgstyret. En forutsetning for å bli fritatt for dette er at valgstyret skriftlig har samtykket i dette.

Personer som står registrert med spes.reg.6 skal det ikke sendes melding på. Endringer vil her bli håndtert av Skattedirektoratet, *se pkt. 17.2.1 "Mantallet"*.

17.6 Valgmanntallet - avskrifter m.v.

Etter valglovforskriftens § 3 har de politiske partier og andre grupper som stiller liste ved valget rett til å få en kopi av utkastet til valgmanntall. Krav om dette fremsettes overfor valgstyret.

NB! Søknader som gjelder mer enn en kommune kan ikke valgstyret behandle. For slike tilfeller gjelder særskilte regler, se rundskriv nr. 3, 1997.

Det er valgstyret som sørger for bestilling av manntallslistene fra EDB Infobank. EDB Infobank returnerer det ferdiglagde materialet direkte til det valgstyret som har foretatt bestillingen. Valgstyret selv påser at materialet blir levert tilbake innen to år.

Før øvrig kan de registrerte politiske partier bestille oversikter over stemmeberettigede før manntallsutkastet foreligger. På kommune- og fylkesnivå behandles slike søknader av skattekontoret for vedkommende kommune eller fylke. Søknader som omfatter større områder må oversendes Skattedirektoratet. *Se nærmere om dette under pkt. 21.7 "Standardoppdrag - Saksbehandlingen" og i rundskriv nr. 2, 2007.* Man må spesielt merke seg at søknader om utskrifter som skattekontoret mottar etter 1. juli skal oversendes valgstyret.

Videre må man merke seg at henvendelser utenom valget fra politiske partier om å få folkeregisteropplysninger må behandles etter reglene i fregforskr. § 9-4, *se pkt. 20.3 "Private personer og institusjoner"*.

17.8 Samemanntallet

Samelovens § 2-6

Etter en lovendring kan det registreres i folkeregisteret at en person er innført i samemanntallet. Lovendringen medfører at valgstyret legger folkeregisteret til grunn ved utarbeidelse av samemanntall til sametingsvalgene.

Samemanntallet er pr. 1. juli 2000 lagt inn i Det sentrale folkeregister. Inn- og utmeldinger til samemanntallet registreres av Skatt Øst, Særregisteret. Skulle skattekontorene unntaksvis motta inn- eller utmeldinger, skal disse oversendes Særregisteret.

Selve godkjenningen av nye velgere i samemanntallet foretas av Sametinget som så sender melding til Særregisteret. Oppdateringen av samemanntallet gjøres på grunnlag av disse meldingene.

For oppslag og registrering i samemanntallet er det lagt inn to nye valg i folkeregistermenyen i DSF:

22	Oppslag i samemanntall	OSAME
12	Oppdatering av samemanntall	SAME

Passord for oppdatering av folkeregisteret må være oppgitt både for oppslag og oppdatering.

Samemanntallet er ikke tilgjengelig for eksterne brukere av folkeregisteret, med mindre Kommunal- og regionaldepartementet skulle bestemme noe annet (§ 2-6 nest siste ledd).

Bruerveiledning er inntatt i Brukerhåndboken.

18 Statsborgerskap

18.1 Hjemmel

Lov om norsk statsborgerskap av 10. juni 2005 nr. 51.

18.2 Betydning

Statsborgerforholdet har først og fremst internrettslig betydning ved at det gir en person en del rettigheter og plikter. Viktigst er kanskje den ulovfestede retten til å oppholde seg i riket; en norsk statsborger kan verken utvises eller avvises. Hans norske statsborgerskap kan heller ikke fradømmes ham som straff. Som hovedregel er det bare norske statsborgerne som har stemmerett og er valgbare ved offentlige valg. Ved lovendringer i 1978 og 1983 fikk fremmede statsborgere som har bodd her i minst 3 år, stemmerett og valgbarhet ved kommune- og fylkestingsvalgene, *se pkt. 17.2.2 "Stemmerett"*.

Når det gjelder pliktene for norske borgere, er den viktigste Grl. § 109 om å delta i forsvaret av landet.

18.3 Prinsipper

Når man skal avgjøre hvem som skal være statsborger i et land er det tre prinsipper som kan legges til grunn. Etter **territorialprinsippet** vil et barn automatisk bli statsborger i det land hvor det er født. **Domisilprinsippet** går ut på at en person er statsborger i det land hvor han har sin faste bopel. **Nedstammingsprinsippet** medfører at foreldrenes statsborgerskap er avgjørende for barnets statsborgerskap, det vil si at et barn ved fødselen får det statsborgerskap som foreldrene har uansett hvilket land barnet blir født i.

Nedstammingsprinsippet vil ikke volde noe problem i de tilfeller hvor foreldrene har samme statsborgerskap. Det er først når foreldrene har forskjellig statsborgerskap at det etter nedstammingsprinsippet kan by på tvil å fastsette et barns statsborgerskap.

Før vi fikk vår første statsbrl. i 1888 bygde vår rett på domisilprinsippet. Loven av 1888 innførte nedstammingsprinsippet, og de senere lover av 1924, 1950 samt den nå gjeldende "lov om norsk statsborgerskap" av 10. juni 2005 bygger på samme prinsipp. Nedstammingsprinsippet som er det prinsipale blir supplert og modifisert med domisil- og territorialprinsippet. Det er begrunnet ut fra hensynet til at en person skal kunne være statsborger i det landet som vedkommende føler seg sterkest knyttet til. Disse prinsippene er lagt til grunn både i lovens ervervs- og tapsregler.

18.4 Statsløse – dobbelt statsborgerskap

I og med at det er et lands interne lovgivning som er bestemmende for en persons statsborgerskap, så kan forskjellig nasjonal lovgivning medføre at en person blir statsløs eller får dobbelt statsborgerskap.

At en person er statsløs, vil si at han ikke har statsborgerskap i noe land.

I flere land har det vært gjort forsøk på å tilpasse lovgivningen til hverandre slik at disse situasjonene kan unngås. Statsbrl. av 2005 er så vel som lovene av 1924 og 1950 et resultat av nordisk lovsamarbeid.

18.5 Endringer i lovgivningen

Lovendringen i 1950 innførte en endring av den gifte kvinnens statsborgerrettslige stilling. Loven brøt med det tidligere prinsipp om at kvinnens statsborgerlige forhold stort sett var knyttet til mannens og gjennomførte et likestillingsprinsipp ved at kvinnen selvstendig erverver og taper statsborgerskap.

I 1979 ble loven på ny endret og formålet med lovendringen da var å skape likestilling mellom mann og kvinne når det gjelder å overføre norsk statsborgerskap til barn der foreldrene er gift.

I loven av 2005 er likestillingen mellom mann og kvinne utvidet til å gjelde også ugifte. Barn får nå norsk statsborgerskap dersom enten far eller mor er norsk statsborger, uavhengig av sivilstand.

Man må merke seg at barns statsborgerskap ikke lenger kan endres i forbindelse med at foreldrene gifter seg.

18.6 Erverv ved fødsel og adopsjon

18.6.1 Fødsel

Statsbrl. § 4

Hovedregelen om hvem som er norsk statsborger står i statsbrl. § 4 og bygger som nevnt på nedstammingsprinsippet. Barn erverver norsk statsborgerskap ved fødselen dersom enten moren eller faren er norsk statsborger, uansett hvor fødselen finner sted.

Den løsning som er valgt i statsbrl. § 4 når bare en av foreldrene er norsk, innebærer at barn ofte kan få dobbelt statsborgerskap. Statsløshet vil derimot unngås etter den nye loven.

I statsbrl. § 4 første ledd annet punktum er det en bestemmelse som regulerer det tilfelle hvor faren er død, men var norsk borger da han døde. På samme måte som om faren hadde vært i live (første punktum), får også barnet i dette tilfellet norsk statsborgerskap.

Bestemmelsen om hittebarn i § 4 annet ledd antas å være uten praktisk betydning.

18.6.2 Adopsjon

Statsbrl. § 5

Det følger av statsbrl. § 5 at barn under 18 år som blir adoptert av norsk borger, automatisk får norsk statsborgerskap dersom adopsjonsbevilling er gitt av norsk myndighet i medhold av adopsjonsloven eller utenlandsk adopsjon i medhold av adopsjonsloven skal gjelde i Norge.

18.6.3 Grunnlaget for statsborgerskapet endres

Statsbrl. § 6

Dersom grunnlaget for erverv av statsborgerskap etter §§ 4 og 5 senere bortfaller ved erkjennelse eller avgjørelse, skal barnet anses for aldri å ha vært norsk, med mindre barnet blir statsløst. Dette vil være særlig aktuelt ved tilbakekall av mors eller fars statsborgerskap etter § 26.

I § 6 annet ledd åpnes det for at barnet etter søknad likevel kan få beholde norsk statsborgerskap, selv om grunnlaget for ervervet bortfaller.

18.7 Erverv etter søknad

Statsbrl. §§ 7-19

18.7.1 Opphold i riket - hovedregel

Statsbrl. § 7

Etter statsbrl. § 7 kan en utlending ved opphold i riket bli norsk statsborger ved søknad til Utlendingsdirektoratet. I hovedregelen kreves det at søkeren:

- har klarlagt sin identitet
- har fylt tolv år
- er og vil forbli bosatt i riket
- fyller vilkårene for bosettingstillatelse i henhold til utlendingslovens § 12
- har syv års opphold i løpet av de siste ti år med oppholdstillatelser av minst ett års varighet

- fyller krav i § 8 om 300 timers norskopplæring eller kan dokumentere tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk
- ikke er straffet, ilagt strafferettslig særreaksjon (f.eks. tvunget psykisk helsevern) eller har utholdt karenstid etter § 9 som følge av straff eller strafferettslig særreaksjon
- fyller kravet om løsning fra annet statsborgerskap etter § 10

18.7.3 Opphold i riket - unntak

Statsbrl. §§ 8-19

Fra vilkårene i § 7, *se pkt. 18.7.2 "Opphold i riket – hovedregel"*, gjelder visse unntak. De viktigste er:

- Vilkåret om å måtte oppfylle vilkårene for bosettingstillatelse gjelder ikke EØS/EFTA-borgere, jfr. § 14. For disse er det krav om tre års botid i henhold til oppholdstillatelse av fem års varighet.
- Kravet om syv års opphold gjelder ikke for den som har ankommet Norge som mindreårig. Kravet er her fem års opphold i løpet av de siste syv år, jfr. § 11.
- Kravet om syv års botid gjelder heller ikke for den som er gift, registrert partner eller samboer og som har felles bopel med norsk statsborger. Kravet er her tre års opphold i løpet av de siste ti år samt til sammen syv års opphold og ekteskap/partnerskap/samboerskap, jfr. § 12.
- Dessuten gjelder ikke kravet om syv års botid samt kravet om å kvalifisere til bosettingstillatelse for søkere som er statsborgere av et annet nordisk land. Her er kravet to års oppholdstid, jfr. § 13. Det samme gjelder tidligere norske statsborgere, men de må i tillegg ha hatt oppholdstillatelser av minst ett års varighet de siste to år.
- For statsløse gjelder ikke kravene til alder, oppholdstid og løsning fra annet statsborgerskap. Likevel må statsløse som er fylt 18 år ha minst tre års oppholdstid med oppholdstillatelser av minst ett års varighet, jfr. § 16.
- Kravet om norskopplæring gjelder bare søknader som fremmes etter 1. september 2008 og bare søkere i alderen 18-55 år, jfr. § 8.
- Barn kan erverve statsborgerskap som biperson til foreldrene, jfr. § 17 første ledd. Da gjelder ikke kravene til alder, å være kvalifisert til bosettingstillatelse samt syv års opphold. I slike tilfeller kreves det to års botid med oppholdstillatelser av minst ett års varighet, jfr. § 17 annet ledd.

18.8 Erverv ved melding

18.8.1 Statsborger av annet nordisk land

Statsbrl. § 20

I henhold til § 20 har statsborgere av de andre nordiske land på visse vilkår rett til å bli norsk statsborger ved melding til Utlendingsdirektoratet. Søkeren må:

- ha fylt 18 år
- ha vært bosatt i riket de siste syv år
- ikke være dømt til frihetsstraff (fengsel) eller strafferettslig særreaksjon (f.eks. tvunget psykisk helsevern) de siste syv år
- være løst fra annet statsborgerskap

18.8.2 Gjenerverv

Statsbrl. § 21

Den som har tapt norsk statsborgerskap som følge av erverv av statsborgerskap i et annet nordisk land, kan etter § 21 gjenerverve norsk statsborgerskap ved melding til Utlendingsdirektoratet. Melderens må:

- ha bosatt seg i riket
- være løst fra annet statsborgerskap.

18.8.2 Barn

Statsbrl. § 22

Barn av annet nordisk lands statsborger som erverver eller gjenerverver norsk statsborgerskap etter §§ 20 og 21, får automatisk norsk statsborgerskap ved foreldrenes erverv dersom barnet:

- er bosatt i Norge
- er løst fra annet statsborgerskap
- hverken er gift eller registrert partner

Dersom grunnlaget for foreldrenes erverv av norsk statsborgerskap etter §§ 20 og 21 endres, gjelder regelen i § 6 tilsvarende, *se pkt. 18.6.3 "Grunnlaget for statsborgerskapet endres"*.

18.9 Tap

18.9.1 Tap ved fravær fra riket

Statsbrl. § 24

På samme måte som oppvekst i riket kan medføre erverv av norsk statsborgerskap, kan en som er født i utlandet tape sitt norske statsborgerskap dersom han er vokst opp i utlandet.

Tapsregelen i statsbrl. § 24 rammer barn som erverver norsk statsborgerskap ved fødselen og som vokser opp utenfor Norge uten kontakt med landet. Statsborgerskapet tapes ved fylte 22 år, med mindre vedkommende innen den tid har bodd til sammen to år i Norge eller til sammen syv år i Norge og andre nordiske land.

For å unngå tap kan vedkommende innen han fyller 22 år søke Utlendingsdirektoratet om bibehold. For bibehold etter søknad kreves det at vedkommende har tilstrekkelig tilknytning til Norge.

Tap etter § 24 inntreer likevel ikke dersom det fører til at personen blir statsløs.

18.9.2 Løsning

Statsbrl. § 25

På samme måte som statsborgerskap kan erverves ved søknad kan det opphøre ved løsning. En norsk borger kan ikke uten videre gi opp sitt norske statsborgerskap, men er først lovens betingelser oppfylt, har han etter søknad krav på å bli løst fra statsborgerskapet. For den som er bosatt i utlandet, er det tilstrekkelig å godtgjøre at han har utenlandsk statsborgerskap. Er vedkommende bosatt i Norge, kreves det i tillegg at det vil være urimelig å nekte løsning.

Uavhengig av bosted er det ikke adgang til løsning dersom vedkommende blir statsløs. Imidlertid kan løsning i slike tilfeller innvilges dersom vedkommende bor i utlandet og løsning er nødvendig for å kunne erverve annet statsborgerskap. Vilåret for løsning er da at han innen en viss frist blir statsborger i et annet land. Er ikke annet statsborgerskap ervervet innen fristens utløp, anses vedkommende fortsatt som norsk statsborger.

18.9.3 Erverv av fremmed statsborgerskap

Statsbrl. § 23

I et forsøk på å unngå dobbelt statsborgerskap har statsbrl. i § 23 fastsatt et generelt prinsipp om at den som blir statsborger i et fremmed land i visse situasjoner taper sitt norske statsborgerskap. Tapet inntreer for den som får statsborgerskap i et annet land "etter søknad eller uttrykkelig samtykke". Tapet inntreer bare når personen selv har medvirket til å få det andre statsborgerskapet. Har vedkommende medvirket, inntreer tapet av norsk statsborgerskap ex lege, dvs. automatisk på det tidspunkt det nye statsborgerskapet ble ervervet.

Får skattekontoret kjennskap til at en person som i folkeregisteret er registrert som norsk statsborger, har ervervet utenlandsk statsborgerskap ved søknad, tas saken opp med Skattedirektoratet.

Har vedkommende ikke medvirket til å få et annet statsborgerskap, så oppstår det dobbelt statsborgerskap. Det kan for eksempel være tilfelle dersom han bor i et land som følger territorialprinsippet.

18.9.4 Tilbakekall

Statsbrl. § 26

Utlendingsmyndigheten kan tilbakekalle innvilgelse av norsk statsborgerskap dersom nødvendig løsning fra annet statsborgerskap ikke oppfylles, *se pkt. 18.7.1 "Opphold i riket – hovedregel"*, med mindre det er gjort unntak fra løsningskravet. Dersom norsk statsborgerskap ikke tilbakekalles til tross for at løsningskravet ikke er oppfylt, skal utlendingsmyndigheten utstede skriftlig bekreftelse på at det norske statsborgerskap er i behold.

For øvrig kan tilbakekall skje dersom omgjøringsadgangen følger av forvaltningslovens § 35 eller alminnelige forvaltningsrettslige regler.

18.10 Registrering

18.10.1 Melding om erverv

Fregforskr. § 3-2 nr. 6

Melding om erverv av norsk statsborgerrett gis av Utlendingsdirektoratet.

Skattekontoret må gå frem på følgende måte når slik melding mottas:

1. Statsborgermeldingen kontrolleres mot DSF. Personnummer påføres meldingen.
2. Statsborgerskapet endres i rutinen DIV. I merknadsfeltet føres dato for bevillingen og hvem den er utstedt av.

3. Statsborgermeldingen arkiveres i mappen for "Statsborgerskap".
4. Kommer melding om statsborgerskap for person som ikke er registrert bosatt i en kommune som hører inn under skattekontorets myndighetsområde, må meldingen sendes til skattekontoret for vedkommende kommune.

18.10.2 Personer med flere statsborgerskap

I feltet for statsborgerskap føres alltid det norske, mens det andre statsborgerskapet føres som merknad i hovedmerknadsfeltet.

18.10.3 Tvil om riktig statsborgerskap

Skattekontoret bør som hovedregel registrere det statsborgerskapet som er registrert i DUF. Er man likevel i tvil om hva som er personens rette statsborgerskap, må man ta saken opp med Utlendingsdirektoratet.

18.10.4 Barn født av ikke-nordiske foreldre med ulike statsborgerskap

Dersom statsborgerskap ikke er understreket på fødselsmeldingen, skal barnet registreres med samme statsborgerskap som moren.

Bli det fremlagt dokumentasjon på at barnet skal ha samme statsborgerskap som faren eller er statsløs, foretar skattekontoret selv manuell retting i Det sentrale folkeregister. Det er ikke nødvendig med tilbakemelding til Skattedirektoratet.

18.10.5 Statsløse personer

Dersom en person hevder å være statsløs, må vedkommende dokumentere at han eller hun har mistet borgerretten sin. Kan han/hun ikke det, må skattekontoret registrere ham/henne med den borgerretten han/hun hadde før han eller hun kom til Norge. For flyktninger vil det normalt være det landet de har flyktet fra.

19 **Ordningen av registeret**

19.1 **EDB-registeret**

Etter fregforskr. § 2-1 skal folkeregisteret føres med elektroniske hjelpemidler. Reglene for teknisk føring er beskrevet i Brukerhåndboken. De manuelt førte kortene som er opprettet skal imidlertid oppbevares, jfr. fregforskr. § 11-2 og rundskriv nr. 11, 1994.

19.2 **Manuelle registre**

19.2.1 **Navneregisteret**

Navneregisteret omfatter personer som har vært registrert bosatt eller er blitt fødselsregisterført i kommunen før føring med elektroniske hjelpemidler ble tatt i bruk. Navneregisteret omfatter også personer som er død eller utvandret før fødselsnummersystemet ble tatt i bruk.

19.2.2 **Hovedregisteret**

Etter 1.1.95 er ingen hovedregisterkort ajourført eller opprettet. Inntil dette tidspunktet bortfalt føringen av hovedregisteret gradvis i takt med fremdriften i utplasseringen av EDB-utstyr i folkeregistrenhetene.

Hovedregisteret omfattet frem til føringen bortfalt alle personer som var registrert bosatt i kommunen, personer som ble født i kommunen etter 1. januar 1983 av foreldre som ikke var registrert som bosatt i Norge og dødfødte i kommunen.

19.2.3 **Opplysninger på hovedregisterkortet**

Hovedregisterkortet kan inneholde følgende opplysninger:

- slektsnavn, fornavn,
mellomnavn og evt. slektsnavn
som ugift	- bostedsadresse, evt. med
anmerkning hvis adressen
er sperret og hvor lenge
- fødselsnummer	- yrke og arbeidsgiver
- fødekommune/land og syke-
hus og fødehjem	- familienummer
- dåpssted og -dato	- ektefelles/partners slekts-
navn, fornavn, mellomnavn
- kjønn	og evt. slektsnavn som
- statsborgerskap	ugift

- trossamfunn	- ektefelles/registrert partners fødselsnummer
- dødsdato	- ektefelles/registrert partners statsborgerskap
- sivilstand	- foreldres slektsnavn, fornavn, mellomnavn og evt. tidligere slektsnavn
- dato og sted (embete) for inngåelse av ekteskap/registrert partnerskap	- foreldres fødselsnummer og statsborgerskap
- dato og sted (embete) for separasjon	- barns slektsnavn, fornavn og mellomnavn
- dato og sted (embete) for skilsmisse	- barns fødselsdato, fødested og kjønn
- dato for ektefelles/partners død	- hovedmerknadsfeltet kan inneholde attestmerknader og Fremkonnummer.
- stemmerettsforhold	
- vergemål ved umyndiggjørelse	
- verge/hjelpeverges adresse	

NB! Andre opplysninger enn dette var det ikke adgang til å registrere på hovedregisterkortene

19.2.4 Ordningen av hovedregisteret

Etter 1.1.95 er det ikke blitt ført hovedregisterkort. Kortenes plassering er avhengig av tidspunktet for opphør av føringen av hovedregisterkortene i den enkelte kommune. Unntak fra dette gjelder kort for adopterte og deres biologiske foreldre. Disse kortene skal fortsatt fjernes fra hovedregisteret og oppbevares nedlåst. Den nærmere instruks her er gitt i rundskriv nr. 11, 1994.

Kortene er dels plassert etter bostedsadressen, dels etter fødselsdato og dels i egne avdelinger for Diplomater, Militært personell beordret til utlandet, Personer som oppholder seg på Svalbard, Jan Mayen o.l. og Uten fast bosted, Fødselsregisterførte og Dødfødte.

19.2.5 Avgangsregisteret

Avgangsregisteret fungerer som et arkiv og består frem til 1.1.95 av hovedregisterkortene til personer som er utvandret eller som er døde. Etter 1.1.95 er ingen nye kort overført til avgangsregisteret.

I tillegg til det ordinære avgangsregisteret er det avgangsregister for utflyttede og et omskrivningsregister. Disse omfatter kun kort som har stått i 25 år eller mer og som kan overføres til arkivverket.

19.3 Avlevering til arkivverket

Oversending av kort fra avgangsregisteret til arkivverket skal gjøres som tidligere, jfr. fregforskr. § 44. Når det gjelder oversending av opplysninger som ikke er ført på kort, vil Skattedirektoratet avtale overføring av disse til arkivverket på maskinlesbart medium.

Fra 1. januar 2020 vil det årlig bli produsert lister til folkeregistrene over hvilke kort som skal tas ut fra hovedregisteret for oversending til arkivverket.

19.4 Det sentrale folkeregister

Det sentrale folkeregister omfatter:

- **Folkeregistersystemet**

Folkeregistersystemet omfatter alle tildelte D-nummer og fødselsnummer. Hvilke opplysninger som kan registreres om hvert enkelt fødselsnummer fremgår av fregforskr. § 2-1. Det er henvisninger mellom utgåtte/gyldige fødselsnummer og mellom fødselsnummer og tidligere tildelte D-nummer. Adressedelen i Det sentrale folkeregister inneholder alle bolighusadresser med tilhørende adressenavn og kretsopplysninger. Beskrivelse av adressedelen finnes i Brukerhåndboken.

- **Skattemanntallet**

Alle folkeregisteropplysninger som har betydning for skattemanntallet oppdaterer skattemanntallet automatisk. Skattemanntallet omfatter navn og adresse til alle fødselsnummer/D-nummer som har vært med i manntallet etter mai 1985. Registeret inneholder skattemanntallet for 3 år.

19.5 Distribusjonsregisteret

I forbindelse med omleggingen av registrene er spredningen av folkeregisterdata endret. Fra januar 2005 er det etablert folkeregisterdatabase hos distributøren (f.t. EDB Business Partner ASA, Infobank) som oppdateres daglig med meldinger fra Det sentrale folkeregister. Skattekontorene har ikke tilgang til dette register.

20 Utlevering av opplysninger

20.1 Taushetsplikt og taushetsrett

Fregl. § 13

§ 13 er en taushetspliktbestemmelse. Det vil si at paragrafen bestemmer hvilke opplysninger som skal være undergitt taushetsplikt og hvilke opplysninger som bare er undergitt taushetsrett.

At en opplysning er undergitt taushetsplikt betyr at det ikke er lov til å meddele opplysningen til andre personer, deri inkludert andre ansatte ved skattekontoret. For øvrig er det etter straffelovens § 121 straffbart å bryte taushetsplikten.

Riktignok gjelder det visse unntak til denne taushetsplikten. *Se nærmere om det under pkt. 20.2.2 "Offentlige myndigheter - vilkår".*

Opplysninger som ikke er undergitt taushetsplikt, er bare undergitt såkalt taushetsrett. Det vil si at man har adgang til å levere ut slike opplysninger dersom forespøreren har et begrunnet behov. *Se nærmere om dette under pkt. 20.2.2 "Offentlige myndigheter - vilkår".*

20.1.1 Opplysninger undergitt taushetsrett

Etter fregl. § 13 første ledd er følgende opplysninger undergitt *taushetsrett*:

- fullt navn
- fødested
- fødselsdato og personnummer
- bostedsadresse, dersom den ikke røper et klientforhold som må anses som personlig
- eventuell dødsdato

20.1.2 Opplysninger undergitt taushetsplikt

Andre opplysninger enn de som er nevnt ovenfor er i utgangspunktet undergitt *taushetsplikt*, men etter § 13 første ledd nest siste punktum kan imidlertid følgende opplysninger i særlige tilfeller unntas fra taushetsplikt:

- sivilstand
- ektefelle/registrert partner
- barn
- foreldre

20.2 Offentlige myndigheter

20.2.1 Generelt

Fregl. § 14 første ledd, fregforskr. §9-3.

Det skilles mellom offentlige myndigheters rett til å få folkeregisteropplysninger og den retten private personer og institusjoner har. I det daglige folkeregisterarbeidet er det derfor viktig å vite hvem som er offentlig myndighet og hvem som er privat.

Med offentlig myndighet forstås et organ som har myndighet til å forberede og/eller fatte forvaltningsvedtak.

NB! *Utenlandske offentlige myndigheter regnes i utgangspunktet som private, og søknader fra disse behandles derfor etter § 9-4, se pkt. 20.3 "Private personer og institusjoner."*

Når det gjelder utlevering av opplysninger undergitt taushetsplikt, må man innenfor offentlig sektor også skille mellom myndigheter som har særskilt hjemmel til å få opplysninger uten hinder av lovbestemt taushetsplikt og de som ikke har slik hjemmel. Fregl. § 14 første ledd sier at dersom det er bestemt i medhold av lov eller regler fastsatt av Kongen, så kan selv taushetsbelagte opplysninger utleveres til offentlige myndigheter.

20.2.2 Vilkår

Fregforskr. § 9-3 nr. 1

Vilkåret for å utlevere opplysninger etter denne bestemmelsen er at det foreligger et begrunnet behov, dvs at den opplysningen som ønskes må være nødvendig for at myndigheten skal kunne ivareta de oppgaver den er pålagt i lov/forskrift. Det ligger i sakens natur at dess mer følsom en opplysning som utleveres er, dess mer nøye må skattekontoret være i sin vurdering av myndighetens behov.

Eks.: Kulturetaten søker om å få tilgang til hovedregisterkortene i forbindelse med sitt arbeide med slektsbok for kommunen. Dette arbeidet antas ikke å være pålagt kulturetaten som offentlig myndighet, og søknaden forutsettes derfor avslått med hjemmel i fregforskr. § 9-3 nr. 1 siste ledd, jfr. første ledd.

20.2.3 Opplysninger som kan utleveres

Fregforskr. § 9-3 nr. 1 første ledd

1. punktum slår fast at alle offentlige myndigheter, uavhengig av om de har lovhjemmel eller ikke, kan få utlevert følgende opplysninger om en person:

- fullt navn
- fødested
- fødselsdato og personnummer
- adresse (bosteds- og postadresse)
- sivilstand
- ektefelle/registrert partner
- barn
- foreldre
- eventuell dødsdato

med mindre slike opplysninger kan røpe et klientforhold e.l. som må anses som personlig.

- hvem som bor på en bestemt adresse
- opplysning om personer som ikke er identifiserbare, f.eks. der det er flere personer i kommunen som heter Peder Ås, kan myndighetene få utlevert fødselsnummer til alle Peder Ås'ene hvis det er ønskelig.
- alle typer oversikter som omfatter de bosatte i kommunen, også når de skal brukes til intervjuundersøkelser.

Søknader om utlevering av taushetsbelagte opplysninger til forskningsformål skal oversendes Skattedirektoratet for behandling, jfr. fregl. § 14 annet ledd.

2. punktum slår fast at andre opplysninger enn de som er nevnt ovenfor, er undergitt taushetsplikt og bare kan utleveres til myndigheter som har hjemmel i lov til å få slike opplysninger, jfr. fregl. § 14 første ledd. Kravet om at det skal foreligge et begrunnet behov for opplysningen gjelder fortsatt.

20.2.4 Avslag

3.punktum slår fast at dersom en søknad avslås, skal skattekontoret fatte et skriftlig begrunnet enkeltvedtak der det opplyses om klageadgangen til Skattedirektoratet (kfr. fvl. kap. V).

En søknad avslås dersom man finner at:

- det ikke foreligger noe begrunnet behov for opplysningen
- myndigheten ikke har nødvendig lovhjemmel for den få den taushetsbelagte opplysningen som ønskes

20.2.5 Masseopplysninger

Fregforskr. § 9-3 nr. 2

Forespørsler som gjelder mer enn noen få, f.eks. der det er forespørsel om en rekke personers fødselsnummer, skal oversendes Skatt Øst, Særregisteret.

20.2.6 Telefoniske forespørslar

Fregforskr. § 9-3 nr. 1 annet ledd

Denne bestemmelsen har spesiell aktualitet når skattekontoret mottar telefoniske forespørslar. Dersom man ikke kjenner vedkommende som ringer, må man forsikre seg om vedkommende arbeider hos en offentlig myndighet. Dette gjøres ved at man ringer tilbake til vedkommende offentlige myndighet. Det er viktig å følge denne regelen for å forhindre at en privat person får utlevert opplysninger ved å utgi seg som offentlig tjenestemann.

20.2.7 Forespørslar fra politiet

Fregforskr. § 9-3 nr. 1 tredje ledd

Politiet har adgang til å få de opplysninger fra registermyndigheten som politiet selv finner nødvendig. Politiet har online tilgang til folkeregisteret. Dette er normalt i drift hele døgnet, og politiet skulle derfor i utgangspunktet ikke ha behov for skattekontorets assistanse.

20.2.8 Adgang til registeret for offentlig tjenestemann

Fregforskr. § 9-3 nr. 1 fjerde ledd

Dersom offentlig tjenestemann selv ønsker innsyn i folkeregisteret, kan skattekontoret på egen hånd treffe avgjørelse i saken. Kontorets avgjørelse her må regnes som en kontorforretning. Avslag på slike søknader anses derfor ikke å være enkeltvedtak og er dermed heller ikke gjenstand for klagebehandling.

I og med at folkeregisteret føres elektronisk, antas denne bestemmelsen å være inpraktikabel når det gjelder oppslag i selve registeret. Bestemmelsen antas derfor bare å ha betydning ved innsyn i arkiverte meldinger.

20.3 Private personer og institusjoner

Fregl. § 13, fregforskr. § 9-4

Enhver søker som ikke kan regnes om offentlig myndighet etter definisjonen i pkt. 20.2.1 ovenfor, regnes som privat.

20.3.1 Vilkår

Grunnvilkåret for utlevering av opplysninger til private er at opplysningene er nødvendige for ivaretagelse av søkerens *lovmessige rettigheter/plikter* (begrunnet behov).

Lovmessig henspiller her på juridiske, i motsetning til personlige eller kommersielle interesser. Det vil følgelig ikke være adgang til utlevere opplysninger om fødselsdato til en person som fyller år, eller adresse til en person for å oppnå alminnelig kontakt med vedkommende eller for å markedsføre en vare eller tjeneste. Undersøkende journalistisk virksomhet godtas derimot og ellers der det gjør seg gjeldende et mer allment behov. Videre må det antas at det foreligger et lovmessig grunnlag for å utlevere fødselsnummer for en banks eller et forsikringsselskaps kunder, til kreditorer (inkassobyråer) som ønsker fødselsnummer, adresse til en debitor og til personer som trenger fødselsnummer for oppslag i Brønnøysundregistrene.

Når det gjelder opplysninger om halvøsken, har Finansdepartementet i en klagesak slått fast at det kan opplyses **at** man har halvøsken. For utlevering av navn og adresse på halvøsken, må det imidlertid foreligge et konkret rettslig behov. En aktuell (ikke fremtidig) arvesak er et eksempel på slike behov.

NB! *Får skattekontoret en forespørsel om en person hvis adresse er sperret, må man svare at personen er ukjent i registeret og henvide den som ønsker opplysningen til å sende en skriftlig forespørsel til Skattedirektoratet.*

20.3.1.1 Selvstendig næringsdrivende

Når det gjelder selvstendig næringsdrivende (f.eks. tannleger, leger, advokater osv.) må det kunne forsvares at skattekontoret utleverer en adresse der det kan sies å foreligge et kontrakts-/avtalemessig forhold mellom forespørter - klient/kunde. Dette innebærer at skattekontorene i slike tilfelle kan utlevere f. eks. adresseopplysninger, men det må kun dreie seg om enkeltforespørslere.

Opplysninger som skal brukes i reklameøyemed, kan ikke utleveres. Man må også se hen til hva slags opplysning som ønskes; en tannlege som skal innkalle en pasient, vil f.eks. ikke ha behov for fødselsnummer.

20.3.1.2 Sosiale organisasjoner

Sosiale organisasjoner kan etter skriftlig søknad få utlevert opplysning om navn og adresse til bosatte i en kommune, med mindre adressen kan røpe et klientforhold e.l. som må anses som personlig, jfr. § 9-4 siste ledd. Vilåret er at opplysningene skal brukes til å fremme organisasjonens ideelle formål og at det kommunale organ som har ansvar for vedkommende saksfelt, har anbefalt søknaden. Innvilges søknaden skal opplysningene leveres ut gjennom vedkommende kommunale organ. Opplysninger til bruk for virksomhet utenfor organisasjonens sosiale område, som f.eks. til forretningsdrift eller pengeinnsamling kan ikke gis.

20.3.1.3 Noen få personer, regelmessige forespørslers

Det kan ikke utleveres opplysninger om mer enn tre-fire personer pr. gang og ikke oftere enn ca. en gang i uken. Dette har sammenheng med at det for masseopplysninger skal tas betaling. Slike saker skal oversendes Skatt Øst, Særregisteret, jfr. § 9-4 nr. 2.

20.3.1.4 Navngitt identifiserbar person

Samtidig som at personen er tilstrekkelig navngitt, betyr det at man med full sikkerhet finner den personen det ønskes opplysninger om.

20.3.1.5 Bosatte på en bestemt adresse

Der det spørres etter personer som bor på en bestemt adresse, er det tilstrekkelig at adressen lar seg identifisere med gate/husnummer eller gårds- og bruksnummer. For øvrig gjelder vilkårene om at det må foreligge et begrunnet behov og at det kun gjelder noen få personer.

20.3.1.6 Uthenting fra datasentral, se for øvrig pkt. 21 "Standardoppdrag"

Begrensningen i første ledd om noen få navngitte identifiserbare personer ikke gjelder hvis opplysningene på søkers kostnad kan hentes ut fra en distributør Skattedirektoratet har avtale med (f.t. EDB Business Partner ASA, Infobank). Det må foreligge en lovmessig rettighet eller plikt for at opplysningene skal kunne utleveres. I praksis innebærer dette at private meget sjelden kan få utlevert slike masseopplysninger.

Søknaden må være skriftlig. Avslag kan påklages til Skattedirektoratet.

For øvrig skal alle bestillinger av utskrifter fra distributøren sendes via Skattedirektoratet.

20.3.2 Hvilke opplysninger kan utleveres

Fregforskr. § 9-4 nr. 1 første ledd

Dersom vilkårene ovenfor er oppfylt, kan skattekontorene utlevere følgende opplysninger om en person:

- fullt navn
- fødested
- fødselsdato og personnummer
- adresse (bosteds- og postadresse)
- eventuell dødsdato

med mindre slike opplysninger kan røpe et klientforhold el. som må anses som personlig.

Etter skriftlig søknad kan, i særlige tilfelle, følgende opplysninger utleveres:

- sivilstand
- ektefelle/registrert partner
- barn
- foreldre

Av 2. punktum følger at man skal være *særlig* nøye med å vurdere behovet når det gjelder utlevering av opplysninger om en persons sivilstand, ektefelle/registrert partner, barn og foreldre. Man må her legge til grunn at den som ønsker slike opplysninger, må fremlegge skriftlig dokumentasjon på at opplysningene er nødvendig i utøvelsen av ens lovmessige rettigheter/plikter.

20.3.3 Avslag

Dersom man etter de forannevnte regler ikke kan utlevere opplysninger, skal skattekontoret fatte skriftlig begrunnet enkeltvedtak hvor det opplyses om klageadgangen til Skattedirektoratet, jfr. fvl. kap. V. Slike saker kan følgelig ikke oversendes direktoratet for besvarelse/behandling før det foreligger en skriftlig klage som skattekontoret ikke har funnet begrunnet.

Man må merke seg at det ikke er forvaltningsrettslig akseptabelt at en forespørsel avvises pr telefon, jfr. fvl. § 24 krav til skriftlighet. I slike tilfelle må vedkommende opplyses om at det må søkes skattekontoret skriftlig om å få utlevert opplysningene.

Derimot regnes det ikke som enkeltvedtak når opplysningene ikke kan utleveres på grunn av at kravet til navngitt og identifiserbar person ikke er oppfylt. Dette er en sikringsbestemmelse mot at ikke opplysninger om gal person blir utlevert. En avgjørelse her må regnes som en kontorforretning.

21 Standardoppdrag

21.1 Generelt

Standardoppdrag er oppdrag skattekontorene har myndighet til å godkjenne for utførelse hos distributører som har avtale med Skattedirektoratet om lagring og bruk av folkeregisteropplysninger. Distributør med avtale er EDB Business Partner ASA, Infobank.

Skattekontoret har bare adgang til å behandle søknader om opplysninger om bosatte i kommuner som ligger under kontorets ansvarsområde. Søknader som gjelder andre kommuner skal oversendes det aktuelle skattekontor. Søknader om bosatte i flere skattekontorens ansvarsområder skal oversendes Skattedirektoratet. I utgangspunktet er det kun offentlige myndigheter som kan bestille standardoppdrag.

Følgende opplysninger kan utleveres:

- fødselsdato eller fødselsnummer
- navn
- adresse (inkl. gårds- og bruksnummer)
- sivilstand
- ektefelle
- barn
- foreldre

Dersom søkeren kan vise til lovhjemmel for utlevering av taushetsbelagte opplysninger kan det i tillegg til ovennevnte opplysninger også gis opplysninger om følgende:

- statsborgerskap
- foreldreansvar

21.2 Uttakskriterier

Det kan gis opplysninger om:

- alle bosatte i kommunen
- deler av befolkningen, begrenset av alder, kjønn eller geografiske områder
- barn og foresatte
 1. Far dersom barnet bor sammen med begge foreldrene.
 2. Den av foreldrene som barnet bor sammen med dersom barnet ikke bor samme med begge foreldrene.

- en referanseperson pr. familie (søkeren må da oppgi om det ønskes eldste/youngste ektefelle/registrert partner eller mann/kvinne, der det finnes noe valg)
- personer som har endret navn innenfor et tidsrom
- avgang fra kommunen (døde og utflyttede)
- tilgang til kommunen (fødte og innflyttede)
- personer som har flyttet innen kommunen

Ved utlevering av opplysning om referanseperson, bør det gis en orientering om hva opplysningen innebærer og at den ikke må forveksles med opplysning om foresatte. Dersom skattekontoret har grunn til å tro at det feilaktig søkes om referanseperson hvor behovet er opplysning om foresatte, bør skattekontoret avklare dette med søkeren før opplysningene utleveres.

For tilflyttede og fraflyttede kan flyttdato og registreringsdato samt gammel og ny adresse oppgis.

Søkeren må selv oppgi hvordan personene eventuelt skal være sortert på lister e.l.

Opplysningene kan gis på lister, slipper, disketter eller magnetbånd.

21.3 Taushetsbelagte opplysninger

Distributørene (datasentralene) har alle data tilgjengelig. Det er derfor i prinsippet mulig å utlevere alle opplysninger om en person som ligger i DSF. Det stilles derfor store krav til skattekontorene når de skal behandle søknader om utlevering av taushetsbelagte opplysninger. skattekontorene har bare adgang til å godkjenne søknader som gjelder alle opplysninger om en person dersom søkeren har hjemmel i lov til å få taushetsbelagte opplysninger.

De mest aktuelle myndighetene er:

- trygdekontor
- politiet
- bidragsfogd
- Statistisk sentralbyrå
- Vernepliktsverket
- Kommunekassen

Kommer det søknader fra andre, må disse selv dokumentere sin lovhjemmel før søknaden kan godkjennes.

Vær oppmerksom på at kommuneleger ikke lenger kan få opplysning om samtlige bosatte i kommunen, *se rundskriv nr. 7, 1993 datert 16. mars s.å.*

21.4 Forskere

Skattekontoret er tillagt myndighet til å avgjøre søknader vedrørende utlevering av alminnelig kjente opplysninger til bruk i forskning om bosatte i kommuner som ligger under kontorets ansvarsområde.

For å oppfylle kriteriet til forskning, stilles det i utgangspunktet krav om førstestillingskompetanse (tilsvarende doktorgradskompetanse). Hovedoppgaver på universitets- og høyskolenivå kan også regnes som forskning, men vilkåret er da at det legges frem skriftlig bekreftelse fra veileder med førstestillingskompetanse på at vedkommende påtar seg veileder- og kontrollansvar, dvs. står faglig ansvarlig for prosjektet.

21.5 Anonymiserte individualdata

Dette er personopplysninger *uten* fødselsdato eller fødselsnummer og navn. Slike data brukes spesielt til statistikk for mindre områder innen en kommune. Skattekontoret kan godkjenne utlevering av slike data til alle som har et begrunnet behov, også private. Dataene kan leveres på lister, disketter eller magnetbånd.

21.6 Statistiske tabeller

Statistiske tabeller gir ikke opplysninger om enkeltpersoner. Slike søknader kan skattekontorene godkjenne uten at det foreligger et begrunnet behov. Kommunen kan bestille tabeller direkte fra datasentralen, men det ferdigproduserte materialet skal utleveres via skattekontoret. Tabeller kan også leveres på liste, diskett eller magnetbånd.

21.7 Saksbehandlingen

Alle søknader skal være skriftlige.

Skattekontoret må ta stilling til om søkeren har et begrunnet behov og om søknaden faller innenfor det området skattekontoret har myndighet til å godkjenne. Dersom skattekontoret kommer til at det **ikke** foreligger et begrunnet behov, skal søknaden avslås i skriftlig begrunnet enkeltvedtak hvor det opplyses om klageadgang (jfr. fvl. kap. V). Dersom søknaden faller utenfor det området skattekontoret har myndighet til å godkjenne (omfatter kommuner tillagt andre skattekontorer eller gjelder taushetsbelagte opplysninger til forskningsformål) skal søknaden sendes Skattedirektoratet. Søkeren skal underrettes om dette.

Det må klart fremgå:

- hvem som skal bruke opplysningene
- hvilket formål skal opplysningene brukes til
- ønsket sortering av opplysningene
- hvilket medium skal opplysningene leveres på

Datasentralen kan behandle søknader som sendes direkte dit i følgende tilfelle:

- lister til NAV-trygd over befolkningen sortert familievis. Utleveres gjennom skattekontoret
- Statens skjermbildefotografering kan bestille opplysninger om fødselsnummer, navn, kjønn, sivilstand, skole/valgkrets og kretsnavn. Dataene leveres på diskett/magnetbånd til Statens skjermbildefotografering. Skattekontoret skal ha kopi av bestillingen.
- alle kommunale og statlige myndigheter kan bestille statistiske tabeller. Utlevering av materialet skal skje gjennom skattekontoret.

Når skattekontoret har godkjent søknaden, må oppdragsgiveren underrettes om dette. skattekontoret skriver da en tillatelse hvor det fremgår at søknaden er innvilget. Frist for tilbakelevering av materiale bør, av hensyn til opplysningenes aktualitet, normalt ikke settes til mer enn et år. Det settes vilkår for utleveringen av opplysningene. Vilkårene er tatt inn i de standardbrev som er tilgjengelige i Elarksystemet og Forum Sak.

Skattekontoret kan først bestille oppdraget utført ved datasentralen når oppdragsgiveren *skriftlig har godtatt vilkårene*. Bestillingen skal være skriftlig. Det kan f.eks. gjøres ved at datasentralen får kopi av søknaden med skattekontoret bekreftelse på at søknaden er innvilget.

Datasentralene skal sende det ferdige materialet til skattekontoret som skal gå igjennom og kontrollere at det er i samsvar med bestillingen. Navnelister må stemples FORTROLIG i henhold til Beskyttelsesinstruksen.

Regning for oppdragets kostnader sendes direkte fra datasentralen.

21.8 Faste oppdrag

- Dersom en oppdragsgiver ønsker bestemte opplysninger regelmessig, f.eks. oversikt over innflyttede til kommunen hvert kvartal, kan vedkommende søke om at det etableres en fast avtale:
- Skattekontoret aksepterer at søkeren godtar vilkårene første gang det søkes, dvs når avtalen inngås. Ny bekreftelse på at vilkårene godtas trenger ikke innhentes hver enkelt gang.
- I bestillingen til datasentralen må det oppgis at det er fast oppdrag, og hvor ofte opplysningene ønskes. Datasentralen sørger for at oppdraget utføres til de avtalte tidene, uten at ny søknad foreligger, og uten noen påminnelse fra skattekontoret.

- Datasentralen sender det ferdige materialet til skattekontoret som sørger for utlevering på vanlig måte.
- Materialet skal leveres tilbake til skattekontoret innen den fastsatte fristen for tilbakelevering.

Hvis vilkårene ikke misligholdes, gjelder en slik avtale inntil partene avtaler noe annet.

Skattekontoret skal ha en egen mappe hvor alle søknader med tilhørende korrespondanse oppbevares.

Skattekontoret må i tillegg *føre en egen oversikt som viser hvilket materiell som er utlevert, hvem som har fått utlevert opplysningene og frist for tilbakelevering*. Når fristen er utløpt og listene ikke er tilbakelevert, må skattekontoret sende purring. Faste oppdrag må man holde spesielt nøye rede på.

NB! *Eventuell ny søknad kan ikke godkjennes før tidligere utleverte lister er returnert skattekontoret som avtalt.*

21.9 Utlån av opplysninger

Dersom skattekontoret får spørsmål fra en offentlig myndighet om å få benytte folkeregisteropplysninger som allerede er utlevert til annen offentlig myndighet, kan det godkjennes på følgende vilkår:

- Den som vil låne, må fylle vilkårene for å få slike opplysninger
- Den offentlige myndighet som har opplysningene, må samtykke
- Utlevering må skje på samme vilkår som ellers. Tilbakelevering kan skje enten til skattekontoret eller til den som har lånt ut opplysningene.

21.10 Lokal lagring

Skattekontoret har **ikke** adgang til å utlevere folkeregisteropplysninger over **samtlig**e av en kommunes innbyggere på **maskinlesbart medium** . Opplysninger på liste/adresseslipper kan derimot utleveres dersom det foreligger et begrunnet behov.

Opplysninger om **avgrensede grupper** av en kommunes innbyggere, f.eks. barn, ungdom, pensjonister osv. kan fortsatt utleveres på maskinlesbart medium der dette er nødvendig for å at søkeren skal kunne få oversikt over de aktuelle personer.

Dette har sammenheng med at online tilgang eller såkalt program til programkommunikasjon vil være helt uhensiktsmessig for å løse slike

arbeidsoppgaver. Forutsetningen er imidlertid fortsatt at søkeren har et begrunnet behov for opplysningene.

Dersom skattekontoret i forbindelse med en konkret sak er i tvil om ovennevnte avgrensning, forelegges saken Skattedirektoratet.

21.11 Terminaltilknytning (online)

Søknader som gjelder terminaltilknytning til folkeregisteropplysninger skal sendes Skattedirektoratet til behandling.

22 Innsynsretten

Fregforskr. § 9-6

22.1 Hvilke opplysninger kan utleveres

Etter bestemmelsen i første ledd har alle personer krav på å få vite hvilke opplysninger om dem som er registrert i folkeregisteret. Alle personer over 15 år kan fremme slik krav på egne vegne. Skattekontoret må imidlertid være meget varsom med å utlevere opplysninger om foreldres navn til barn under 18 år dersom det er utilrådelig at barnet får kjennskap til disse. Skattekontorene skal således unnta merknad om adopsjon i de tilfeller det er umyndige som krever innsyn. Dette fordi det er adoptivforeldrene som etter adopsjonslovens § 12 skal fortelle adoptivbarnet at det er adoptert.

De som har foreldreansvaret til et barn, har rett til å få oppgitt hvilke opplysninger som finnes om barnet inntil det har fylt 18 år. Det samme gjelder verge/hjelpeverge. Bestemmelsen gjelder altså bare en selv og gir ikke adgang til å få vite hva som er registrert om andre personer. Her gjelder reglene i fregforskr. § 9-4 nr. 1.

Det vedkommende har rett til vite, vil normalt være det som er registrert i det maskinelle og manuelle hovedregister.

Opplysninger på kort som er blitt fjernet ved adopsjon (se § 7 nr. 3 annet ledd i fregforskr av 1994) har en person selvfølgelig ikke adgang til å se.

En person har også rett til å få vite hvilke typer opplysninger som er registrert i folkeregisteret, jfr. tredje ledd. Rent praktisk kan skattekontoret gi vedkommende en kopi av fregforskr. § 2-1.

22.2 Saksbehandling

Bestemmelsen i annet ledd angir på hvilken måte innsynsretten skal praktiseres. Dersom vedkommende ønsker å få oppgitt hva som er registrert i DSF eller på hovedregisterkortet, skal skattekontoret umiddelbart gi disse opplysningene. Ved tvil om vedkommendes identitet, må det kreves legitimasjon. Hovedregisterkortet må ikke under noen omstendighet utleveres. Vil vedkommende ha skriftlig svar, skal en fotokopi/avskrift av de registrerte opplysningene sendes innen 14 dager.

På grunn av overgangen til EDB vil det for de fleste vedkommende være nødvendig å hente opplysninger både fra hovedregisterkort og opplysninger i DSF, evt. også utskrift av historikkbildene. På hvilken måte opplysningene da skal presenteres for spørren, må vurderes etter hva som er minst

arbeidskrevende for skattekontoret og på hvilken måte opplysningene bør gis av hensyn til brukeren.

Ønskes det opplysninger om hva som er registrert i folkeregisterdatabasen hos EDB Business Partner ASA, Infobank, må skattekontoret videreformidle anmodningen dit. Utgifter til utskrift her, må vedkommende datasentral dekke.

23 Sperring av adresse

Fregforskr. § 9-5

23.1 Vilkår

For å få sin adresse sperret, må vedkommende sende skriftlig forespørsel til skattekontoret. Vilkåret er at det skriftlig *dokumenteres* at det foreligger fare for liv, legeme eller helse. Som dokumentasjon godtas politianmeldelse, domsutskrift e.l. Udokumenterte påstander om trusler skal ikke godtas.

I fosterbarnsaker må søknaden komme fra barnevernsmyndigheten og det er tilstrekkelig med uttalelse derfra.

23.2 Varighet

Dersom det nedlegges forbud mot at adressen oppgis, skal forbudets varighet fastsettes. Adressesperringen kan ikke gis varighet utover ett år.

Vedkommende må underrettes om dette og om at sperringen er knyttet til adressen og ikke til personen, dvs. opphører ved flytting. Er det behov for ytterligere beskyttelse, må *ny søknad sendes*. Når fristen for adressesperringen er utløpt, må skattekontoret sørge for at sperringen blir opphevet.

23.3 Saksbehandling

Skattekontoret skal i 1. instans ta stilling til søknad om adressesperring og fatte skriftlig vedtak i saken. Avslag må begrunnes og det må opplyses om klageadgang til Skattedirektoratet, kfr fvl. kap. V, *se pkt. 1.5 "Forvaltningsloven - om vedtak"*.

I tilfelle søknaden har sammenheng med flytting til ny adresse, kan Skattedirektoratet gi samtykke til sperret adresse også før flyttemeldingen registreres. Dette vil normalt gjelde der det er aktuelt å gradere adressen STRENGT FORTROLIG, *se pkt. 23.4 "Beskyttelsesgrad" og pkt. 23.5 "Gradering strengt fortrolig ved flytting"*

23.4 Beskyttelsesgrad

Fastsettelse av beskyttelsesgrad er en intern kontorforretning. Dette innebærer at beskyttelsesgraden først skal fastsettes når en søknad er endelig innvilget.

Ordinær gradering etter Beskyttelsesinstruksens § 4 er FORTROLIG, spes.reg. kode 7. Dersom ansvarlig leder mener graderingen bør være STRENGT FORTROLIG, spes.reg. kode 6, tas saken opp med Skattedirektoratet etter at skattekontoret har fattet vedtak om å innvilge adressesperringen. Kopi av vedtaket sendes direktoratet sammen med søknaden og eventuell dokumentasjon.

Har søknaden sammenheng med flytting og skattekontoret mener gradering STRENGT FORTROLIG skal benyttes, *se pkt. 23.5 "Gradering strengt fortrolig ved flytting"*

Eksempler på tilfeller der det er aktuelt med graderingen STRENGT FORTROLIG:

- fosterhjemsplassing av barn
- drapstrusler
- trusler om legemsbeskadigelse

Inntil saken er avgjort av Skattedirektoratet, skal graderingen FORTROLIG benyttes av skattekontoret. Skattekontoret vil bli underrettet av Skattedirektoratet om hvorvidt graderingen STRENGT FORTROLIG er akseptert eller ikke.

Graderingen STRENGT FORTROLIG innebærer at vedkommendes adresse ikke ligger i folkeregisterdatabasen hos EDB Business Partner ASA, Infobank og verken private eller offentlige brukere vil få adresseopplysningen på lister eller via terminal.

23.5 Gradering strengt fortrolig ved flytting

Når skattekontoret mottar en flyttemelding der det er eller kan være aktuelt å sperre den nye adressen med kode 6, tar kontoret stilling til om flyttingen skal godtas og påfører registreringsdato. **Flyttingen skal imidlertid ikke registreres.** Flyttemeldingen stemples og undertegnes og sendes sammen med saksdokumentene umiddelbart til Skattedirektoratet som tar stilling til om kode 6 skal innvilges. Dersom kode 6 godtas, registreres flyttingen og gradering kode 6 av Skattedirektoratet. Også en eventuell navneendring i forbindelse med flyttingen registreres av Skattedirektoratet (skattekontoret må også her ta stilling til om navneendringen kan godtas og dernest påføre registreringsdato samt stemple og undertegne den).

Direktoratet legger også inn postadresse (skattekontoret adresse hvis ikke annet er ønsket).

Når registreringen er foretatt av direktoratet returneres saksdokumentene til skattekontoret. Personen blir underrettet fra direktoratet om at kode 6 er godtatt, at flyttingen er registrert og at eventuell navneendring er registrert.

Dersom Skattedirektoratet kommer til at kode 6 ikke godtas, sendes saken i retur til skattekontoret som på vanlig måte må ta stilling til om kode 7 – FORTROLIG skal benyttes. Personen underrettes fra direktoratet om dette. I disse sakene registreres flyttingen av skattekontoret når saken kommer i retur fra direktoratet.

23.6 Forespørsel om utlevering

Får skattekontoret en forespørsel om en person hvis adresse er sperret, må man svare at personen er ukjent i registeret og be den som ønsker opplysningen sende en skriftlig forespørsel til Skattedirektoratet. Begrunnelsen for å få utlevert adressen må dokumenteres.

24 Spesifisert registreringstype

24.1 Generelt

Spesifisert registreringstype er betegnelsen på en kode for en persons særforhold i bostedsregistreringen. Kjennemerkene benyttes for å skille forskjellige grupper av bosatte og å gjøre det lettere å oppfylle kravet om taushetsplikt ved utlevering av opplysninger.

Kjennemerkene skiller på disse registreringstypene:

- 0 = Vanlig bosatt
- 1 = Utenriks (Diplomat)
- 2 = Militært personell beordret til utlandet
- 3 = Personer som oppholder seg på Svalbard
- 4 = Klientadresse
- 5 = Uten fast bosted
- 6 = Sperret adresse "strengt fortrolig"
- 7 = Sperret adresse "fortrolig"
- 8 = Pendler

Om vilkårene for registrering av spes.reg. type = 1, 2, 3, og 5, *se pkt. 3.13 "Diplomat", pkt. 3.14 "Militær", pkt. 3.12 "Svalbard", pkt. 3.15 "Uten fast bosted" og pkt 3.3.6 "Pendling" og pkt. 3.3.6.4 "Registrering - spesifisert registreringstype 8"*.

Om valgmanntallet og spesifisert registreringstype, *se pkt. 17.2.3 "Norske statsborgere som har mer enn 10 års registrert utenlandsopphold"*.

Ved registrering av innvandring, flytting eller adopsjon i Det sentrale folkeregister blir spes.reg. koden automatisk satt til "vanlig bosatt". Skal en person registreres med en annen registreringstype, må dette gjøres i skjermbildene for flytterutinene eller i rutinen DIVA.

Ved flytting, også innen kommunen, slettes adressesperringen.

24.2 Sperret adresse

24.2.1 Generelt

"Sperret adresse" tilsvarer spes. reg. type = 6 og 7 og omfatter alle som etter fregforskr. § 9-5 får sin adresse sperret i folkeregisteret. Hensikten med sperringen er å forhindre at adressen oppgis til private personer og institusjoner.

Om vilkårene for sperring, *se pkt. 23.1 "Sperring av adresse - vilkår"*

24.2.2 Registrering av sperret adresse = 6 og 7

Fregforskr. § 9-5

Adressesperringen for kode 7 kan gjøres i skjermbildene for flytterutinene eller i rutinen DIVA. Ved flytting, også innen kommunen, slettes adressesperringen.

Det skal registreres postadresse for alle personer som får den strengeste grad av adressebeskyttelse (spes.reg.type 6). Registreringen foretas av Skattedirektoratet som i henhold til fregforskr. § 9-5 siste ledd avgjør om den strengeste graderingen skal benyttes.

Dersom ikke annen postadresse foreligger, legges kontoradressen til skattekontoret for bostedskommunen inn som postadresse. Dette skattekontor må sørge for videresendelse av post til vedkommende.

24.3 Klientadresse

24.3.1 Vilkår

Klientadresse tilsvarende spes. reg. type = 4. Denne benyttes i de tilfeller adressen kan røpe et klientforhold som må regnes som personlig.

Vedkommende må være bosatt på en **institusjon** samtidig som adressen kan røpe et klientforhold. Dette vil normalt gjelde fengsler, institusjoner under alkoholist- og narkomaniomsorgen, psykiatriske institusjoner og hjem for psykisk utviklingshemmede.

Barnehjem, aldershjem, sykehus og syke-/pleiehjem faller utenfor.

24.3.2 Registrering

Klientadresse kan registreres i skjermbildene for flytterutinene eller i rutinen DIVA.

25 Attester og utskrifter

Når det gjelder bruk av diakritiske tegn på attester, *se pkt. 5.9 "Diakritiske tegn"*.

25.1 Fødselsattester

Ved kongelig resolusjon av 5. juli 1968 er folkeregistrene bemyndiget til å utstede fødselsattester. Skattedirektoratet er bemyndiget til å gi forskrifter om slik attestutstedelse. Utstedelse av fødselsattester er forskriftsregulert i folkeregisterforskriften kap. 10.

25.1.1 Hvem attest utstedes på

Fregforskr. §10-1 første ledd bokstav b

Etter § 10-1 første ledd bokstav b har skattekontorene adgang til å utstede fødselsattest for en person når vedkommende er:

- født i Norge og er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge etter 2. desember 1946
- født i Norge etter 31. desember 1982 (fødselsregisterført)
- adoptert i Norge
- adoptert i utlandet etter 1. juli 1981 når det er registrert melding fra fylkesmannen om den utenlandske adopsjonen, og det i meldingen fra fylkesmannen fremgår at den utenlandske adopsjonen er gyldig i Norge med samme rettsvirkning som norsk adopsjon.

25.1.2 Utstedelsesmyndighet

Fregforskr. §10-1 første ledd

Fødselsattest utstedes av registermyndigheten for den kommunen vedkommende er bosatt eller fødselsregisterført. For de som er døde eller utvandret, utstedes fødselsattest av registermyndigheten for den kommunen vedkommende var bosatt i på dødstidspunktet, hhv. utvandringstidspunktet. Derimot kan ikke attest utstedes for de som er registrert i det sentrale registeret (se fregforskr. § 8-2). Attesten må da utstedes av Skattedirektoratet.

25.1.3 Utfylling

Fregforskr. § 10-1

Feltene på fødselsattesten kan bare utfylles når de respektive felt finnes i hovedregisteret, men fødselsattest kan også utstedes der fornavn, etternavn, personnummer og en eller begge foreldres navn mangler. Dersom navnene mangler, skrives "ikke meldt" i navnefeltet. (Dette kommer frem automatisk i de maskinelle utskriftene). Mangler vedkommende personnummer, skriver man i personnummerfeltet "Ikke tildelt". (Disse må utstedes manuelt.)

25.1.4 Hvem kan få fødselsattest

Fregforskr. § 10-2

Fødselsattest kan bare utstedes etter begjæring fra:

- **Den som attesten gjelder.**

For umyndige (mindreårige eller personer satt under vergemål) kan den eller de som har foreldreansvaret eller vergen/hjelpevergen kreve attest. Imidlertid kan barn som er over 12 år selv kreve kort attest (uten foreldrenes navn). Lang attest (med foreldrenes navn) kan bare leveres ut til personer under 18 år når det foreligger samtykke fra foreldrene. For barn født av gifte foreldre, vil det normalt være både moren og faren. Dersom foreldrene er separert/skilt og en av foreldrene ikke lenger har foreldreansvaret, har vedkommende ikke krav på å få utstedt attest.

Hvis folkeregisteret er i tvil om han/hun har foreldreansvaret ut fra den registrering som er foretatt i DSF, må man kreve dette dokumentert.

Det kreves ikke at vedkommende selv skal henvende seg personlig i folkeregisteret. Han/hun kan begjære attesten ved fullmektig, men i så fall må fullmaktsforholdet legitimeres. En advokats begjæring - muntlig eller skriftlig - i egenskap av prosessfullmektig for vedkommende kan godtas. Dersom attesten leveres ut over skranken, må folkeregisteret forlange at legitimasjon forevises.

- **Ektefelle/registrert partner eller en av hans/hennes nærmeste slektninger**

Betingelsen er at vedkommende godtgjør å ha et begrunnet behov for slik attest. Vurderingen her må ses i relasjon til den tilknytning rekvisenten har til den personen som attesten gjelder. Det må være en av dem som står vedkommende nærmest. Normalt bør man ikke gå lenger enn til foreldre, barn og søsken. En som er fratatt foreldreansvaret til et barn, vil altså etter denne regelen kunne få utstedt fødselsattest på barnet sitt når han/hun har et begrunnet behov dvs. at attesten skal være nødvendig for at vedkommende skal kunne ivareta sine rettigheter eller oppfylle sine plikter i forhold til samfunnet. Man må imidlertid anta at det skal svært mye til for å oppfylle dette kravet. I praksis bør registermyndigheten avslå i form av enkeltvedtak som kan påklages til Skattedirektoratet.

- **Offentlig myndighet**
Dette gjelder kun norsk offentlig myndighet.

Bejæring om utstedelse av attester fra utenlandske offentlige myndigheter skal oversendes Skattedirektoratet som diskresjonært kan avgjøre om attest kan utleveres.

En fødselsattest er et dokument som har høy legitimasjonsverdi. Folkeregistrene har derfor et stort ansvar for å påse at utstedt attest ikke blir utlevert til uvedkommende. I henhold til fregforskr. § 10-2 tredje ledd skal en attest bare utleveres mot forelagt legitimasjon med mindre tjenestemannen kjenner vedkommende. Dersom attesten skal sendes i posten, **må** den sendes til vedkommendes registrerte bosteds- eller postadresse. Av hensyn til sikkerheten kan attesten **ikke** sendes som elektronisk post eller telefaks.

25.1.5 Avslag

Det er skattekontoret som avgjør om fødselsattest skal utstedes. Dersom skattekontoret nekter (se § 10-2 annet ledd), må det fattes skriftlig enkeltvedtak som kan påklages til Skattedirektoratet.

25.1.6 Form og innhold

Fregforskr. § 10-3 og 10-5

Fødselsattest skrives på blankett fastsatt av Skattedirektoratet (utskriftene i EDB-systemet er godkjent av Skattedirektoratet). Den skrives enten som kort attest (uten foreldrenes navn) eller som lang attest (med foreldrenes navn). Attesten skal være en utskrift av folkeregisterets hovedregister (fregforskr. § 10-1).

25.1.7 Attest uten foreldrenes navn (kort attest)

Fregforskr. § 10-5 første ledd

Slik attest utstedes for personer som har fylt 18 år. Dersom rekvirenten uttrykkelig ber om det, skal attest med foreldrenes navn (lang attest) utstedes, se pkt. 25.1.8.

Attesten hentes frem ved valg 2 fra utskriftsmenyen.

Denne attesten gir ikke opplysning om foreldrenes navn og skal heller ikke ha merknad om navneendring, men skal ellers inneholde disse opplysninger :

- Alle fornavn og eventuelt mellomnavn
- Etternavn

Det angis det etternavn som er ervervet ved fødselen, eventuelt det navn som det senere er gitt bevilling til eller som er ervervet ved ekteskap. I det siste tilfellet må man også skrive vedkommendes etternavn som ugift dersom det aktuelle navnet ikke er vedkommendes etternavn som ugift, dvs. det etternavnet vedkommende hadde da første ekteskap ble inngått. Er navnet endret ved adopsjon, skal navnet angis slik det lyder etter adopsjonen. Er adoptivforholdet opphevet, skal navnet angis slik det lyder etter opphevelsen. Har Justisdepartementet utstedt navneerklæring dvs. erklæring om at det fra det offentliges side ikke bør gjøres innvending mot at vedkommende nytter et nærmere angitt navn som etternavn, må navnet angis med det som erklæringen lyder på. Prefikser (f.eks. von og de) skal stå først i etternavnsfeltet, eks. VON KROGH.

Dersom det på skjermbildet står KROGH VON, skal navnet ikke rettes i DSF, men endringen foretas direkte i utskriftsbildet. Dette vil ikke resultere i noen navnekorreksjon i DSF, *se nærmere i Brukerhåndboken om utskriftsrutinene.*

- Fødselsdato
Fødselsdato skal angis i rekkefølgen dag, måned, år. Året skal angis helt ut, dvs. med 4-sifret tall, jfr. attestforskr. § 8 første ledd annet punktum.
- Personnummer
Personnummeret står i rubrikken til høyre for fødselsdato.
- Kjønn
- Fødested
Som fødested angis det som er ført i hovedregisteret, dvs. uten hensyn til om dette er det virkelige fødested eller morens bosted ved barnets fødsel. På en del personer født før 1960 er fødested angitt som morens bosted ved barnets fødsel. Navn på sykehus/fødehem skal ikke fremgå av attesten.

25.1.8 Attest med foreldrenes navn (lang attest)

Attestforskr. § 10-5 annet ledd

Slik attest utstedes for personer under 18 år. Dersom rekvirenten uttrykkelig ber om det, skal attest uten foreldrenes navn (kort attest) utstedes, *se pkt. 25.1.7.*

Valg 3 i utskriftsmenyen gir lang attest.

I motsetning til kort attest, angir denne attesten foreldrenes (adoptivforeldrenes) navn, men ikke sivilstand. Attesten gir disse opplysninger:

- Alle fornavn og eventuelt mellomnavn
- Etternavn, *se under kort attest*

Ved utstedelse av lang attest skal man i merknadsfeltet på attesten evt. gi opplysning om at navnet (gjelder både etternavn, for- og mellomnavn) er endret ved bevilling/melding til folkeregisteret, når den er gitt og av hvilken myndighet. I henhold til attestforskriften § 6 fjerde ledd skal det likevel ikke føres merknad om endring av navn når endringen er følge av frikjennelse av farskap eller skifte av kjønn.

Eksempler på føring av merknader er gitt nedenfor.

- Fødselsdato, *se under kort attest*
- Personnummer, *se under kort attest*
- Kjønn
- Fødested, *se under kort attest*
- Foreldrenes navn

De skal føres på med det navnet de hadde på fødselstidspunktet til den personen attesten gjelder. Foreldrenes etternavn som ugift skal ikke angis selv om en av foreldrene har endret etternavn ved vigsel. Er foreldrene ikke gift, skal farens navn bare angis dersom folkeregisteret har mottatt farskapserkjennelse eller melding fra bidragsfogden om at farskapet er endelig fastslått.

For barn som er lovlig adoptert, skal adoptantenes (adoptantens) navn angis uten merknad om adopsjonsforholdet. De biologiske foreldres navn må ikke angis. Er barnet adoptert av stefaren (d.e. bevilling gitt av fylkesmannen eller i tilfelle gitt av utenlandsk myndighet, med samtykke av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet), skal foreldrene angis med adoptantens og barnemorens navn (det navn moren hadde da barnet ble født). Er adoptivforholdet opphevet, skal de biologiske foreldres navn angis.

Er det i forbindelse med oppheving av adoptivforholdet gitt melding om at rettsforholdet til de virkelige foreldre ikke er gjenopprettet, skal attesten gi opplysning om dette.

25.1.9 Merknadsfeltet

Attestmerknader føres automatisk

Unntak: for å være sikker på at det på lang fødselsattest blir påført merknad om eventuell sak angående mulig endring av fødselsdato, bør merknad om dette legges inn i attestmerknadsfeltet.

25.1.10 Attest med foreldrenes navn (lang attest) - flerspråklig

Denne foreligger på norsk/engelsk/tysk/fransk/spansk og skal utstedes for bruk utenfor Norge. Utfyllingsreglene følger de som gjelder for lange attester. Det skal imidlertid ikke føres noen merknader på attesten. Attesten skrives ut maskinelt.

25.1.11 Formelle krav til utfylling

Fregforskr. § 10-3 og § 10-5

25.1.11.1 Generelt

I alle utskrifter kan det velges målform. Etter valg av type utskrift, står markøren i feltet MÅLFORM. Ønskes nynorsk, tastes N i dette feltet.

Alle feltene i utskriftene kan modifiseres, det vil si at felt kan fylles ut med manglende opplysninger, rettes eller blankes. Endringer som utføres i utskriftsbildene oppdaterer ikke DSF.

25.1.12.2 Skrivemåte

Attesten skal skrives ut på blankett fastsatt av Skattedirektoratet. Fødselsdato må angis i rekkefølgen dag, måned, år. Året må angis helt ut, dvs. med 4-sifret tall.

Fødselsdatoen skrives slik: 20 07 1972, og ikke 200772 slik det føres på blanketter e.l.

25.1.12.3 Rettelser og forkortelser

Radering, overstryking eller forkortelser må ikke forekomme. Eksempelvis må kjønn skrives helt ut (mann, ikke M.).

25.1.12.4 Undertegning og stempling

Attesten skal være påført skattekontorets navn, dato for utstedelsen og skattekontorets stempel. Den skal være underskrevet av særskilt bemyndigede tjenestemenn. Det er det runde stempelet med riksvåpenet som skal benyttes på fødselsattesten, *se pkt. 25.5 "Riksvåpenstempelet - bruk"*.

De strenge krav til undertegningen av fødselsattesten skyldes attestens positive troverdighet som legitimasjonsdokument. Av samme grunn er det stilt krav om at attesten skal være undertegnet av tjenestemann som er gitt særskilt fullmakt til å undertegne, dvs. egen fullmakt utenom den fullmakt som er gitt en eller flere av funksjonærene til å undertegne meldinger og korrespondanse.

Spesialfullmakten gis skriftlig og oppbevares av sjefen for skattekontoret.

Attesten undertegnes etter fullmakt. Fullmaktsforholdet skal fremgå av underskriften. "ETTER FULLMAKT" kommer automatisk frem på attestutskriften.

25.1.13 Legalisering

For de land som ikke har godtatt Haag-konvensjonen av 1961, er legalisering av fødselsattesten nødvendig. Den som skal ha attesten må på egen hånd undersøke om legalisering er nødvendig og sørge for at det blir gjort. Legalisering innebærer at attesten skal være forsynt med en attestasjon fra sentral myndighet om at attesten er utstedt av kompetent myndighet og undertegnet av kompetent person i henhold til norsk lovgivning.

Fødselsattest utstedt av et skattekontor legaliseres av Utenriksdepartementet.

25.2 Bostedsattest

Fregforskr. § 10-1 til 10-4

Bostedsattesten attesterer ikke navnet, eventuell forsørgelsesbyrde eller samboerskap.

25.2.1 Innhold

Forutsatt at folkeregisteret har registrert tilstrekkelige opplysninger, kan det utstedes bostedsattest på enhver som er bosatt i kommunen. Bostedsattesten attesterer følgende typer opplysninger:

- bostedsadresse
- hvor lenge vedkommende har vært bosatt på denne adressen, i kommunen og i Norge

Opplysningen om hvor lenge en person har vært bosatt i Norge vil ofte være vanskelig å dokumentere for personer født før 1970 eller innflyttet til kommunen før 1970 (da hovedregisterkort ikke ble rekvirert i forbindelse med flyttinger). Mange folkeregistre har ved oppdateringen lagt inn 1.11.70 som dato. I mange sammenhenger vil det være innlysende at denne datoen ikke kan være korrekt. I slike tilfelle bør man slette opplysningen fra attestbildet før attesten skrives ut.

25.2.2 Form

Attesten skal skrives ut fra utskriftsmenyens valg 4 eller 5 og være stemplet og underskrevet av folkeregisteret. Som stempel må man bruke det runde riksvåpenstempelet.

25.2.3 Hvem kan få bostedsattest

Bostedsattest skal ikke utstedes til personer som er registrert utvandret.

Bostedsattest kan ellers bare utstedes etter begjæring fra:

- den attesten gjelder
- ektefellen/den registrerte partneren
- en av de nærmeste slektningene (barn, foreldre og søsken). Her er det imidlertid nødvendig at vedkommende slektning kan godtgjøre at han/hun har behov for attesten
- offentlig myndighet
- verge eller hjelpeverge for en umyndig
- hjelpeverge for en myndig, dersom dette faller inn under hjelpeverges oppdrag

25.3 Utskrifter

Det runde riksvåpenstempelen må ikke benyttes på disse utskriftene, unntatt for "Bekreftelse på navneendring".

25.3.1 Underretning om registrert flytting

Valg 11 på utskriftsmenyen gir kvittering for meldt flytting. Blanketten "Underretning om registrert flytting" foreligger både på bokmål og nynorsk og kan tas ut enten i forbindelse med registrering av flytting eller via attestmenyen.

«Underretning om registrert flytting» skal underskrives og stemples med skattekontorets kontorstempel før utsending.

25.3.2 Bekreftelse på navneendring

Valg 10 på utskriftsmenyen gir bekreftelse på endring av navn ved melding til skattekontorets. Andre navneendringer kan ikke bekreftes ved denne utskriften og systemet er sperret for denne utskriften dersom ikke siste navneendring er foretatt ved melding til skattekontorets. Riksvåpenstempelen skal benyttes.

25.3.3 Fødselsnummerbekreftelse

Valg 1 fra utskriftsmenyen gir denne utskriften. Vær oppmerksom på at denne bare bekrefter vedkommendes fødselsnummer, ikke fullt navn. Kontorstempelen skal benyttes.

25.3.4 Adresseopplysning

Valg 6 fra utskriftsmenyen gir opplysning om en persons adresse, med mindre den er sperret, eventuelt at personen det spørres om er utvandret, når og til

hvilket land eller at personen er død og dødsdato. Kontorstempelet skal benyttes.

25.3.5 Registrerte opplysninger

Valg 7 fra utskriftsmenyen tar ut de mest brukte opplysningene fra registeret. Mange har behov for å bekrefte en eller flere av de opplysningene som er registrert om dem i folkeregisteret uten at det er behov for kopi av hele hovedregisteret. Opplysninger som kan gis er:

- etternavn	- sivilstand
- fornavn	- statsborgerskap
- mellomnavn	- bostedsadresse
- kjønn	- fødested
- fødselsnummer	

Hvis den som begjærer utskriften ønsker at enkelte av opplysningene ikke skal fremkomme, kan disse slettes fra skjermbildet før den skrives ut. Kontorstempelet skal benyttes.

25.3.6 Forespørsel om navnevalg

Ved valg 9 i utskriftsmenyen kommer denne utskriften frem. Forespørselen sendes ut med en gang barnet har fått tildelt fødselsnummer dersom ikke navn alt er valgt.

25.3.7 Bekreftelse på foreldreansvar

Opplysning om foreldreansvar er bare lagt inn i folkeregisteret i de tilfeller foreldrene har inngått avtale om dette. Dersom opplysning om foreldreansvar ikke er lagt inn, følger foreldreansvaret av barneloven, *se kap. 9 "Foreldreansvar"*.

Siden det her ikke finnes noe eget valg i utskriftsmenyen, kan skattekontoret benytte utskrift av skjermbildet. I de tilfeller det ikke er registrert noen opplysning om foreldreansvar, må dette føres på utskriften sammen med opplysning om at foreldreansvaret derfor følger av barneloven. Kontorstempel benyttes.

25.4 Riksvåpenstempelet - bruk

Dette stempelet skal brukes i følgende tilfeller

- utstedelse av fødselsattester
- utstedelse av bostedsattester

- utstedelse av internordiske flytteattester.
- bekreftelse på navneendring

Stempelet skal ikke brukes i brev, meldinger og utskrifter/avskrifter fra hovedregisteret og den aktuelle leder er ansvarlig for at stempelet blir oppbevart på betryggende måte. Det må føres oversikt over antall stempler og hvor de befinner seg. Dersom stempler kommer på avveie, må dette meldes til Skattedirektoratet.

26 Adopsjon

26.1 Innledning

Det er fylkesmannen eller Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet som gir adopsjonsbevilling, og registreringen i folkeregisteret skjer på grunnlag av meldinger fra disse, jfr. forskriftens § 3-2 nr. 3. «Melding om adopsjon gjennomført i utlandet» sendes skattekontoret for den kommunen adoptivbarnet og adoptivforeldrene bor, i form av skjema 5. Ved andre adopsjoner sendes skjema 7 av «Melding om adopsjon» til skattekontoret for den kommunen adoptivbarnet bodde før adopsjonen, mens skjema 6 sendes registermyndigheten i den kommunen adoptivforeldrene bor, når denne kommunen hører inn under et annet skattekontor.

Enhver adopsjon skal i prinsippet være anonym. Det vil si at de biologiske foreldrene ikke skal ha kjennskap til hvor deres barn plasseres og hvilke adoptivforeldre det får. Adoptivbarnet selv og adoptivforeldrene skal på den annen side ikke ha kjennskap til de biologiske foreldrene. Det skal heller ikke folkeregistermyndigheten for de respektive kommunene ha kjennskap til, med mindre de berørte kommunene sorterer under samme skattekontor.

Man må her imidlertid bemerke at anonymiteten bare blir av formell karakter i de tilfellene hvor for eksempel en stefar adopterer et stebarn. Likevel skal fylkesmannen også her sende både skjema 6 og 7 i adopsjonsmeldingen.

Bevilling til adopsjon av barn gis normalt bare til gifte par, og adoptantene skal være fylt 25 år.

Stebarnsadoptasjon tillates både i ekteskap og registrerte partnerskap.

26.2 Melding om adopsjon - skjema 7

Skattekontoret skal ikke foreta noen registrering i DSF på grunnlag av adopsjonsmeldingen. Skattekontoret skal gå frem på følgende måte når adopsjonsmeldingen mottas:

1. Meldingen kontrolleres mot DSF.
2. Barnets hovedregisterkort og navnekort skal fjernes fra hoved- og navnerregisteret og settes i mappen for adopsjoner. *Se nærmere om behandling av kortene under pkt. 26.4.*
3. Dersom moren og/eller faren er bosatt i kommunen, skal hovedregisterkortene deres fjernes og oppbevares i mappen for adopsjoner, jfr. § 7 nr. 3 annet ledd.

4. Dersom barnet er ført på de biologiske foreldrenes navnekort, skal disse fjernes fra navneregisteret og oppbevares i mappen for adopsjoner. *Se nærmere om behandling av kortene under pkt. 26.4.*
5. Er moren og/eller faren bosatt i en kommune som hører under et annet skattekontor, skal skattekontoret som har mottatt adopsjonsmeldingen, underrette registermyndigheten i foreldrenes registreringskommuner ved å sende en kopi av adopsjonsmeldingen. Fremgangsmåten blir den samme som nevnt under pkt. 3. Det er viktig at dette blir gjort, slik at ikke kortene blir stående i den andre kommunens hovedregister, eventuelt navneregister. *Se nærmere om behandling av kortene under pkt. 26.4.*
6. NAV-trygd må underrettes. Her må man merke seg at selv om skattekontoret skulle ha fått kjennskap til adoptivforeldrenes navn, må ikke NAV få beskjed om dette. Kopi av meldingen til trygdekontoret festes sammen med de registerkortene som er fjernet fra registeret.
7. Familienummer korrigeres i rutinen DIV.
Om familienummer, *se pkt. 32.4.3 "Adopsjon"*.
8. Adopsjonsmeldingen sendes Personregisteret. Det skattekontoret som sender adopsjonsmeldingen, skal datere og stemple denne på baksiden.

26.3 Melding om adopsjon - skjema 6

Skattekontoret skal gå frem på følgende måte når det har mottatt adopsjonsmeldingen:

1. Meldingen kontrolleres mot DSF.
- NB! I forbindelse med anonyme adopsjoner blir barnets fødselsnummer endret. Denne endringen er foretatt før skattekontoret mottar adopsjonsmeldingen og det nye nummeret kommer på tildelingslistene. Barnets nye fødselsnummer skal derfor stå på meldingen.*
2. Når meldingen registreres av Personregisteret, blir det automatisk ført en merknad i hovedmerknadsfeltet til adoptivbarnet og adoptivforeldrene om hvilken myndighet som har gitt adopsjonsbevillingen og datoen for denne.

Merknader om adopsjon forutsettes å være permanente og må derfor ikke fjernes eller endres.
 3. Dersom de biologiske foreldrene bor i kommunen, må deres hovedregisterkort fjernes og oppbevares i mappen for adopsjoner. *Se nærmere om behandling av kortene under pkt. 26.4.*

4. Ved registrering av meldingen blir barnet ført på adoptivforeldrene og adoptivforeldrene ført som barnets foreldre. Adoptivbarnet får adoptivforeldrenes familienummer fra adopsjonsdato. Er barnet adoptert av stefaren, skal foreldrene angis med adoptantens og barnemorens navn (det moren hadde da barnet ble født).
5. Dersom det adopterte barnet var registrert som bosatt i kommunen før adopsjonen, skal eventuelle hovedregisterkort og navnekort til barnet fjernes og oppbevares i mappen for adopsjoner, jfr. § 7 nr. 3 annet ledd.

Ved voksenadopsjoner må skattekontoret være spesielt oppmerksom på at den adoptertes bostedskommune ofte er forskjellig fra adoptantens og de biologiske foreldrenes bostedskommune. Kopi av meldingen må i tilfelle sendes den adoptertes bostedskommune slik at hovedregisterkort og navnekort for denne blir fjernet, jfr. § 7 nr. 3 siste ledd.

6. Ved steadoptasjoner, adopsjoner av myndig person og adopsjon av barn født i land utenfor Norden (dvs. der de biologiske foreldre er ukjente) skal de nødvendige adresseopplysninger for utstedelse av bostedsattest legges inn. Dette må kontrolleres av skattekontoret.
7. NAV-trygd må underrettes. Selv om skattekontoret kjenner navnet på de biologiske foreldrene, skal ikke trygdekontoret bli underrettet om disse. I de tilfellene de biologiske - og adoptivforeldrene bor i samme kommune skal ikke trygdekontoret underrettes om hvem som har bortadoptert sitt barn og hvem som adopterer i samme melding.

Kopien av meldingen til NAV settes i mappen for adopsjoner, eventuelt vedheftet hovedregisterkort og navnekort.

8. Adopsjonsmeldingen sendes Personregisteret. Det skattekontoret som sender adopsjonsmeldingen, skal datere og stemple denne på baksiden.

26.4 Hovedregister- og navnekort

Dersom den adopterte eller adoptantene er født eller første gang innvandret til Norge etter 1. januar 1995, vil det ikke finnes hovedregister- eller navnekort for vedkommende.

For personer som er født eller innvandret første gang etter 1. oktober 1989 frem til 31. desember 1994 kan det være opprettet hovedregister/navnekort. For å avgjøre om det finnes hovedregisterkort for en aktuell person, må flyttehistorikken kontrolleres mot oversikten over de forskjellige kommunenes dato for opphør av føring av hovedregisterkort. Denne oversikten er tatt inn i Forum sak. Er det opprettet hovedregisterkort for en person, vil dette stå i den kommunen personen var bosatt i eller utvandret fra pr. 1. januar 1995.

NB! Finner skattekontoret at det er opprettet hovedregisterkort for den aktuelle personen, og dette ikke befinner seg i egen kommune, skal den

aktuelle kommunen underrettes ved at kopi av adopsjonsmeldingen sendes med beskjed om at personens kort skal settes i mappen for adopsjoner. Kortet skal ikke sendes, men settes bort i den kommunen kortet befinner seg.

Er man i tvil om hvorvidt hovedregisterkort er opprettet, bør man kontakte skattekontoret for den kommunen der vedkommende var registrert bosatt pr. 1. januar 1995.

For å unngå leting etter adoptantenes kort ved eventuelt behov (som f.eks. krav om innsyn), bør det noteres i hovedmerknadsfeltet hvor kortet er arkivert.

26.5 Adopsjoner av utenlandske barn

Når det gjelder barn adoptert i utlandet, må disse først registreres som «Innflyttet fra utlandet» og blad 1 i blankettsettet RF-1401 sendes Personregisteret for tildeling av personnummer, *se pkt 4.8 «Innvandring - ikke-nordisk land»*. Adoptivbarn fra Kina blir norske statsborgere når adopsjonen finner sted i Kina, men de får ikke utstedt norsk pass i Kina og vil således ankomme Norge med kinesisk pass. I slike tilfeller skal barnet registreres som innflyttet med personalia i henhold til det kinesiske passet, uten at det stilles krav om oppholdstillatelse.

For at adopsjonen skal ha gyldighet i Norge, må det foretas readopsjon her i landet. Readopsjon er ikke nødvendig når Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har gitt forhåndssamtykke til adopsjonen i medhold av adopsjonslovens § 22.

Slike adopsjoner kan imidlertid ikke registreres før det er mottatt "Melding om adopsjon gjennomført i utlandet". Dette innebærer også at barnet ved innflytting til Norge skal registreres med det navnet barnet hadde før adopsjonen selv om det norske navnet er innført i barnets pass. Det nye norske navnet kan ikke registreres før det er gitt melding om adopsjon.

Med hjemmel i navl. § 5 har Barne- ungdoms- og familiedirektoratet adgang til å fastsette adoptivbarnets etternavn.

Inntil adopsjonsmelding kommer, skal barnet ha sitt eget fødselsnummer som familienummer.

I enkelte tilfelle blir adopsjon gjennomført i utlandet uten at det er gitt forhåndssamtykke til adopsjon av norske myndigheter i henhold til adopsjonsloven § 22. Etter samme lovs § 19, tredje ledd kan også slike adopsjoner bli godkjent i Norge. Her må man imidlertid merke seg at det ikke blir sendt egen melding om dette til skattekontoret. I slike tilfelle blir adoptivforeldrene underrettet om at de selv må sørge for at adopsjonen blir meldt til skattekontoret. Som nødvendig dokumentasjon for dette må skattekontoret i det minste forlange en kopi av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets godkjennelse av den utenlandske adopsjonen.

26.6 Oppheving av adoptivforholdet

Någjeldende lov om adopsjon av 28. februar 1986 gir ikke lenger hjemmel til å oppheve et adopsjonsforhold. I henhold til adopsjonsloven § 15 kan et adoptivforhold bare opphøre når barnet blir adoptert på ny av noen annen enn adoptantens ektefelle. Denne nye adopsjonen blir å behandle på samme måte som en førstegangsadopsjon.

27 Dødsfall

27.1 I Norge

Fregforskr. § 3-2 nr. 1

Etter fregforskr. § 3-2 nr. 1 kan dødsfall bare registreres på grunnlag av dødsmelding, herunder på bakgrunn av kjennelse fra tingretten eller dødsformodningsdom og dødsfall skal kun registreres for bosatte, utvandrede og fødselsregistrerte.

Tingretten eller lensmannen skal fylle ut blankettsettet GA-5211. En kopi sendes begravellesmyndighet. For medlem av statskirken til soknepresten på begravellesstedet, for medlem av registrert trossamfunn til menighetens prest eller forstander og for medlem av ikke-registrert trossamfunn eller for personer som ikke tilhører noe trossamfunn til politimesteren.

Kopien - "Dødsmelding til folkeregisteret" - skal tingretten/lensmannen sende til registermyndigheten for avdødes bostedskommune. Er det uklart hvor avdøde hadde bopel, sendes meldingen til skattekontoret på dødsstedet.

Man må merke seg at tingretten eller lensmannen ikke kan sende dødsmelding for personer som dør i utlandet.

27.2 I utlandet

Når norske statsborgere dør i utlandet eller på norske skip, skal vedkommende norske utenriksstasjon sende melding til Skattedirektoratet som registrerer meldingen og underretter tingretten på bostedet dersom vedkommende var bostedsregistrert i Norge.

For utenlandske statsborgere bosatt i Norge, vil man normalt ikke motta noen slik melding. Slike saker behandles etter § 1-2 bokstav b (egen instruks, *se vedlegg til rundskriv nr. 11, 2007*). *Se også kap. 11 "Endring av sivilstand for innvandrere fra ikke-nordiske land"*.

27.3 Personer som er forsvunnet

Etter § 2 i lov om forsvunne personer skal melding om dette gis til tingretten. Meldingen gis av den forsvunnes ektefelle, slektninger eller av offentlig myndighet som kjenner til forsvinningen. Den skal gis til tingretten på det sted

hvor den forsvunne sist hadde kjent bopel, eller hvor vedkommende sist oppholdt seg dersom noen bopel i riket ikke kan påvises.

Dersom en person er forsvunnet under slike omstendigheter at det ikke er rimelig grunn til å tvile på at vedkommende er død, kan tingretten ved kjennelse bestemme at dette uten videre skal legges til grunn (lovens § 1). Når kjennelsen er avsagt, skal tingretten sende melding til skattekontoret. Dette skjer på ordinær døds melding.

Hvilken dag som skal regnes som dødsdag, vil fremgå av den melding tingretten sender til skattekontoret. Etter lovens § 8 annet ledd skal det være den dagen det er sannsynlig at den forsvunne er død dersom en slik dag kan fastsettes. Kan en slik dag ikke fastsettes, skal det være den siste dagen i den måned da det ble adgang for skiftedommeren til å avsi kjennelse for at den forsvunne er død.

27.4 Dødsformodningsdom

Dersom det etter lovens § 1 ikke uten videre kan legges til grunn at en forsvunnet person er død, kan sak om at den forsvunne formodes å være død reises når det er gått 10 år siden siste tidspunkt da man vet at han/hun var i live. Fristen er likevel ett år når det er overveiende sannsynlig at den forsvunne er død fordi han/hun omkom ved en ulykke, krigsoperasjon eller annen begivenhet som skapte alvorlig livsfare (lovens § 4). Når eventuelle dommer er avsagt, skal tingretten sende melding til skattekontoret. Dette skjer på ordinær døds melding.

Hvilken dag som skal regnes som dødsdag, vil fremgå av den melding tingretten sender til skattekontoret. Etter lovens § 8 annet ledd skal det være den dag det er sannsynlig at den forsvunne er død, dersom en slik dag kan fastsettes. Kan en slik dag ikke fastsettes, skal det være den siste dag i den måned da det ble adgang for skiftedommeren til å avsi kjennelse for at den forsvunne er død.

For å forebygge at personer som formodes å være døde, blir stående i folkeregisteret som bosatt, fordi saken ikke blir tatt opp med tingretten, bør skattekontoret ta kontakt med politiet for å få brakt på det rene om det er eller vil bli gitt melding til tingretten. Fører ikke en slik henvendelse til noe, dvs. at tingretten avgir en kjennelse eller dom, må han/hun registreres som forsvunnet, *se pkt. 3.16 "Forsvunnet"*.

27.5 Registrering

1. Er avdød registrert bosatt eller som utvandret fra en annen kommune oversendes meldingen til denne kommunen. Finnes ikke vedkommende i Det sentrale folkeregister, skal døds meldingen sendes Skattedirektoratet.

2. Kontroller at den oppgitte dødsdatoen i meldingen er en tidligere dato enn datoen for meldingens underskrift.
3. Uoverensstemmelse vedr. navn, fødselsdato, sivilstand og bostedskommune, må avklares med tingretten. Dersom fødselsdatoen som er registrert i folkeregisteret må endres, *se pkt. 30 "Fødselsdatoendringer"*.
4. Mangler meldingen personnummer for den avdøde eller for hans/hennes ektefelle, skal personnummeret påføres meldingen.

For regler om endring av familienummer, *se pkt. 32.4.12 "Familienummerendringer ved ulike hendelser - dødsfall"*.
5. Dersom gjenlevende ektefelle/partner er bosatt i en annen kommune, skal kopi av meldingen oversendes skattekontoret for vedkommende kommunen.
6. Etter registrering skal meldingen arkiveres i mappen for "Døde".
7. Når avdøde ikke er bosatt i eller er utvandret fra Norge, men gjenlevende ektefelle/partner er bosatt, skal dødsfallet registreres ved at gjenlevendes fødselsnummer tastes inn i feltet EKTEFELLES/PARTNERS FNR. i rutinen DØD. Vedkommende får da fra inntastet dødsdato sivilstand enke/enkemann (kode 3) eller gjenlevende partner (kode 9).

27.6 Dødfødte

Når det gjelder behandling av slike tilfeller, *se pkt. 8 "Dødfødte"*.

28 Vergemål og umyndiggjørelse

28.1 Generelt

Lov av 28. november 1898 om umyndiggjørelse § 1 angir vilkårene for at en person over 18 år (myndig) kan settes under vergemål, dvs. umyndiggjøres. Tingretten avgjør om en person skal settes under vergemål, eller om et slikt vergemål skal oppheves, jfr. lovens § 2.

Den tingretten som har avsagt kjennelsen om vergemål eller oppheving av vergemål, sender melding om dette til skattekontoret, jfr. fregforskr. § 3-2 nr. 7. Melding om hvem som er oppnevnt som verge gis av overformyndieriet.

Dersom skattekontoret ikke er blitt underrettet om hvem som er oppnevnt som verge, må kontoret henvende seg til overformyndieriet. Overformyndieriet gir melding om vergemål og hjelpeverge til skattekontoret. For sistnevnte har skattekontoret kun behov for meldinger om hjelpevergeoppdrag som omfatter plikten til å melde flytting og skattemessige forhold.

28.2 Registrering

1. Umyndiggjørelsen registreres i rutinen DIV, *se Brukerhåndboka pkt. 6.41.*
2. I merknadsfeltet føres hvilken tingrett som har utferdiget umyndiggjørelsen og fra hvilken dato.
3. Verges navn og adresse skal legges i postadressefeltet.
4. I **vergens** merknadsfelt noteres at vedkommende er oppnevnt som verge og fødselsnummer til den personen vedkommende er verge for.
5. Dersom vergemålet er opphevet, må man rette dette i rutinen DIV og
 - verges navn og adresse skal slettes i postadressefeltet til den personen vedkommende var verge for.
 - i merknadsfeltet føres hvilken tingrett som har truffet avgjørelsen og fra hvilken dato.
6. Melding arkiveres i egen mappe ved skattekontoret.

Kopi av umyndiggjørelse og oppheving av vergemålet med vergens navn og adresse gis ligningsmyndighetene.

28.3 Nordiske borgere

Konvensjonen av 6. februar 1931 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige, art. 20 sier at blir en statsborger i en av de kontraherende statene umyndiggjort i et av de andre, eller blir umyndiggjørelsen opphevet, skal det uten opphold sendes underretning til vedkommende departement i den stat hvor han/hun har statsborgerrett. Justisdepartementet vil underrette skattekontoret om dette.

28.4 Hjelpeverge

Oppnevning av hjelpeverge medfører ikke umyndiggjørelse, men registreres ved at hjelpeverges navn og adresse legges inn i postadressefeltet, i rutinen DIVA. I tillegg angis det i hovedmerknadsfeltet (rutinen MERK) dato for oppnevning av hjelpeverge og om oppdraget er generelt eller begrenset . For folkeregister- og ligningsbruk vil det være tilstrekkelig at man anmerker om begrensede oppdrag omfatter plikten til å melde flytting og skattemessige forhold.

I **hjelpevergens** merknadsfelt noteres at vedkommende er oppnevnt som hjelpeverge og fødselsnummer til den personen vedkommende er hjelpeverge for.

29 Fastsettelse av fødselsdato

Fregforskr. § 2-3

29.1 Fødes i Norge

Fødselsdatoen fastsettes på grunnlag av fødselsmeldingen.

29.2 Innvandring

Har personen vært registrert som bosatt i Norge, fastsettes fødselsdatoen på grunnlag av det som allerede er registrert i folkeregisteret.

Har vedkommende tidligere ikke har vært registrert som bosatt i Norge, fastsettes fødselsdatoen på grunnlag av vedkommendes pass dersom vedkommende ikke trenger oppholdstillatelse. Trenger vedkommende oppholdstillatelse, fastsettes fødselsdatoen på grunnlag av det som er registrert i DUF eller i bekreftelse på oppholdstillatelse fra utlendingsmyndighetene.

Unntatt er for det første de med fødselsdato 1. januar. I slike tilfeller skal fødselsdato og -måned settes til den registreringsdag og -måned innvandringen har fått i folkeregisteret.

For det annet kan det etter § 2-3 benyttes registreringsdato som fødselsdato også i de tilfeller fødselsdatoen fremstår som fingert, basert på egenerklæring eller dokumentasjon med liten bevisverdi, uavhengig av om fødselsdatoen er registrert i DUF eller fremgår av bekreftelse på oppholdstillatelse fra utlendingsmyndighetene.

For det tredje benyttes registreringsdato som fødselsdato der antall tilgjengelige personnumre på den oppgitte fødselsdato er svært lavt. I de tilfeller det er aktuelt, vil skattekontoret få beskjed fra Personregisteret.

Når kun fødselsår er oppgitt i DUF, kan personens egen opplysning om fødselsdag og -måned legges til grunn for registrering i folkeregisteret, med mindre denne dato er 1. januar. Det må foreligge en skriftlig bekreftelse fra personen. Dersom personen ikke har noen formening om datoen, skal registreringsdag og -måned benyttes. *Se rundskriv nr. 9, 1999.*

For adoptivbarn fra utlandet som har 1. januar som fødselsdag i passet, kan adoptivforeldrene velge en dato i tidsrommet 2. januar til 30. juni som fødselsdato, *se rundskriv nr. 13, 1992 pkt I.*

29.3 Saksbehandlingsrutiner

Etter at fødselsdatoen er fastsatt, skal meldingen (fødsel/innvandring) sendes Personregisteret. Skattekontoret må påse at det er den fastsatte fødselsdatoen som er ført på innvandringsmeldingen. Dersom denne avviker fra den datoen flytteren har ført på, må det settes en strek over denne. Som vedlegg til innvandringsmeldingen må dokumentasjon for fødselsdatoen følge med. Dette vil si at for:

- Personer som innvandrer uten at det er krav til oppholdstillatelse i Norge, skal kopi av fødselsdatosiden i passet legges ved. For nordiske statsborgere som innvandrer fra et nordisk land godtas også førerkort sammen med utskrift fra landets folkeregister (ikke eldre enn tre måneder).
- Personer som innvandrer og oppholdstillatelse i Norge er påkrevet, skal kopi av bekreftelse på oppholdstillatelse, evt. registreringsbevis, reisebevis, flyktningepass eller ID-kort for EØS-borger vedlegges. Kopi av hjemlandets pass skal ikke brukes.

30 Fødselsdatoendringer

30.1 Generelt om saksgangen

Saker vedrørende endring av en persons fødselsdato skal forberedes og avgjøres i første instans av skattekontoret for den kommune vedkommende er registrert bosatt, *se pkt. 30.6, første til sjette strekpunkt*. Dersom vedtaket ikke er påklaget innen utløpet av klagefristen på tre uker, sendes vedtaket til Personregisteret for tildeling av nytt fødselsnummer. Dersom det klages, er Skattedirektoratet klageinstans.

30.2 Hovedregel

Fregforskr. § 2-4 første ledd

Hovedregelen er at enhver fødselsdato som er fastsatt av skattekontoret i henhold til fregforskr. § 2-3 bare kan endres dersom det fremlegges original, verifisert fødselsattest hvor det fremgår av attesten at fødselen er registrert senest ett år etter at den har funnet sted. Kravene er kumulative, dvs. at samtlige krav må være oppfylt.

Verifisert betyr at fødselsattestens ekthet må være kontrollert av norsk ambassade eller konsulat i det landet attesten er utstedt eller av annen instans som er godkjent av Utenriksdepartementet. Kontrollen innebærer at attesten sammenholdes med det fødselsregister den er utstedt på grunnlag av. *Se ellers pkt. 30.5 "Verifikasjon av utenlandske fødselsattester"*.

30.2.1 Personer født i Norge

For personer som er født i Norge anvendes hovedregelen i § 32 nr. 2 første ledd. Dette innebærer følgende ufravikelige krav til dokumentasjon:

Personer født etter 1. januar 1983

Korrigert fødselsmelding fra vedkommende lege eller jordmor som har tatt i mot barnet, evt. bekreftet utskrift av jordmorprotokoll.

Personer født i tidsrommet 1. januar 1916 - 31. desember 1982

Original fødselsattest, dvs utskrift fra fødselsregisteret utstedt av vedkommende fødselsregisterfører, dvs. prest i Den norske kirke.

Personer født før 1. januar 1916

Original dåpsattest eller utskrift av dåpsregisteret.

30.3 Skrivefeil

Alternativt kan en fastsatt fødselsdato endres dersom det foreligger en åpenbar skrivefeil. Det siktes her utelukkende til skrivefeil som er begått av skattekontoret eller politiet i forbindelse med innvandring og fastsettelse av fødselsdato.

30.4 Dispensasjon

Fregforskr. § 2-4 annet ledd

Denne bestemmelsen gir adgang til å dispensere fra kravene til dokumentasjon i § 2-4 første ledd. Dispensasjon vurderes dersom kravene til original, verifisert fødselsattest utstedt i tilknytning til fødselen fremstår som uforholdsmessig vanskelige å oppfylle, eller dersom man av andre grunner finner å kunne dispensere.

§ 2-4 annet ledd første alternativ - kravene i hovedregelen fremstår som uforholdsmessig vanskelige å oppfylle

Dette betyr at verifisering ikke kan gjennomføres, f.eks. fordi det hersker krigstilstand i landet eller fordi Norge ikke har noen diplomatiske forbindelser med landet. I følge Utenriksdepartementet er det pr. i dag umulig å få verifisert fødselsattester utstedt i Afghanistan, Sri Lanka, Vietnam, Iran, Irak, Kina og Somalia.

§ 2-4 annet ledd annet alternativ - andre grunner til å dispensere

Denne hjemmelen skal normalt benyttes i de tilfeller verifikasjon i følge Utenriksdepartementet ikke er påkrevet. Dette gjelder følgende land:

- alle europeiske land unntatt Tyrkia
- alle land som omfattes av det tidligere Sovjetunionen
- alle land i Nord-, Mellom- og Sør-Amerika
- Australia
- New Zealand
- Japan

For disse landene er det aktuelt å kreve "Apostille"/legalisering, se *Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-18/2004* og *Barne- og likestillingsdepartementets rundskriv Q-21/2007*.

Etter begge alternativer er det en forutsetning at den dokumentasjon som fremlegges virker troverdig ut fra sakens øvrige opplysninger, dvs. at parten må gi en troverdig forklaring på fødselsdatoavviket og fremlegge en eller flere typer dokumentasjon som har bevismessig verdi.

Avgjørelser i dispensasjonssaker må treffes etter en konkret helhetsvurdering av de opplysninger som foreligger. Dispensasjonsregelen forutsetter en streng

praktisering, dvs. at det må fremstå som klart overveiende sannsynlig at den påståtte fødselsdato er korrekt. Kravene til dokumentasjonen må være strengere dersom endringen er på flere år, dvs. at én form for dokumentasjon (f.eks. et identitetskort) da ikke er tilstrekkelig, men må underbygges ved annen form for dokumentasjon (f.eks. en fødselsattest). Ektheten av dokumentene og om de har noen bevismessig verdi må vurderes kritisk. I vurderingen av dokumentets bevisverdi må man se hen til når dokumentet er utstedt/registreringen foretatt i forhold til påstått fødselsdato. Dersom registreringen er foretatt etter at vedkommende ble registrert innvandret til Norge, må det som hovedregel legges til grunn at dokumentet har liten bevisverdi.

Unntaket i § 2-4 annet ledd

For de tilfeller belastningen på en fødselsdato blir svært stor med hensyn til antall ledige personnumre, er det som en sikkerhetsventil tatt inn en bestemmelse om at dispensasjonsadgangen da ikke gjelder. Fødselsdatoen må i slike tilfeller forbli uendret, med mindre vedkommende kan fremlegge dokumentasjon som tilfredsstillende kravene i § 2-4 første ledd. For tiden gjelder dette 1. januar og 1. juli kombinert med visse fødselsår.

30.4.1 Vurdering av bevisverdi

Nedenfor følger noen retningslinjer når det gjelder bevisverdien av utenlandske dokumenter:

- Endring i pass foretatt i hjemlandet etter ankomst til Norge - liten bevisverdi hvis ikke grunnlagsdokumentet for endringen foreligger.
- Endring i pass v/ambassade i Norge - liten bevisverdi hvis ikke grunnlagsdokumentet for endringen foreligger.
- Garantier fra ambassader uten annen dokumentasjon - ingen bevisverdi.
- Skolevitnemål - liten bevisverdi uten annen dokumentasjon i tillegg
- Sertifikater - liten bevisverdi.
- Erklæringer fra andre familiemedlemmer eller personen selv (affidaviter) - ingen bevisverdi.
- Familiebøker (særlig vanlig i Iran og Tyrkia) - en viss bevisverdi hvis registreringen er gjort før ankomst til Norge.

Fødselsattester fra **Somalia, Uganda, Burundi, Nigeria, Irak, Afghanistan, Sri Lanka, Vietnam og Filippinene** har liten bevisverdi da de erfaringsmessig ofte har vist seg å være falske.

Fødselsattester fra **Etiopia** har liten bevisverdi da de kan utstedes på grunnlag av egenerklæring og vitneerklæringer.

Fødselsattester fra **Kosovo** med stempel fra UNMIK (United Nations Interim Mission in Kosovo) har liten bevisverdi da de kan være basert på egenerklæringer. Det samme gjelder UNMIK ID-kort da de kan være utstedt på grunnlag av vitneutsagn.

30.4.2 Endring av fødselsdato på medisinske kriterier

Dispensasjon på grunnlag av medisinsk dokumentasjon kan være aktuelt når saken gjelder barn og annen dokumentasjon er mangelfull eller mangler helt. Når det gjelder medisinske aldersvurderinger som dokumentasjon for en persons fødselsdato, er praksis basert på uttalelser som Skattedirektoratet har innhentet fra spesiallege, dr. Olav Trygstad og overlege, dr. Jørgen Knudzon ved Rikshospitalets barneklinikk.

I følge disse uttalelsene er det så å si umulig å fastslå ut fra medisinske kriterier om et barn på 6-7 år og oppover er ett eller to år eldre eller yngre enn registrert dato tilsier. Dette fordi det i disse sakene hovedsakelig dreier seg om barn som utviklingsmessig ikke automatisk kan sammenlignes med «vestlige» barn som de aktuelle medisinske undersøkelser baserer sin standard på. Den medisinske ekspertise anbefaler derfor at man ser slike saker over tid da det gjerne tar ett til to år før barna har «tatt igjen» manglende utvikling og denne har stabilisert seg.

De aktuelle former for medisinske undersøkelser er røntgen av skjelett og/eller håndrot og undersøkelse av tannstatus. Når det gjelder røntgenundersøkelser sies det at disse kan gi relativt sikre indikasjoner på et barns alder dersom aldersdivergensen er på mer enn tre år. Imidlertid bør det også foreligge en tannstatusundersøkelse som støtter opp om konklusjonen av røntgenundersøkelsene.

I slike saker bør det anbefales at de foresatte tar kontakt med en barnelege for undersøkelser samt røntgen av skjelett og/eller håndrot foretatt med ett til to års mellomrom og opplyse dem om at resultatet av disse undersøkelser sammenholdt med en tannstatusundersøkelse etter en konkret vurdering kan danne grunnlag for endring av fødselsdato.

Følgende krav må ellers være oppfylt for at medisinske undersøkelser over hodet kan godtas som dokumentasjon:

- saken må gjelde barn/ungdom opp til 17-18 år
- annen dokumentasjon er utilstrekkelig eller mangler helt
- røntgenundersøkelser må være foretatt, helst med ett til to års mellomrom
- tannstatusundersøkelse bør være foretatt
- samtlige undersøkelser må ha tilnærmet samme konklusjon
- det må foreligge uttalelse fra barnelege eller annen lege med relevant spesialkompetanse

30.4.3 Spesielt om fødselsdato 1. januar

I utgangspunktet bør det ikke dispenseres i disse tilfellene, med mindre det fremstår som helt overveiende sannsynlig at 1. januar er reell fødselsdato og ikke fingert. Dersom dispensasjon vurderes, må det kreves flere typer offisiell dokumentasjon som alle viser datoen 1. januar.

30.5 Verifikasjon av utenlandske fødselsattester

Dersom en person har en original fødselsattest som er utstedt i tilknytning til fødselen og ønsker å få denne verifisert, må vedkommende ta dette opp med skattekontoret.

Etter fregl. § 11 annet ledd er det borgeren som må dekke utgiftene til verifisering av attester i utlandet. Selve verifiseringen utføres via norsk utenriksstasjon i vedkommende land. Utenriksdepartementet har bestemt at utenriksstasjonene (ambassadene og konsulatene) ikke lenger vil stå for oppgjør, men vil kreve utgiftene til verifisering refundert fra det aktuelle skattekontor som da selv må kreve forskudd fra den som ønsker verifisering. Personen selv kan altså ikke på egen hånd be om verifisering.

Skattekontoret må avklare følgende med norsk utenriksstasjon i vedkommende land før man setter i gang verifiseringsprosessen:

- er det mulig med verifisering i vedkommende land og hva koster en verifisering. Det må også klargjøres om utenriksstasjonen har norsk bankkonto eller kun lokal bankforbindelse. Er banken lokal vil prisen bli oppgitt i lokal valuta og utbetalingen til utenriksstasjonen vil måtte foretas i samme valuta for å hindre kurstap/-gevinst.
- hvis verifisering er mulig, må fødselsattesten vise at fødselen er registrert ikke senere enn ca ett år etter fødselen.

Skattekontoret må vurdere behovet for verifisering. Dersom dette lar seg gjøre og personen samtykker, følger man den fremgangsmåte som går frem av vedlegget.

Som eksempel på kostnader kan nevnes at det i dag koster ca. kr 2000,- å få verifisert en fødselsattest i Pakistan.

Oversikt over utenriksstasjonenes adresser og telefon/-faxnummer er tilgjengelig på følgende internettadresse: www.embassies.mfa.no

En nærmere beskrivelse av saksgangen i verifikasjonssaker finnes som vedlegg til rundskriv nr. 6, 2003.

30.6 Saksbehandling

- Skriftlige søknad med forklaring på avviket og evt. hvorfor gal dato ble oppgitt ved ankomst til Norge, må alltid foreligge.
- Søknaden må være undertegnet av vedkommende selv, advokat eller person som fremlegger skriftlig fullmakt fra vedkommende. For

- mindreårige skal foresatte eller annen oppnevnt verge undertegne søknaden.
- Dokumentasjonen må alltid være fremvist i original overfor skattekontoret. Dersom originaldokumentet leveres tilbake til søkeren før saken er ferdigbehandlet, må skattekontoret ta kopi av dokumentet og stemple, datere og underskrive det for bruk i den videre saksbehandling.
 - Dersom den originale dokumentasjonen er på et språk som ingen ved skattekontoret behersker, må søkeren fremlegge enten offisiell oversettelse fra sitt hjemland, eller oversettelse foretatt av norsk godkjent translatør.
 - Det må alltid undersøkes om personen tidligere har fått endret fødselsdato i folkeregisteret. Dersom dette er tilfelle, må vedkommende før skattekontoret fatter vedtak uttale seg om dette forhold. Skattekontoret må innhente dokumentene i den tidligere saken og undersøke på hvilket grunnlag det tidligere vedtak ble fattet, og om det evt. er motstridende forklaringer og/eller dokumentasjon med forskjellige fødselsdatoer.
 - Dersom en person søker om å få endret sin fødselsdato og et skattekontor, Skattedirektoratet eller Finansdepartementet tidligere har fattet endelig vedtak om å avslå den samme endringen, skal den nye søknaden oversendes den instans som sist fattet vedtak i saken som en omgjøringsbegjæring.
 - Når skattekontoret fatter vedtak om ikke å godta en søknad om endring av fødselsdato, må det først avslå på det grunnlag at vilkårene etter hovedregelen ikke er oppfylt, deretter at det ikke finner grunnlag for å dispensere.
 - Dersom skattekontoret har godkjent en søknad, sendes begjæring om tildeling av nytt fødselsnummer til Personregisteret så snart klagefristen på tre uker er utløpt.
 - Det skal føres merknad i vedkommendes hovedmerknadsfelt om at vedkommende har søkt om endring av fødselsdatoen, hvilken endring det er søkt om og hvilket skattekontorsom behandler saken. Når saken er endelig avgjort, føres merknad om utfallet av saken.

30.7 Identitetsendring

I tilfeller som gjelder endring av både navn og fødselsdato for en ikke-nordisk statsborger, vil det dreie seg om en identitetsendring. Identitetsendring vil det også være hvis vedkommende forut for søknad om fødselsdatoendring har endret navn. Slike saker må vedkommende ta opp med utlendingsmyndighetene. Selve identitetsendringen avgjøres av

Utlendingsdirektoratet. Skattedirektoratet vil på grunnlag av Utlendingsdirektoratets vedtak rette vedkommendes navn og tildele nytt fødselsnummer.

For øvrig kan Politidirektoratet i medhold av politilovens § 14 b avgjøre at identiteten til en person endres. Slike saker behandles sentralt på direktoratsnivå. Den som vil søke om ny identitet etter denne bestemmelse må rette henvendelse til sitt lokale politidistrikt.

31 Fødselsnummer

31.1 Tildeling av fødselsnummer

Fødselsnummer tildeles av Personregisteret i forbindelse med fødselsmelding, innvandringsmelding eller til bruk i pass for norske statsborgere som oppholder seg i utlandet.

31.1.1 Fødselsmelding eller innvandringsmelding

Når Personregisteret mottar fødselsmeldinger eller innvandringsmeldinger på ikke tidligere bosatte, blir vedkommende tildelt fødselsnummer i samsvar med reglene i fregforskr. §2-2 og § 2-3.

Der vilkårene for fødselsnummertildeling ikke er oppfylt, kan D-nummer tildeles. Om reglene for dette, *se fregforskr. § 2-5 til § 2-8.*

31.1.2 Norske statsborgere som oppholder seg i utlandet

Dersom det er nødvendig for utstedelse av norsk pass, tildeles fødselsnummer til norske statsborgere som er bosatt i utlandet. Det samme gjelder for barn som fødes i utlandet og som har norsk far eller norsk mor.

31.1.2.1 Hvem som kan søke om fødselsnummer til bruk i pass

For barn født i utlandet er det kun passmyndigheten som kan søke om fødselsnummer jfr. passforskriften § 9. For myndige personer er det personen selv eller passmyndigheten som kan søke om fødselsnummer til pass.

For barn født i utlandet, henvender barnets foreldre seg til passmyndigheten (norsk utenriksstasjon) som tar stilling til om barnet er norsk statsborger. Dersom barnet er norsk statsborger, sender passmyndigheten søknad til Personregisteret om tildeling av fødselsnummer for barnet.

Myndige personer kan sende søknad direkte til Personregisteret, eller via norsk utenriksstasjon.

31.1.2.2 Krav til dokumentasjon

For barn født i utlandet må det fremlegges fødselsattest.

Myndige personer skal i utgangspunktet fremlegge gyldig norsk pass. Pass godtas også inntil tre måneder etter gyldighetstidens utløp.

Dokumentasjonen skal fremlegges i kopi bekreftet av norsk utenriksstasjon, notarius publicus eller annen offentlig myndighet. Nødvendige oversettelser skal være utført av norsk statsautorisert translatør eller norsk utenriksstasjon.

Fødselsattester utstedt i andre land enn Japan, Australia, New Zealand, USA, Canada samt landene i Vest-Europa skal være legalisert eller påført "Apostille". Alternativt godtas at attesten er godkjent av norsk utenriksstasjon.

For barn som fødes i Irak, Pakistan, Afghanistan, Sri Lanka, Filippinene, Vietnam, Nigeria, Uganda, Burundi, Etiopia og Somalia kan det være nødvendig med DNA-analyse for å få fastslått at det forligger norsk statsborgerskap, *se rundskriv nr. 4 og nr. 5, 2007 og pkt. 18.6.1 "Statsborgerskap – Erverv ved fødsels og adopsjon – Fødsel"*.

31.2 Fødselsnummerets oppbygging

Fødselsnummeret består av 11 siffer. De seks første angir fødselsdato i rekkefølge dag, måned, år.

De tre neste sifrene er individsiffer som tildeles fortløpende innen den enkelte fødselsdato. Det siste av disse sifrene angir personens kjønn, ulike tall = menn, like tall = kvinner.

For personer født 1900 - 1999 tildeles individsiffer fra 499 - 001. For personer født 1940 - 1999 kan også individsiffer fra 999 - 900 tildeles. Personer født fra og med 1. januar 2000 tildeles individsiffer fra 999 - 500. For personer født 1850 - 1899 er individsiffer fra 750 - 500 tildelt.

De to siste sifrene i fødselsnummeret er kontrollsiffer. Første kontrollsifferet er en matematisk funksjon av de ni første sifrene (fødselsdato og individsiffer), mens det siste kontrollsifferet er en funksjon av de ni første + første kontrollsiffer.

31.3 Fødselsnummerendring

Fregforskr. § 2-2 fjerde og femte ledd

Fødselsnummer kan bare endres når fødselsdato endres, *se pkt. 30 "Fødselsdatoendringer"*, eller kjønnsstatus endres. Avgjørelse ved endring av kjønn treffes av Skattedirektoratet. Fødselsnummer kan også, etter nærmere regler gitt av Skattedirektoratet, endres når Politidirektoratet med hjemmel i politiloven har gitt tillatelse til bruk av fingerte personopplysninger.

32 Familienummer

32.1 Innledning

Familienummer ble innført i Det sentrale personregister i 1973. Etableringen skjedde med utgangspunkt i folketellingen 1970 og endringsmeldinger fra folkeregistermyndigheten i kommunene. Begrunnelsen for etableringen av kjennemerket var behovet for familiestatistikk og i enkelte sammenhenger behov for familiesammensetning i administrative rutiner.

32.2 Familieenheten/familiekjernen

Familienummeret er referansepersonens fødselsnummer, *se pkt. 32.3 "Referanseperson"*

For å kunne utgjøre en familiekjerne, må alle personene være registrert bosatt på samme adresse.

En familiekjerne kan bestå av:

- ektefeller/partnere med ugifte barn
- ektefeller/partnere uten ugifte barn
- enslig person med ugifte barn (ikke stebarn)
- enslig person uten ugifte barn

I folkeregistersammenheng er "barn" definert uavhengig av alder og omfatter biologiske barn, adoptivbarn og stebarn, men ikke fosterbarn. Er tre generasjoner registrert bosatt på samme adresse, f.eks. kvinne med ugift datter som har ugifte barn, skal de to yngste generasjonene danne familiekjerne sammen.

32.3 Referanseperson

Består familiekjernen av ektefeller, er mannen referanseperson, og familien får da hans fødselsnummer som familienummer.

Består familien av registrerte partnere, er eldste partner referanseperson. Er partnerne født på samme dag, skal den partneren som har det høyeste personnummeret være referansepersonen og familien får dennes fødselsnummer som familienummer.

Består familiekjernen av enslig forelder med ugifte barn, er mor/far referanseperson og familien får dennes fødselsnummer som familienummer.

Enslig person uten ugifte barn har sitt eget fødselsnummer som familienummer. Ugifte søsken som er registrert bosatt på samme adresse danner således ikke en familiekjerne; heller ikke foreldre som er registrert bosatt sammen med en separert eller gift sønn/datter danner familiekjerne sammen med barnet.

32.4 Familienummerendringer ved ulike hendelser

		Eget fnr.	Ektef./ partners fnr.	Fars fnr.	Mors fnr.	Stefars el. mors/fars partners fnr.
Ugifte personer	Bor ikke sammen med Foreldre	X				
	Bor sammen med Foreldre og har egne Hjemmeboende barn	X				
	Bor sammen med gifte Foreldre			X		
	Bor sammen med ugifte Foreldre				X	
	Bor sammen med bare Far			X		
	Bor sammen med Mor				X	
	Bor sammen med mor og Stefar eller foreldre med Eldre partner					X
Gifte/reg partnere	Mann/eldste partner	X				
	Kvinne/ynge partner Som ikke bor sammen Med ektef./partner	X				
	Kvinne/ynge partner Som bor Sammen med Ektefelle/partner		X			
Separerte og skilte personer		X				
Enker/enkemenn og gjenlevende Partnere		X				

32.4.1 Fødsel

Er moren gift og registrert bosatt sammen med ektemannen på barnets fødselstidspunkt, får barnet hans fødselsnummer som familienummer.

Er moren ugift eller hun er gift og bosatt på en annen adresse enn ektemannen, får barnet hennes fødselsnummer som familienummer.

Er moren ikke bosatt i Norge, får barnet fars fødselsnummer som familienummer dersom det skal registreres bosatt sammen med ham. Skal barnet bosettes sammen med andre, skal det ha sitt eget fødselsnummer som familienummer.

Moren får sitt eget fødselsnummer som familienummer dersom hun før fødselen hadde en av sine foreldres fødselsnummer som familienummer.

32.4.2 Fosterhjemsplassing

Ved fosterhjemsplassing skal barnet ha sitt eget fødselsnummer som familienummer. Er barnets mor ugift og hjemmeboende, får hun ved barnets plassing i fosterhjem sine foreldres familienummer som sitt.

32.4.3 Adopsjon

Ugifte som adopteres får adoptivfars eventuelt adoptivmors fødselsnummer som familienummer dersom vedkommende er registrert bosatt på samme adresse som adoptivforeldrene.

Ugift, hjemmeboende kvinne som adopterer bort sitt barn, får sine foreldres familienummer som sitt.

32.4.4 Flytting

En flytting kan medføre familienummerendring både for den som flytter, familiemedlemmer som blir boende igjen på fraflyttingsadressen og familiemedlemmer som bor på tilflyttingsadressen fra før. Tabellen foran benyttes for å utlede familienummeret for de berørte personene.

32.4.5 Vigsel

Etter vigsel skal ektemannen ha sitt eget fødselsnummer som familienummer.

Kvinnen får mannens fødselsnummer som familienummer dersom de er registrert bosatt på samme adresse. Er de ikke bosatt på samme adresse, skal hun ha sitt eget fødselsnummer som familienummer.

Har kvinnen ugifte barn bosatt på samme adresse som henne, får disse fortsatt samme familienummer som moren.

Ugifte personer som bor sammen med både foreldre og barn, får sine foreldres familienummer dersom barnet gifter seg.

32.4.6 Separasjon

Kvinnen får sitt eget fødselsnummer som familienummer dersom hun ikke har dette fra før.

Felles barn endrer familienummer dersom flytting medfører dette. Blir partene boende på samme adresse etter separasjonen, beholder barna fars fødselsnummer som familienummer dersom han har del i foreldreansvaret. Har han ikke del i foreldreansvaret, får barna mors fødselsnummer som familienummer.

Særkullsbarn som blir boende sammen med tidligere stemor/stefar, skal fra separasjonsdato ha sitt eget fødselsnummer som familienummer (etter separasjonen opphører status som stefar/stemor).

32.4.7 Opphør av separasjon

Dersom partene flytter sammen etter opphøret av separasjonen, utledes familienummeret etter de samme regler som ved inngåelse av ekteskap.

32.4.8 Skilsmisse

Kvinnen får sitt eget fødselsnummer som familienummer dersom hun ikke har dette fra før.

Felles barn endrer familienummer dersom flytting medfører dette. Blir partene boende på samme adresse etter skilsmissen, beholder barna fars fødselsnummer som familienummer dersom han har del i foreldreansvaret. Har han ikke del i foreldreansvaret, får barna mors fødselsnummer som familienummer.

Særkullsbarn som blir boende sammen med tidligere stemor/stefar, skal fra skilsmisседato ha sitt eget fødselsnummer som familienummer (etter skilsmissen opphører status som stefar/stemor).

32.4.9 Oppløsning av ekteskap

Ved oppløsning av ekteskap gjelder de samme regler som ved skilsmisse.

32.4.10 Registrert partnerskap

Ved inngåelse av partnerskap, separasjon av partnere, opphør av separasjon, skilsmisse og oppløsning av partnerskap gjelder de samme regler som ved tilsvarende hendelser i forbindelse med ekteskap. Reglene for eldste partner tilsvarer reglene for mannen i ekteskap, mens reglene for yngste partner tilsvarer reglene for kvinnen.

32.4.11 Ugyldig ekteskap

Dersom et ekteskap gjøres ugyldig, skal partenes sivilstand være den de hadde før ekteskapet ble inngått. Familienummer utledes da etter reglene gjengitt i tabellen foran.

32.4.12 Dødsfall

Dersom den døde var gift mann bosatt sammen med familie, får enken sitt eget fødselsnummer som familienummer. Ugifte felles barn skal ha mors fødselsnummer som familienummer, mens hans særkullsbarn skal ha sitt eget fødselsnummer som familienummer.

Dersom den døde var gift kvinne bosatt sammen med familie, skal hennes særkullsbarn ha sitt eget fødselsnummer som familienummer.

For registrerte partnere bosatt på samme adresse gjelder tilsvarende regler; for eldste partner som for mannen og for yngste partner som for kvinnen. Dersom den døde er enslig mor/far bosatt sammen med ugifte barn, skal barna ha sitt eget fødselsnummer som familienummer.

Er den døde barn av ugift far/mor som er bosatt sammen med sine foreldre, skal det døde barnets far/mor ha sine foreldres familienummer.

33 Arkivering av meldinger

Fregforskr. § 11-4

Meldinger som skal arkiveres ved skattekontoret:

- første gangs navnevalg
- navneendringer og –bevillinger
- vigsler og meldinger om inngåelse av partnerskap
- separasjoner (også for partnere)
- Opphør av separasjon (også for partnere)
- skilsmisser (også for partnere)
- statsborgerbevillinger
- endring av barns statsborgerskap når foreldrene gifter seg
- vergemål/hjelpeverge
- dødsfall, dødsformodningsdom/-kjennelser
- flyttemeldinger (også kopi av innvandringsmeldinger) - 10 år
- Avtale om foreldreansvar
- grunnlagsdokument for spesifisert registreringstype
- fødselsmeldingen (blad 3)

Med unntak av flyttemeldinger er arkiveringstiden 5 år. Flyttemeldinger arkiveres i ti år.

Når det gjelder prøving av ekteskapsvilkår, skal følgende arkiveres ved skattekontoret:

- egenerklæring
- forlovererklæring
- erklæring om skifte

Prøvingsprotokollen skal innbindes og oppbevares for senere avlevering til arkivverket (Statsarkivet).

Meldinger som skal sendes til Personregisteret:

- fødsel
- erkjennelse av farskap
- melding om farskap fra bidragsfogden
- adopsjoner
- innvandring (blankett 1)
- D-nummer

34 Stikkord

Adopsjon	225	fødselsnummer.....	223
attest	215	navneendring.....	224
av myndig person	227	registrerte opplysninger	223
bevilling til	225	Bigami.....	163
familienummer	233; 251	Bolig	
førstegangsadopsjon	229	pendling	44
generelt	225	selvstendig	46
gjennomført i utlandet	228	uselvstendig	46
godkjennelse.....	228	Bosatt i Norge	
hovedregister- og navnekort.....	227	vilkår for	32
melding om adopsjon - skjema 6.....	226	Bosted	
melding om adopsjon - skjema 7.....	225	6 måneder.....	43
navneendring	217	arbeidsløs	43
oppheving	229	attester	215
readopsjon	228	diplomater	35; 36; 70
slektsnavn	228	døgnhvilerregelen.....	43
utenlandske barn.....	228	familienummer	249; 251
Adresse		forhåndsvarsel.....	27
klientadr. kode 4	213	forrykning	38
kode 6	213	født i utlandet.....	132
kode 7	213	gifte	58
postadressefeltet	39	ikke har meldt flytting.....	27
sjøfolk.....	33	ikke-nordiske borgere	33
sperrert.....	209	internordisk flytting	33
sperrert adresse "fortrolig"	213	kontinentalsokkelen	32; 34; 69
sperrert adresse "strengt fortrolig"	213	militære	70
utlevere	198	pendlere.....	44; 53
verges	235	personell tilknyttet NATO	37
Adressesperring		på flere steder.....	43
sperring av adresse	209	på institusjon.....	67
Advokat	8	reg. av fødsel.....	131
Alkoholist- og narkomaniinstitusjoner ...	68	separasjon.....	166
Arbeidstillatelse		sjøfolk	33; 61
(se oppholdstillatelse).....	89	spes. reg. type.....	213
Arkivering av meldinger	255	studenter/skoleelever	62
Arkivverket.....	191	Svalbard	34
Attestmerknader	190	tjeneste i utlandet	37
Avgangsregisteret.....	190	underretning	25
Barn		uten påviselig	72
familienummer	249	uten å melde flytting	85
innvandring.....	91	Bostedsattest	
Bekreftelse på		hvem kan få.....	221
adresse	222	kan utstedes til	222

ved adopsjoner.....	225	prøvingsprotokoll.....	155
Det sentrale folkeregister	191	saksbehandling.....	155
Diakritiske tegn	129	vigselsattest.....	156
Diplomater		vigselsmelding	155
husstandsmedlemmer	35; 37	vilkår	150
norske	34	Endring av sivilstand	
spesifisert registreringstype.....	70	innvandrere	161
utenlandske.....	36	Enkeltvedtak	
vilkår for reg.....	35	begrunnelse	13
Distribusjonsregistre.....	191	def. av.....	2
D-nummer	191; 247	klageadgang	16
Dokumenter		klagerett	17
adgang til.....	11	krav til.....	12; 14
Domisilprinsippet.....	181	omgjøring.....	22
Død.....	231	omgjøring på eget initiativ.....	22
adresseopplysninger	222	partene i.....	7
avgangsregisteret.....	190	saksforberedelse.....	9
dødfødte.....	233	spærret adresse.....	209
dødsdag.....	232	ugyldig	23
dødsformodningsdom.....	231; 232	underretning.....	15
familienummer	253	utlevering av opplysninger.....	199
i Norge.....	231	EØS-borgere	86
i utlandet.....	231	Familiiekjernen	89; 249
like etter fødsel.....	133	Familienummer.....	249
melding om.....	231	dødsfall.....	253
personer som er forsvunnet	231	endring ved utvandring	99
registrering	232	fosterhjemsplassing.....	251
statsborgerskap	183	fødselsmelding	133
Dødfødt		generelt.....	249
hovedregisteret	189	oppløsning av ekteskap.....	252
-registeret.....	143	partnerskap.....	253
Dødsdag.....	232	referanseperson	249
Dødsfall		separasjon.....	252
(se død).....	231	skilsmisse	252
Dødsformodningsdom.....	232	ugyldig ekteskap	253
Døgnhvile		vigel.....	251
def. av	43	Familinummer	
sjøfolk.....	62	enslig forelder	249
skiftevis	43	fødsel.....	251
Dåpsattest	239	opphør av separasjon	252
EDB registeret.....	189	ved adopsjon	225
Ektefeller/registrerte partnere		Farskap	
felles hjem	58	barn født i separasjonstiden	139
Ekteskap	149	barnets foreldre er gift.....	139
ekteskapsattest.....	157	barnets foreldre er ikke gift.....	139
lovlig opphold	152	flerfødsler.....	139
oppløsning av	171	melding fra bidragsfogden	141
prøving av vilkår	149	Farskapserkjennelse	139
prøvingsattest, utstedelse av	155	Felles hjem.....	58
prøvingskompetanse.....	150	barn	59

dispensasjon	60	dødsdag	232
ektefeller.....	58	dødsfall.....	231
generelt	58	Forsvunnet	71
registrerte partnere.....	58	Forvaltningsorgan	
Flyttedato.....	78; 79	hva er et.....	1
faktisk flyttedato.....	80	Fra ikke-nordisk land	
flytting	79	innvandring	85
oppgitt flyttedato	80	Fravær i utlandet	95
opplysninger om.....	202	utvandring ikke-nordisk land	95
Flyttemelding		Fødsel	
arbeidsgiver ikke opplyst	82	ervert av statsborgerskap.....	182
behandling av	82	familienummer.....	251
før utreisen.....	96	forespørsel om navnevalg	137
godtas ikke.....	25	fødselsnummer.....	136
mangelfullt utfylt.....	78	hjemmefødsel.....	135
postadresse	100	navnemelding.....	137
som brev	76	registrering.....	133
underskrevet	75	registreringskommune	131
Flytting		tvillinger.....	135
annet nordisk land	85	Fødselsattest	
land utenfor Norden	85	avslag	217
meldeplikten.....	75	form og innhold	217
melder ikke.....	26	hvem kan attest utstedes på.....	215
pliktige opplysninger om.....	80	hvem kan få.....	216
postadresse	100	kort attest.....	217
referanseperson.....	251	krav til utfylling	220
til en kommune.....	24	lang attest - flerspråklig	219
Flytting innen Norge	82	legalisering.....	221
reg. i innflyttingskommunen	82	merknadsfeltet.....	219
Flytting mellom kommuner		utfylling.....	215
melder ikke flytting	84	utstedelsesmyndighet	215
ukjent oppholdssted.....	85	Fødselsdato	
uten at rekvisisjon er mottatt	84	endring av	239
Foreldreansvar		fastsettelse.....	237
arkivering	147	Fødselsdatofastsettelse.....	237
foreldrene er gift.....	145	Fødselsattest	
foreldrene er ikke gift og ikke samboere		riksvåpenstempelet.....	223
.....	145	Fødselsnummer	
foreldrene er samboere	145	endring	248
registrering	146	oppbygging	248
umyndige foreldre	146	tildeling	136; 247
ved dødsfall	146	Født i Norge	
Foreldrehjem	46	bare faren er registrert bosatt	132
Forespørsel om navnevalg.....	223	mor/far er ikke registrert bosatt	132
fødsel	137	moren er registrert bosatt	131
Forespørsler fra politiet	196	Født i utlandet	
Forhåndsvarsling	10	moren ikke registrert bosatt	132
Forskrift		Født på Svalbard, Jan Mayen mfl.-	
def. av	2	moren og/eller faren er reg. bosatt....	132
Forsvunne personer		Fødte som	

dør like etter fødsel.....	133	registrering	94
ikke skal registreres som bosatt.....	132	Klage.....	16
Førsteinstansbehandling	12	adressat, form og innhold.....	19
Hjelpeverge	236	behandlingen i underinstansen.....	19
Hjemmefødsel	135	frem satt	18
Hovedregisteret		fristen for å.....	25
opplysninger	189	klagerett	17
ordningen av	190	omgjøring.....	22
Husstandsmedlemmer	35	omgjøring på eget initiativ	23
Identitetsendring.....	244	oppsettende virkning.....	22
Informasjonsplikt	11	over avslag	13
Inhabilitet	3	regler for omgjøring.....	23
avgjørelse av habilitetsspørsmålet.....	5	saksforberedelsen.....	20
avledet inhabilitet for underordnede	5	skal sendes til	19
inhabilitetsgrunnene	4	Klagefrist	
inhabilitetsregel	4	beregning av.....	18
oppnevning av stedfortreder.....	6	klagefristen.....	17
rettslige betydningen	3	oppreisning for oversittelse av	
virkningene.....	6	klagefristen.....	18
Innflytting		oversittelse av	18; 26
bosatt i en annen kommune	94	Klagerett.....	17
etter at meld. er levert.....	78	hovedregel om.....	17
fra annet nordisk land.....	41	hvem har klagerett	17
ikke kan godtas.....	94	Klientadresse.....	214
meldeplikt.....	75; 93	Kompetanse	
reg. av melding	82	klageinstansen.....	21
Innsyn		Kontinentalsokkelen	32; 69
i sakens dokumenter	12	innvandring	34
Innsynsretten	207	se Svalbard.....	69
hvilke opplysninger kan utleveres.....	207	Kort attest	
saksbehandling	207	avslag	217
Innvandring	87	form og innhold	217
annullering.....	91	Lang attest	
barn som er bosatt	90	avslag	217
diplomater.....	35	flerspråklig	219
fra nordisk land.....	33; 93	form og innhold	217
kontinentalsokkelen.....	34	Legalisering	221
meldeplikt.....	85; 93	fødselsattester.....	221
militært personell.....	37	Lokal lagring.....	205
oppholdstillatelse.....	33	Meldeplikt	
sjøfolk.....	33	fosterhjem	77
Svalbard.....	34	fødsel.....	131
utenlandske diplomater	36	innvandring	85
Innvandring ikke-nordisk land		innvandring - ikke-nordisk land.....	85
meldeplikt.....	85	leietager.....	78
melder ikke flytting	91	personer under 18 år	76
registrering	86	utleiers.....	78
Innvandring nordisk land		utvandring - ikke-nordisk land.....	95
meldeplikten	93	utvandring - nordisk land.....	99
melder ikke flytting	94	Melder ikke flytting	

innen Norge	85	avslag	195
utvandring - nordisk land	99	def. av.....	194
utvandring ikke-nordisk land	96	forespørsler fra politiet.....	196
utvandring nordisk land.....	100	masseopplysninger.....	195
Merknadsfeltet.....	219	opplysninger som kan utleveres.....	194
fødselsattest	219	telefoniske forespørsler.....	196
Militære	37	utenlandske offentlige myndigheter..	194
beordret utenlands	37	Offentlig tjenestemann	
i utlandet.....	37	def. av.....	3
spesifisert registreringstype.....	70	Omgjøring.....	16; 22
NATO.....	37	Opphold	
Navn	101	skiftevis Norge/kontinentalsokkelen...	32
barn.....	106	under 6 måneder.....	43
domisilprinsippet.....	111	Oppholdstillatelse	33; 86
etternavn.....	112	innvandring	31
etternavn, adopsjon.....	121	mangler	92
etternavn, avledede.....	115	registrering	89
etternavn, beskyttede.....	113	utgåtte.....	93
etternavn, doble	122	Opphør av separasjon	
etternavn, ektefeller	117	familienummer.....	249
etternavn, endring i samme	123	registrering	167
etternavn, fosterbarn.....	117	vilkår	167
etternavn, frie	112	Opplysninger	
etternavn, nye	113	forespørsler fra politiet.....	196
etternavn, stebarn	117	masseopplysninger.....	195
etternavn, særlig tilknytning.....	118	private personer/institusjoner.....	196
førstegangs navnevalg	106	spes. taushetsbelagte	202
innvandrere.....	125	standardoppdrag.....	201
mellomnavn.....	112; 124	søknader om utlevering.....	195
minoriteter, nasjonale	125	telefoniske forespørsler.....	196
plikt til å ha.....	105	utlevering til private.....	198
prefiks.....	120	Oppløsning av ekteskap	171
prefiks, registrering av.....	129	familienummer.....	252
retting av.....	105	Oppreisning for oversittelse av klagefristen	
rettskilder.....	101	18
saksbehandling	102	Ordningen av registeret.....	189
ulempekriteriet	108	Part	3
urfolk	125	Partnerskap	
Navnemelding		familienummer.....	253
behandling av	129	Partnerskap, registrert	149
fødsel	137	Partsrettigheter	3
Navneregisteret.....	189	Pendlere	
Nedstammingsprinsippet.....	181	barn	53
Nedtegnning av opplysninger.....	8	dokumentasjon	47
Nordisk land		enslige	51
utvandring.....	41	felles hjem.....	53
Nordiske borgere		foreldrehjem.....	46
vergemål og umyndiggjørelse	236	gifte	58
Offentlig myndighet		krav til boligen	46
adgang til registeret	196	pendling	44

regnes som bosatt	46	Spesifisert registreringstype	
selvstendig bolig.....	46	diplomater	70
søsken som forsørges	59	generelt.....	213
uselvstendig bolig.....	46	militære	70
vilkår for reg.....	44	pendlere.....	57
Politiets bistand		sperret adresse.....	213
flytting	80	Svalbard	69
Postadresse	100	uten fast bosted	70
Private personer/institusjoner		Standardoppdrag	201
avslag på søknad.....	199	anonymiserte individualdata	203
opplysninger som kan utleveres	198	generelt.....	201
Påtalen		saksbehandlingen	203
flytting	81	statistiske tabeller.....	203
Referanseperson	249	taushetsbelagte opplysninger	202
Registreringsdato		uttakskriterier	201
flytting	79	Statborgerskap	
Registrert partnerskap	149	statsløs.....	182
Saksbehandling		Statsborgerskap.....	181
feil.....	23	adopsjon	183
regler om	7	betydning	181
tid.....	8	dobbelt	182
veiledningsplikt	7	endringer i lovgivningen.....	182
Saksdokumentene		ervert	182
gjennomsyn	12	flere statsborgerskap	188
Saksforberedelse		fødsel.....	182
ved enkeltvedtak.....	9	hjemmel	181
Selvstendig bolig	46	melding	185
Separasjon	165	melding om ervert	187
familienummer	252	opphold i riket.....	183; 184
registrering	165	opphevet av	186
Sivilarbeidere		prinsipper	181
se vernepliktige	64	registrering	187
Sivilstand		søknad	183
endring av, innvandrere.....	161	tap av.....	186
Sjøfolk		ved fødsel.....	182
norske	33	vilkår for å få.....	183
Skiftevis døgnhvile.....	32; 43	Statsløse	
Skilsmisse.....	169; 252	dobbelt statsborgerskap.....	182
familienummer	252	personer.....	188
i utlandet.....	169	uten statsborgerskap.....	182
registrering	169	Statsråder	69
Skoleelever		Steadopsjoner.....	227
se studenter.....	62	Stemmerett	
Sperring av adresse.....	209	tap av.....	176
beskyttelsesgrad	209	Stortingsrepresentanter	69
forespørsel om utlevering	211	Studenter	62
gradering strengt fortrolig, ved flytting	210	bosatt.....	62
varighet.....	209	bostedsmessig tilknytning.....	64
vilkår.....	209	enslige	62
		forsvarets skoler.....	62

gifte.....	63	forespørsel om navnevalg	223
politihøgskolen	62	fødselsnummerbekreftelse	222
registrering i skolekommunen	63	registrerte opplysninger	223
utvandring.....	39	Utvandring	38
Svalbard.....	34; 69	avslag i innflyttingslandet.....	99
bosatt	69	bruk av postadr.....	39
innvandring.....	34; 70	kontroll av meldingen	96
opphold på.....	69	meldeplikten.....	95; 99
spes. reg.type	69	nordisk land.....	41; 99
Sykehus	67	postadresse	95
andre institusjoner	68	til ikke-nordisk land.....	38
Taushetsplikt	193	vilkåret for.....	95
opplysninger undergitt.....	193	Utvandring ikke-nordisk land	
Taushetspliktreylene.....	9	fravær i utlandet.....	95
Taushetsrett		kjent oppholdssted	38
opplysninger undergitt.....	193	meldeplikten.....	95
Terminaltilknytning.....	206	oppholdstillatelse utgått	40
Territorialprinsippet	181	registrering	95
Ugyldig ekteskap		ukjent oppholdssted	40
familienummer	253	Utvandring nordisk land	
Ukjent oppholdssted		meldeplikten.....	99
i Norge.....	85	melder ikke flytting.....	100
Umyndiggjørelse	235	registrering.....	99
Underretning om registrert flytting . 84; 91; 96; 222		Uvandring nordisk land	
Underskrift		innflyttingslandet unnlater å registrere	99
attest	220	Valg.....	173
flyttemelding	75	endring i valgkretsinndeling	176
innvandring.....	77	manntallet.....	173
mangler.....	78	samemantallet	178
opphør av separasjon.....	167	stemmerett.....	174
Undersøkelsesplikten	11	Valgmanntallet	
Uselvstendig bolig.....	46	avskrifter	178
Uten fast bosted.....	62	Varslingsplikten	
spes.reg.type	62	unntak fra	10
Utleiers meldeplikt.....	78	Vedtak.....	1; 13
Utlevering av opplysninger	193	begrunnelse	13
faste oppdrag	204	begrunnelseens innhold	15
oppl. som kan utleveres.....	195	hovedregel om begrunnelse	14
private personer og institusjoner	196	kravet til	29
saksbehandlingen	203	oppfølging av	30
standardoppdrag	201	som kan påklages.....	16
statistiske tabeller	203	underretning om.....	15
taushetsbelagte opplysninger.....	202	underretning om begrunnelsen.....	15
til off. myndighet.....	194	underretning om klageadgang.....	16
vilkår for.....	194	vilkår for	1
Utredningsplikt.....	11	Vergemål og umyndiggjørelse	
Utskrifter fra folkeregisteret		generelt.....	235
adresseopplysning	222	hjelpeverge.....	236
bekreftelse på navneendring.....	222	nordiske borgere	236
		registrering.....	235

Verifikasjon av utenlandske fødselsattester	243	sjømannskirke	149
Vernepliktig.....	64	uten virkning	160
Vigsel	149; 251	utenlandsk rett, registrering	158
ekteskapsattest	157	utenriksstasjon	149
familienummer	252	utlenlandsk rett.....	157
i utlandet for bosatte i Norge.....	157	vigselsattest.....	156
norske statsborgere bosatt i utlandet .	159	Voksenadopsjoner.....	227